

Saml. 2:2-3 Riksdagens revisorers verksamhetsberättelse för år 1974

Redogörelse för riksdagens lönelegations verksamhet under år 1974

RIKSDAGENS REVISORERS
VERKSAMHETSBERÄTTELSE
FÖR ÅR 1974

Innehållsförteckning

Riksdagens revisorers skrivelse	3
Den statsfinansiella utvecklingen	5
Skatteuppbörden	47
Viktigare förvaltningsorganisatoriska förändringar m. m. under år 1974	82
Revisorernas organisation och verksamhetsformer	94
Särskilda föredragningar och besök	95
Granskningsverksamheten	99
Resultatet av de till Kungl. Maj:t och till riksdagen under år 1973 avlåtna skrivelserna	130
Bilagor	
Riksdagens revisorers remissyttrande över budgetutredningens betänkande Budgetreform (SOU 1973: 43—46)	137
Till Kungl. Maj:t under år 1974 avlåtna skrivelser	154
Sakregister till granskningsärendena åren 1971—1974	198

Till RIKSDAGEN

Enligt föreskrift i 14 § instruktionen för riksdagens revisorer får revisorerna härmed avlämna redogörelse för sin verksamhet under år 1974. Redogörelsen har utformats efter i stort sett samma principer som föregående år. Stockholm den 10 januari 1975.

FRITZ BÖRJESSON

STURE PALM

YNGVE NILSSON

GILLIS AUGUSTSSON

JAN-IVAN NILSSON

NILS HJORTH

SIGFRID LÖFGREN

KARL RASK

NILS-ERIC GUSTAFSSON

KARL-GUSTAF ANDERSSON

CARL GÖRAN REGNÉLL

HUGO BENGTTSSON

/ *Per Dahlberg*

DEN STATSFINANSIELLA UTVECKLINGEN

Riksstat och tilläggsstater

I riksstaten för budgetåret 1973/74 har inkomsterna på driftbudgeten tagits upp med 59 448 149 000 kronor och utgifterna med 59 558 385 000 kronor. Ett underskott av inkomster på 110 326 000 kronor har således beräknats komma att uppstå. Senare har på tilläggsstat sammanlagt 3 699 379 000 kronor anvisats, vilket innebär en ökning av det beräknade underskottet med detta belopp till 3 809 705 000 kronor.

Under riksstatens kapitalbudget har investeringsanslag om sammanlagt 7 666 646 000 kronor anvisats. Denna bruttoinvestering har avsetts skola finansieras med avskrivningsmedel från riksstaten till ett belopp av 981 074 000 kronor, med avskrivningsmedel inom vederbörande kapitalfond till ett belopp av 1 806 074 000 kronor, med övriga kapitalmedel till ett belopp av 153 866 000 kronor och med kapitaltillskott från riksgäldskontoret (investeringsbemyndiganden) till ett belopp av 4 725 632 000 kronor. Det sistnämnda beloppet motsvarar efter avdrag av 29 632 000 kronor, utgörande kapitalåterbetalning, de på kapitalbudgeten upptagna utgifterna, 4 696 000 000 kronor. På tilläggsstat har sedermera investeringsanslag om sammanlagt 667 700 000 kronor anvisats. Om detta belopp minskas med summan av de på tilläggsstat till driftbudgeten befintliga posterna Avskrivning av nya kapitalinvesteringar på 39 526 000 kronor och Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster på 50 000 000 kronor, erhålls det belopp på 578 174 000 kronor med vilket de på kapitalbudgeten upptagna utgifterna ökat till 5 274 174 000 kronor.

Den på grundval av drift- och kapitalbudgeterna upprättade totalbudgeten omfattar inkomster om sammanlagt 61 436 721 000 kronor och utgifter om sammanlagt 67 192 957 000 kronor, vilket innebär ett beräknat underskott på 5 756 236 000 kronor. Genom de till totalbudgeten hänförliga anslag på totalt 4 277 553 000 kronor som sedermera anvisats på tilläggsstat har underskottet ökat till 10 033 789 000 kronor.

Budgetutfall

Totalbudgeten

Utfallet av totalbudgeten redovisas i tabell 1 på närmast följande sida. Som framgår av tabellen har de sammanlagda statsinkomsterna under budgetåret 1973/74 uppgått till 61 488,7 milj. kronor och utgifterna till 70 881,4 milj. kronor. Totalbudgeten har således utfallit med ett underskott på 9 392,7 milj. kronor.

Tabell 1. Totalbudgeten 1973/74 (milj. kronor)

<i>Inkomster</i>			<i>Utgifter</i>		
	Budgeterade belopp	Redovisade belopp		Budgeterade belopp	Redovisade belopp
Skatter, avgifter, m. m.	55 906,1	55 355,8	Utgiftsanslag	70 520,5	70 928,1
Inkomster av statens kapitalfonder	3 542,0	3 776,8			
Beräknad övrig finansiering			Beräknad övrig medelsförbrukning		
Avskrivningar och övriga kapitalmedel inom statens kapitalfonder	1 959,9	2 344,6	Minskning av anslagsbehållningar	800,0	—
Övrig kapitalåterbetalning	28,6	11,4	Ökad disposition av rörliga krediter	150,0	—46,8
	61 436,7	61 488,7			
Underskott	10 033,8	9 392,7			
Summa	71 470,5	70 881,4		71 470,5	70 881,4

Det redovisade underskottet anger det belopp varmed statens utgifter har bestridits genom upplåning på marknaden och motsvarar i princip statsskuldens ökning. Av olika skäl, såsom förändringar i myndigheternas kassahållning, eftersläpning i inleverans av vissa uppbördsmedel m. m., avviker dock i regel den av riksgäldskontoret redovisade förändringen av statsskulden från totalbudgetens saldo. Under budgetåret 1973/74 har statsskulden ökat med 9 464,1 milj. kronor, vilket är 71 milj. kronor mer än totalbudgetens underskott. Statsskulden uppgick därmed vid utgången av budgetåret 1973/74 till 52 675 milj. kronor.

Sambandet mellan totalbudgetens underskott och utfallet av drift- och kapitalbudgeterna framgår av följande sammanställning.

Kapitalbudgeten	4 603 milj. kronor
Underskott på driftbudgeten	4 836 " "
Avgår: Minskning av rörliga krediter	47 " "
Totalbudgetens underskott	9 393 " "

Uppgifter över statens tillgångar och skulder, vilka brukar införas som poster i rikshuvudboken, föreligger inte för budgetåret 1973/74 vid tidpunkten för denna verksamhetsberättelses tryckning.

De redovisade inkomsterna på totalbudgeten, 61 488,7 milj. kronor, överstiger de beräknade, 61 436,7 milj. kronor, med 52,0 milj. kronor, vilket motsvarar en avvikelse på +0,1 procent. I redovisade belopp under utgiftsanslag, 70 928,1 milj. kronor, ingår utgifter på reservations- och investeringsanslag, varför förändring i anslagsbehållningar inte redovisas som en särskild post på det sätt som görs i riksstaten. För jämfö-

Tabell 2. Totalbudgeten för budgetåren 1969/70—1973/74 (milj. kronor)

Budgetår	Budgeterat i statsverkspropositionen	Budgeterat i kompletteringspropositionen	Riksstaten inkl. tilläggsstater	Ny beräkning enl. följande års statsverksproposition	Utfallet enl. budgetredovisningen
1969/70 Inkomster	39 467	40 565	40 605	40 519	40 404
Utgifter	41 955	42 123	42 631	43 587	44 221
Saldo	-2 488	-1 558	-2 026	-3 068	-3 817
1970/71 Inkomster	44 834	45 576	45 576	46 751	45 637
Utgifter	45 633	46 435	48 385	48 009	48 269
Saldo	-799	-859	-2 810	-1 258	-2 632
1971/72 Inkomster	51 519	52 260	52 270	52 147	51 830
Utgifter	51 725	52 149	54 966	56 466	55 497
Saldo	-206	+112	-2 696	-4 319	-3 667
1972/73 Inkomster	55 831	56 107	56 397	54 112	54 513
Utgifter	59 110	59 739	62 059	61 333	60 718
Saldo	-3 278	-3 632	-5 662	-7 221	-6 205
1973/74 Inkomster	60 513	61 437	61 437	62 777	61 489
Utgifter	66 247	67 104	71 471	71 150	70 881
Saldo	-5 733	-5 667	-10 034	-8 373	-9 393

relse med de redovisade beloppen under utgiftsanslag bör därför till i riksstat och tilläggsstat upptagna belopp, 70 520,5 milj. kronor, läggas den beräknade minskningen av anslagsbehållningar på 800 milj. kronor. En sådan jämförelse utvisar att de redovisade utgifterna understiger de i riksstat och tilläggsstat beräknade med 392,4 milj. kronor, vilket motsvarar en avvikelse på -0,6 procent.

Dispositionen av rörliga krediter under budgetåret 1973/74 har minskat med 46,8 milj. kronor mot en i riksstaten beräknad ökning av 150 milj. kronor.

Tabell 2 visar totalbudgetens utfall för budgetåren 1969/70—1973/74 jämfört med de budgeterade eller skattade beloppen vid fyra tillfällen i budgetcykeln. För de fem observerade budgetåren upptog såväl riksstat som budgetredovisning ett utgiftssaldo. För två budgetår, 1970/71 och 1973/74, överskattades utgiftssaldot i riksstaten, för de tre övriga budgetåren underskattades det. Den största underskattningen av utgiftssaldot i riksstaten gjordes inför budgetåret 1969/70.

Driftbudgeten

Utfallet av driftbudgeten för budgetåret 1973/74 redovisas i tabell 3 på nästföljande sida. Av tabellen framgår att de redovisade inkomsterna uppgår till 59 132,6 milj. kronor och de redovisade utgifterna till 63 968,8 milj. kronor. Som redan nämnts har således driftbudgeten utfallit med ett underskott på 4 836,2 milj. kronor. Om detta belopp adderas till ökningen av reservationerna om sammanlagt 554,8 milj. kronor, erhålls det underskott som har avförts på budgetutjämningsfonden, nämligen 5 390,9 milj. kronor.

Tabell 3. Driftbudgeten 1973/74 (milj. kronor)

Inkomster			Utgifter		
	Budgeterade belopp	Redovisade belopp		Budgeterade belopp	Redovisade belopp
Skatter, avgifter, m. m.	55 906,1	55 355,8	Egentliga statsutgifter	59 611,2	60 049,5
Inkomster av statens kapitalfonder	3 542,0	3 776,8	Utgifter för statens kapitalfonder	3 646,6	3 919,3
			Därav		
			Riksgäldsfonden	2 575,0	2 696,5
			Avskrivning av nya kapitalinvesteringar	1 020,6	1 171,8
			Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	51,0	51,0
Säger för driftbudgetens inkomster	59 448,1	59 132,6	Säger för driftbudgetens utgifter	63 257,8	63 968,8
Reservationer från föregående budgetår	—	4 405,0	Reservationer till följande budgetår	—	4 959,8
Avräkning mot statens budgetutjämningsfond					
Avsättning till budgetutjämningsfonden av kommunalskattemedel	— 825,0	— 1 800,0			
Underskott att avföras på budgetutjämningsfonden	4 634,6	7 190,9			
Säger för avräkning mot statens budgetutjämningsfond	3 809,6	5 390,9			
Summa	63 257,8	68 928,6		63 257,8	68 928,6

Vid ingången av budgetåret 1973/74 redovisades en behållning på budgetutjämningsfonden av 804,6 milj. kronor. Av de på budgetutjämningsfonden upptagna posterna utgjordes 6 600,0 milj. kronor av kommunalskattemedel och 3 003,4 milj. kronor av medel som har tillförts fonden som överskott på automobilskattemedlens specialbudget. Summan av särredovisade överskott på automobilskattemedlens specialbudget och kommunalskattemedel uppgick således till 9 603,4 milj. kronor,

varför för driftbudgeten i övrigt redovisades en brist på budgetutjämningsfonden på 8 798,8 milj. kronor.

I och med att underskottet på driftbudgeten för budgetåret 1973/74 om 5 390,9 milj. kronor avförts på fonden har behållningen minskat till 4 586,3 milj. kronor. Fondens sammansättning har ändrats vid utgången av budgetåret 1973/74 på så sätt att de på fonden särredovisade kommunalskattemedlen ökat till 8 400,0 milj. kronor och överskottsmedel hänförliga till automobilskattemedlens specialbudget ökat till 3 180,0 milj. kronor, varigenom den till budgeten i övrigt hänförliga bristen har ökat till 16 166,3 milj. kronor.

Kapitalbudgeten

De sammanlagda kapitalinvesteringarna under budgetåret 1973/74 har uppgått till 8 182,2 milj. kronor. Dessa kapitalinvesteringar har finansierats till ett belopp av 1 171,8 milj. kronor genom avskrivningsmedel från riksstaten, till ett belopp av 2 145,7 milj. kronor genom avskrivningsmedel inom statens kapitalfonder och till ett belopp av 199,0 milj. kronor genom övriga kapitalmedel inom fonderna. Återstående belopp eller 4 665,8 milj. kronor har täckts genom kapitaltillskott från riksgäldskontoret till respektive kapitalfonder, varvid de på kapitalbudgeten uppförda investeringsbemyndigandena i motsvarande mån har belastats.

Under den på kapitalbudgeten uppförda posten lånemedel har för budgetåret 1973/74 redovisats ett belopp av 4 709,7 milj. kronor. Sambandet mellan detta belopp och investeringsbemyndigandena belyses i nedanstående tablå (milj. kronor).

	Riksstat och tilläggsstat	Utfall		Riksstat och tilläggsstat	Utfall
Lånemedel	5 274,2	4 709,7	Investeringsbemyndiganden	5 353,8	4 665,8
<i>Avgdr.</i> : Ökning av outnyttjade belopp av investeringsanslag	—	106,4	<i>Avgdr.</i> : Kapitalåterbetalning	79,6	62,4
Summa	5 274,2	4 603,3		5 274,2	4 603,3

Om från det redovisade beloppet lånemedel dras det belopp på 106,4 milj. kronor varmed outnyttjade belopp av investeringsanslag har ökat, erhålls det belopp om 4 629,0 milj. kronor varmed den på riksgäldsfonden redovisade skulden har ökats.

Av det redovisade beloppet för kapitalåterbetalning utgör 51,0 milj. kronor avskrivningsmedel som har överförts från driftbudgeten till fonden för oregrerade kapitalmedelsförluster.

Fördelningen av statens kapitalinvesteringar på olika ändamål kommer att beröras i det följande i samband med redogörelsen för utvecklingen av statsutgifterna under de olika departementens verksamhetsområden. I detta sammanhang må endast påpekas att de genom investeringsanslag finansierade kapitalinvesteringarna till väsentlig del avser statlig utlåning. Detta är främst fallet för de under statens utlåningsfonder och fonden för låneunderstöd redovisade investeringsanslagen, vilka för budgetåret 1973/74 har belastats med 3 256,1 respektive 439,0 milj. kronor. De under de båda nämnda kapitalfonderna redovisade utgifterna motsvarar därmed 45 procent av de sammantagna kapitalinvesteringarna.

Statens inkomster

Skatter

Av de på totalbudgeten redovisade statsinkomsterna om sammanlagt 61 488,7 milj. kronor utgörs 53 281,2 milj. kronor av skatter, vilket motsvarar 87 procent av de sammantagna inkomsterna. Skatterna fördelar sig med 21 800,0 milj. kronor på direkta skatter och med 31 481,1 milj. kronor på indirekta skatter. Härvid har såsom direkta skatter räknats intäkterna under de till skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse hänförliga inkomsttitlarna och såsom indirekta skatter intäkterna under inkomsttitlar hänförliga till automobilskattemedel, allmän arbetsgivaravgift samt tullar och acciser.

I följande tablå har den procentuella fördelningen på direkta och indirekta skatter under vissa senare år sammanställts.

	1966/67	1968/69	1969/70	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74
Direkta skatter	47,6	46,4	49,7	47,2	44,8	40,2	40,9
Indirekta skatter	52,4	53,6	50,3	52,8	55,2	59,8	59,1

De förskjutningar i relationerna mellan direkt och indirekt beskattning som kan iakttas hänger samman med å ena sidan den statliga inkomstkattens progressivitet och å andra sidan de successiva höjningar som har företagits av den allmänna varuskatten, införandet fr. o. m. år 1969 av mervärdeskatt samtidigt med den allmänna varuskattens avveckling och höjningarna åren 1970 och 1971 av mervärdeskatten. Även höjningarna av den allmänna arbetsgivaravgiften har påverkat relationerna.

Skatt på inkomst och förmögenhet m. m.

Skatt på inkomst och förmögenhet m. m. är den helt dominerande inkomsttiteln under skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse. De skatter som slutligt skall redovisas på inkomstskatttiteln utgörs av statlig inkomstskatt, statlig förmögenhetsskatt, sjömansskatt och folkpensionsavgifter. De uträknade beloppen av dessa skatter vid 1973 och 1974 års taxeringar framgår av följande tablå (milj. kronor, där ej annat anges).

	Taxeringsår		Förändring 1973—74	
	1973	1974	Belopp	Procent
Statlig inkomstskatt	16 637	16 227	—410	— 2,5
Därav: A-längden	15 254	14 667	—587	— 3,8
B- och C-längderna	1 383	1 560	+177	+12,8
Förmögenhetsskatt	491	515	+ 24	+ 4,9
Folkpensionsavgift	3 500	3 709	+209	+ 6,0
Sjömansskatt ¹	188	212	+ 24	+12,8
Totalt	20 816	20 663	—153	— 0,7

¹ Influtna belopp budgetåren 1972/73 och 1973/74.

Som framgår av tablå har det totala beloppet uträknade skatter minskat med 153 milj. kronor, motsvarande 0,7 procent, från 1973 till 1974 års taxering. För skattskyldiga som är uppförda på A-längden, d. v. s. fysiska personer m. fl., på vilka den helt övervägande delen av de uträknade skatterna belöper, har den statliga skatten minskat med 3,8 procent. Minskningen beror på den sänkning av den statliga inkomstskatten för fysiska personer m. fl. som beslöts år 1972 och trädde i kraft fr. o. m. taxeringsåret 1974. Samtidigt ökade fysiska personers m. fl. sammanräknade beskattningsbara inkomster med 9,0 procent.

För skattskyldiga upptagna på B- och C-längderna, d. v. s. främst svenska aktiebolag, har de uträknade skatterna ökat med 12,8 procent.

De på inkomstskatttiteln redovisade inkomsterna under budgetåret 1973/74 uppgår till 20 957 milj. kronor. Skillnaden mellan uträknade belopp för de skatter som slutligt skall redovisas på titeln och den faktiskt redovisade behållningen hänger samman med dels att det i det förra fallet är fråga om kalenderår och i det senare fallet om budgetår, dels att över titeln redovisas även andra skatter och avgifter, främst kommunal inkomstskatt, dels att betydande avvikelser regelmässigt förekommer mellan den skatt som slutligt debiteras för visst år och den för samma år influtna preliminärskatten.

De i preliminärskatten ingående kommunalskattemedlen betalas ut till kommunerna för varje kalenderår enligt kommunernas per den 1 januari framräknade fordran på statsverket. I kommunernas per den 1 januari 1973 framräknade fordran, som till halva sitt belopp har be-

lastat budgetåret 1973/74, ingår dels förskott grundade på 1972 års taxering och de kommunala utdebiteringarna för år 1973, dels slutavräkningsmedel motsvarande skillnaden mellan slutligt uträknad kommunal inkomstskatt enligt 1972 års taxering och under kalenderåret 1971 utbetalade förskott. På motsvarande sätt har kommunernas per den 1 januari 1974 framräknade fordran, som betalats ut under kalenderåret 1974, med halva sitt belopp belastat budgetåret 1973/74.

Genom eftersläpningen i avräkningsförfarandet överstiger i regel de av staten i källskatteuppbörden uppburna kommunalskattemedlen de till kommunerna samtidigt utbetalade medlen. För att möjliggöra en utjämning av de svängningar som kunde föranledas av den då tillämpade ordningen för utbetalning av kommunalskatte-medel inrättades enligt beslut av 1952 års riksdag en fond för reglering av utbetalningarna av kommunalskatte-medel. Denna fond redovisas fr. o. m. budgetåret 1955/56 på budgetutjämningsfonden, varigenom avsättningar och återföringar inte längre direkt påverkar de redovisade inkomsterna på inkomstskatttiteln. Som nämnts i det föregående uppgår de på budgetutjämningsfonden särredovisade medlen vid utgången av budgetåret 1973/74 till 8 400 milj. kronor, vilket motsvarar vad staten beräknats sedan budgetåret 1955/56 ha uppburit av kommunerna tillkommande skatte-medel utöver vad som t. o. m. budgetåret 1973/74 faktiskt betalats ut till kommunerna.

Automobilskatte-medel, allmän arbetsgivaravgift samt tullar och acciser

De redovisade inkomsterna under de största till automobilskatte-medel, allmän arbetsgivaravgift samt tullar och acciser hänförliga inkomsttitlarna under budgetåren 1971/72—1973/74 framgår av följande tablå (milj. kronor).

	1971/72	1972/73	1973/74
Fordonsskatt	1 278,4	1 356,8	300,0
Bensin- och brännoljeskatt	2 050,5	2 093,5	2 009,1
Vägrafiksskatt	—	—	1 306,6
Allmän arbetsgivaravgift	1 944,1	3 086,5	4 554,6
Tullmedel	955,6	979,5	1 021,6
Mervädeskatt	11 625,8	13 096,0	13 929,6
Särskilda varuskatter	373,5	342,7	401,3
Omsättningsskatt på motorfordon	465,1	531,2	572,8
Tobaksskatt	1 638,2	1 692,4	1 878,8
Skatt på sprit	2 100,0	2 178,2	2 244,1
Skatt på vin	297,7	340,6	356,3
Skatt på malt- och läskedrycker	607,8	631,1	680,7
Energiskatt	1 073,1	1 066,5	1 222,4
Särskild skatt på motorbränslen	744,3	776,5	715,7

Fordonsskatten enligt 1922 års automobilskatteförordning upphörde med 1973 års utgång. Den ersattes fr. o. m. den 1 januari 1974 av väg-

trafikskatten enligt 1973 års vägtrafikskatteförordning. Vägtrafikskatt utgår i form av fordonsskatt och kilometerskatt. Inkomstminskningen av bensen- och brännoljeskatt från budgetåret 1972/73 till budgetåret 1973/74 kan förklaras av den bränsleransonering som rådde under en period i början av år 1974 i samband med den s. k. oljekrisen.

Allmän arbetsgivaravgift infördes den 1 januari 1969. Avgiften utgick under åren 1969 och 1970 med 1 procent, under åren 1971 och 1972 med 2 procent och utgår fr. o. m. år 1973 med 4 procent av vad arbetsgivare under respektive år har utgett som lön åt arbetstagare. I fråga om rörelseidkare och jordbrukare utgår i vissa fall avgiften på den egna inkomsten (egenavgift).

Den under budgetåren 1972/73 och 1973/74 ökade tulluppbörden förklaras av ökad importvolym.

Mervärdeskatten utgjorde fr. o. m. år 1971 15 procent av beskattningsvärdet. Den var tillfälligt sänkt till 12 procent under tiden den 1 april—den 15 september 1974, varefter den åter höjdes till 15 procent.

Ökningen i intäkterna av omsättningsskatt på motorfordon från budgetåret 1972/73 till budgetåret 1973/74 beror dels på den ökade fordonsförsäljningen, dels på en höjning av skatten med i medeltal 460 kronor per fordon fr. o. m. februari 1973.

Ökningarna i procent under budgetåren 1970/71—1973/74 för inkomsttitlarna skatt på sprit, skatt på vin samt skatt på malt- och läskedrycker framgår av följande sammanställning.

	Ökning i procent		
	1970/71— 1971/72	1971/72— 1972/73	1972/73— 1973/74
Skatt på sprit	+ 6,5	+ 3,7	+ 3,0
Skatt på vin	+ 16,0	+ 14,4	+ 4,6
Skatt på malt- och läskedrycker	+ 4,8	+ 3,8	+ 7,9

Spritskattens s. k. grundavgift höjdes dels den 1 januari 1973, dels den 23 maj 1974. Grundavgiften för vin och skatten på öl utom lättöl höjdes likaså den 1 januari 1973. Att skatteintäkterna på sprit växte i något långsammare takt budgetåret 1973/74 än tidigare beror på att skatten redovisades av försäljningsställena vid elva betalningsterminer mot normalt tolv. Vinskatteintäkternas minskade tillväxttakt samma budgetår orsakas dels av nämnd elvamånadersredovisning, dels av ökade importpriser. Ökningen i intäkterna av skatten på öl motsvaras inte av någon ökning i konsumtionen.

Uppgången i särskild skatt på motorbränslen under budgetåret 1972/73 beror framför allt på effekterna av de höjda skattesatser som trädde i kraft i februari 1973. Skatten upphörde vid utgången av år 1973.

Uppbörd i statens verksamhet och diverse inkomster

Under rubriken uppbörd i statens verksamhet redovisas inkomster för statliga myndigheter och inrättningar, i huvudsak motsvarande ersättningar eller avgifter för av vederbörande myndigheter utförda tjänster eller uppdrag. Taxor och avgifter fastställs i allt väsentligt av Kungl. Maj:t. Dessutom redovisas under uppbörd i statens verksamhet vissa andra inkomster.

I samband med viss anslagsteknisk omläggning har en ny uppbördstitel av speciellt slag, benämnd Pensionsmedel m. m., införts fr. o. m. budgetåret 1969/70. Omläggningen innebär bl. a. att ett lönekostnadspålägg, avseende pensions- och socialförsäkringskostnader samt av den allmänna arbetsgivaravgiften föranledda utgifter, påförs de anslag från vilka löner bestrids. Dessa lönekostnadspålägg jämte medel som tidigare har redovisats under uppbördstiteln personalsjukpenningar och vissa socialförsäkringsavgifter m. m. tas upp som inkomster under uppbördstiteln pensionsmedel m. m., medan faktiskt utbetalade personalpensionsförmåner, arbetsgivaravgifter m. m. tas upp som utgifter på titeln. Det överskott som redovisas på uppbördstiteln för budgetåret 1973/74 — 218,2 milj. kronor — hänger i så måtto samman med den statliga verksamhetens expansion som lönekostnadspålägget hänför sig till löner till under budgetåret anställda, medan de pensioner som betalats ut avser pensionerade tjänstemän.

Den under budgetåren 1970/71—1973/74 pågående försöksverksamheten med programbudgetering har medfört att verksamheten för vissa myndigheter redovisas på ett nytt sätt. Ändringen innebär bl. a. att uppdragsverksamheten för statens bakteriologiska laboratorium, numera statens lantmäteriverk, statens provningsanstalt, skeppsprovninganstalten och styrelsen för teknisk utveckling samt fr. o. m. budgetåret 1972/73 även arbetsmarknadsstyrelsen redovisas över förslagsanslag på driftbudgetens utgiftssida, medan de dittillsvarande inkomstitlarna under uppbörd i statens verksamhet har utgått. En övergång från brutto- till netto-redovisning har således företagits.

Under rubriken diverse inkomster redovisas bl. a. totalisator-, tips- och lotterimedel.

De under uppbörd i statens verksamhet och diverse inkomster in-
flutna medlen under budgetåren 1971/72—1973/74 redovisas i följande
tablå (milj. kronor).

	1971/72	1972/73	1973/74
Uppbörd i statens verksamhet	1 107,3	1 288,2	1 313,1
Diverse inkomster	687,2	745,3	761,6

Inkomster av statens kapitalfonder

I riksstaten under inkomster av statens kapitalfonder upptagna och i budgetredovisningen redovisade belopp för budgetåret 1973/74 belyses i nedanstående sammanställning (milj. kronor).

	Riksstat	Budget- redo- visning	Brist (—) resp. mer- inkomst (+)
Statens affärsverksfonder	820,8	949,5	+ 128,7
Därav:			
Postverket	68,8	47,6	— 21,2
Televerket	158,0	237,0	+ 79,0
Statens järnvägar	15,0	100,0	+ 85,0
Luftfartsverket	25,5	11,5	— 14,0
Förenade fabriksverken	0,5	0,3	— 0,2
Statens vattenfallsverk	530,0	530,2	+ 0,2
Domänverket	23,0	22,9	— 0,1
Riksbanksfonden	200,0	250,0	+ 50,0
Statens allmänna fastighetsfond	314,2	345,6	+ 31,3
Försvarets fastighetsfond	124,9	138,5	+ 13,6
Statens utlåningsfonder	1 746,3	1 747,8	+ 1,5
Fonden för låneunderstöd	75,3	72,2	— 3,1
Fonden för statens aktier	26,1	51,9	+ 25,9
Fonden för beredskapslagring	79,2	70,4	— 8,8
Statens pensionsfonder	93,3	95,8	+ 2,5
Diverse kapitalfonder	61,9	55,1	— 6,7
Summa	3 542,0	3 776,8	+ 234,8

Det kan påpekas att uppgifter om affärsverkens driftstater jämte vissa därtill knutna kommentarer är intagna på s. 26.

Statens utgifter

Utgifter inom de olika departementens verksamhetsområden m. m.

I tabell 4 på s. 16 har, med fördelning på de olika departementens verksamhetsområden m. m., sammanställts de belopp på drift- och kapitalbudgeterna för budgetåret 1973/74 som tagits upp i riksstat och tilläggsstat (budgeterade belopp) och redovisats i budgetredovisningen. I det följande kommer utgifterna inom de olika verksamhetsområdena att kommenteras.

Tabell 4. Utgifter på drift- och kapitalbudgeterna budgetåret 1973/74
(milj. kronor)

Verksamhets- område	Budgeterade belopp			Redovisade belopp		
	Drift- budge- ten	Kapital- budge- ten	Summa	Drift- budge- ten	Kapital- budge- ten	Summa
Kungl. hov- och slottsstaterna	10,8	—	10,8	10,7	—	10,7
Justitie- departementet	2 526,7	234,0	2 760,7	2 662,9	216,9	2 879,8
Utrikes- departementet	1 804,6	10,3	1 814,9	1 564,6	10,8	1 575,4
Försvars- departementet	7 298,6	326,2	7 624,9	7 749,4	319,4	8 068,8
Social- departementet	21 683,1	45,6	21 728,7	22 184,1	59,7	22 243,8
Kommunikations- departementet	3 505,3	1 654,8	5 160,1	3 411,8	1 604,5	5 016,3
Finans- departementet	4 531,8	576,5	5 108,3	4 582,9	443,4	5 026,3
Utbildnings- departementet	9 529,0	708,0	10 237,0	9 627,2	879,0	10 506,2
Jordbruks- departementet	2 039,5	67,1	2 106,6	2 121,7	59,6	2 181,3
Handels- departementet	228,9	73,4	302,3	241,2	86,0	327,2
Inrikes- departementet	4 895,7	3 087,0	7 982,7	4 267,1	2 938,6	7 205,7
Civil- departementet	1 039,2	30,5	1 069,7	1 081,3	28,7	1 110,0
Industri- departementet	414,9	1 520,9	1 935,8	434,2	1 535,3	1 969,5
Oförutsedda utgifter	1,0	—	1,0	0,4	—	0,4
Riksdagen och dess verk m. m.	102,0	—	102,0	110,1	—	110,1
Riksgäldsfonden	2 575,0	—	2 575,0	2 696,5	—	2 696,5
Summa	62 186,1	8 334,3	70 520,5	62 746,0	8 182,2	70 928,1

De inom justitiedepartementets verksamhetsområde redovisade utgifterna för budgetåret 1973/74 överstiger de för budgetåret 1972/73 redovisade med 437 milj. kronor. Av denna ökning hänför sig 267 milj. kronor till polisväsendet. Den del av utgiftsstegringen som hänför sig till sistnämnt belopp beror i viss utsträckning på ökad tilldelning av nya polistjänster.

Utgifterna under utrikesdepartementets verksamhetsområde har ökat med 408 milj. kronor från budgetåret 1972/73 till budgetåret 1973/74, vilket motsvarar 35 procent. Utgifterna för internationellt utvecklings-samarbete uppgår under budgetåret 1973/74 till 1 304 milj. kronor, vilket motsvarar 83 procent av de under utrikesdepartementets verksamhets-område redovisade totalutgifterna.

Försvarsutgifternas storlek under budgetåret 1973/74 regleras genom 1972 års försvarsbeslut. Utgifterna inom försvarsdepartementets verk-

samhetsområde har ökat med 539 milj. kronor mellan budgetåren 1972/73 och 1973/74.

Utgifterna inom socialdepartementets verksamhetsområde skiljer sig från utgifterna inom övriga departementsområden såtillvida som de till övervägande del avser inkomstöverföringar till hushållen. Under de fyra största anslagen härvidlag, nämligen Folkpensioner, Allmänna barnbidrag, Bidrag till sjukförsäkringen och Bostadstillägg för barnfamiljer m. m., redovisas under budgetåret 1973/74 utgifter om sammanlagt 16 824 milj. kronor, motsvarande 76 procent av de under socialdepartementets verksamhetsområde redovisade utgifterna. I jämförelse med motsvarande utgifter budgetåret 1972/73 har utgifterna under de fyra nämnda anslagen ökat med 3 174 milj. kronor, vilket utgör den dominerande delen av den för departementsområdet totalt redovisade utgiftsökningen om 4 327 milj. kronor. Av utgiftsökningen svarar folkpensioner för 1 376 milj. kronor, vilket får ses mot bakgrunden av dels ökat antal pensionärer och värdesäkring av folkpensionerna vid prishöjningar, dels höjning av pensionstillskotten till pensionärer som saknar ATP eller har låga ATP-belopp, dels reformering av förtidspensioneringen. Utgifterna för allmänna barnbidrag och för bostadsbidrag till barnfamiljer har under budgetåret 1973/74 ökat med 265 respektive 137 milj. kronor. Bidrag till sjukförsäkringen har ökat med 1 395 milj. kronor på grund av omläggning av sjukförsäkringen den 1 januari 1974.

De redovisade utgifterna för kommunikationsdepartementets verksamhetsområde har från budgetåret 1972/73 till budgetåret 1973/74 ökat med 598 milj. kronor. Av denna utgiftsökning hänför sig 259 milj. kronor till vägväsendet och 51 milj. kronor till trafiksäkerheten.

De för finansdepartementets verksamhetsområde redovisade utgifterna är 1 280 milj. kronor högre under budgetåret 1973/74 än under närmast föregående budgetår. Av denna utgiftsökning faller 1 041 milj. kronor på bidrag och ersättningar till kommunerna. Totalt uppgår därmed dessa bidrag och ersättningar till 3 686 milj. kronor under budgetåret 1973/74, motsvarande 73 procent av de på totalbudgeten redovisade utgifterna för finansdepartementets verksamhetsområde.

Inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde redovisas för budgetåret 1973/74 de — näst utgifterna inom socialdepartementets verksamhetsområde — största sammanlagda statsutgifterna. Av utgifterna belöper sig 5 890 milj. kronor, motsvarande 56 procent av de sammanlagda utgifterna inom verksamhetsområdet, på skolväsendet. Jämfört med budgetåret 1972/73 innebär detta en ökning med 352 milj. kronor. De redovisade utgifterna för högre utbildning och forskning har uppgått till 1 894 milj. kronor under budgetåret 1973/74, motsvarande en ökning från närmast föregående budgetår med 184 milj. kronor. Dessa utgiftsökningar motsvarar i allt väsentligt en fortsatt ut-

byggnad av undervisningsväsendet. Utgifter för studiesociala ändamål har uppgått till 1 180 milj. kronor, av vilket belopp 640 milj. kronor utgörs av studiemedel anvisade på kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder.

Utgifterna inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde har under budgetåret 1973/74 uppgått till 2 181 milj. kronor, vilket är 714 milj. kronor mer än under budgetåret 1972/73. Den största utgiftsökningen hänför sig till jordbruksprisregleringen, vars kostnader har stigit från 380 milj. kronor budgetåret 1972/73 till 1 002 milj. kronor budgetåret 1973/74. Detta innebär en ökning av 164 procent.

Inom handelsdepartementets verksamhetsområde har de redovisade utgifterna ökat från 248 milj. kronor budgetåret 1972/73 till 327 milj. kronor budgetåret 1973/74.

Utgifterna inom inrikesdepartementets verksamhetsområde under budgetåret 1973/74 utgörs till ett belopp av 2 756 milj. kronor av utgifter för bostadsbyggande. Av detta belopp, som motsvarar 38 procent av de sammantagna utgifterna inom verksamhetsområdet, utgörs 2 551 milj. kronor av medel anvisade på investeringsanslag till Lånefonden för bostadsbyggande. Utgifterna inom delområdena arbetsmarknad och regional utveckling har under budgetåret 1973/74 uppgått till 4 384 milj. kronor, innebärande en ökning i jämförelse med föregående budgetår på 83 milj. kronor.

Av de under civildepartementets verksamhetsområde redovisade utgifterna för budgetåret 1973/74 hänför sig 1 005 milj. kronor till utgifter för länsstyrelserna, vilket motsvarar 91 procent av de för verksamhetsområdet på totalbudgeten redovisade utgifterna.

De inom industridepartementets verksamhetsområde redovisade utgifterna för budgetåret 1973/74 på sammanlagt 1 970 milj. kronor utgörs till ett belopp av 1 535 milj. kronor av investeringsutgifter. Den största investeringsutgiften, 1 385 milj. kronor, avser kraftstationer m. m.

Utgifter efter anslagsform

Av de för budgetåret 1973/74 anvisade medlen på driftbudgeten om sammanlagt 63 258 milj. kronor utgörs 9 966 milj. kronor av reservationsanslag och 53 292 milj. kronor av förslagsanslag och obetecknade anslag. De på reservationsanslag redovisade utgifterna uppgår till 9 334 milj. kronor. Den vid budgetårets början föreliggande anslagsbehållningen av reservationer om 4 405 milj. kronor har härigenom ökat till 4 960 milj. kronor.

På kapitalbudgeten har för budgetåret 1973/74 anvisats investeringsanslag till ett sammanlagt belopp av 8 334 milj. kronor. Den redovisade nettoutgiften uppgår till 8 182 milj. kronor. Det vid budgetårets början föreliggande beloppet av outnyttjade investeringsanslag om 2 256 milj.

kronor har härigenom (efter avdrag av besparingar reglerade över titeln lånemedel om 46 milj. kronor) ökat med 106 milj. kronor till 2 362 milj. kronor.

Beloppen utestående reservationer respektive outnyttjade investeringsanslag vid utgången av budgetåret 1973/74 redovisas, med fördelning på departement m. m., i följande tablå (milj. kronor).

	Utestående reservationer		Outnyttjade belopp investeringsanslag
	Egentliga statsutgifter	Avskrivning av nya kapitalinvesteringar	
Justitiedepartementet	43,5	21,3	45,5
Utrikesdepartementet	1 320,7	5,2	9,6
Försvarsdepartementet	9,4	38,4	76,4
Socialdepartementet	165,2	12,4	61,1
Kommunikationsdepartementet	1 326,0	4,3	140,2
Finansdepartementet	33,2	36,6	270,5
Utbildningsdepartementet	134,6	196,2	211,2
Jordbruksdepartementet	401,8	2,7	29,5
Handelsdepartementet	12,8	55,8	105,2
Inrikesdepartementet	978,0	11,2	1 161,2
Civildepartementet	23,0	4,9	16,4
Industridepartementet	1 12,2	9,2	235,3
Riksdagen och dess verk	1,2	—	—
Summa	4 561,5	398,4	2 362,1

De största beloppen för utestående reservationer och outnyttjade investeringsmedel redovisas inom inrikes-, kommunikations-, utrikes- och utbildningsdepartementens verksamhetsområden i nämnd ordning. Inom inrikesdepartementets verksamhetsområde har Lånefonden för bostadsbyggande ett outnyttjat investeringsbelopp på 833 milj. kronor och de båda anslagen Sysselsättningskapande åtgärder för arbetslösa och Särskilda åtgärder för arbetsanpassning reservationer på sammanlagt 687 milj. kronor. De största posterna av denna art inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde avser anslagen Drift av statliga vägar med 586 milj. kronor, Byggande av statliga vägar med 495 milj. kronor och Bidrag till byggande av kommunala vägar och gator med 198 milj. kronor. Dessa anslag avräknas med hela sina belopp mot automobilskattemedlen.

För utrikesdepartementets verksamhetsområde redovisas de största reservationerna under anslagen Bilateralt utvecklingssamarbete med 784 milj. kronor och Bidrag till internationella biståndsprogram med 521 milj. kronor. Det största beloppet outnyttjade kapitalmedel inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde redovisas för Studiemedelsfonden med 167 milj. kronor. Reservationerna på driftbudgeten är spridda på ett stort antal anslag. Hela anslagsgruppen Högre utbildning och forskning redovisar reservationer på inalles 58 milj. kronor vid utgången av budgetåret 1973/74.

Härutöver må nämnas att en reservation av 346 milj. kronor redovisas på det till jordbruksdepartementets verksamhetsområde hörande anslaget Bidrag till miljövårdande åtgärder inom industrin. Reservationerna under anslagen till miljövård uppgår totalt till 383 milj. kronor.

Under förslagsanslag och obetecknade anslag redovisas för budgetåret 1973/74 merutgifter till ett sammanlagt belopp av 2 644 milj. kronor och besparingar till ett sammanlagt belopp av 1 304 milj. kronor. Som besparing reglerad över specialbudget redovisas dessutom ett belopp av 75 milj. kronor och som merutgift reglerad över specialbudget ett belopp av 1 milj. kronor. Det förstnämnda beloppet kan antingen läggas till övriga besparingar eller hellre dras ifrån merutgifterna, eftersom det till större delen motsvarar som merutgift upptagen avsättning under det på kommunikationsdepartementets huvudtitel anvisade anslaget Avsättning till statens automobilskattemedelsfond. Med sistnämnt betraktelsesätt skulle merutgifterna begränsas till 2 568 milj. kronor. Det som merutgift över specialbudget redovisade beloppet kan lämpligen dras ifrån besparingarna. Besparingarna skulle härigenom begränsas till 1 303 milj. kronor. Under budgetåret 1972/73 uppgick merutgifterna till 2 722 milj. kronor och besparingarna till 1 160 milj. kronor, om de då redovisade besparingarna och merutgifterna reglerade över specialbudget behandlas på motsvarande sätt som här gjorts för budgetåret 1973/74.

Eftersom utgifterna under obetecknade anslag, vilka till övervägande del utgörs av statliga bidrag till olika ändamål, i regel uppgår till hela de anvisade beloppen, faller inte endast merutgifter utan även besparingar i allt väsentligt på förslagsanslagen.

Fördelningen av besparingar och merutgifter budgetåret 1973/74 under de olika departementens huvudtitlar m. m. framgår av följande tablå (milj. kronor).

Departement m. m.	Merutgift	Besparing
Justitiedepartementet	194	54
Utrikesdepartementet	18	3
Försvarsdepartementet	997	542
Socialdepartementet	701	128
Kommunikationsdepartementet	142	9
Finansdepartementet	80	120
Utbildningsdepartementet	184	95
Jordbruksdepartementet	198	42
Handelsdepartementet	17	4
Inrikesdepartementet	45	389
Civildepartementet	38	7
Industridepartementet	12	1
Riksgäldsfonden	121	—
Övrigt	21	10
Summa	2 568	1 303

¹ Besparing (netto) som regleras över specialbudget har frändragits.

² Merutgift (netto) som regleras över specialbudget har frändragits.

Besparing eller merutgift redovisas för snart sagt alla förslagsanslag. Det får också anses vara naturligt för dessa anslag att faktiskt redovisade utgifter avviker från de i riksstat och tilläggsstat beräknade beloppen.

Som framgår av tablån har merutgifterna överstigit besparingarna under budgetåret 1973/74 med 1 265 milj. kronor, medan för budgetåret 1972/73 enligt ovan lämnade uppgifter merutgifterna översteg besparingarna med 1 562 milj. kronor.

I efterföljande tablå har sammanställts vissa förslagsanslag för vilka mera betydande merutgifter redovisas (milj. kronor).

Anslag	Anvisat belopp	Mer- utgift
II B 9 Polisenheter med särskild budget	0,0	79,8
II F 9 Kriminalvårdsenheter med särskild budget	0,0	42,3
IV B 1 Ledning och förbandsverksamhet (arméförband)	1 731,0	186,0
IV B 2 Materielanskaffning (arméförband)	536,9	164,7
IV C 1 Ledning och förbandsverksamhet (marinförband)	533,7	105,0
IV C 2 Materielanskaffning (marinförband)	364,0	57,5
IV D 1 Ledning och förbandsverksamhet (flygvapenförband)	961,2	111,0
IV D 2 Materielanskaffning (flygvapenförband)	879,8	156,3
IV D 4 Forskning och utveckling	391,6	98,8
V B 4 Folkpensioner	10 560,0	427,9
V B 6 Bidrag till sjukförsäkringen	2 220,0	90,4
V C 4 Ersättning för bidragsförskott	194,0	40,0
VIII G 6 Bidrag till studiecirkelverksamhet	205,0	41,9
IX C 3 Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område	770,0	67,3
XI D 1 Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet	189,1	33,0
XII B 1 Länsstyrelserna	613,1	30,0

Automobilskattemedlens specialbudget

Automobilskattemedlens specialbudget utgör numera den enda inom riksstaten kvarstående specialstaten av någon betydelse. Redovisningsformen gör det möjligt att följa i vad mån vissa statsinkomster som direkt härleds ur motorfordonstrafiken, främst fordonsskatt, bensin och brännoljeskatt samt vägtrafikskatt, kommer till användning för väg- och vägtrafikväsendet eller detta närstående ändamål. De på specialbudgeten uppkommande skillnaderna mellan inkomster och utgifter salderas år från år. Slutbeloppet visar alltså inte årsresultatet utan det slutliga saldot efter hela den tid under vilken systemet varit i tillämpning.

Inkomster och utgifter som hänför sig till automobilskattemedlens specialbudget redovisas såväl i riksstaten som i budgetredovisningen blandade med övriga poster. Någon särredovisning av medlen förekommer alltså inte. I syfte att möjliggöra en samlad överblick över dessa medel har riksdagens revisorer sedan ett antal år tillbaka i sin berät-

telse intagit en sammanställning av automobilskattemedlens specialbudget för det senast förflutna budgetåret.

Inkomster och utgifter på automobilskattemedlens specialbudget under budgetåret 1973/74 framgår av följande sammanställning.

Ingående balans den 1/7 1973

Tillgångar:

Reservationer	1 262 904 558: 74	
Fordran på budgetutjämningsfonden	<u>3 003 369 352: 95</u>	4 266 273 911: 69

Inkomster

A. I. 2. a) Fordonsskatt	299 952 135: 65	
2. b) Bensin- och brännolja-skatt	2 009 088 679: 84	
2. c) Vägtrafikskatt	1 306 597 282: 16	
A. II. 13. Inkomster vid statens vägverk	695 196: 65	
14. Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk	<u>25 699 933: 65</u>	3 642 033 227: 95
		<u>7 908 307 139: 64</u>

Utgifter:

II. JUSTITIEDEPARTEMENTET

B. <i>Polisväsendet</i>		
1 Rikspolisstyrelsen	5 350 000: —	
Polisverket:		
2 Inköp av motorfordon m. m.	21 135 000: —	
3 Underhåll och drift av motorfordon m. m.	34 400 000: —	
Lokala polisorganisationen:		
6 Förvaltningskostnader	280 257 000: —	
7 Utrustning	<u>2 890 000: —</u>	344 032 000: —

V. SOCIALDEPARTEMENTET

L. <i>Arbetskydd m. m.</i>		
1 Arbetskyddsstyrelsen	189 000: —	
2 Yrkesinspektionen	<u>1 354 000: —</u>	1 543 000: —

VI. KOMMUNIKATIONS-DEPARTEMENTET

A. <i>Kommunikationsdepartementet m. m.</i>		
2 Kommittéer m. m.		2 167 965: 51
B. <i>Vägväsendet</i>		
1 Statens vägverk: Ämbetsverksuppgifter	4 954 513: 53	
2 Drift av statliga vägar	1 030 848 192: 36	
3 Byggnad av statliga vägar	755 858 841: 20	
4 Bidrag till drift av kommunala vägar och gator	158 529 838: 96	
5 Bidrag till byggnad av kommunala vägar och gator	<u>323 551 336: 63</u>	

6	Bidrag till drift av enskilda vägar m. m.	69 624 175: 51	
7	Bidrag till byggande av enskilda vägar	24 205 618: 99	
8	Tjänster till utomstående	10 700 000: —	2 378 272 617: 18
C. Trafiksäkerhet			
Statens trafiksäkerhetsverk:			
1	Förvaltningskostnader	15 040 637: 60	
2	Uppdragsverksamhet	21 250 616: 88	
4	Bidrag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder vid järnvägs korsningar	6 499 916: —	
5	Bidrag till nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande	2 550 000: —	
6	Kostnader för nytt bilregister m. m.	55 764 698: 48	101 105 868: 96
E. Institut m. m.			
1	Transportnämnden	5 098 718: 29	
9	Bidrag till statens väg- och trafikinstitut	5 850 000: —	
10	Statens väg- och trafikinstitut	265 126: 83	
17	Transportforskningsdelegationen	7 971 217: 77	
18	Bussbidragsnämnden	398 421: 40	19 583 484: 29
F. Diverse			
2	Ersättning till trafikföretag för drift av icke lönsamma busslinjer	14 363 582: —	
3	Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser	3 000 000: —	17 363 582: —

VIII. UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

E. Högre utbildning och forskning			
<i>Universiteten m. m.</i>			
22	Tekniska fakulteterna m. m.: Avlöningar till lärarpersonal	750 000: —	
24	Teknisk utbildning och forskning m. m. Chalmers tekniska högskola och högskolan i Linköping	603 000: —	1 353 000: —

IX. JORDBRUKSDEPARTEMENTET

B. Jordbrukets rationalisering m. m.			
14	Restitution av bensinskatt till trädgårdsnäringen	176 500: —	
	Äldre anslag 1972/73	244 391: 30	
16	Kompensation för bensinskatt till rennäringen	200 000: —	620 891: 30
D. Skogsbruk			
4	Vägbyggnader på skogar i enskild ägo		13 343 467: 37

E. Fiske

7	Restitution av bensinskatt till fiskerinäringen	1 020 529: 98
---	---	---------------

H. Miljövärd

8	Stöd till idrotten: Anläggningsstöd m. m.	9 000 000:—
---	--	-------------

XI. INRIKESDEPARTEMENTET**B. Arbetsmarknad m. m.**

2	Sysselsättningsskapande åtgärder för arbetslösa	268 819 922: 58	
4	Särskilda åtgärder för arbetsanpassning	<u>165 414 614: 51</u>	<u>434 234 537: 09</u>
		Summa utgifter	3 323 640 943: 68

Utgående balans den 30/6 1973**Tillgångar:**

Reservationer	1 404 711 881: 43	
Fordran på budgetutjämningsfonden	<u>3 179 954 314: 53</u>	<u>4 584 666 195: 96</u>
		7 908 307 139: 64

Alltsedan budgetåret 1955/56 har ett överskott förclegat på specialbudgeten. Överskottet steg under loppet av tre budgetår från 259 till 743 milj. kronor och varierade därefter kring sistnämnt belopp t. o. m. budgetåret 1967/68. För budgetåren 1968/69—1973/74 redovisas en betydande ökning av fondens överskott. Utvecklingen framgår av följande uppställning, i vilken beloppen har avrundats till jämna miljontal kronor.

Budgetår	Reservationer	Överskott	Summa behållning
1955/56	511	259	771
1956/57	681	287	968
1957/58	548	588	1 136
1958/59	383	743	1 126
1959/60	365	766	1 131
1960/61	376	747	1 123
1961/62	400	687	1 087
1962/63	509	742	1 251
1963/64	498	828	1 326
1964/65	784	594	1 378
1965/66	916	652	1 568
1966/67	920	718	1 638
1967/68	1 015	807	1 822
1968/69	1 013	1 270	2 283
1969/70	1 039	1 796	2 835
1970/71	990	2 454	3 444
1971/72	1 209	2 754	3 963
1972/73	1 263	3 003	4 266
1973/74	1 405	3 180	4 585

Under budgetåret 1973/74 har inkomsterna uppgått till 3 642 milj. kronor och utgifterna till 3 324 milj. kronor. Inkomsterna har alltså överstigit utgifterna med 318 milj. kronor. Samtidigt har reservationerna ökat med 142 milj. kronor, varför automobilskattemedlens fordran på budgetutjämningsfonden ökat med 176 milj. kronor. Den 30 juni 1974 utvisar specialbudgeten som följd härav en behållning på 4 585 milj. kronor, varav 1 405 milj. kronor i form av reservationer på anvisade men för sitt ändamål ännu inte utnyttjade anslag samt 3 180 milj. kronor som fordran på budgetutjämningsfonden. Sistnämnt belopp motsvarar alltså vad som vid budgetårets utgång har flutit in i automobilskattemedel men ännu inte anvisats för vägväsendet och övriga med dessa medel avsedda ändamål.

Att outnyttjade automobilskattemedel är avsedda att framdeles komma vägväsendet till godo innebär inte att någon fondering i egentlig mening förekommer. Det såsom behållning angivna beloppet visar endast specialbudgetens ställning vid budgetårets slut. Det må även anmärkas att utfallet av specialbudgeten inte lämnar något slutligt svar på frågan, om automobilbeskattningen är rättvist utformad eller i vad mån vägväsendets krav tillgodoses från statens sida. I den allmänna budgeten förekommer nämligen såväl inkomster som utgifter med betydande belopp, vilka äger nära samband med biltrafiken men likväl inte redovisas över automobilskattemedlens specialbudget.

Övriga specialbudgeter

Utöver automobilskattemedlens specialbudget återstår inom rikstatsens ram de båda specialbudgeter som hänger samman med bankinspektionens respektive försäkringsinspektionens verksamhet. Dessa specialbudgeter är i stort sett så konstruerade, att de företag som är underkastade det nämnda ämbetsverkets tillsyn har att leverera in vissa bidrag, vilka redovisas såsom uppbörd i statens verksamhet på rikstatsens inkomstsida och vilka över särskilda avsättningsanslag på finansdepartementets huvudtitel förs över till de fonder som är inrättade för att finansiera hithörande kostnader. Eventuellt uppkommande överskott står kvar på fonderna.

I budgetredovisningen lämnas uppgifter endast om belastningen på nyssnämnda avsättningsanslag, däremot inte om utfallet av själva specialbudgeterna, d. v. s. bankinspektionens och försäkringsinspektionens förvaltningskostnader. Uppgifter härom är intagna i efterföljande båda tabeller.

Bankinspektionens fond budgetåret 1973/74 (1 000-tal kr.)

	Banktill- synens fond	Fondtill- synens fond	Jordbruks- kasetill- synens fond	Sparbanks- tillsynens fond	Summa
Ingående balans	2 417,6	246,1	225,1	1 402,8	4 291,5
Inkomster					
Bidrag till bankin- spektionen	2 218,9	453,5	398,1	2 522,1	5 592,6
Summa	4 636,5	699,6	623,2	3 924,9	9 884,1
Utgifter					
Avlöningar	1 714,6	329,9	290,8	1 901,1	4 236,4
Omkostnader	427,8	74,3	124,9	458,0	1 085,0
Summa utgifter	2 142,4	404,2	415,7	2 359,1	5 321,4
Utgående balans	2 494,1	295,3	207,5	1 565,8	4 562,7
Summa	4 636,5	699,6	623,2	3 924,9	9 884,1

Bankinspektionen har härutöver haft vissa utgifter, redovisade under anslaget Stämpelomkostnader och uppgående till 127 300 kronor. Av detta belopp avser 104 200 kronor avlöningar och 23 100 kronor omkostnader.

Försäkringsinspektionens fond budgetåret 1973/74 (1 000-tal kr.)

Ingående balans		1 871,6
Inkomster		
Bidrag till försäkringsinspektionen		3 497,2
Anslag till understödsföreningsavdelningen		500,0
Uppbördsmedel: försålda publikationer		3,2
	Summa	4 000,4
		5 872,0
Utgifter		
Avlöningar		2 997,2
Omkostnader		571,5
Utgående balans		2 303,3
	Summa	5 872,0

Affärsverkens driftstater

För de affärsdrivande verken är redovisningen utformad på sådant sätt, att riksstaten innehåller uppgifter om beräknande rörelseöverskott och planerade investeringar, medan löpande driftinkomster och driftutgifter är upptagna på s. k. driftstater, vilka fastställs utan riksdagens medverkan. Liksom rent administrativa myndigheter tillämpar affärsverken budgetårsredovisning. Ett undantag utgör domänverket, vars rörelse är knuten till kalenderåret.

I det följande lämnas vissa uppgifter om utfallet av affärsverkens driftstater för sistförflutet räkenskapsår.

Postverket

En tabell, utvisande utfallet av postverkets driftstat för budgetåret 1973/74, är införd på s. 29.

Utfallet av postverkets rörelse budgetåret 1973/74 visar en högre såväl intäkts- som kostnadsnivå än den för budgetåret fastställda driftstaten. På intäktssidan sammanhänger detta med att postvolymen har utvecklats gynnsammare än vad som beräknades när driftstatsförslaget upprättades. Till den förbättrade volymutvecklingen har förutom den allmänna konjunkturuppgången energiska marknadsföringsinsatser bidragit. Av väsentlig betydelse är också att en allmän portohöjning har kunnat undvikas efter den 1 juli 1972. En ökad omsättning i centralupphandlingen och en ökning av vissa engångsersättningar (för distributionsuppdrag på grund av sjukpenningreform, omläggning av bilskatteuppbörd, ny bilregistrering m. m.) har i övrigt medverkat till den höjda intäktsnivån. På kostnadssidan utvisar främst personalkostnaderna en högre nivå än beräknat, vilket bl. a. sammanhänger med den nya folkpensionsavgift som har införts fr. o. m. år 1974. Dessutom har en extraordinär avsättning för intjänade men ej uttagna semestrar och kompensationsledigheter gjorts i bokslutet med 38,4 respektive 11.4 milj. kronor. Avsättningarna till dessa skulder är ett led i postverkets strävan att ge en rättvisande bild av den finansiella ställningen.

På sakkostnadssidan har i tabellen upptagits två bokslutsdispositioner, som ej har motsvarighet i den fastställda driftstaten. Dessa utgörs dels av en avsättning till lagerreserv i centralupphandlingen med 4,7 milj. kronor, dels av en extra avskrivning på anläggningstillgångar med 20,0 milj. kronor. Avskrivningen har medgetts av Kungl. Maj:t i avvaktan på en samlad bedömning av förslag från bl. a. postverket om rätt för affärsverken att avsätta medel till resultatregleringsfonder. Den motsvarar i stort det belopp som postverket i samband med en inkomstberäkning inför 1974 års kompletteringsproposition förutsatte bli avsatt till en sådan fond. Ett överskott motsvarande skuldig förräntning av det disponerade statskapitalet har därmed kunnat redovisas för budgetåret. Bland sakkostnaderna visar i övrigt beloppet för inventarier och förbrukningsartiklar ett lägre utfall än vad som budgeterats, vilket främst beror på att en aktivering av vissa större investeringsutgifter har inletts under budgetåret.

I tabellen över utfallet av postverkets driftstat redovisas på intäktsidan liksom tidigare endast så stor del av Postbankens ränteintäkter som tas in anspråk för att täcka saldot av bankens driftintäkter och driftkostnader, inkl. ränta på statsverklån. Eftersom Postbankens totala ränteintäkter, övriga räntekostnader och rörelseresultat således ej brutto-

redovisas i tabellen, utvisar denna en lägre intäkts- och kostnadsnivå än vad som redovisas i postverkets officiella bokslut.

De totala rörelseintäkterna i postverket har under budgetåret ökat med 12 procent till 3 311,9 milj. kronor, medan rörelsekostnaderna har ökat med 13 procent till 3 103,8 milj. kronor. Årets avskrivningsbehov har fastställts till 34,2 milj. kronor. Rörelseresultatet efter avskrivningarna uppgår således till 173,9 milj. kronor. Resultatet efter avdrag för extraordinära poster men före bokslutsdispositioner utgör 124,5 milj. kronor. Efter bokslutsdispositioner redovisas ett överskott på 13,6 milj. kronor. Inkl. ränta på Postbankens statsverklån, 6,0 milj. kronor, uppgår årets avkastning därmed till 19,6 milj. kronor.

Portointäkterna inkl. avgifterna för befordran av tidningar och tjänsteförsändelser, vilka tillsammans med Postbankens ränteintäkter utgör den dominerande posten på intäktssidan, har under budgetåret ökat med 8 procent till 1 715,7 milj. kronor. Postvolymen mätt i portointäkter i fasta priser har ökat med 7 procent.

Personalkostnaderna har under budgetåret ökat med 12 procent till 1 937,2 milj. kronor och uppgår till 80 procent av driftkostnaderna. Ökningen kan så gott som helt hänföras till höjningar av löner och sociala avgifter. Rationaliseringsverksamheten inom postverket har nämligen lett till att antalet årsanställda under budgetåret kunnat hållas på en i stort sett oförändrad nivå.

Det gångna budgetåret var Postbankens sista. Den 1 juli 1974 har nämligen Postbanken och Sveriges Kreditbank förts samman till en ny bank, Post- och Kreditbanken, PK-banken. Postbankens verksamhet utvecklades mycket gynnsamt under budgetåret, vilket gäller både volym och resultat. Under budgetåret steg Postbankens inlåning med 1,9 miljarder kronor till 20,0 miljarder kronor den 30 juni 1974. Därav var 6,2 miljarder kronor inestående på postgirokonton, 2,2 miljarder kronor på personkonton och 11,6 miljarder kronor inom den egentliga sparrörelsen. Postgirot förmedlade under budgetåret 293 miljoner betalningar till ett värde av 1 243 miljarder kronor.

Postverkets investeringar har under budgetåret uppgått till 80,2 milj. kronor, varav Postbanken har svarat för 17,3 milj. kronor. Drygt hälften av investeringarna, 44,3 milj. kronor, har avsett byggnader och tomter. Enbart det fortsatta uppförandet av postterminalen Malmö Ban, som beräknas bli färdigställd hösten 1974, har svarat för 29,8 milj. kronor av utgifterna. Nya postterminaler har under budgetåret tagits i bruk i Södertälje och Umeå, och nya terminalbyggen har påbörjats i Linköping, Spånga och Västerås. Arbetena på en postterminal i Karlstad har fortsatt under året.

Under budgetåret har fastigheter till ett värde av 121,4 milj. kronor förts över från Postbanken till Allmänna poströrelsen. För att motverka den därav föranledda reduceringen av Postbankens risktäckande

Postverkets driftstat budgetåret 1973/74 (milj. kr.)

	Budgeterat	Redovisat
<i>Intäkter</i>		
Porton	1 261,5	1 291,3
Tjänstepost	239,4	259,9
Tidningar	150,1	164,5
Transitersättning m. m.	11,8	18,9
Uppdrag åt staten	96,7	82,6
För driftkostnader ianspråktaga ränteintäkter	571,1	567,6
Industrierna	3,5	4,4
Diligenstrafiken	25,3	25,7
Fastighetsförvaltningen m. m.	5,4	6,9
Centralupphandlingen	41,0	46,7
Ersättning från Tidningstjänst AB	5,0	4,6
Vinst vid försäljning av anläggningstillgångar	0,3	0,4
Övriga intäkter	61,5	67,1
Summa intäkter	2 472,6	2 540,6
<i>Kostnader</i>		
<i>Personalkostnader</i>		
Löner m. m.	1 437,8	1 438,3
Upplupna personalkostnader	—	49,8
Övriga avlöningsförmåner	180,4	184,6
Pensioner m. m.	226,2	249,2
Allmän arbetsgivaravgift m. m.	64,0	65,1
<i>Sakkostnader</i>		
Transporter	131,6	133,9
Fastigheter och förhyrda lokaler	102,0	100,5
Inventarier och förbrukningsartiklar	140,6	126,7
Centralupphandlingens inköp för andra myndigheter	34,4	39,6
Förändring av lagerreserv	—	4,7
Avsättning till värdepapperskonton för byggnader, fordon m. m. (kapitalmedel)	18,4	19,3
Extra avskrivning (kapitalmedel)	—	20,0
Avsättning till värdepapperskonton för inventarier m. m. (driftmedel)	16,3	14,9
Övriga sakkostnader	71,1	74,4
Ränta på statsverkslån, postbanken	5,9	6,0
Summa kostnader	2 428,7	2 527,0
Överskott	43,9	13,6
Inleverans		47,6
Därav		
från föregående budgetår		31,4
av årets överskott		10,2
ränta på statsverkslån, postbanken		6,0

kapital har postverket i stället tillfört banken ett belopp av 121,2 milj. kronor över det statliga investeringsanslaget. Avskrivningar på fastigheter och motorfordon har under budgetåret uppgått till 39,7 milj. kronor, varav 0,4 milj. kronor har finansierats över riksstaten. I beloppet ingår den tidigare nämnda extra avskrivningen på 20,0 milj. kronor. Från det statliga investeringsanslaget har lyfts dels ovannämnda 121,2 milj. kronor för Postbankens kapitaltäckning, dels 10,4 milj. kronor för

investeringar. Efter en avsättning på 10,0 milj. kronor av Postbankens överskott för år 1973 har det förräntningspliktiga statskapitalet totalt ökat med 141,6 milj. kronor till 462,7 milj. kronor. Postbankens andel av statskapitalet vid budgetårets slut, 161,2 milj. kronor, har den 1 juli 1974 tillförts den nybildade PK-banken.

Televerket

En tabell, utvisande utfallet av televerkets driftstat för budgetåret 1973/74, är införd på s. 32.

Konjunkturuppgången har medfört en ökad efterfrågan på televerkets produkter och tjänster. Sålunda har antalet beställningar av nya telefonapparater ökat starkt fr. o. m. andra kvartalet 1973. Uppgången har medfört att 332 300 nya telefonapparater har beställts under budgetåret 1973/74 mot 291 000 under 1972/73, en ökning med 14,2 procent. Trots att antalet beställda annulleringar har fortsatt att öka, från 141 000 under 1972/73 till 152 800 under 1973/74, har antalet nettobeställningar vuxit från 149 900 till 179 500, d. v. s. med 29 600 eller med 19,7 procent.

Antalet flyttningar av befintliga telefonapparater ökar allttjämt och uppgick under budgetåret 1973/74 till 596 100, vilket innebär att ca 12 procent av det totala apparatantalet årligen berörs av sådana åtgärder.

Den inländska telefontrafiken är fullständigt automatiserad. Av trafiken till utlandet expedierades 86 procent automatiskt vid utgången av budgetåret 1973/74, att jämföra med 84 procent ett år tidigare. Den totala automatiskt expedierade trafiken har under budgetåret 1973/74 ökat med 4,7 procent.

Telegramtrafiken har fortsatt att minska även under budgetåret 1973/74. Den inländska trafiken har minskat med 18 procent och den utländska med 5 procent. Av den inländska trafiken har 76 procent utgjorts av lyxtelegram, vilkas antal har minskat med 21 procent sedan föregående år. Telegrafväsendet har under en följd av år lämnat ett ekonomiskt underskott, trots att olika åtgärder har vidtagits för rörelsegrenens rationalisering. Inom televerket pågår en utredning om möjligheterna att minska verksamhetens underskott.

Ökningen av antalet telexanslutningar, som under 1960-talet var i genomsnitt 11,5 procent per år, har under de senaste åren visat en viss avmattning. Under år 1973 blev ökningen sålunda 7,6 procent och antalet apparater i telexnätet utgjorde därmed 9 540 den 1 januari 1974.

För dataöverföring tillhandahåller televerket sedan år 1962 s. k. modetrustningar jämte förbindelser, vilket innebär att kunden själv svarar för dataterminaler, datorer etc. Data kan överföras såväl över det allmänna telefonnätet som över fast uppkopplade, uthyrda förbindelser.

Denna rörelsegren expanderar mycket snabbt och förutses på längre sikt bli av betydande omfattning. Antalet modemer uppgick den 1 januari 1974 till 3 500, vilket innebär en ökning under år 1973 med 53,4 procent.

Det redovisade nettoresultatet för budgetåret 1973/74 uppgår till 157,7 milj. kronor mot 295,0 milj. kronor för budgetåret 1972/73. Skillnaden gentemot föregående år beror till väsentlig del på avsevärt höjda överavskrivningar enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t. Televerkets resultat budgetåret 1973/74 före bokslutsdispositioner uppgår till 929,5 milj. kronor för den egentliga televerksamheten (d. v. s. exklusive rundradiorörelse), vilket motsvarar 41,3 procent av det i medeltal disponerade lånemedelskapitalet. Motsvarande resultat under budgetåret 1972/73 var 958,8 milj. kronor, motsvarande 42,1 procent av lånemedelskapitalet.

Det gynnsamma utfallet före bokslutsdispositioner beror på flera faktorer, bl. a. ökade rörelseintäkter, lägre personalomsättning och rationaliseringar med bl. a. personalminskande effekter.

Någon generell taxehöjning har inte företagits under budgetåret, varför det i förhållande till budgeten gynnsamma utfallet av intäkterna beror på att ökningen av teletrafiken har blivit väsentligt större än vad som prognostiserats. Däremot har under budgetåret vissa taxesänkningar företagits som ett led i de beslutade åtgärderna för utjämning av samtalsavgifterna inom olika regioner i landet. Sålunda har under året sänkt taxa för samtal till centralort inom egen kommun införts. Vissa andra taxesänkningar har till en början genomförts partiellt, såsom slopande av samtalstaxeringar enligt den högsta avståndsklassen (samtal på ett avstånd över 450 km) och sänkning av högsta avgift till att motsvara en markering var 24:e sekund för samtal inom en region till och från sådan ort som enligt riksdagens beslut är att betrakta som primärt centrum.

Rörelsekostnaderna har kunnat hållas inom budgeterad ram trots att vissa kostnadsökningar inte kunde förutses vid driftstatens framläggande.

Avskrivningar utöver plan har ökat mer än vad som förutsetts på grund av att kostnadsindex stigit starkt och de s. k. anläggningsbidragen blivit större än beräknat. Vidare har gjorts en särskild avskrivning på 201,9 milj. kronor (i tabellen upptagen under rubriken bokslutsdispositioner) i enlighet med Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut "för att konsolidera verkets ekonomi i syfte att långsiktigt vara till gagn för verksamheten" (prop. 1974: 100). Härigenom har överskottet för budgetåret 1973/74 begränsats till att motsvara det för televerket fastställda avkastningskravet, d. v. s. 157,7 milj. kronor.

Totalt har investeringarna i teleanläggningar under budgetåret 1973/74 uppgått till 929,0 milj. kronor, varav 790,0 milj. kronor över riks-

Televerkets driftstat budgetåret 1973/74 (milj. kr.)

	Budgeterat	Redovisat
<i>Intäkter</i>		
Telefon	3 310,9	3 509,7
Telegraf	48,9	59,7
Telex	70,1	83,8
Rundradio	160,8	157,2
Övrig radio	20,4	23,2
Övriga rörelseintäkter	55,0	177,1
Ränteintäkter	0,5	9,6
Extraordinära intäkter	13,4	26,8
Summa intäkter	3 680,0	4 047,1
<i>Kostnader</i>		
Rörelsekostnader ¹	2 564,0	2 569,1
Räntekostnader	33,2	26,2
Extraordinära kostnader	19,2	34,0
Avsättning till värdeminskningsskonton		
Teleanläggningar m. m.	830,8	1 005,3
Rundradioanläggningar	37,0	35,8
Summa kostnader	3 484,2	3 670,4
Bokslutsdispositioner		— 219,0
Överskott	195,8	157,7
Inleverans		237,0
Därav		
från föregående budgetår		119,4
av årets överskott		117,6

¹ I televerkets driftstat tas sedan budgetåret 1972/73 endast de samlade rörelse-kostnaderna upp utan någon specificering på delposter. Anledningen härtill är att televerket internt budgeterar de samlade utgifterna uppdelade på utgiftslag för verksamheten inkl. anläggningsverksamheten.

staten och 139,0 milj. kronor motsvarande av abonnenterna erlagda s. k. anläggningsbidrag.

Av det totala investeringsbeloppet har 1,0 procent finansierats med driftbudgetanslag (för försvarsberedskapsanläggningar och tidigare lagda investeringar) och återstoden genom egenfinansiering. Enligt gällande föreskrifter är televerket skyldigt att — i den mån det totala avskrivningsbeloppet överstiger investeringarna — till statsverket återbetala ifrågakvarande belopp, vilket avräknas mot det vid budgetårets början befintliga lånemedelskapitalet. För budgetåret 1973/74 har sålunda 286,9 milj. kronor återbetalats.

I rundradioanläggningar har 35,8 milj. kronor investerats. Rundradio-investeringarna finansieras med allmänna mottagaravgifter liksom Sveriges Radios och televerkets kostnader för produktion av program respektive distribution av programmen. För rundradioverksamheten har för budgetåret 1973/74 ett överskott av 55,5 milj. kronor redovisats, varigenom rundradiorörelsens balanserade överskottsmedel per den 30 juni 1974 har ökat till 333,0 milj. kronor.

Statens järnvägar

En tabell, utvisande utfallet av statens järnvägars driftstat för budgetåret 1973/74, är införd på s. 34.

Transportutvecklingen vid SJ under budgetåret 1973/74 har präglats av den gynnsamma konjunkturen. För såväl gods- som persontrafiken har volymtillväxten blivit betydligt större än vad som hade förutsatts i driftstaten. De redovisade intäkterna har härigenom väsentligt överstigit de budgeterade. Vid denna jämförelse har de budgeterade intäkterna uppräknats till den höjda taxenivån den 1 januari 1974. Även på kostnadssidan har budgeten överskridits, vilket till stor del beror på oförutsett starka prisstegringar för drivmedel och råvaror. Avskrivningarna, som i budgeten enligt tidigare principer har baserats på avskrivningsunderlaget vid budgetårets början, beräknas fr. o. m. budgetåret 1973/74 även på objekt som har färdigställts under budgetåret. Som följd härav har de planenliga avskrivningarna blivit högre än de budgeterade.

I jämförelse med föregående budgetår har de totala intäkterna ökat med 16,4 procent till 3 262,8 milj. kronor. Drygt hälften av intäktsökningen hänför sig till godstrafiken. Persontrafikens intäkter har ökat snabbare än godstrafikens, vilket får ses mot bakgrunden av bensinransoneringen under januari och höjda drivmedelspriser. Vidare har reseutvecklingen gynnats av en återhämtning i den privata konsumtionen.

Kostnaderna har ökat med 12,1 procent till 3 097,9 milj. kronor. Denna ökning är — liksom för övrigt även intäktsökningen — den snabbaste som har registrerats under något år sedan budgetåret 1951/52 (då SJ övergick till att beräkna avskrivningarna på grundval av nuvärden). Av kostnadsökningen faller drygt hälften på personal och arbetsgivaravgifter. Stegringen av dessa kostnader har dämpats genom att personalantalet för drift och underhåll har minskat med i medeltal 839 personer (2,1 procent). Detta har möjliggjorts genom en effektivare personalanvändning i samband med den fortlöpande rationaliseringsverksamheten.

Det redovisade resultatet för budgetåret 1973/74 efter planenliga avskrivningar har blivit ett överskott om 165,0 milj. kronor, vilket innebär 9,4 procents förräntning av det disponerade statskapitalet. Överskottet överstiger med 38,2 milj. kronor gällande avkastningskrav. Enligt bemyndigande av Kungl. Maj:t har det nämnda beloppet disponerats för extra avskrivningar.

Statens järnvägars investeringar har under budgetåret uppgått till 444,8 milj. kronor, varav ca 95 milj. kronor avser ekonomiskt-politiskt motiverade beställningar och arbeten. Investeringssumman, som inkluderar arbeten inom det ersättningsberättigade järnvägsnätet, är 74,8 milj. kronor större än föregående budgetår.

Statens järnvägars driftstat budgetåret 1973/74 (milj. kr.)

	Budgeterat ¹	Redovisat
<i>Intäkter</i>		
Järnvägs-, färje- och busstrafik		
Gods- och posttrafik	1 701,9	1 820,6
Persontrafik	851,7	953,2
Ersättning för drift av olönsamma järnvägs- linjer m. m.	380,0	380,0
Övriga rörelsegrenar	24,6	24,9
Ersättning för försvarsberedskap	5,4	5,6
Diverse intäkter	54,5	78,5
Summa intäkter	3 018,1	3 262,8
<i>Kostnader</i>		
<i>Personalkostnader</i>		
Löner	1 709,5	1 715,3
Pensionskostnader	423,0	423,5
Övriga personalkostnader	113,3	134,1
<i>Sakkostnader</i>		
Planenliga avskrivningar	258,9	284,5
Övriga sakkostnader	470,6	540,4
Summa kostnader	2 975,3	3 097,8
<i>Resultat</i> före bokslutsdispositioner	42,8	165,0
Bokslutsdispositioner:		
Extra avskrivningar	—	38,2
Överskott	42,8	126,7
Inleverans		100,0
Därav		
från föregående budgetår		—
av årets överskott		100,0

¹ Efter justering av intäkterna till taxenivån 1974-01-01.

Av investeringsmedlen har 181,1 milj. kronor använts för fasta anläggningar (bangårdar, spåröverbyggnader, fjärrblockering, eldrift m. m.), 228,9 milj. kronor för lok och vagnar samt 34,8 milj. kronor för investeringsinventarier (arbetsmaskiner, transportredskap etc.) och försvarsberedskap m. m.

Luftfartsverket

En tabell, utvisande utfallet av luftfartsverkets driftstat för budgetåret 1973/74, är införd på s. 36.

Luftfartsverkets intäkter under budgetåret 1973/74 har uppgått till 191,2 milj. kronor, innebärande 13,5 milj. kronor eller 8 procent mer än föregående budgetår.

Intäkterna för budgetåret 1973/74 har blivit mer än 8 milj. kronor lägre än de i driftstaten fastställda, beroende huvudsakligen på lägre passagerarfrekvens än budgeterat och på de av flygbolagen genomförda inskränkningarna i trafikprogrammen till följd av den under slutet av år 1973 inträffade bränslekrisen. Eftersom en stor del av kostnaderna

är fasta inom rätt stora trafikvolymsintervall, har en motsvarande anpassning av kostnadssidan inte varit möjlig på den korta sikt det här har varit fråga om.

Några generella höjningar av trafikavgifterna har inte gjorts under verksamhetsåret. Emellertid har den 1 maj 1974 s. k. undervägsavgifter införts, vilka är avsedda att täcka verkets kostnader för undervägs-hjälpmedel, såsom trafikledning en route samt flygvädertjänst-, navigations- och kommunikationsutrustning.

Passagerarfrekvensen i inländsk trafik har ökat med 9 procent jämförd med föregående budgetår. Ökningen kan delvis förklaras av att Linjeflyg AB (LIN) har nyanskaffat tre jetflygplan, vilket medfört avsevärt kortare restider på vissa inrikes flyglinjer. I utrikes linjefart har passagerarantalet ökat med 3 procent i jämförelse med budgetåret 1972/73, medan det för utrikes chartertrafik kan noteras en minskning med 3 procent vid motsvarande jämförelse. Denna situation är unik i fråga om chartertrafikens utveckling, vilken under 1960-talet och under de första åren av 1970-talet har inneburit passagerarökningar på i genomsnitt ca 20 procent per år.

Landningsfrekvensen budgetåret 1973/74 jämförd med föregående budgetår minskade i fråga om utrikes trafik med nästan 6 procent, medan ökningen i inrikes linjefart uppgick till endast 2 procent.

Kostnaderna under budgetåret 1973/74 har överstigit kostnaderna under föregående budgetår med 21,2 milj. kronor eller med 14 procent. För nästan hälften av ökningen svarar lönekostnader inkl. sociala kostnader, vilka tillsammans har uppgått till 82,1 milj. kronor. Av övriga kostnader som har ökat kan nämnas materielkostnader m. m.; kostnadsökningarna i detta fall beror huvudsakligen på betydande höjningar av priser på materiel, olja och elkraft. Kostnader för tjänster från utomstående har även medfört kraftiga kostnadsökningar, främst beroende på omfattande reparationer av flera landningsbanor. De planenliga avskrivningarna har ökat med 4,6 milj. kronor och uppgår till 20 milj. kronor. Större delen av denna ökning eller ca 3,5 milj. kronor avser flygplatsen i Sturup, vilken togs i bruk i december 1972 och började avskrivas under budgetåret 1973/74.

Investeringarna under budgetåret 1973/74 har totalt uppgått till 122,4 milj. kronor, varav luftfartsverkets andel har utgjort 89,1 milj. kronor och kommunernas andel 33,3 milj. kronor. Under budgetåret har 11 milj. kronor investerats i den nya flygtrafikledarskolan i Sturup, vilken invigdes under hösten 1974. Totalt har anläggningen kostat 27 milj. kronor, varav ena hälften för själva byggnaden och andra hälften för ATS-simulator och övrig övningsteknisk utrustning. På Arlanda flygplats har de totala investeringsutgifterna uppgått till 35 milj. kronor, avseende ny utrikesterminal med tillhörande stationsområde. För den nya flygplatsen i göteborgsområdet, Göteborg-Landvetter, har un-

Luftfartsverkets driftstat budgetåret 1973/74 (milj. kr.)

	Budgeterat	Redovisat
<i>Intäkter</i>		
Flygplatserna		
Trafikintäkter:		
Landningsavgifter	51,2	48,4
Passageraravgifter	64,6	61,1
Stationstjänstavgifter	18,5	16,7
Hangar- och parkeringsavgifter	1,4	1,7
Undervägsavgifter	6,0	2,7
Övriga intäkter	48,7	48,7
Centralförvaltningen, exkl. luftfartsinspektionen	2,1	2,4
Luftfartsinspektionens avgifter	4,5	4,5
Extraordinär intäkt	—	5,0
Summa intäkter	197,0	191,2
<i>Kostnader</i>		
<i>Personalkostnader</i>		
Löner m. m.	70,0	69,5
Sociala kostnader	12,6	12,6
Diverse personalkostnader	3,6	3,5
<i>Sakkostnader</i>		
Förbrukningsmateriel	5,2	6,0
Administrativa kostnader	8,8	10,6
Tjänster från utomstående	12,2	12,4
Ersättning till flygvapnet, televerket, SMHI m. fl.	28,8	30,8
Avskrivningar	20,8	20,0
Ersättning till kommuner	6,4	5,0
Övriga kostnader	3,1	3,4
Summa kostnader	171,5	173,8
<i>Överskott</i>	25,5	17,4
Inleverans		16,4
Därav		
från föregående budgetår		15,0
av årets överskott		1,4

der budgetåret 1973/74 investerats för 26 milj. kronor. Den återstående delen av budgetårets investeringsutgifter fördelar sig med 31 milj. kronor på byggnader och anläggningar vid övriga statliga flygplatser, med 12 milj. kronor på kommunikations- och navigationshjälpmedel en route och med 7 milj. kronor på fordon, maskiner m. m.

Det av luftfartsverket disponerade statskapitalet uppgick den 30 juni 1974 till 431 milj. kronor.

Luftfartsverkets överskott för budgetåret 1973/74 uppgår till 17,4 milj. kronor, vilket är 7,7 milj. kronor lägre än överskottet för budgetåret 1972/73. Budgetårets överskott understiger med 7,7 milj. kronor det av statsmakterna fastställda ekonomiska målet för luftfartsverket, motsvarande räntan på det i medeltal disponerade statskapitalet. Räntan beräknas härvid efter statens normalränta, som för budgetåret 1973/74 har uppgått till 7 procent.

Förenade fabriksverken

Förenade fabriksverken (FFV) utvecklar, tillverkar, säljer och underhåller försvarsmateriel samt tillverkar i mindre omfattning civila produkter. Vidare bedriver FFV tvätterirörelse och säljer överskottsmateriel samt förvaltar vissa aktier för statens räkning. Verksamheten bedrivs vid huvudkontor, tillverkande enheter, underhållsverkstäder och tvätterier. Dessutom förekommer överskottsförsäljning.

Den framtida inriktningen av verksamheten vid FFV har varit föremål för en av chefen för industridepartementet tillsatt särskild utredning, vars betänkande förelåg i juni 1974. Utredningen har bl. a. utfört en analys av framtida efterfrågan på materiel och tjänster från försvaret inom FFV:s kompetensområde samt utrönt möjligheterna till export av försvarsmateriel. Den har även kartlagt förutsättningarna för tillverkning av civila produkter. Utredningen utmynnar i ett majoritetsförslag att den försvarsmaterielinriktade verksamheten jämte överskottsförsäljningen skall drivas i form av tre fristående aktiebolag samt att tvätterirörelsen så småningom skall överföras till landstingen. Mot utredningens förslag finns reservationer. Betänkandet har remissbehandlats, och man väntar att en proposition i ärendet skall avges i början av år 1975.

En tabell, utvisande utfallet av FFV:s driftstat för budgetåret 1973/74, är införd på s. 39.

De totala intäkterna vid FFV, omfattande extern fakturering jämte diverse andra intäkter, har under budgetåret 1973/74 uppgått till 745,7 milj. kronor, vilket innebär en ökning med nära 7 procent jämfört med föregående budgetår. I driftstaten redovisas faktureringen i huvudsak uppdelad på kundkategorier. Om faktureringen under 1973/74 i stället fördelas efter produktslag och verksamhetsområden, faller 516,8 milj. kronor på försvarsmateriel, vilket innebär en ökning med 10 procent. Denna ökning hänför sig nästan helt till de tillverkande enheterna. Underhållsverksamheten avseende försvarsmateriel visar däremot endast en obetydlig uppgång. Av resterande fakturering hänför sig 137,2 milj. kronor till tvätteriverksamheten, som sålunda har ökat med 8 procent, samt 91,7 milj. kronor till civil produktion, försäljning av överskottsmateriel och diverse verksamheter. Av totalfaktureringen avser 71,2 milj. kronor exportleveranser av huvudsakligen försvarsmateriel och i någon omfattning civila produkter.

Den totala orderingången för FFV har under budgetåret 1973/74 uppgått till 823,0 milj. kronor, vilket innebär en ökning med 131,8 milj. kronor eller 19 procent i förhållande till föregående budgetår. Beställningarna från det svenska försvaret, exklusive tvätt, har härvid ökat med 122,6 milj. kronor till 518,2 milj. kronor, samtidigt som beställningarna av civila produkter har minskat med 9,8 milj. kronor till 23,0 milj. kronor. Ordersituationen på försvarsmaterielområdet beräknas på längre sikt komma att försämrats till följd av 1972 års försvarsbeslut. Genom

fortlöpande exportfrämjande åtgärder har denna minskning kompenserats, vilket resulterat i en ökning av orderingången från exportmarknaderna med 13,0 milj. kronor till 87,5 milj. kronor. Orderingången vid tvätterierna bygger på långsiktsavtal och sammanfaller med hänsyn till den snabba omsättningen i huvudsak med faktureringen. Verksamheten vid överskottsförsäljningen är också av sådan art att begreppen orderingång och orderstock är mindre relevanta.

Vid utgången av budgetåret 1973/74 uppgick orderstocken för försvarsmateriel till 596 milj. kronor och för underhåll till 236 milj. kronor.

På personalsidan har konsekvenserna av 1972 års försvarsbeslut ännu inte blivit så kännbara som hade väntats. Antalet anställda i koncernen har minskat obetydligt under året. Minskningen faller huvudsakligen på underhålls- och tvätterisektorerna. Personalomsättningen måste anses vara mycket låg inom FFV och uppgick, om tvätterisektorn undantas, till 9 procent för R-tjänstemän och 10 procent för L-tjänstemän. Motsvarande andelar för tvätterisektorn är 35 respektive 21 procent, vilket är lägre än tidigare år. Genomsnittliga antalet anställda har utgjort 7 938, varav 5 040 R-tjänstemän och 2 898 L-tjänstemän.

I löner och ersättningar har under budgetåret 1973/74 betalats ut till R-tjänstemän 163,6 milj. kronor och till L-tjänstemän 123,5 milj. kronor eller sammanlagt 287,1 milj. kronor mot drygt 271 milj. kronor 1972/73.

Den pågående FFV-utredningen har från personalsynpunkt medfört ett osäkerhetstillstånd som bl. a. lett till en ökad tendens till personalavgång och till försvårade möjligheter att rekrytera ledningspersonal.

Under budgetåret 1973/74 har FFV fortsatt att satsa på utbildningen. Verksamheten har koncentrerats till utbildning av chefspersonal och arbetsledare. I utbildningsprogrammet ingår även en strävan att höja kvaliteten hos bl. a. den produktionstekniska personalen samt löpande fortbildning främst i tekniskt avseende.

Under budgetåret har ett utvecklingsprogram inom det administrativa och ekonomiska området presenterats och till vissa delar genomförts. Målet är bl. a. att inom FFV bygga upp förbättrade informations- och styrsystem, som är väl anpassade till FFV:s reella behov och förutsättningar och som förbättrar företagets grepp på verksamheten, så att lönsamhetskravet lättare kan uppfyllas. En ökad decentralisering av verksamheten med mer preciserat resultatansvar är ett annat väsentligt inslag i utvecklingsarbetet. Verksamheten har koncentrerats på begreppet "integrerat administrativt styrsystem", vilket bl. a. avser en effektiv samordning av marknads- och produktplanering med resursplanering och ekonomisk planering. Bland väsentligare aktiviteter kan anges ökad satsning på långsiktsplanering, översyn av kalkyl- och redovisningsprinciper, vidareutveckling av ADB-verksamheten samt effektivisering av den ekonomiska rapporteringen.

Liksom under tidigare år har produktionskapaciteten för maskiner och

Förenade fabriksverkens driftstat budgetåret 1973/74 (milj. kr.)

	Budgeterat	Redovisat
<i>Intäkter</i>		
Fakturerering		
Svenska beställare		
Försvarsbeställningar	423,6	435,9
Civila beställningar	46,1	30,1
Tvätteriverksamheten	140,7	137,2
Utländska beställare	58,9	71,2
Intäkter vid försäljning av överskottsmateriel	25,4	28,2
Diverse intäkter	4,0	14,1
Särskilda uppbördsmedel	-4,4	0,7
Summa intäkter	694,3	717,4
<i>Kostnader</i>		
Gemensamma driftkostnader	74,7	71,4
Vissa kostnader för försöks- och utvecklings- arbeten m. m.	14,5	14,5
Driftkostnader vid fabriker		
Avlöningar m. m.	218,2	203,0
Material	156,0	162,0
Diverse driftkostnader	70,9	77,9
Avsättning till värdeminskningsskonto	8,9	15,3
Driftkostnader vid tvätterier		
Avlöningar m. m.	72,6	71,8
Material	9,3	15,6
Diverse driftkostnader	25,7	27,2
Avsättning till värdeminskningsskonto	8,8	9,7
Kostnader vid försäljning av överskottsmateriel	23,9	17,7
Driftkostnader vid vissa försvarets materielverk tillhöriga anläggningar för krigstillverkning	0,8	0,8
Summa kostnader	684,3	686,9
<i>Överskott</i>	10,0	30,5

anläggningar inte kunnat utnyttjas tillfredsställande, framför allt inte vid de mekaniska verkstäderna och tvätterierna. Översyn av organisation och bemanning samt utgallring av outnyttjad eller orationell produktionsutrustning har successivt utförts. Stor restriktivitet har också iakttagits beträffande kapacitetshöjande investeringar.

Däremot har satsningar gjorts på modern rationell utrustning. Under året har ansträngningarna fortsatt för att förbättra produktionsekonomin genom nya system för bl. a. materialadministration och ekonomisk styrning. Som en följd av dessa insatser har varulagret minskat under året, trots ökad omsättning och stigande materialpriser. Investeringarna har under budgetåret 1973/74 för byggnader och utrustning uppgått till ca 25 milj. kronor. Av detta belopp är 7,3 milj. kronor följdinvesteringar, 3,7 milj. kronor nyinvesteringar och 14,0 milj. kronor ersättningsanskaffning av maskiner och utrustning.

FFV:s utvecklingsverksamhet inom försvarsmaterielområdet har inriktats på ett förverkligande av de möjligheter som marknadsplanen visar för svenska försvaret och export. Målet är bl. a. att vapensystem med

hög innovationsnivå och med konkurrenskraft även på det internationella planet skall utvecklas. Möjligheter till kunskapsutbyte och samverkan med företag och institutioner inom och utom landet har tagits till vara. För att säkerställa tillgången på konkurrenskraftiga produkter i framtiden och skapa förutsättningar för lönsamhet och kontinuitet i sysselsättningen har FFV utarbetat ett långsiktigt produktutvecklingsprogram. Koncentrerad utveckling pågår inom följande produktområden: pansarvärn, specialammunition till artilleri, granatkastare, finkalibervapen med ammunition, flygplansbeväpning och torpeder. Verksamheten inom respektive produktområde avser utveckling av nya produkter, förbättring av existerande produkter samt teknikutveckling och systemstudier. De under budgetåret utförda systemstudierna har resulterat i nya produktorienterade projekt inom pansarvärns- och granatkastarområdena. För att koncernen skall tillförsäkras erforderlig framtida tillväxt och lönsamhet, bedrivs visst utvecklingsarbete även för framtagning av produkter för den civila marknaden. Utvecklingsverksamheten inom underhållssektorn syftar till att få fram nya produkter, att förbättra underhållsverksamheten genom tillämpning av nya metoder och hjälpmedel samt att modernisera existerande flygmateriel. Avancerade metoder utvecklas för analyser och undersökning av material samt kontroll av komponenter.

Främst till följd av högre försäljningspriser på försvarsmateriel men även genom rationaliseringsåtgärder och införda planerings- och ekonomistyrningssystem har lönsamheten totalt sett utvecklats positivt under budgetåret 1973/74. Sålunda har det redovisade rörelseresultatet efter avskrivningar inneburit ett överskott på 20,9 milj. kronor, att jämföras med ett överskott för budgetåret 1972/73 på enbart 1,3 milj. kronor. Verksamheten har vidare gottskrivits vissa finansiella och extraordinära intäkter på sammanlagt 9,6 milj. kronor netto, bl. a. frigjorda medel i inkuransreserv till följd av lagerminskning. Detta har medfört att ett totalt överskott på 30,5 milj. kronor redovisas för budgetåret 1973/74. Överskottet har i sin helhet disponerats för täckning av från tidigare budgetår kvarstående underskott på 54,2 milj. kronor.

Statens vattenfallsverk

En tabell, utvisande utfallet av statens vattenfallsverks driftstat för budgetåret 1973/74, är införd på s. 41.

De redovisade rörelseintäkterna under budgetåret 1973/74 har överstigit 1972/73 års intäkter med 502,8 milj. kronor och de budgeterade intäkterna med 288,2 milj. kronor. Den fasta kraftförsäljningen, som påverkats av sparkampanjer och elrestriktioner, har volymmässigt blivit lägre än beräknat — ökningen i jämförelse med budgetåret 1972/73 har uppgått till endast 7 procent mot 8 procent föregående budgetår. Den mycket kraftiga intäktsökningen har främst sin grund i de bränsle-

Statens vattenfallsverks driftstat budgetåret 1973/74 (milj. kr.)

	Budgeterat	Redovisat
Rörelseintäkter	1 780,0	2 068,2
Driftkostnader	— 776,3	— 1 118,1
Rörelseresultat före avskrivningar	1 003,7	950,1
Avskrivningar	— 425,0	— 436,2
Rörelseresultat	578,7	513,9
Finansiella intäkter	19,0	14,4
Finansiella kostnader	— 12,7	— 18,9
Realisationsvinster	—	1,7
Extraordinära kostnader	—	— 0,9
Resultat före bokslutsdispositioner	585,0	510,2
Bokslutsdispositioner:		
Förändring av lagerreserv	—	51,0
Resultat före skatter	585,0	561,2
Kommunalskatt	— 25,0	— 25,2
Årets överskott	560,0	536,0

pristillägg som utlöstes av de höga oljepriserna. Ökade indextillägg på de fasta kraftavgifterna har också bidragit till de högre intäkterna. Även den tillfälliga kraftförsäljningen har gett betydande intäkter på grund av att priset stigit kraftigt genom inverkan av oljeprisutvecklingen.

Driftkostnaderna har likaledes stigit mycket kraftigt. Ökningen i jämförelse med budgetåret 1972/73 uppgår till 460,3 milj. kronor. Budgeten har överskridits med 341,8 milj. kronor. Ingående delposter kommenteras i det följande.

I jämförelse med budgetåret 1972/73 har drift- och underhållskostnaderna stigit med 32,7 milj. kronor, huvudsakligen beroende på löneökningar samt personalökning på grund av utvidgad verksamhet. En delkostnad för utbyte av Konti-Skankabeln ingår bland kostnaderna och har bidragit till att de budgeterade kostnaderna överskridits med 7,7 milj. kronor.

Kostnader för bränsle i värmekraftstationer och för inköpt kraft har ökat med sammanlagt 435,7 milj. kronor i jämförelse med budgetåret 1972/73 och överstiger de budgeterade kostnaderna med 343,6 milj. kronor. Orsakerna till den kraftiga kostnadsökningen är prisstegringarna på olja i förening med en volymmässig ökning av egen värmekraftproduktion och inköp av kraft. Volymökningen beror delvis på mindre god vattenkrafttillgång vid slutet av budgetåret.

Kostnader för projektering, utveckling och standardisering är 17,0 milj. kronor lägre än budgetåret 1972/73, som var belastat med betydande engångskostnader.

De administrativa kostnaderna har ökat på grund av löne- och personalökningar med 10,8 milj. kronor.

Avskrivningarna blev 11,2 milj. kronor högre än beräknat belopp be-

rocnde på kostnadsökningar under året som påverkat avskrivningsunderlagets nuanläggningskostnad.

Finansiella och extraordinära intäkter och kostnader har sammantagna medfört en resultatförsämring med 18,3 milj. kronor i jämförelse med föregående år, som innehöll vissa intäktsposter av engångsnatur. I jämförelse med budget blev resultatförsämringen 10,0 milj. kronor. På grund av ökat kapitalbehov för bl. a. oljelager har den rörliga krediten hos riksgäldskontoret utnyttjats i större omfattning än beräknat, vilket i förening med höjd räntefot har lett till högre räntekostnader.

För att förräntningskravet skall uppfyllas har 51,0 milj. kronor av lagerreserven för olja återförts till rörelsen. Värdet av denna reserv har ökat väsentligt under budgetåret genom omvärdering av ineliggande lager till aktuella återanskaffningspriser.

Efter skatter, som tagits upp med 25,2 milj. kronor, motsvarande beräknad garantiskatt för fastigheter, redovisas ett nettoöverskott om 536,0 milj. kronor. Överskottet motsvarar för året fastställt förräntningskrav, 7,0 procent på i medeltal disponerat statskapital.

Statens vattenfallsverk driver kraftverksrörelse och kanalrörelse. Den senare är finansiellt sett obetydlig i jämförelse med den förra. Kanalrörelsens intäkter under budgetåret utgör endast 0,7 procent av de totala rörelseintäkterna. Av nettoöverskottet faller 534,6 milj. kronor på kraftverksrörelsen och 1,4 milj. kronor på kanalrörelsen.

Domänverket

En tabell, utvisande utfallet av domänverkets driftstat för kalenderåret 1973, är införd på s. 43.

Domänverkets huvuduppgift är att driva skogsbruk och därmed sammanhängande verksamhet samt att förvalta den fasta egendom och de tillgångar som hör till domänverkets fond. Därutöver förvaltar och utövar domänverket tillsyn över vissa andra allmänna skogar. Av landets totala produktiva skogsmark innehar domänverket ca en femtedel eller omkring 4 milj. hektar.

Domänverkets mål och företagspolitik har närmare presenterats i en ekonomisk femårsplan för 1970—1974. Kungl. Maj:t har på grundval av den ekonomiska femårsplanen fastställt ett avkastningskrav på 23 milj. kronor per år för den nämnda perioden.

Domänverket påbörjade under år 1973 en successiv övergång till den nya organisation som trädde i kraft den 1 augusti 1974. I den nya organisationen samverkar två centralt placerade produktavdelningar, en för skogsbruk och en för nyttjanderätter, med sex regioner i en s. k. matrisorganisation.

Domänverkets virkesförsäljning under år 1973 uppgick till 9,3 milj. skogskubikmeter mot 8,5 under år 1972. Försäljningen av upparbetat virke uppgick till 8,6 milj. skogskubikmeter, vilket motsvarar en ökning med 9 procent jämfört med föregående år. Försäljningen av rotstående

Domänverkets driftstat kalenderåret 1973 (milj. kr.)

	Budgeterat	Redovisat
Virkesrörelsen		
Försäljning	505,0	615,9
Avverkningskostnader m. m.	— 271,0	— 294,5
	234,0	321,4
Skogsvårdsåtgärder, plantskolor m. m.	— 44,0	— 42,7
Övriga driftkostnader	— 9,0	— 7,1
Nyttjanderätter		
Intäkter	40,0	47,1
Kostnader	— 12,0	— 13,8
Övriga verksamheter		
Intäkter		
Kostnader	4,0	7,5
Förvaltning och administration	— 140,0	— 150,6
Rörelseresultat före avskrivningar	73,0	161,8
Avskrivningar		
Vägar	— 5,0	— 4,2
Byggnader	— 5,0	— 4,5
Maskiner, inventarier	— 37,5	— 37,7
Rörelseresultat efter avskrivningar	25,5	115,4
Finansiella intäkter och kostnader		
Räntintäkter och aktieutdelning	5,0	4,5
Avgår i räntekostnader	— 5,5	— 6,2
Resultat efter finansiella intäkter och kostnader	25,0	113,7
Bokslutsdispositioner		4,7
Resultat före skatt	25,0	118,4
Kommunala skatter	10,0	30,0
Årets vinst	15,0	88,4
Inleverans för år 1973		22,9

skog ökade i förhållande till år 1972 med 13 procent till 0,7 milj. skogskubikmeter.

Resultatmässigt blev 1973 ett bra år för skogsnäringen. Priserna för sågade varor på export steg mycket kraftigt under året. Avsättningsläget för massa och papper förbättrades också starkt. Som en följd av de goda avsättningsförhållandena höjdes marknadspriserna på timmer med 50—100 procent. Barrmassapriserna steg med 30—50 procent och lövmassaved med ca 25 procent. Domänverkets sammanlagda försäljningssumma för virke blev under år 1973 615,9 milj. kronor mot 471,2 under år 1972.

Domänverkets omsättning för år 1973 uppgick till 670,5 milj. kronor, vilket motsvarar en ökning med 29 procent jämfört med föregående år.

Rörelseresultatet efter planenliga avskrivningar med 46,4 milj. kronor slutade på 115,4 milj. kronor mot 24,7 milj. kronor för år 1972.

Efter finansiella intäkter och kostnader, bokslutsdispositioner (minskning av lagerreserv med 4,7 milj. kronor) samt skatter, 30 milj. kronor, kvarstod en nettovinst på 88,4 milj. kronor. Av denna vinst har under år 1973 i enlighet med Kungl. Maj:ts beslut 23 milj. kronor levererats in

till staten. Resterande vinstmedel har tillförts domänverkets dispositionsfond.

Under året har domänverket investerat 48,4 milj. kronor i maskiner, vägar och byggnader. Huvudparten av investeringarna eller 43,9 milj. kronor utgjordes av maskiner och inventarier.

För kalenderåret 1974 förväntas en kraftig resultatförbättring. Årsvinsten beräknas enligt verkets delårsrapport för år 1974 till omkring 160 milj. kronor.

En ny ekonomisk femårsplan för perioden 1975—1979 har upprättats. Kungl. Maj:t kommer att mot bakgrunden av denna femårsplan fastställa de årliga avkastningskraven för perioden 1975—1979.

Socialförsäkringarna

I årets verksamhetsberättelse har revisorerna infört en sammanfattande redovisning av socialförsäkringssektorn. Denna har numera genom storleken av betalningsströmmarna och tillväxten av de samlade försäkringsfonderna stor betydelse för samhällsekonomin, även om själva statsbudgeten endast till en del berörs av socialförsäkringarna.

I socialförsäkringssektorn ingår allmän sjukförsäkring, yrkesskadeförsäkring, arbetslöshetsförsäkring, folkpensionering, allmän tjänstepensionering och frivillig pensionsförsäkring. Socialförsäkringarnas bokslut redovisas i tabellerna 5 a och 5 b. Den statistik som för närvarande är tillgänglig visar inte tillräckligt tydligt den statliga budgetens roll i sammanhanget, eftersom bokföringen av socialförsäkringarna är centrerad till fonderna. I tabell 5 a redovisas dock statens utgifter i form av avgifter, hänförliga till statsanställda, och bidrag. Under rubriken Folkpensioneringen i tabell 5 b redovisas endast utbetalningar, uppdelade på folkpensioner och kommunala bostadstillägg, eftersom någon avsättning till folkpensioneringsfonden inte förekommer.

Tabell 6 är ett sammandrag av socialförsäkringarnas årsresultat för åren 1969—1973. På grund av att fondsaldot för sjuk- och yrkesskadeförsäkringen redovisas som en post, har dessa båda försäkringsfonder förts samman till en huvudpost. I posten Utbetalningar ingår även administrativa kostnader till skillnad från vad förhållandet är i tabell 5 b. År 1973 uppgick dessa kostnader till 706 milj. kronor, vilket utgör 3,2 procent av vad som i tabellen har angetts som utbetalningar.

Som en särskild huvudpost i tabellerna 5 och 6 har arbetsgivarbolagens olycksfallsförsäkring tagits upp. Denna försäkringsform upphörde med utgången av år 1973, varvid den uppgick i riks-försäkringsverkets skadeförsäkringssystem. Under de fem år som tabellerna 5 och 6 avser (1969—1973) utvecklades arbetsgivarbolagens olycksfallsförsäkringsverksamhet successivt. En följd härav är att endast räntor redovisas på inkomstsidan.

Tabell 5 a. Socialförsäkringarna åren 1969–1973: Finansiering (milj. kr.)

	1969	1970	1971	1972	1973
Sjukförsäkringen	4 247	4 854	5 316	5 722	6 494
Avgifter, utom från staten	3 546	3 847	4 148	4 808	5 257
Avgifter från staten	126	134	161	194	221
Bidrag från staten	553	847	981	697	992
Räntor	22	26	26	23	24
Yrkesskadeförsäkringen	210	251	289	321	349
Avgifter (ej från staten)	170	202	231	254	275
Räntor	40	49	58	67	74
Arbetslöshetsförsäkringen	353	359	445	595	602
Avgifter (ej från staten)	81	96	103	125	178
Bidrag från staten	244	232	309	440	391
Räntor	28	31	33	30	33
Folkpensioneringen	6 972	7 919	9 234	10 192	11 404
Avgifter (ej från staten)	2 386	2 669	3 246	3 500	3 700
Bidrag från staten	3 871	4 440	5 096	5 640	6 571
Bidrag från kommuner	647	742	833	986	1 062
Räntor	68	68	59	66	71
Allmän tjänstepensionering	7 362	8 315	10 029	11 885	13 065
Avgifter, utom från staten	5 241	5 624	6 716	7 866	8 259
Avgifter från staten	402	476	548	623	729
Räntor	1 719	2 215	2 765	3 396	4 077
Frivillig pensionsförsäkring	32	34	36	39	38
Avgifter från hvshåll	11	11	11	11	9
Räntor	21	23	25	28	29
Arbetsgivarbolagens olycksfallsförsäkring					
Räntor	38	38	37	36	34
Summa	19 214	21 770	25 386	28 790	31 986

Tabell 5 b. Socialförsäkringarna åren 1969–1973: Utbetalningar (milj. kr.)

	1969	1970	1971	1972	1973
Försäkringskassorna					
Utbetalningar	3 970	4 478	4 913	5 269	6 013
Fondsaldö (inkl. yrkesskade- försäkringen)	101	163	133	145	82
Yrkesskadeförsäkringen					
Utbetalningar	91	115	140	164	199
Arbetslöshetsförsäkringen					
Utbetalningar	345	322	427	604	561
Fondsaldö	–20	13	–3	–29	10
Folkpensioneringen					
Statens utbetalningar	6 210	7 054	8 228	9 096	10 224
Kommunernas utbetalningar	747	849	988	1 075	1 156
Allmän tjänstepensionering					
ATP-pensioner	832	1 166	1 660	2 213	2 943
Fondsaldö	6 469	7 074	8 307	9 584	10 026
Frivillig pensionsförsäkring					
Utbetalningar	19	20	22	25	26
Fondsaldö	13	14	14	12	12
Arbetsgivarbolagens olycksfallsförsäkring					
Utbetalningar	53	46	43	42	40
Fondsaldö	–16	–8	–5	–4	–12
Administrationskostnader för alla försäkringsformerna	400	464	519	594	706
Summa	19 214	21 770	25 386	28 790	31 986

Tabell 6. Socialförsäkringarna åren 1969–1973: Sammandrag (milj. kr.)

År		Sjukför- säkringen och yr- kesskade- försäk- ringen	Arbetslös- hetsför- säkringen	Folkpen- sione- ringen	Allmän tjänste- pensione- ring (ATP)	Frivillig pen- sions- försäk- ring	Arbets- givar- bolagens olycks- fallsför- säkring	Summa social- försäk- ringar
1969	Finansiering	4 457	353	6 972	7 362	32	38	19 214
	Utbetalningar	4 356	373	6 972	893	19	54	12 667
	Saldo	101	—20	.	6 469	13	—16	6 547
1970	Finansiering	5 105	359	7 919	8 315	34	38	21 770
	Utbetalningar	4 942	346	7 919	1 241	20	46	14 514
	Saldo	163	13	.	7 074	14	—8	7 256
1971	Finansiering	5 605	445	9 234	10 029	36	37	25 386
	Utbetalningar	5 472	448	9 234	1 722	22	42	16 940
	Saldo	133	—3	.	8 307	14	—5	8 446
1972	Finansiering	6 043	595	10 192	11 885	39	36	28 790
	Utbetalningar	5 898	624	10 192	2 301	27	42	19 084
	Saldo	145	—29	.	9 584	12	—6	9 706
1973	Finansiering	6 843	602	11 404	13 065	38	34	31 986
	Utbetalningar	6 761	592	11 404	3 039	26	46	21 868
	Saldo	82	10	.	10 026	12	—12	10 118

SKATTEUPPBÖRDEN

Från riksskatteverket har revisorerna erhållit en redogörelse för dels den ordinarie uppbörden av preliminär skatt under uppbördsåret 1973—74 (tabell 1), dels den ordinarie uppbörden av kvarstående skatt under uppbördsåret 1974—75 (tabell 2). Från ämbetsverket har även erhållits uppgifter om den slutliga, kvarstående och överskjutande skatten för beskattningsåret 1973 (tabell 1). Vidare har revisorerna mottagit vissa redogörelser för resultatet av restindrivningen t. o. m. utgången av år 1973 i fråga om särskilt uppdebiterad A-skatt, preliminär B-skatt, kvarstående skatt, särskilt uppdebiterad preliminär allmän varuskatt, mervärdeskatt, arbetsgivaravgifter och bötesmedel. Av redogörelserna framgår såväl det ackumulerade som, med undantag av bötesmedel, det årliga resultatet. Slutligen omfattar redogörelserna summariska sammanställningar av alla skatter och allmänna avgifter samt bötesmedel som under år 1973 redovisats till länsstyrelserna i utmätningsmännens månadsräkningar.

Såsom de överlämnade redogörelserna utvisar inflöt under uppbördsterminerna uppbördsåret 1973—74 preliminärskatt med ett sammanlagt belopp av 48 206 milj. kronor, varav 42 181 milj. kronor såsom A-skatt (88 procent) och 6 025 milj. kronor såsom B-skatt (12 procent). I jämförelse med närmast föregående uppbördsår har A-skattens andel av den totala preliminärskatteuppbörden ökat med en procent. I förhållande till senast förflutet uppbördsår har den totalt influtna preliminärskatten ökat med 1 767 milj. kronor. Av ökningen hänför sig 1 703 milj. kronor till A-skatt och 64 milj. kronor till B-skatt.

Av den debiterade B-skatten, 6 162 milj. kronor, inflöt i rätt tid med bortseende från verkställda överbetalningar 5 882 milj. kronor (95 procent). Närmast föregående uppbördsår, då den debiterade B-skatten uppgick till 6 171 milj. kronor, inflöt i rätt tid 5 838 milj. kronor (95 procent).

För att en fullständig bild av preliminärskatteuppbörden skall erhållas, måste till de belopp som influtit under uppbördsterminerna läggas de fyllnadsinbetalningar av preliminärskatt som verkställts efter uppbördsårets utgång och som tas med vid avräkningen av den preliminära skatten mot den slutliga. För uppbördsåret 1973—74 uppgick fyllnadsinbetalningarna till 3 178 milj. kronor, varav 1 027 milj. kronor (32 procent) såsom A-skatt och 2 151 milj. kronor (68 procent) såsom B-skatt (tabell 1). För närmast föregående uppbördsår uppgick inbetalningar av sådant slag till 2 408 milj. kronor, av vilket belopp 837 milj. kronor (35 procent) utgjorde A-skatt och 1 571 milj. kronor (65 procent) B-skatt. Fyllnadsinbetalningarna har således ökat med 770 milj. kronor

Tabell 1. Preliminär, slutlig, kvarstående och överskjutande skatt för beskattningsåret 1973.

Län	Influten preliminär skatt							
	Under uppbördsterminerna				Såsom fyllnadsinbetalningar			
	Prel. A-skatt		Prel. B-skatt		Prel. A-skatt		Prel. B-skatt	
	Milj. kr.	% av s:a infl. o. restf. prel. skatt	Milj. kr.	% av s:a infl. o. restf. prel. skatt	Milj. kr.	% av s:a infl. o. restf. prel. skatt	Milj. kr.	% av s:a infl. o. restf. prel. skatt
Stockholms	10 388,85	79	1 713,54	13	291,66	2	674,58	5
Uppsala	1 144,68	85	139,93	10	26,47	2	34,14	3
Södermanlands	1 233,29	84	149,45	10	21,87	2	59,64	4
Östergötlands	1 882,48	84	246,18	11	40,61	2	66,36	3
Jönköpings	1 394,96	81	194,24	11	42,82	2	82,57	5
Kronobergs	722,79	80	133,56	15	15,82	2	31,10	3
Kalmar	1 007,17	81	150,49	12	28,21	2	49,34	4
Gotlands	210,19	82	31,55	12	5,46	2	7,76	3
Blekinge	694,05	85	77,66	9	15,01	2	26,40	3
Kristianstads	1 105,32	80	187,00	13	29,18	2	60,07	4
Malmöhus	3 738,82	80	584,93	12	104,39	2	236,04	5
Hallands	886,43	79	156,98	14	28,20	2	50,13	4
Göteborgs och Bohus	3 946,41	83	501,88	10	94,26	2	193,92	4
Älvsborgs	1 890,24	82	274,08	12	47,80	2	80,67	4
Skaraborgs	1 056,34	79	204,24	15	19,70	1	58,28	4
Värmlands	1 288,96	85	153,68	10	28,55	2	42,68	3
Örebro	1 408,38	85	164,41	10	25,28	2	48,16	3
Västmanlands	1 337,19	86	152,99	10	19,36	1	31,19	2
Kopparbergs	1 233,68	82	154,74	10	28,90	2	95,79	6
Gävleborgs	1 368,65	85	143,70	9	25,56	2	56,68	4
Västernorrlands	1 296,62	84	162,77	11	23,23	1	57,86	4
Jämtlands	532,58	82	69,77	11	14,87	2	23,35	4
Västerbottens	1 049,16	83	132,33	11	27,42	2	50,32	4
Norrbottens	1 313,78	86	144,49	10	22,41	2	33,54	2
Hela riket	42 181,02	82	6 024,59	12	1 027,04	2	2 150,57	4

under det sistförflutna uppbördsåret. De största beloppen har i fråga om A-skatt betalats in i Stockholms län (292 milj. kronor), Malmöhus län (104 milj. kronor) och Göteborgs och Bohus län (94 milj. kronor). Beträffande B-skatten, som i huvudsak avser aktiebolag m. fl. juridiska personer, har de största beloppen influtit i Stockholms län (675 milj. kronor), Malmöhus län (236 milj. kronor) och Göteborgs och Bohus län (194 milj. kronor).

Av den kvarstående skatten, som enligt 1973 års taxering uppgick till 2 464 milj. kronor, inflöt under uppbördsterminerna 1 838 milj. kronor (75 procent). Enligt närmast föregående års taxering uppgick den kvarstående skatten till 2 295 milj. kronor; av detta belopp inflöt i rätt tid 1 646 milj. kronor (72 procent). Den kvarstående skatten har ökat i samtliga län utom i ett. Den största ökningen uppvisar Malmöhus län (20 milj. kronor), Stockholms län (15 milj. kronor) och Älvsborgs

S:a prel. skatt	Restförd prel. B-skatt		S:a infl. o. restf. prel. skatt	Slutlig skatt	Kvarstående skatt		Å kvar- stående skatt påförd ränta	Över- skjutande prel. skatt
Milj. kr.	Milj. kr.	% av s:a infl. o. restf. prel. skatt	Milj. kr.	Milj. kr.	Milj. kr.	% av slutlig skatt	Milj. kr.	Milj. kr.
13 068,63	89,74	1	13 158,37	12 772,74	662,92	5	48,84	975,59
1 345,22	6,26	—	1 351,48	1 295,84	70,36	5	4,48	121,57
1 464,25	5,64	—	1 469,89	1 412,44	74,43	5	5,19	128,00
2 235,63	9,79	—	2 245,42	2 155,01	108,26	5	6,78	194,07
1 714,59	10,67	1	1 725,26	1 673,45	104,91	6	6,99	152,37
903,27	4,04	—	907,31	866,81	50,05	6	3,12	87,08
1 235,21	6,05	—	1 241,26	1 204,31	73,50	6	4,57	109,76
254,96	1,73	1	256,69	247,06	16,84	7	1,06	26,56
813,12	4,31	1	817,43	784,71	44,26	6	2,87	74,49
1 381,57	9,48	1	1 391,05	1 355,11	97,33	7	6,65	132,25
4 664,18	24,99	1	4 689,17	4 475,71	226,19	5	14,34	414,32
1 121,74	6,17	1	1 127,91	1 093,84	73,73	7	4,87	105,12
4 736,47	25,62	1	4 762,09	4 569,67	236,26	5	16,06	410,01
2 292,79	10,85	—	2 303,64	2 193,44	118,40	5	7,51	219,83
1 338,56	7,10	1	1 345,66	1 301,21	90,25	7	6,39	131,03
1 513,87	7,87	—	1 521,74	1 453,60	79,06	5	4,86	143,69
1 646,23	7,04	—	1 653,27	1 578,29	73,88	5	4,63	146,97
1 540,73	7,10	1	1 547,83	1 475,64	61,87	4	3,67	128,88
1 563,11	5,87	—	1 568,98	1 499,98	76,47	5	4,83	142,87
1 594,59	6,57	—	1 601,16	1 523,98	69,67	5	4,19	144,04
1 540,48	7,65	—	1 548,13	1 447,71	61,58	4	3,67	156,56
640,57	4,39	1	644,96	618,04	39,82	6	2,65	66,78
1 259,23	4,76	—	1 263,99	1 206,73	63,59	5	3,91	118,76
1 514,22	6,38	—	1 520,60	1 437,01	64,01	4	4,10	144,96
51 383,22	280,07	—	51 663,29	49 642,33	2 637,64	5	176,23	4 475,56

län (15 milj. kronor). Uppbördsresultatet har förbättrats i 18 län. Den högsta inflytandeprocenten uppvisar Skaraborgs län (86,62 procent), Kopparbergs län (84,76 procent), Kronobergs län (84,45 procent) och Kalmar län (84,00 procent). Den lägsta förekommer i Stockholms län (63,38 procent) och i Göteborgs och Bohus län (67,86 procent).

Enligt föreliggande uppgifter beräknas den slutliga skatten enligt årets taxering uppgå till 49 642 milj. kronor, den kvarstående skatten till 2 638 milj. kronor och den överskjutande preliminära skatten till inemot 4 476 milj. kronor (tabell 1). Jämförd med de uppgifter som vid motsvarande tidpunkt förra året förelåg i fråga om 1973 års taxering har den slutliga skatten ökat med 2 905 milj. kronor. Den kvarstående skatten har ökat med 257 milj. kronor och den överskjutande skatten minskat med 165 milj. kronor. Den kvarstående skatten uppgår till fem procent av den slutliga skatten, vilket innebär att den kvar-

Tabell 2. Resultatet av den ordinarie uppbörden av kvarstående skatt enligt 1973 års taxering med fördelning efter län.

Län	Debiterade belopp	Influtna belopp	Inflytande- procent	Restförda belopp
Stockholms	643 551 127	407 908 115	63,38	235 643 012
Uppsala	66 318 824	50 449 976	76,07	15 868 848
Södermanlands	63 411 090	49 065 380	77,38	14 345 710
Östergötlands	95 776 244	79 286 116	82,78	16 490 128
Jönköpings	95 721 074	79 057 370	82,59	16 663 704
Kronobergs	49 199 434	41 548 453	84,45	7 650 981
Kalmar	68 294 980	57 368 508	84,00	10 926 472
Gotlands	16 678 286	13 498 608	80,94	3 179 678
Blekinge	41 548 995	31 594 545	76,04	9 954 450
Kristianstads	78 581 157	64 736 188	82,38	13 844 969
Malmöhus	209 784 415	156 466 224	74,58	53 318 191
Hallands	67 210 756	54 998 694	81,83	12 212 062
Göteborgs och Bohus län	205 754 475	139 627 140	67,86	66 127 335
Älvsborgs	115 908 651	91 481 670	78,93	24 426 981
Skaraborgs	72 742 507	63 006 734	86,62	9 735 773
Värmlands	76 696 241	59 430 371	77,49	17 265 870
Örebro	77 001 673	61 786 533	80,24	15 215 140
Västmanlands	60 909 220	45 780 204	75,16	15 129 016
Kopparbergs	68 892 337	58 391 241	84,76	10 501 096
Gävleborgs	69 195 044	55 914 179	80,81	13 280 865
Västernorrlands	61 028 003	49 199 125	80,62	11 828 878
Jämtlands	36 767 787	28 995 929	78,86	7 771 858
Västerbottens	61 869 386	50 734 068	82,00	11 135 318
Norrbottens	60 847 803	47 291 646	77,72	13 556 157
Hela riket	2 463 689 509	1 837 617 017	74,59	626 072 492

stående skattens andel i den slutliga skatten är oförändrad i jämförelse med 1973 års taxering. Den ränta som med vissa begränsningar utgår på kvarstående skatt uppgår till drygt 176 milj. kronor, vilket innebär en ökning med 22 milj. kronor i förhållande till föregående års taxering.

Av den restförda B-skatten för uppbördsåret 1967—68 har t. o. m. år 1973 84 procent levererats och 16 procent skrivits av. Vad som levererats och skrivits av har vid denna beräkning ställts i relation till vad som restförts efter avdrag för avkortade belopp, eftersom avkortningsförfarandet är en från restindrivningen skild företeelse. Leveransprocenttalet är detsamma som för närmast föregående års B-skatt. I 18 län uppgår leveransprocenten till 90 procent eller mer.

Av 1972—73 års restförda B-skatt har hittills 65 procent levererats av det efter avkortning återstående beloppet. Inflytandeprocenten efter ett års indrivning för ifrågavarande skatteslag har minskat med två enheter i jämförelse med närmast föregående år. Sju distrikt har uppnått leveranstal som överstiger 90 procent, medan ytterligare trettio-tre distrikt redovisar leveranstal som överstiger 80 procent. En jämförelse av resultatet efter ett års indrivning i fråga om B-skatt för hela riket visar under indrivningsåren 1965—1969 en stigande skala. Under indrivningsåret 1970 sjönk resultatet för att under närmast följande år

återigen stiga. Under år 1973 har återigen en försämring inträtt. I tabell 3 återfinns en sammanställning av indrivningsresultatet i fråga om B-skatt för uppbördsåren 1967—68 — 1972—73 (B 67—B 72).

Av den restförda kvarstående skatten enligt 1966 års taxering (K 67) har 74 procent levererats, vilket är slutresultatet för denna skatt. I förhållande till närmast föregående års skatt har inflytandeprocenten minskat med två enheter. Två län har uppnått ett resultat över 90 procent och fyra ett resultat mellan 85 och 90 procent. Av den restförda kvarstående skatten enligt 1971 års taxering (K 72) har vid 1973 års utgång hittills 50 procent levererats av det efter avkortning återstående beloppet. Detta innebär en minskning av inflytandeprocenten med närmare tre enheter i jämförelse med närmast föregående år. I två distrikt har mer än 80 procent flutit in.

Resultatet av indrivningen av kvarstående skatt efter ett år uppgick år 1968 till 56 procent och hade för indrivningsåret 1972 minskat till 53 procent. För det senaste indrivningsåret har 50 procent uppnåtts.

Av tabell 4 framgår indrivningsresultatet för kvarstående skatt enligt 1966—1971 års taxering (K 67—K 72).

Under år 1973 restfördes skatter och allmänna avgifter till ett sammanlagt belopp av 1 817 milj. kronor mot 1 941 milj. kronor under närmast föregående år. Vid ingången av år 1973 utestod ett belopp av 1 926 milj. kronor oredovisat. Vid årets utgång kvarstod 1 894 milj. kronor oredovisade. Under året avkortades 419 milj. kronor, inflöt 897 milj. kronor och avskrevs 533 milj. kronor. Under närmast föregående år inflöt 949 milj. kronor och avskrevs 382 milj. kronor. Uttryckt i relativa tal inflöt under år 1973 27,0 procent av vad som skolat indrivas; detta innebär en försämring med 2,2 procent i jämförelse med år 1972.

Den högsta leveransprocent som uppnåtts i ett distrikt är 54,6 och den lägsta 15,7. En sammanställning häröver återfinns i tabell 5.

Av tabellerna 6—8 framgår indrivningsresultatet under år 1973 för särskilt uppdebiterad A-skatt, mervärdeskatt och arbetsgivaravgifter enligt lagen om allmän försäkring.

Tabell 3. Restindrivningen beträffande preliminär B-skatt för uppbördsåren 1967—68—1972—73 (B67—B72) t.o.m. år 1973. Uppgifterna om resultatet efter ett års indrivning avser förhållandena vid utgången av det kalenderår under vilket den sista av de sex uppbördsterminerna infallit.

Län		Guldna poster i % av restförda efter avdrag för avkortade						Levererat belopp i % av restfört efter avdrag för avkortat					
		B67	B68	B69	B70	B71	B72	B67	B68	B69	B70	B71	B72
Stockholms kronofogdedistrikt	Efter 1 år	—	—	—	—	—	—	35	52	—	—	—	—
	" 2 "	—	—	—	—	—	—	49	64	—	—	—	—
	" 3 "	—	—	—	—	—	—	59	69	—	—	—	—
	" 4 "	—	—	—	—	—	—	63	72	—	—	—	—
	" 5 "	—	—	—	—	—	—	66	74	—	—	—	—
	" 6 "	—	—	—	—	—	—	67	—	—	—	—	—
Stockholms ¹	" 1 år	60	63	58	61	59	63	60	64	45	47	48	45
	" 2 "	75	75	71	68	69	—	75	78	58	57	57	—
	" 3 "	81	80	77	72	—	—	80	82	64	63	—	—
	" 4 "	84	82	79	—	—	—	83	84	67	—	—	—
	" 5 "	85	83	—	—	—	—	83	85	—	—	—	—
	" 6 "	85	—	—	—	—	—	84	—	—	—	—	—
Uppsala	" 1 "	75	76	75	72	65	73	76	81	74	70	72	71
	" 2 "	85	85	85	80	81	—	86	88	85	79	79	—
	" 3 "	89	88	89	85	—	—	91	91	89	83	—	—
	" 4 "	91	89	91	—	—	—	92	92	90	—	—	—
	" 5 "	91	90	—	—	—	—	92	92	—	—	—	—
	" 6 "	91	—	—	—	—	—	92	—	—	—	—	—
Södermanlands	" 1 "	81	82	84	83	87	85	87	86	87	84	86	85
	" 2 "	87	89	89	88	89	—	92	91	91	89	90	—
	" 3 "	91	91	91	90	—	—	94	93	93	91	—	—
	" 4 "	91	91	91	—	—	—	94	93	93	—	—	—
	" 5 "	92	92	—	—	—	—	94	93	—	—	—	—
	" 6 "	92	—	—	—	—	—	94	—	—	—	—	—
Östergötlands	" 1 "	75	78	79	79	80	78	79	81	81	81	79	78
	" 2 "	85	85	85	85	86	—	88	88	87	88	85	—
	" 3 "	87	88	88	88	—	—	89	90	89	89	—	—
	" 4 "	88	88	88	—	—	—	89	90	89	—	—	—
	" 5 "	88	89	—	—	—	—	89	90	—	—	—	—
	" 6 "	88	—	—	—	—	—	89	—	—	—	—	—
Jönköpings	" 1 "	71	81	80	80	80	77	72	84	83	79	79	74
	" 2 "	86	88	87	87	86	—	88	90	89	86	85	—
	" 3 "	90	91	90	90	—	—	92	93	91	88	—	—
	" 4 "	91	92	90	—	—	—	92	94	92	—	—	—
	" 5 "	91	92	—	—	—	—	93	94	—	—	—	—
	" 6 "	91	—	—	—	—	—	93	—	—	—	—	—
Kronobergs	" 1 "	70	82	84	80	78	80	78	81	83	81	80	76
	" 2 "	88	89	89	86	83	—	89	89	89	88	85	—
	" 3 "	92	91	92	89	—	—	93	92	92	90	—	—
	" 4 "	93	92	92	—	—	—	94	93	93	—	—	—
	" 5 "	93	93	—	—	—	—	95	94	—	—	—	—
	" 6 "	93	—	—	—	—	—	95	—	—	—	—	—
Kalmar	" 1 "	80	82	81	81	84	83	82	85	83	83	86	83
	" 2 "	87	87	87	86	88	—	88	90	89	88	90	—
	" 3 "	90	90	90	89	—	—	90	92	91	90	—	—
	" 4 "	90	91	91	—	—	—	91	93	92	—	—	—
	" 5 "	91	91	—	—	—	—	91	93	—	—	—	—
	" 6 "	91	—	—	—	—	—	91	—	—	—	—	—

¹ I procenttalen för guldna poster ingår ej Stockholms kronofogdedistrikt. Fr. o. m. B69 avser leveransprocenttalen även Stockholms kronofogdedistrikt.

Län			Guldna poster i % av restförda efter avdrag för avkortade						Levererat belopp i % av restfört efter avdrag för avkortat					
			B67	B68	B69	B70	B71	B72	B67	B68	B69	B70	B71	B72
Gotlands	Efter 1 år	86	92	88	87	83	81	87	92	89	88	86	74	
	" 2 "	94	95	93	93	93		95	94	94	92	95		
	" 3 "	96	96	94	95			96	96	95	95			
	" 4 "	96	97	95				96	96	96				
	" 5 "	96	97					96	96					
	" 6 "	96						96						
Blekinge	" 1 "	65	61	68	60	63	66	66	67	59	68	67	65	
	" 2 "	78	74	83	77	80		81	79	79	75	78		
	" 3 "	82	85	87	81			86	84	83	80			
	" 4 "	86	86	88				87	85	85				
	" 5 "	87	87					88	86					
	" 6 "	87						88						
Kristianstads	" 1 "	77	79	79	79	81	79	78	81	82	81	80	78	
	" 2 "	85	84	85	83	86		85	87	87	85	86		
	" 3 "	87	87	87	86			88	89	88	88			
	" 4 "	89	88	87				89	89	89				
	" 5 "	89	88					89	90					
	" 6 "	89						89						
Malmöhus	" 1 "	55	61	55	53	53	55	56	73	54	51	50	50	
	" 2 "	72	76	69	69	70		76	85	71	71	71		
	" 3 "	78	79	74	73			81	88	77	76			
	" 4 "	79	81	76				82	89	78				
	" 5 "	80	81					83	89					
	" 6 "	80						83						
Hallands	" 1 "	77	75	73	79	85	83	76	82	78	77	75	78	
	" 2 "	87	86	86	86	89		87	89	85	85	85		
	" 3 "	90	91	89	89			91	92	88	88			
	" 4 "	92	92	90				92	93	89				
	" 5 "	92	93					93	93					
	" 6 "	92						93						
Göteborgs och Bohus	" 1 "	43	44	50	57	58	61	41	49	47	57	57	57	
	" 2 "	64	63	63	64	65		66	71	67	65	65		
	" 3 "	73	71	69	71			74	76	72	71			
	" 4 "	76	73	71				75	78	73				
	" 5 "	76	74					76	78					
	" 6 "	77						77						
Älvsborgs	" 1 "	85	86	83	83	83	81	84	88	83	83	83	79	
	" 2 "	90	90	87	87	87		90	91	88	88	87		
	" 3 "	92	91	89	89			91	92	90	89			
	" 4 "	92	92	90				91	93	90				
	" 5 "	92	92					92	93					
	" 6 "	92						92						
Skaraborgs	" 1 "	83	87	89	87	87	85	83	89	90	88	90	84	
	" 2 "	91	92	93	91	90		92	94	94	92	92		
	" 3 "	93	94	94	93			95	95	95	94			
	" 4 "	94	94	95				96	96	96				
	" 5 "	94	95					96	96					
	" 6 "	94						96						
Värmlands	" 1 "	81	81	81	80	81	79	77	74	77	76	76	70	
	" 2 "	92	90	89	88	87		90	88	86	85	84		
	" 3 "	94	92	92	91			93	91	89	89			
	" 4 "	95	93	92				94	92	89				
	" 5 "	95	93					94	92					
	" 6 "	95						94						

Län			Guldna poster i % av restförda efter avdrag för avkortade							Levererat belopp i % av restfört efter avdrag för avkortat						
			B67	B68	B69	B70	B71	B72	B67	B68	B69	B70	B71	B72		
Örebro	Efter 1 år	77	82	83	84	84	81	76	86	84	84	85	81			
	" 2 "	85	88	88	88	88		87	91	90	89	88				
	" 3 "	88	90	91	91			90	93	91	91					
	" 4 "	89	92	91				91	93	91						
	" 5 "	90	92					91	94							
	" 6 "	90						91								
Västmanlands	" 1 "	73	77	78	77	76	74	73	80	77	75	75	73			
	" 2 "	82	85	83	82	81		83	87	83	81	80				
	" 3 "	86	87	86	85			88	89	85	84					
	" 4 "	88	88	87				89	89	86						
	" 5 "	89	88					90	90							
	" 6 "	89						90								
Kopparbergs	" 1 "	75	74	81	83	84	86	70	76	79	82	84	85			
	" 2 "	86	82	87	88	88		83	86	88	88	89				
	" 3 "	90	88	90	90			88	90	90	91					
	" 4 "	91	89	91				89	91	91						
	" 5 "	92	90					90	91							
	" 6 "	92						90								
Gävleborgs	" 1 "	77	85	84	84	81	81	75	86	85	84	85	83			
	" 2 "	87	90	90	89	87		86	92	91	90	90				
	" 3 "	90	93	92	91			90	94	93	92					
	" 4 "	91	93	93				91	95	94						
	" 5 "	92	94					91	95							
	" 6 "	92						91								
Västernorrlands	" 1 "	74	73	81	80	76	79	76	85	81	79	77	79			
	" 2 "	85	81	86	88	85		87	91	87	87	85				
	" 3 "	88	83	89	91			90	93	90	90					
	" 4 "	89	87	90				91	94	91						
	" 5 "	90	88					91	94							
	" 6 "	90						91								
Jämtlands	" 1 "	90	92	91	89	89	88	90	92	90	87	87	86			
	" 2 "	94	95	94	93	92		94	95	93	92	90				
	" 3 "	95	96	95	95			95	96	94	94					
	" 4 "	96	96	96				96	96	95						
	" 5 "	96	96					96	96							
	" 6 "	96						96								
Västerbottens	" 1 "	84	86	87	88	88	90	83	90	88	89	90	89			
	" 2 "	91	93	94	94	94		92	96	95	95	95				
	" 3 "	95	95	95	96			95	97	97	96					
	" 4 "	95	96	96				96	97	97						
	" 5 "	96	96					96	97							
	" 6 "	96						96								
Norrbottens	" 1 "	79	84	82	82	85	80	78	89	84	86	87	84			
	" 2 "	89	92	90	90	92		89	95	92	93	93				
	" 3 "	91	94	93	92			92	96	95	94					
	" 4 "	92	95	94				93	96	95						
	" 5 "	93	96					93	97							
	" 6 "	93						93								
Hela riket	" 1 "	—	—	—	—	—	—	62	71	66	67	67	65			
	" 2 "	—	—	—	—	—		76	81	77	76	75				
	" 3 "	—	—	—	—			81	85	81	79					
	" 4 "	—	—	—				83	86	82						
	" 5 "	—	—					84	87							
	" 6 "	—						84								

Tabell 4. Restindrivningen beträffande kvarstående skatt enligt 1966—1971 års taxeringar (K67—K72) vid utgången av respektive första, andra, tredje, fjärde, femte och sjätte kalenderåret efter det skatten förfallit till betalning.

Län		Guldna poster i % av restförda efter avdrag för avkortade						Levererat belopp i % av restfört efter avdrag för avkortat					
		K67	K68	K69	K70	K71	K72	K67	K68	K69	K70	K71	K72
Stockholms kronofogdedistrikt	Efter 1 år	—	—	—	—	—	—	29	38	—	—	—	—
	" 2 "	—	—	—	—	—	—	41	48	—	—	—	—
	" 3 "	—	—	—	—	—	—	49	53	—	—	—	—
	" 4 "	—	—	—	—	—	—	54	56	—	—	—	—
	" 5 "	—	—	—	—	—	—	56	58	—	—	—	—
	" 6 "	—	—	—	—	—	—	57	—	—	—	—	—
Stockholms ¹	" 1 "	66	67	64	67	65	64	56	56	43	41	40	37
	" 2 "	72	73	71	74	71	—	67	66	51	49	48	—
	" 3 "	75	76	74	76	—	—	71	71	56	54	—	—
	" 4 "	77	78	76	—	—	—	74	73	59	—	—	—
	" 5 "	77	78	—	—	—	—	75	74	—	—	—	—
	" 6 "	78	—	—	—	—	—	75	—	—	—	—	—
Uppsala	" 1 "	71	60	71	71	73	73	63	65	65	61	64	62
	" 2 "	77	68	78	79	81	—	72	72	73	69	71	—
	" 3 "	79	70	81	81	—	—	78	76	77	73	—	—
	" 4 "	81	71	82	—	—	—	80	79	79	—	—	—
	" 5 "	81	72	—	—	—	—	81	80	—	—	—	—
	" 6 "	81	—	—	—	—	—	81	—	—	—	—	—
Södermanlands	" 1 "	74	73	75	76	75	74	77	74	71	69	67	60
	" 2 "	77	77	79	80	79	—	82	80	76	76	74	—
	" 3 "	78	78	80	82	—	—	84	81	78	79	—	—
	" 4 "	79	78	81	—	—	—	85	82	79	—	—	—
	" 5 "	79	79	—	—	—	—	85	82	—	—	—	—
	" 6 "	79	—	—	—	—	—	85	—	—	—	—	—
Östergötlands	" 1 "	71	72	73	73	74	74	73	71	70	69	68	69
	" 2 "	75	76	77	78	77	—	79	77	75	74	73	—
	" 3 "	77	77	78	78	—	—	80	79	77	76	—	—
	" 4 "	77	77	79	—	—	—	81	80	77	—	—	—
	" 5 "	78	78	—	—	—	—	81	80	—	—	—	—
	" 6 "	78	—	—	—	—	—	82	—	—	—	—	—
Jönköpings	" 1 "	68	70	70	71	71	71	67	61	66	67	62	60
	" 2 "	74	75	77	77	77	—	75	69	74	75	70	—
	" 3 "	77	78	79	79	—	—	79	72	78	78	—	—
	" 4 "	78	79	81	—	—	—	81	74	80	—	—	—
	" 5 "	79	80	—	—	—	—	81	78	—	—	—	—
	" 6 "	79	—	—	—	—	—	81	—	—	—	—	—
Kronobergs	" 1 "	82	74	77	76	74	74	70	72	71	65	65	67
	" 2 "	82	78	81	80	79	—	79	78	76	72	74	—
	" 3 "	84	79	83	83	—	—	82	81	79	73	—	—
	" 4 "	85	81	84	—	—	—	83	82	80	—	—	—
	" 5 "	85	83	—	—	—	—	83	83	—	—	—	—
	" 6 "	85	—	—	—	—	—	83	—	—	—	—	—
Kalmar	" 1 "	72	72	75	76	78	76	74	73	71	73	74	71
	" 2 "	76	76	80	81	82	—	80	78	77	79	79	—
	" 3 "	78	77	82	82	—	—	83	80	79	81	—	—
	" 4 "	79	78	82	—	—	—	83	82	80	—	—	—
	" 5 "	79	78	—	—	—	—	84	84	—	—	—	—
	" 6 "	79	—	—	—	—	—	84	—	—	—	—	—

¹ I procenttalen för guldna poster ingår ej Stockholms kronofogdedistrikt. Fr. o. m. K69 avser leveransprocenttalen även Stockholms kronofogdedistrikt.

Län		Guldna poster i % av restförda efter avdrag för avkortade						Levererat belopp i % av restfört- efter avdrag för avkortat					
		K67	K68	K69	K70	K71	K72	K67	K68	K69	K70	K71	K72
Gotlands	Efter 1 år	81	85	85	83	85	80	85	86	80	79	79	75
	" 2 "	87	89	89	87	89		90	90	84	84	87	
	" 3 "	89	90	90	89			92	91	86	88		
	" 4 "	90	91	91				92	92	87			
	" 5 "	90	91					92	92				
	" 6 "	90						92					
Blekinge	" 1 "	74	73	71	72	71	71	64	68	63	64	58	58
	" 2 "	80	80	78	83	77		75	76	71	72	68	
	" 3 "	83	82	83	85			78	79	74	76		
	" 4 "	85	83	84				80	80	76			
	" 5 "	86	83					80	81				
	" 6 "	86						80					
Kristianstads	" 1 "	79	79	78	76	77	77	72	71	70	69	69	67
	" 2 "	84	83	81	80	81		80	76	76	75	75	
	" 3 "	85	85	84	82			82	79	79	78		
	" 4 "	86	85	84				83	80	79			
	" 5 "	86	86					83	80				
	" 6 "	86						83					
Malmöhus	" 1 "	61	63	61	60	61	62	58	60	54	52	49	48
	" 2 "	67	69	68	67	67		69	69	63	61	57	
	" 3 "	70	72	71	69			73	72	66	65		
	" 4 "	70	72	72				74	73	68			
	" 5 "	71	73					75	74				
	" 6 "	71						75					
Hallands	" 1 "	77	80	76	82	82	77	71	72	68	66	68	65
	" 2 "	82	84	84	88	86		80	79	77	77	76	
	" 3 "	84	85	87	90			82	83	81	80		
	" 4 "	85	86	87				84	85	83			
	" 5 "	86	86					84	85				
	" 6 "	86						85					
Göteborgs och Bohus	" 1 "	53	54	56	55	54	54	47	45	43	41	39	35
	" 2 "	62	63	63	62	61		59	56	52	49	49	
	" 3 "	67	67	67	66			63	60	56	53		
	" 4 "	69	68	69				65	62	59			
	" 5 "	70	69					67	63				
	" 6 "	71						67					
Älvsborgs	" 1 "	73	73	75	76	76	74	73	73	71	71	69	64
	" 2 "	77	77	79	80	79		78	78	77	76	74	
	" 3 "	79	79	81	81			81	80	78	78		
	" 4 "	79	79	81				81	81	79			
	" 5 "	79	79					82	81				
	" 6 "	79						82					
Skaraborgs	" 1 "	77	79	80	81	79	78	79	79	78	78	74	73
	" 2 "	83	82	83	85	83		85	85	82	82	78	
	" 3 "	85	84	85	86			88	87	84	84		
	" 4 "	85	85	85				89	88	85			
	" 5 "	86	85					89	88				
	" 6 "	86						89					
Värmlands	" 1 "	75	75	76	76	76	75	73	71	69	67	65	54
	" 2 "	80	79	81	81	81		80	77	76	73	73	
	" 3 "	81	81	83	82			83	81	78	76		
	" 4 "	82	81	84				84	82	79			
	" 5 "	82	81					84	82				
	" 6 "	82						84					

Län	Guldna poster i % av restförda efter avdrag för avkortade							Levererat belopp i % av restfört efter avdrag för avkortat					
		K67	K68	K69	K70	K71	K72	K67	K68	K69	K70	K71	K72
Örebro	Efter 1 år	71	73	75	76	76	74	70	72	74	71	70	69
	" 2 "	76	76	79	80	79		77	77	79	78	76	
	" 3 "	77	78	81	81			80	79	82	80		
	" 4 "	78	78	81				80	80	82			
	" 5 "	78	78					81	81				
" 6 "	78						81						
Västmanlands	" 1 "	69	70	71	72	70	70	64	67	64	63	60	59
	" 2 "	76	75	76	76	74		73	74	72	69	67	
	" 3 "	78	77	78	77			76	77	75	72		
	" 4 "	79	77	79				77	78	76			
	" 5 "	80	78					78	79				
" 6 "	80						78						
Kopparbergs	" 1 "	72	75	77	78	78	77	65	70	70	71	72	70
	" 2 "	78	80	82	82	82		77	79	78	77	79	
	" 3 "	81	81	84	84			82	82	81	81		
	" 4 "	81	82	84				83	84	83			
	" 5 "	82	82					84	84				
" 6 "	82						84						
Gävleborgs	" 1 "	67	71	75	76	75	75	66	69	71	69	66	68
	" 2 "	74	76	79	80	80		75	77	78	75	73	
	" 3 "	77	78	81	82			79	79	81	78		
	" 4 "	77	79	82				81	81	82			
	" 5 "	78	79					82	81				
" 6 "	78						82						
Västernorrlands	" 1 "	72	74	76	73	73	74	68	71	68	66	67	69
	" 2 "	77	79	80	79	77		78	78	74	73	74	
	" 3 "	79	81	80	80			81	80	77	76		
	" 4 "	79	81	81				82	82	78			
	" 5 "	80	81					83	82				
" 6 "	80						83						
Jämtlands	" 1 "	84	86	85	85	84	84	80	78	75	71	74	72
	" 2 "	88	89	89	88	88		86	82	79	77	79	
	" 3 "	89	90	91	90			89	84	81	79		
	" 4 "	90	90	91				89	85	85			
	" 5 "	90	91					90	85				
" 6 "	90						90						
Västerbottens	" 1 "	80	81	81	82	83	82	77	77	78	76	78	75
	" 2 "	84	85	86	86	87		85	83	83	82	84	
	" 3 "	86	86	88	88			87	85	86	84		
	" 4 "	87	87	89				88	86	86			
	" 5 "	88	88					88	87				
" 6 "	88						88						
Norrbottens	" 1 "	71	71	73	75	73	72	71	72	71	71	72	69
	" 2 "	76	77	80	80	78		79	80	78	77	78	
	" 3 "	79	79	82	83			82	82	82	80		
	" 4 "	80	80	83				83	83	83			
	" 5 "	80	80					83	84				
" 6 "	80						84						
Hela riket	" 1 "	—	—	—	—	—	—	56	57	56	55	53	50
	" 2 "	—	—	—	—	—		66	66	64	63	61	
	" 3 "	—	—	—	—			71	70	67	66		
	" 4 "	—	—	—				73	72	69			
	" 5 "	—	—					74	73				
" 6 "	—						74						

Tabell 5. Indrivningen av skatter och allmänna avgifter under år 1973.

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Stockholms län</i>				
Danderyd	53 317 812	43 143 244	13 414 397	83 046 659
Handen	35 483 051	27 031 834	7 205 637	55 309 248
Huddinge	41 781 313	28 098 646	7 322 720	62 557 239
Nacka	27 229 720	22 853 245	5 895 649	44 187 316
Norrtälje	10 106 706	8 537 031	2 354 270	16 289 467
Sollentuna	50 602 084	35 555 140	10 944 357	75 212 867
Solna	47 976 496	33 119 642	10 275 200	70 820 938
Stockholm	450 668 561	379 463 209	105 904 628	724 227 142
Södertälje	26 562 525	29 863 091	8 970 522	47 455 094
<i>Uppsala län</i>				
Uppsala	34 130 170	38 233 708	6 982 273	65 381 605
<i>Södermanlands län</i>				
Eskilstuna	17 983 122	18 756 604	4 278 797	32 460 929
Katrineholm	6 928 052	8 725 203	1 589 044	14 064 211
Nyköping	6 319 657	11 100 353	1 797 376	15 622 634
<i>Östergötlands län</i>				
Linköping	12 114 754	16 481 314	3 967 768	24 628 300
Motala	11 505 199	13 207 006	2 474 388	22 237 817
Norrköping	19 587 117	25 593 089	5 675 679	39 504 527
<i>Jönköpings län</i>				
Eksjö	17 729 308	21 028 169	3 739 384	35 018 093
Jönköping	23 748 947	24 266 051	4 931 420	43 083 578
Värnamo	10 442 539	14 045 917	3 142 932	21 345 524
<i>Kronobergs län</i>				
Växjö	25 152 909	22 643 270	4 131 227	43 664 952
<i>Kalmar län</i>				
Kalmar	12 327 014	16 301 261	2 878 608	25 749 667
Oskarshamn	8 434 719	8 201 214	1 498 605	15 137 328
Västervik	10 680 560	11 693 385	1 580 501	20 793 444
<i>Gotlands län</i>				
Visby	8 156 450	9 552 360	1 395 274	16 313 536
<i>Blekinge län</i>				
Karlshamn	14 409 767	15 516 909	3 186 860	26 739 816
Karlskrona	13 952 588	13 866 383	3 448 406	24 370 565
<i>Kristianstads län</i>				
Hässleholm	12 012 781	12 494 576	2 299 564	22 207 793
Kristianstad	22 755 142	23 729 606	4 725 284	41 759 464
Ängelholm	13 033 011	16 873 852	2 672 871	27 233 992
<i>Malmöhus län</i>				
Eslöv	6 808 228	7 719 358	1 678 287	12 849 299
Helsingborg	41 944 357	29 301 041	8 372 992	62 872 406
Landskrona	10 487 032	9 663 652	2 238 495	17 912 189
Lund	18 296 425	16 468 266	3 486 846	31 277 845
Malmö	108 935 572	77 704 191	18 706 658	167 933 105
Trelleborg	7 498 652	5 803 236	1 323 876	11 978 012
Ystad	7 574 648	9 177 679	1 308 389	15 443 938

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
10 316 204	12,4	22 271 480	26,8	50 458 975	60,8
7 717 509	13,9	8 658 099	15,7	38 933 641	70,4
9 294 328	14,9	12 086 853	19,3	41 176 057	65,8
7 983 609	18,1	8 278 383	18,7	27 925 323	63,2
2 343 441	14,4	5 487 415	33,7	8 458 611	51,9
12 009 185	16,0	15 601 805	20,7	47 601 876	63,3
11 327 785	16,0	12 864 952	18,2	46 628 200	65,8
151 998 383	21,0	127 350 738	17,6	444 878 021	61,4
5 885 968	12,4	12 675 047	26,7	28 894 078	60,9
7 955 721	12,2	21 484 884	32,8	35 940 999	55,0
4 699 531	14,5	10 750 225	33,1	17 011 173	52,4
1 284 074	9,1	6 622 208	47,1	6 157 927	43,8
1 467 478	9,4	7 874 373	50,4	6 280 782	40,2
2 924 765	11,9	10 506 592	42,6	11 196 941	45,5
4 082 429	18,4	7 817 751	35,1	10 337 637	46,5
8 612 946	21,8	15 272 535	38,7	15 619 047	39,5
4 027 632	11,5	11 045 725	31,5	19 944 736	57,0
3 940 163	9,2	9 495 819	22,0	29 647 594	68,8
3 189 273	14,9	7 787 509	36,5	10 368 740	48,6
3 526 434	8,1	14 847 100	34,0	25 291 418	57,9
2 906 027	11,3	10 542 461	40,9	12 301 178	47,8
2 562 205	16,9	5 880 633	38,9	6 694 490	44,2
2 882 666	13,9	7 990 364	38,4	9 920 413	47,7
1 456 549	8,9	7 088 472	43,5	7 768 515	47,6
4 884 476	18,3	7 010 909	26,2	14 844 430	55,5
3 304 091	13,6	7 802 304	32,0	13 264 169	54,4
2 137 555	9,6	7 728 005	34,8	12 342 233	55,6
4 156 598	9,9	15 274 114	36,6	22 328 752	53,5
4 069 513	14,9	11 102 079	40,8	12 062 399	44,3
1 302 331	10,1	4 651 076	36,2	6 895 892	53,7
12 312 202	19,6	15 276 441	24,3	35 283 763	56,1
2 526 291	14,1	4 831 539	27,0	10 554 360	58,9
2 696 411	8,6	8 952 671	28,6	19 628 762	62,8
29 232 572	17,4	32 089 157	19,1	106 611 374	63,5
2 040 439	17,0	3 241 408	27,1	6 696 165	55,9
2 234 686	14,5	6 161 795	39,9	7 047 457	45,6

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Hallands län</i>				
Halmstad	14 688 282	15 196 532	2 324 969	27 559 845
Varberg	17 402 550	19 784 226	3 802 242	33 384 534
<i>Göteborgs och Bohus län</i>				
Göteborg	243 316 646	188 788 354	51 448 215	380 656 785
Uddevalla	19 247 866	16 228 914	3 590 916	31 885 864
<i>Älvsborgs län</i>				
Alingsås	7 098 409	12 466 739	2 142 362	17 422 786
Borås	30 621 364	31 809 883	6 328 881	56 102 366
Trollhättan	7 722 081	11 298 665	1 587 816	17 432 930
Vänersborg	9 047 225	13 161 828	2 191 356	20 017 697
<i>Skaraborgs län</i>				
Falköping	7 658 876	9 775 576	1 492 401	15 942 051
Lidköping	11 762 051	12 655 679	2 293 842	22 123 888
Mariestad	8 916 013	7 141 801	1 252 646	14 805 168
Skövde	8 888 113	12 448 131	1 685 097	19 651 147
<i>Värmlands län</i>				
Arvika	11 000 120	10 500 713	2 005 060	19 495 773
Karlstad	21 457 021	28 300 279	5 164 282	44 593 018
Kristinehamn	8 724 676	9 871 861	1 868 387	16 728 150
Sunne	4 288 984	6 635 122	1 019 482	9 904 624
<i>Örebro län</i>				
Hallsberg	4 993 072	7 851 286	1 054 802	11 789 556
Karlskoga	3 671 466	5 820 655	1 225 831	8 266 290
Lindesberg	4 932 071	9 734 280	1 531 406	13 134 945
Örebro	12 687 986	22 690 271	3 066 706	32 311 551
<i>Västmanlands län</i>				
Köping	8 830 681	10 541 553	1 623 684	17 748 550
Västerås	35 035 187	34 831 483	5 570 240	64 296 430
<i>Kopparbergs län</i>				
Avesta	5 432 777	5 630 587	891 112	10 172 252
Borlänge	6 030 384	8 236 251	1 544 867	12 721 768
Falun	8 915 915	13 783 553	1 833 467	20 866 001
Ludvika	3 526 679	5 704 716	1 147 941	8 083 454
Mora	7 022 076	8 092 183	1 611 303	13 502 956
<i>Gävleborgs län</i>				
Gävle	16 970 434	17 634 653	3 182 717	31 422 370
Hudiksvall	5 102 328	10 777 985	1 574 844	14 305 469
Sandviken	8 211 497	6 446 214	2 268 003	12 389 708
Söderhamn	6 736 084	11 292 594	3 030 995	14 997 683
<i>Västernorrlands län</i>				
Härnösand	5 029 572	7 550 068	1 019 106	11 560 534
Sollefteå	5 471 542	4 946 052	788 329	9 629 265
Sundsvall	16 520 924	19 596 779	3 090 044	33 027 659
Örnsköldsvik	5 184 738	5 601 272	1 237 771	9 548 239
<i>Jämtlands län</i>				
Östersund	14 230 477	20 287 633	2 680 396	31 837 714
<i>Västerbottens län</i>				
Lycksele	6 612 140	6 266 235	1 216 507	11 661 868
Skellefteå	6 928 395	8 146 633	1 133 751	13 941 277
Umeå	14 119 873	12 867 744	4 524 647	22 462 970

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
2 793 311	10,1	10 440 993	37,9	14 325 539	52,0
5 805 576	17,4	12 738 740	38,2	14 840 217	44,4
67 001 803	17,6	69 089 151	18,2	244 565 831	64,2
3 333 011	10,5	11 102 725	34,8	17 450 127	54,7
2 716 852	15,6	7 143 783	41,0	7 562 151	43,4
9 061 438	16,2	18 192 361	32,4	28 848 565	51,4
1 876 763	10,8	6 561 650	37,6	8 994 516	51,6
1 699 365	8,5	7 544 908	37,7	10 773 423	53,8
1 254 630	7,9	5 355 588	33,6	9 331 832	58,5
2 685 058	12,1	8 522 576	38,5	10 916 254	49,4
3 993 448	27,0	5 773 992	39,0	5 037 727	34,0
2 758 641	14,0	7 731 734	39,4	9 160 772	46,6
1 737 372	8,9	6 126 661	31,4	11 631 739	59,7
9 004 067	20,2	11 179 274	25,1	24 409 677	54,7
2 612 257	15,6	5 356 874	32,0	8 759 018	52,4
864 147	8,7	4 933 514	49,8	4 106 963	41,5
1 924 164	16,3	5 212 635	44,2	4 652 756	39,5
877 038	10,6	3 685 130	44,6	3 704 121	44,8
1 038 732	7,9	5 383 649	41,0	6 712 563	51,1
6 105 536	18,9	13 014 779	40,3	13 191 236	40,8
2 057 276	11,6	5 954 398	33,5	9 736 876	54,9
7 713 690	12,0	19 517 578	30,4	37 065 163	57,6
935 650	9,2	3 652 065	35,9	5 584 536	54,9
1 711 722	13,5	5 550 288	43,6	5 459 758	42,9
1 646 711	7,9	6 362 977	30,5	12 856 312	61,6
1 295 079	16,0	3 852 236	47,7	2 936 138	36,3
1 037 515	7,7	5 710 370	42,3	6 755 071	50,0
3 566 275	11,3	11 548 284	36,8	16 307 811	51,9
2 073 178	14,5	8 062 014	56,4	4 170 276	29,1
1 970 046	15,9	4 819 466	38,9	5 600 195	45,2
1 924 509	12,8	6 106 981	40,7	6 966 192	46,5
1 969 937	17,0	5 866 113	50,8	3 724 483	32,2
1 980 397	20,6	3 572 368	37,1	4 076 500	42,3
4 626 943	14,0	11 583 268	35,1	16 817 447	50,9
977 228	10,2	3 992 185	41,8	4 578 825	48,0
3 986 509	12,5	13 174 045	41,4	14 677 159	46,1
1 468 743	12,6	4 335 493	37,2	5 857 631	50,2
2 532 660	18,2	5 971 048	42,8	5 437 567	39,0
8 226 004	36,6	8 421 192	37,5	5 815 774	25,9

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Norrbottnens län</i>				
Boden	5 082 859	5 000 025	871 630	9 211 254
Gällivare	6 774 398	4 243 203	637 285	10 380 316
Haparanda	7 885 288	10 815 653	1 386 078	17 314 863
Kiruna	3 631 325	4 289 605	729 249	7 191 681
Luleå	7 136 946	8 553 384	1 661 041	14 029 289
Piteå	4 619 304	7 815 220	1 202 379	11 232 145
Hela riket	1 925 843 683	1 816 924 808	419 333 269	3 323 435 222

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
1 010 093	11,0	3 632 508	39,4	4 568 652	49,6
1 608 645	15,5	2 951 633	28,4	5 820 038	56,1
1 149 079	6,6	7 278 723	42,1	8 887 060	51,3
776 902	10,8	3 220 724	44,8	3 194 054	44,4
756 588	5,4	5 866 254	41,8	7 406 448	52,8
1 186 036	10,6	6 138 842	54,6	3 907 265	34,8
532 622 094	16,0	896 634 691	27,0	1 894 178 386	57,0

Tabell 6. Indrivningen av särskilt uppdebiterad A-skatt under år 1973.

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Stockholms län</i>				
Danderyd	3 468 057	3 387 044	25 760	6 829 341
Handen	2 546 841	1 227 684	12 009	3 762 516
Huddinge	3 910 427	1 525 484	94 191	5 341 720
Nacka	1 873 772	1 015 461	12 115	2 877 118
Norrtälje	647 772	401 373	15 400	1 033 745
Sollentuna	6 036 417	2 338 394	17 957	8 356 854
Solna	5 368 510	2 327 679	43 912	7 652 277
Stockholm	57 160 507	26 374 840	456 963	83 078 384
Södertälje	3 304 252	1 940 501	22 822	5 221 931
<i>Uppsala län</i>				
Uppsala	3 735 265	2 187 660	9 147	5 913 778
<i>Södermanlands län</i>				
Eskilstuna	2 033 659	1 666 495	91 212	3 608 942
Katrineholm	1 182 669	399 110	37 092	1 544 687
Nyköping	816 740	969 014	2 135	1 783 619
<i>Östergötlands län</i>				
Linköping	1 191 618	1 189 626	22 621	2 358 623
Motala	2 032 999	1 253 578	35 076	3 251 501
Norrköping	2 970 410	1 996 399	19 654	4 947 155
<i>Jönköpings län</i>				
Eksjö	2 712 782	850 819	2 082	3 561 519
Jönköping	2 910 445	1 412 767	25 152	4 298 060
Värnamo	1 343 464	992 088	—	2 335 552
<i>Kronobergs län</i>				
Växjö	4 027 170	1 588 835	9 700	5 606 305
<i>Kalmar län</i>				
Kalmar	2 509 569	1 887 970	213 597	4 183 942
Oskarshamn	1 672 479	630 976	27 768	2 275 687
Västervik	2 217 634	689 960	19 143	2 888 451
<i>Gotlands län</i>				
Visby	1 534 460	989 693	10 961	2 513 192
<i>Blekinge län</i>				
Karlshamn	1 828 285	909 470	28 815	2 708 940
Karlskrona	1 772 084	1 412 557	4 748	3 179 893
<i>Kristianstads län</i>				
Hässleholm	1 820 448	1 584 357	2 316	3 402 489
Kristianstad	3 553 803	2 118 187	27 801	5 644 189
Ängelholm	2 446 288	1 261 060	11 080	3 696 268
<i>Malmöhus län</i>				
Eslöv	605 930	615 584	2 568	1 218 946
Helsingborg	2 002 423	1 568 490	38 873	3 532 040
Landskrona	1 290 989	742 042	9 952	2 023 079
Lund	1 932 980	1 329 024	2 174	3 259 830
Malmö	11 630 518	6 105 207	47 429	17 688 296
Trelleborg	1 417 436	943 715	10 171	2 350 980
Ystad	1 209 199	619 809	5 500	1 823 508

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
785 686	11,5	2 115 381	31,0	3 928 272	57,5
743 651	19,8	502 197	13,3	2 516 668	66,9
734 097	13,8	1 683 647	31,5	2 923 975	54,7
702 356	24,4	656 376	22,8	1 518 385	52,8
181 643	17,6	310 870	30,1	541 233	52,3
1 809 857	21,6	1 751 464	21,0	4 795 532	57,4
1 476 955	19,3	1 469 345	19,2	4 705 977	61,5
16 554 991	19,9	12 838 908	15,5	53 684 485	64,6
849 924	16,3	1 395 613	26,7	2 976 392	57,0
1 189 019	20,1	1 057 638	17,9	3 667 120	62,0
578 696	16,0	959 089	26,6	2 071 157	57,4
275 649	17,8	672 926	43,6	596 111	38,6
282 384	15,8	527 704	29,6	973 531	54,6
389 230	16,5	964 707	40,9	1 004 685	42,6
1 024 472	31,5	767 141	23,6	1 459 888	44,9
1 853 041	37,4	1 250 217	25,3	1 843 898	37,3
728 556	20,5	627 639	17,6	2 205 323	61,9
457 129	10,7	1 140 430	26,5	2 700 501	62,8
722 358	30,9	710 475	30,4	902 718	38,7
747 147	13,3	1 298 484	23,2	3 560 674	63,5
312 569	7,5	1 072 217	25,6	2 799 156	66,9
420 600	18,5	742 243	32,6	1 112 844	48,9
794 828	27,5	633 976	22,0	1 459 646	50,5
330 079	13,1	870 557	34,7	1 312 555	52,2
765 775	28,3	588 813	21,7	1 354 351	50,0
879 412	27,7	849 205	26,7	1 451 275	45,6
584 935	17,2	857 435	25,2	1 960 119	57,6
842 930	14,9	2 270 383	40,2	2 530 876	44,9
907 953	24,6	1 156 001	31,3	1 632 312	44,1
114 950	9,4	307 514	25,2	796 482	65,4
856 031	24,3	1 438 793	40,7	1 237 214	35,0
177 587	8,8	367 679	18,2	1 477 813	73,0
167 191	5,1	901 615	27,7	2 191 023	67,2
3 382 517	19,1	3 398 588	19,2	10 907 190	61,7
514 039	21,8	358 879	15,3	1 478 061	62,9
374 843	20,6	594 583	32,6	854 081	46,8

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Hallands län</i>				
Halmstad	1 828 688	640 996	112	2 469 572
Varberg	2 744 593	2 156 448	28 046	4 872 995
<i>Göteborgs och Bohus län</i>				
Göteborg	24 127 519	19 266 900	694 924	42 699 495
Uddevalla	2 503 199	1 422 857	16 310	3 909 746
<i>Älvsborgs län</i>				
Alingsås	1 129 753	783 120	20 542	1 892 331
Borås	4 313 306	3 132 239	58 262	7 387 283
Trollhättan	1 582 236	1 167 525	32 446	2 717 315
Vänersborg	1 487 672	575 011	7 772	2 054 911
<i>Skaraborgs län</i>				
Falköping	1 629 696	693 332	16 558	2 306 470
Lidköping	1 773 782	1 131 071	624	2 904 229
Mariestad	2 812 607	370 812	345	3 183 074
Skövde	1 146 941	1 008 310	8 930	2 146 321
<i>Värmlands län</i>				
Arvika	609 916	472 593	15 288	1 067 221
Karlstad	1 830 457	1 747 356	10 379	3 567 434
Kristinehamn	787 213	815 697	6 890	1 596 020
Sunne	444 824	323 742	984	767 582
<i>Örebro län</i>				
Hallsberg	883 260	789 020	6 910	1 665 370
Karlskoga	180 440	338 159	1 084	517 515
Lindesberg	741 369	1 068 822	6 939	1 803 252
Örebro	1 652 439	1 742 091	14 814	3 379 716
<i>Västmanlands län</i>				
Köping	1 268 721	1 088 460	29 634	2 327 547
Västerås	4 643 407	3 444 739	105 247	7 982 899
<i>Kopparbergs län</i>				
Avesta	856 707	371 715	3 016	1 225 406
Borlänge	540 721	586 326	1 290	1 125 757
Falun	1 076 615	851 983	11 680	1 916 918
Ludvika	276 963	353 388	14 001	616 350
Mora	839 991	539 428	7 086	1 372 333
<i>Gävleborgs län</i>				
Gävle	2 528 969	1 854 747	6 300	4 377 416
Hudiksvall	492 880	546 555	18 874	1 020 561
Sandviken	905 192	594 315	2 052	1 497 455
Söderhamn	251 067	543 655	9 813	784 909
<i>Västernorrlands län</i>				
Härnösand	1 381 726	357 698	6 118	1 733 306
Sollefteå	1 086 118	279 188	2 171	1 363 135
Sundsvall	1 115 520	1 295 235	12 783	2 397 972
Örnsköldsvik	369 902	297 320	25 318	641 904
<i>Jämtlands län</i>				
Östersund	2 828 566	1 143 706	56 591	3 915 681
<i>Västerbottens län</i>				
Lycksele	976 245	416 798	13 208	1 379 835
Skellefteå	978 218	612 590	29 184	1 561 624
Umeå	3 040 475	956 935	38 795	3 958 615

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
579 747 927 184	23,5 19,0	546 756 2 055 135	22,1 42,2	1 343 068 1 890 675	54,4 38,8
8 849 520 479 917	20,7 12,3	10 404 882 1 082 868	24,4 27,7	23 445 091 2 346 961	54,9 60,0
535 840 2 011 404 488 167 208 970	28,3 27,2 17,9 10,2	489 168 1 810 055 757 263 753 882	25,9 24,5 27,9 36,7	867 323 3 565 824 1 471 885 1 092 058	45,8 48,3 54,2 53,1
76 167 467 970 766 577 428 422	3,3 16,1 24,1 19,9	491 854 921 081 993 693 727 044	21,3 31,7 31,2 33,9	1 738 449 1 515 177 1 422 804 990 855	75,4 52,2 44,7 46,2
254 803 509 214 293 291 234 038	23,9 14,3 18,4 30,5	378 557 821 423 566 836 293 041	35,5 23,0 35,5 38,2	433 859 2 236 796 735 892 240 502	40,6 62,7 46,1 31,3
454 181 24 866 116 182 521 080	27,3 4,8 6,5 15,4	735 278 294 129 1 159 761 1 509 241	44,1 56,8 64,3 44,7	475 910 198 519 527 307 1 349 395	28,6 38,4 29,2 39,9
331 644 1 069 135	14,3 13,4	596 957 2 148 118	25,6 26,9	1 398 945 4 765 645	60,1 59,7
126 168 218 566 100 084 119 147 161 495	10,3 19,4 5,2 19,3 11,8	181 383 419 355 683 263 262 179 409 013	14,8 37,3 35,7 42,6 29,8	917 854 487 835 1 133 571 235 023 801 824	74,9 43,3 59,1 38,1 58,4
673 836 317 706 249 221 201 434	15,4 31,1 16,7 25,7	1 616 514 451 580 581 616 383 271	36,9 44,3 38,8 48,8	2 087 064 251 274 666 617 200 203	47,7 24,6 44,5 25,5
342 840 790 561 876 648 36 728	19,8 58,0 36,6 5,7	419 693 294 551 714 814 303 861	24,2 21,6 29,8 47,3	970 772 278 022 806 509 301 314	56,0 20,4 33,6 47,0
800 359	20,4	1 061 168	27,1	2 054 152	52,5
346 660 522 669 2 225 961	25,1 33,5 56,2	287 318 513 702 739 341	20,8 32,9 18,7	745 857 525 252 993 313	54,1 33,6 25,1

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Norrbottens län</i>				
Boden	771 207	477 600	—	1 248 807
Gällivare	957 121	319 504	45 709	1 230 916
Haparanda	1 205 999	1 701 185	547	2 906 637
Kiruna	342 680	499 927	7 222	835 385
Luleå	919 657	892 670	—	1 812 327
Piteå	688 766	873 655	—	1 562 421
Hela riket	233 271 644	138 998 375	2 812 694	369 457 325

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
188 554	15,1	311 454	24,9	748 798	60,0
356 038	28,9	300 574	24,4	574 304	46,7
291 738	10,0	1 417 509	48,8	1 197 389	41,2
65 793	7,9	448 866	53,7	320 726	38,4
90 647	5,0	942 987	52,0	778 691	43,0
197 671	12,6	927 770	59,4	436 979	28,0
72 441 923	19,6	92 317 536	25,0	204 697 806	55,4

Tabell 7. Indrivningen av mervärdeskatt under år 1973.

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Stockholms län</i>				
Danderyd	7 040 286	4 713 858	2 001 683	9 752 461
Handen	5 896 671	3 773 867	1 364 283	8 306 255
Huddinge	6 957 471	4 319 125	1 556 600	9 719 996
Nacka	3 896 138	3 147 926	963 346	6 080 718
Norrtälje	1 972 146	1 674 406	749 780	2 896 772
Sollentuna	8 501 830	5 821 230	2 241 206	12 081 854
Solna	10 432 615	6 445 738	3 008 191	13 870 162
Stockholm	65 085 621	48 385 799	17 870 565	95 600 855
Södertälje	5 403 926	3 946 370	1 412 564	7 937 732
<i>Uppsala län</i>				
Uppsala	4 866 606	6 934 259	1 270 102	10 530 763
<i>Södermanlands län</i>				
Eskilstuna	2 145 459	3 066 812	393 648	4 818 623
Katrineholm	1 047 936	1 586 119	108 587	2 525 468
Nyköping	968 178	1 913 262	209 024	2 672 416
<i>Östergötlands län</i>				
Linköping	2 056 667	2 659 394	390 165	4 325 896
Motala	2 803 397	3 332 984	359 076	5 777 305
Norrköping	3 533 087	3 559 633	590 829	6 501 891
<i>Jönköpings län</i>				
Eksjö	2 953 863	4 144 580	929 314	6 169 129
Jönköping	4 479 923	3 197 910	537 359	7 140 474
Värnamo	2 445 294	2 638 317	637 059	4 446 552
<i>Kronobergs län</i>				
Växjö	4 262 422	3 806 214	668 948	7 399 688
<i>Kalmar län</i>				
Kalmar	2 150 860	3 141 285	389 088	4 903 057
Oskarshamn	1 386 298	1 495 869	163 865	2 718 302
Västervik	1 926 514	1 716 576	175 461	3 467 629
<i>Gotlands län</i>				
Visby	1 607 067	1 957 466	215 966	3 348 567
<i>Blekinge län</i>				
Karlshamn	2 590 147	2 696 656	496 449	4 790 354
Karlskrona	2 034 150	2 427 122	512 705	3 948 567
<i>Kristianstads län</i>				
Hässleholm	1 465 297	2 295 109	292 792	3 467 614
Kristianstad	2 936 740	5 531 869	797 856	7 670 753
Ängelholm	2 355 027	3 903 544	507 995	5 750 576
<i>Malmöhus län</i>				
Eslöv	1 030 643	1 854 007	303 150	2 581 500
Helsingborg	6 078 728	5 209 664	573 895	10 714 497
Landskrona	2 471 244	2 108 332	149 869	4 429 707
Lund	2 733 180	3 761 041	292 532	6 201 689
Malmö	13 849 849	13 602 218	1 567 806	25 884 261
Trelleborg	1 034 768	903 960	74 438	1 864 290
Ystad	1 858 939	2 177 532	363 036	3 673 435

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
2 163 582	22,2	1 587 228	16,3	6 001 651	61,5
858 291	10,3	941 231	11,3	6 506 733	78,4
2 086 067	21,4	1 182 740	12,2	6 451 188	66,4
1 379 431	22,7	625 180	10,3	4 076 106	67,0
619 067	21,4	761 569	26,3	1 516 135	52,3
1 492 374	12,3	2 077 050	17,2	8 512 429	70,5
3 007 936	21,7	1 837 030	13,2	9 025 195	65,1
23 250 757	24,3	13 803 275	14,4	58 546 821	61,3
1 344 033	16,9	1 682 995	21,2	4 910 702	61,9
1 280 494	12,2	3 436 962	32,6	5 813 306	55,2
607 432	12,6	1 583 670	32,9	2 627 521	54,5
203 791	8,1	1 188 777	47,1	1 132 899	44,8
93 040	3,5	1 380 457	51,6	1 198 918	44,9
591 854	13,7	1 871 934	43,3	1 862 107	43,0
916 333	15,9	2 049 949	35,5	2 811 023	48,6
1 511 517	23,2	2 610 822	40,2	2 379 550	36,6
855 334	13,8	2 206 577	35,8	3 107 217	50,4
797 108	11,1	1 489 809	20,9	4 853 556	68,0
1 047 601	23,6	1 164 942	26,2	2 234 009	50,2
324 702	4,4	2 597 596	35,1	4 477 389	60,5
492 979	10,1	1 854 521	37,8	2 555 557	52,1
391 632	14,4	1 163 900	42,8	1 162 769	42,8
344 836	9,9	1 189 620	34,3	1 933 172	55,8
283 823	8,5	1 469 666	43,9	1 595 077	47,6
863 429	18,0	974 337	20,4	2 952 587	61,6
532 975	13,5	1 085 016	27,5	2 330 575	59,0
366 799	10,6	1 387 644	40,0	1 713 171	49,4
643 929	8,4	2 777 800	36,2	4 249 024	55,4
1 031 544	18,0	2 215 985	38,5	2 503 046	43,5
276 832	10,7	892 861	34,6	1 411 807	54,7
2 073 520	19,3	2 203 044	20,6	6 437 932	60,1
1 009 069	22,8	923 184	20,8	2 497 455	56,4
362 683	5,8	1 257 324	20,3	4 581 681	73,9
4 869 116	18,8	3 628 454	14,0	17 386 690	67,2
277 368	14,9	495 881	26,6	1 091 041	58,5
794 980	21,7	1 463 628	39,8	1 414 826	38,5

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Hallands län</i>				
Halmstad	2 540 354	2 462 759	301 627	4 701 486
Varberg	2 598 278	2 781 154	327 727	5 051 705
<i>Göteborgs och Bohus län</i>				
Göteborg	28 713 705	25 312 136	4 745 681	49 280 160
Uddevalla	2 195 092	2 321 664	463 436	4 053 320
<i>Älvsborgs län</i>				
Alingsås	1 403 902	1 926 948	217 513	3 113 337
Borås	4 921 593	4 582 950	769 419	8 735 124
Trollhättan	1 354 019	1 581 977	166 740	2 769 256
Vänersborg	2 072 940	2 335 977	333 310	4 075 607
<i>Skaraborgs län</i>				
Falköping	2 026 715	2 439 280	185 435	4 280 560
Lidköping	2 497 475	2 738 388	368 460	4 867 403
Mariestad	1 601 172	1 282 200	175 287	2 708 085
Skövde	2 041 834	2 423 440	301 997	4 163 277
<i>Värmlands län</i>				
Arvika	1 919 654	1 933 995	387 662	3 465 987
Karlstad	3 649 697	4 088 465	461 103	7 277 059
Kristinehamn	1 748 468	2 717 778	332 043	4 134 203
Sunne	920 131	1 465 555	202 985	2 182 701
<i>Örebro län</i>				
Hallsberg	909 772	1 861 128	142 787	2 628 113
Karlskoga	444 641	784 372	77 465	1 151 548
Lindesberg	849 920	1 475 524	171 146	2 154 298
Örebro	2 362 605	3 663 715	198 684	5 827 636
<i>Västmanlands län</i>				
Köping	1 359 737	2 168 035	329 796	3 197 976
Västerås	5 882 166	6 179 300	834 622	11 226 844
<i>Kopparbergs län</i>				
Avesta	938 549	1 392 501	285 994	2 045 056
Borlänge	1 025 646	1 533 144	161 057	2 397 733
Falun	2 033 677	1 420 688	225 643	3 228 722
Ludvika	716 932	1 249 110	163 804	1 802 238
Mora	1 305 221	1 744 525	262 338	2 787 408
<i>Gävleborgs län</i>				
Gävle	3 371 188	3 710 891	706 508	6 375 571
Hudiksvall	1 203 431	2 375 699	493 563	3 085 567
Sandviken	1 410 303	1 454 237	323 232	2 541 308
Söderhamn	1 126 947	2 268 529	524 274	2 871 202
<i>Västernorrlands län</i>				
Härnösand	599 974	1 274 021	176 725	1 697 270
Sollefteå	687 361	661 162	80 760	1 267 763
Sundsvall	2 490 289	3 034 598	437 150	5 087 737
Örnsköldsvik	839 032	865 518	176 458	1 528 092
<i>Jämtlands län</i>				
Östersund	2 181 799	3 841 977	652 530	5 371 246
<i>Västerbottens län</i>				
Lycksele	1 314 629	1 387 173	434 902	2 266 900
Skellefteå	1 584 520	1 564 664	153 568	2 995 616
Umeå	1 891 844	2 141 194	555 777	3 477 261

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
409 253	8,7	1 885 769	40,1	2 406 465	51,2
1 321 206	26,1	1 731 702	34,3	1 998 796	39,6
11 912 291	24,2	6 463 874	13,1	30 903 995	62,7
260 940	6,4	1 304 998	32,2	2 487 382	61,4
421 714	13,6	1 186 715	38,1	1 504 908	48,3
1 591 098	18,2	2 800 213	32,1	4 343 811	49,7
278 984	10,1	1 141 125	41,2	1 349 146	48,7
406 644	10,0	1 420 159	34,8	2 248 803	55,2
474 702	11,1	1 377 327	32,2	2 428 530	56,7
420 197	8,6	1 598 484	32,9	2 848 721	58,5
634 545	23,4	1 030 906	38,1	1 042 633	38,5
440 508	10,6	1 624 989	39,0	2 097 779	50,4
606 630	17,5	1 084 993	31,3	1 774 363	51,2
816 183	11,2	1 856 441	25,5	4 604 435	63,3
1 105 921	26,7	870 355	21,1	2 157 926	52,2
195 424	9,0	1 000 371	45,8	986 905	45,2
201 824	7,7	1 117 924	42,5	1 308 364	49,8
79 061	6,9	593 137	51,5	479 349	41,6
188 204	8,7	876 984	40,7	1 089 110	50,6
886 934	15,2	2 618 961	45,0	2 321 741	39,8
290 394	9,1	1 054 192	33,0	1 853 390	57,9
1 703 954	15,2	3 587 419	31,9	5 935 471	52,9
270 268	13,2	720 870	35,3	1 053 917	51,5
458 985	19,2	811 268	33,8	1 127 480	47,0
451 925	14,0	1 190 588	36,9	1 586 208	49,1
310 887	17,2	958 608	53,2	532 742	29,6
207 392	7,4	1 187 154	42,6	1 392 861	50,0
501 042	7,9	2 712 128	42,5	3 162 400	49,6
271 049	12,0	1 773 945	57,5	940 572	30,5
418 140	16,5	910 053	35,8	1 213 113	47,7
432 906	15,1	965 801	33,6	1 472 494	51,3
312 422	18,4	908 851	53,6	475 996	28,0
52 813	4,2	567 726	44,8	647 224	51,0
967 093	19,0	1 684 087	33,1	2 436 556	47,9
198 790	13,0	541 794	35,5	787 507	51,5
864 230	16,1	2 012 179	37,5	2 494 836	46,4
362 136	16,0	626 563	27,6	1 278 201	56,4
647 743	21,6	1 027 693	34,3	1 320 179	44,1
804 955	23,2	1 625 110	46,7	1 047 194	30,1

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Norrbottens län</i>				
Boden	1 044 495	808 158	308 094	1 544 559
Gällivare	1 932 187	700 580	155 783	2 476 984
Haparanda	1 462 790	2 953 354	351 951	4 064 193
Kiruna	918 275	921 838	261 203	1 578 910
Luleå	1 348 664	1 352 383	262 972	2 438 075
Piteå	953 592	1 428 978	264 397	2 118 173
Hela riket	300 654 202	292 461 715	63 052 840	530 063 077

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
217 783	14,1	748 388	48,5	573 387	37,4
392 269	15,8	508 268	20,5	1 576 448	63,7
161 022	4,0	1 605 263	39,5	2 297 907	56,5
269 636	17,1	608 113	38,5	701 160	44,4
70 350	2,9	746 870	30,6	1 620 855	66,5
262 040	12,4	1 015 416	47,9	840 716	39,7
92 698 745	17,5	134 746 432	25,4	302 617 841	57,1

Tabell 8. Indrivningen av arbetsgivaravgifter m. m. under år 1973.

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Stockholms län</i>				
Danderyd	5 012 804	5 169 735	1 094 702	9 087 837
Handen	2 754 128	2 330 574	536 125	4 548 577
Huddinge	4 403 977	3 200 433	742 264	6 862 146
Nacka	2 316 037	2 060 142	537 278	3 838 901
Norrtälje	1 687 157	955 030	275 739	2 366 448
Sollentuna	5 373 182	3 902 661	724 166	8 551 677
Solna	5 469 070	5 701 437	1 219 416	9 951 091
Stockholm	49 764 726	62 854 530	18 298 337	94 320 919
Södertälje	2 011 051	3 682 055	780 786	4 912 320
<i>Uppsala län</i>				
Uppsala	5 097 748	6 470 502	937 362	10 630 888
<i>Södermanlands län</i>				
Eskilstuna	2 359 314	3 173 807	964 974	4 568 147
Katrineholm	1 505 345	1 514 124	357 602	2 661 867
Nyköping	579 192	2 369 009	424 834	2 523 367
<i>Östergötlands län</i>				
Linköping	2 265 190	3 383 293	1 447 482	4 201 001
Motala	2 225 879	2 479 589	874 229	3 831 239
Norrköping	3 590 068	4 645 009	1 440 560	6 794 517
<i>Jönköpings län</i>				
Eksjö	4 201 599	3 688 225	938 455	6 951 369
Jönköping	4 486 012	3 981 739	1 629 932	6 837 819
Värnamo	2 183 754	2 900 937	507 449	4 577 242
<i>Kronobergs län</i>				
Växjö	5 738 833	5 266 847	1 101 587	9 904 093
<i>Kalmar län</i>				
Kalmar	1 864 505	3 256 913	482 412	4 639 006
Oskarshamn	1 359 425	1 917 169	427 399	2 849 195
Västervik	1 700 435	2 359 343	252 992	3 806 786
<i>Gotlands län</i>				
Visby	1 330 934	1 434 961	210 044	2 555 851
<i>Blekinge län</i>				
Karlshamn	2 494 037	1 692 268	243 116	3 943 189
Karlskrona	2 204 816	2 018 509	525 558	3 697 767
<i>Kristianstads län</i>				
Hässleholm	1 706 476	2 866 787	506 299	4 066 964
Kristianstad	3 831 627	4 067 977	977 377	6 922 227
Ängelholm	3 031 003	3 733 636	766 863	5 997 776
<i>Malmöhus län</i>				
Eslöv	767 570	1 355 448	151 696	1 971 322
Helsingborg	4 200 903	5 441 879	1 459 988	8 182 794
Landskrona	1 579 474	1 958 458	224 956	3 312 976
Lund	2 453 938	3 234 350	502 989	5 185 299
Malmö	16 168 475	13 729 105	3 439 122	26 458 458
Trelleborg	1 129 213	904 479	318 392	1 715 300
Ystad	984 470	1 928 816	261 151	2 652 135

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
1 260 973	13,9	2 669 482	29,4	5 157 381	56,7
758 682	16,7	929 419	20,4	2 860 476	62,9
813 321	11,9	1 100 781	16,0	4 948 043	72,1
1 201 963	31,3	743 124	19,4	1 893 813	49,3
189 850	8,0	768 920	32,5	1 407 677	59,5
1 719 042	20,1	2 258 025	26,4	4 574 608	53,5
1 544 855	15,5	1 892 537	19,0	6 513 698	65,5
17 100 173	18,1	22 085 028	23,4	55 135 717	58,5
602 773	12,3	1 094 873	22,3	3 214 674	65,4
1 249 406	11,8	4 242 954	39,9	5 138 527	48,3
676 407	14,8	1 715 747	37,6	2 175 993	47,6
246 242	9,3	1 361 291	51,1	1 054 333	39,6
343 770	13,6	1 458 987	57,8	720 609	28,6
589 877	14,0	1 954 061	46,5	1 657 062	39,5
1 046 514	27,3	1 222 947	31,9	1 561 778	40,8
2 480 426	36,5	2 039 845	30,0	2 274 245	33,5
1 202 297	17,3	2 035 568	29,3	3 713 502	53,4
621 435	9,1	1 367 186	20,0	4 849 197	70,9
773 099	16,9	1 834 268	40,1	1 969 874	43,0
887 925	9,0	2 991 340	30,2	6 024 826	60,8
850 571	18,4	1 773 474	38,2	2 014 961	43,4
391 610	13,7	1 147 979	40,3	1 309 606	46,0
655 113	17,2	1 541 189	40,5	1 610 483	42,3
370 711	14,5	1 091 622	42,7	1 093 517	42,8
653 860	16,6	1 205 461	30,6	2 083 867	52,8
680 403	18,4	1 098 231	29,7	1 919 132	51,9
365 190	9,0	1 452 993	35,7	2 248 781	55,3
485 164	7,0	2 718 455	39,3	3 718 608	53,7
864 491	14,4	2 210 183	36,9	2 923 101	48,7
119 993	6,1	798 817	40,5	1 052 512	53,4
1 015 031	12,4	2 676 106	32,7	4 491 657	54,9
205 458	6,2	810 742	24,5	2 296 776	69,3
289 319	5,6	1 412 992	27,2	3 482 987	67,2
3 104 635	11,7	5 048 557	19,1	18 305 264	69,2
445 652	26,0	445 450	26,0	824 198	48,0
290 442	11,0	1 209 772	45,6	1 151 919	43,4

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Hallands län</i>				
Halmstad	2 278 986	2 939 636	483 268	4 735 354
Varberg	2 427 312	3 907 750	642 134	5 692 928
<i>Göteborgs och Bohus län</i>				
Göteborg	27 772 047	29 020 532	8 271 815	48 520 764
Uddevalla	3 297 075	2 591 532	1 041 567	4 847 040
<i>Älvsborgs län</i>				
Alingsås	972 166	2 711 171	642 445	3 040 892
Borås	6 204 389	6 714 201	1 588 351	11 330 239
Trollhättan	813 337	2 130 144	230 771	2 712 710
Vänersborg	1 783 950	1 788 168	592 310	2 979 808
<i>Skaraborgs län</i>				
Falköping	1 150 237	2 347 733	480 647	3 017 323
Lidköping	1 950 145	2 160 514	578 403	3 532 256
Mariestad	2 778 894	1 697 124	415 837	4 060 181
Skövde	1 921 713	2 552 122	449 535	4 024 300
<i>Värmlands län</i>				
Arvika	1 431 916	1 543 470	291 910	2 683 476
Karlstad	2 637 646	5 039 302	557 256	7 119 692
Kristinehamn	1 061 633	1 518 039	208 506	2 371 166
Sunne	604 741	1 254 575	223 502	1 635 814
<i>Örebro län</i>				
Hallsberg	863 184	1 469 749	242 318	2 090 615
Karlskoga	327 560	882 102	236 802	972 860
Lindesberg	582 684	1 270 556	298 455	1 554 785
Örebro	1 182 485	3 558 390	532 855	4 208 020
<i>Västmanlands län</i>				
Köping	841 181	2 174 359	200 108	2 815 432
Västerås	4 816 126	6 170 539	640 759	10 345 906
<i>Kopparbergs län</i>				
Avesta	1 040 591	1 096 430	156 999	1 980 022
Borlänge	714 655	1 534 273	363 037	1 885 891
Falun	1 562 203	2 028 188	365 089	3 225 302
Ludvika	456 548	959 535	140 453	1 275 630
Mora	986 832	1 696 003	254 694	2 428 141
<i>Gävleborgs län</i>				
Gävle	2 638 912	2 794 530	611 200	4 822 242
Hudiksvall	883 913	1 949 829	199 426	2 634 316
Sandviken	1 548 783	1 075 572	727 453	1 896 902
Söderhamn	874 110	1 583 246	340 075	2 117 281
<i>Västernorrlands län</i>				
Härnösand	953 599	1 471 205	325 374	2 099 430
Sollefteå	1 012 334	982 345	174 479	1 820 200
Sundsvall	1 770 069	3 724 871	427 363	5 067 577
Örnsköldsvik	794 151	870 479	164 159	1 500 471
<i>Jämtlands län</i>				
Östersund	1 869 028	3 710 201	520 396	5 058 833
<i>Västerbottens län</i>				
Lycksele	1 063 515	1 152 257	203 381	2 012 391
Skellefteå	1 087 320	1 492 842	158 058	2 422 104
Umeå	5 326 094	3 341 407	2 866 409	5 801 092

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
701 098	14,8	1 749 586	37,0	2 284 669	48,2
977 539	17,2	2 555 179	44,9	2 160 209	37,9
6 213 379	12,8	9 466 708	19,5	32 840 677	67,7
776 651	16,0	1 799 310	37,1	2 271 079	46,9
477 892	15,7	1 511 281	49,7	1 051 719	34,6
2 029 007	17,9	3 398 365	30,0	5 902 866	52,1
297 841	11,0	1 248 496	46,0	1 166 373	43,0
270 169	9,1	1 175 971	39,4	1 533 668	51,5
120 032	4,0	983 488	32,6	1 913 802	63,4
351 799	10,0	1 212 391	34,3	1 968 065	55,7
2 012 631	49,6	1 220 127	30,0	827 422	20,4
1 123 643	27,9	1 408 711	35,0	1 491 945	37,1
491 553	18,3	1 035 297	38,6	1 156 625	43,1
1 186 231	16,6	2 226 841	31,3	3 706 618	52,1
269 180	11,4	842 637	35,5	1 259 348	53,1
146 879	9,0	805 893	49,3	683 042	41,7
605 825	29,0	841 384	40,2	643 406	30,8
112 548	11,6	537 264	55,2	323 047	33,2
118 058	7,6	701 391	45,1	735 336	47,3
712 693	16,9	2 305 446	54,8	1 189 881	28,3
212 054	7,5	1 038 246	36,9	1 565 131	55,6
1 035 649	10,0	3 051 967	29,5	6 258 288	60,5
78 377	4,0	596 150	30,1	1 305 495	65,9
217 804	11,5	805 176	42,7	862 911	45,8
240 279	7,4	1 221 488	37,9	1 763 534	54,7
242 800	19,0	594 666	46,6	438 163	34,4
298 912	12,3	964 339	39,7	1 164 888	48,0
970 165	20,1	1 933 968	40,1	1 918 108	39,8
532 518	20,2	1 652 799	62,7	448 998	17,1
646 220	34,1	741 891	39,1	508 790	26,8
569 420	26,9	938 214	44,3	609 647	28,8
817 305	38,9	836 798	39,9	445 326	21,2
563 560	31,0	605 344	33,2	651 295	35,8
608 061	12,0	1 708 272	33,7	2 751 243	54,3
189 015	12,6	640 663	42,7	670 792	44,7
1 158 005	22,9	1 922 901	38,0	1 977 927	39,1
340 261	16,9	776 242	38,6	895 887	44,5
674 877	27,9	964 272	39,8	782 954	32,3
4 245 132	73,2	956 141	16,5	599 818	10,3

Kronofogdedistrikt	Utestående 1 januari	Restfört	Avkortat	Belopp att indriva
<i>Norrbottens län</i>				
Boden	673 643	814 828	109 440	1 379 031
Gällivare	1 284 996	748 937	131 807	1 902 126
Haparanda	1 427 511	1 854 371	235 810	3 046 072
Kiruna	487 426	570 997	116 771	941 652
Luleå	1 331 283	1 397 504	258 048	2 470 739
Piteå	659 459	1 490 462	157 857	1 992 064
Hela riket	257 978 749	305 411 796	73 440 965	489 949 580

Avskrivet	%	Levererat	%	Utestående 31 december	%
216 800	15,7	444 111	32,2	718 118	52,1
550 539	29,0	441 702	23,2	909 885	47,8
153 843	5,0	1 058 576	34,8	1 833 653	60,2
117 823	12,5	305 574	32,5	518 253	55,0
110 806	4,5	1 006 233	40,7	1 353 699	54,8
145 868	7,3	1 123 354	56,4	722 841	36,3
80 027 414	16,3	145 763 259	29,8	264 158 843	53,9

VIKTIGARE FÖRVALTNINGSORGANISATORISKA FÖRÄNDRINGAR M. M. UNDER ÅR 1974

Kungl. Maj:ts kansli

Statsdepartementens antal ökade den 1 januari från tolv till tretton genom inrättandet av *bostadsdepartementet*. Till det nya departementet har överförs från inrikesdepartementet ärenden rörande bostadsväsendet, från civildepartementet bl. a. ärenden angående plan- och byggnadsväsendet, den fysiska riksplaneringen inbegripen, samt från socialdepartementet ärenden rörande bostadstillägg till barnfamiljer m. m.

Inrikesdepartementet ändrade den 1 januari namn till *arbetsmarknadsdepartementet* samtidigt som detta fick ansvar även för arbetsmiljöfrågor, d. v. s. frågor om arbetarskydd, arbetstid och semester, vilka tidigare handlagts inom socialdepartementet.

Civildepartementet benämns efter ändringen i departementsorganisationen från den 1 januari *kommundepartementet* samt handhar ärenden rörande bl. a. länsstyrelser, kommuner och räddningstjänst.

Med uppgift att fortlöpande följa och analysera utvecklingen inom stålindustrin har genom beslut av Kungl. Maj:t den 27 september tillsatts *stålbranschrådet* med elva ledamöter. I rådet ingår företrädare för industri- och arbetsmarknadsdepartementen samt stålindustrin och dess anställda.

Justitiedepartementet

En ny självständig myndighet, *brottsförebyggande rådet*, har inrättats den 1 juli med uppgift att främja brottsförebyggande insatser inom olika områden av samhällsverksamheten samt att verka för en samordning av samhällets och enskildas insatser mot brott. Rådet skall vidare genom utredningar och initiativ medverka i det kriminalpolitiska arbetet. Tillkomsten av det nya rådet innebär att en tidigare liknande verksamhet i kommittéform nu permanentats. — Rådet leds av en av Kungl. Maj:t utsedd styrelse med sexton ledamöter. Styrelsen behandlar endast större och mera principiella frågor. För det löpande arbetet vid rådet finns ett verkställande utskott med chefen för rådets kansli som självskriven ledamot och ytterligare fyra särskilt utsedda ledamöter. Kansliet är under kanslichefen uppdelat på en utredningsenhet och en utvecklingsenhet. Varje enhet förestås av en chef. Till rådet har knutits en vetenskaplig grupp, bestående av sex av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter samt chefen för utvecklingsenheten. Den vetenskapliga gruppen skall biträda rådet i frågor rörande forsknings- och utvecklingsarbete. Vidare finns hos rådet ett antal experter utsedda av Kungl. Maj:t. För beredning av frågor inom rådets verksamhetsområde inrättar rådet arbetsgrupper.

En tredje kammarrätt, *kammarrätten i Sundsvall*, tillkom den 1 juli. Domkretsen för den nya förvaltningsdomstolen omfattar samtliga norrlandslän och dessutom Kopparbergs län. Kammarrätten har tre dömande avdelningar, varav två motsvarar de tidigare till Sundsvall förlagda avdelningarna av stockholmskammarrätten (se 1972 års verksamhetsberättelse, s. 76).

Försvarsdepartementet

Den 1 juli har en ny organisation för försvarsforskningen trätt i kraft. Militärpsykologiska institutet, militärmedicinska undersökningscentralen, armé- och navalmedicinska forskargrupperna samt flygmedicinska institutionen vid försvarets materielverks försökscentral inordnades därvid i *försvarets forskningsanstalt*. Anstalten övertog också försvarsmedicinska forskningsdelegationens uppgifter. Ledningen av forskningsanstalten utövas liksom tidigare av en styrelse och en generaldirektör. Anstalten har omorganiserats på fem huvudenheter och ett centralt kansli för planering och administration. Huvudenhet 1 svarar huvudsakligen för forskning avseende planeringsmetodik m. m. samt för samordning av forskningsanstaltens medverkan i studier och utredningar inom totalförsvaret. Forskningen vid huvudenhet 2 avser huvudsakligen konventionella vapensystem samt vissa frågor rörande skyddet mot kärnvapen, vid huvudenhet 3 system och metoder för teknisk informationsbehandling, vid huvudenhet 4 skydd mot ABC-vapen och vid huvudenhet 5 människans betingelser i totalförsvaret.

En gemensam datadriftorganisation för försvaret, kallad *försvarets datacentral* (FDC), har tillkommit den 1 juli. I FDC inordnades datacentralerna vid försvarets civilförvaltning, försvarets materielverk och värnpliktsverket. Verksamheten skall vara ekonomiskt självbärande. FDC är en självständig myndighet under ledning av en styrelse och en chef (direktör). Direktören är självskriven ledamot i styrelsen som därutöver har sex ledamöter utsedda av Kungl. Maj:t. Inom datacentralen finns ett centralt organ — driftledningen, bestående av enheter för administration, teknik och produktion — samt produktionsorgan i form av driftenheter och stansenheter.

Socialdepartementet

Inom *allmänna pensionsfonden* har den 1 januari inrättats en särskild delfond med egen styrelse, *fjärde fondstyrelsen*, som får placera fondmedel i aktier i svenska aktiebolag utom banker och försäkringsbolag samt i konvertibla skuldebrev och i skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning av aktier. Fjärde fondstyrelsen har rätt att hos riksförsäkringsverket rekvrirera de medel som behövs för placeringsverksamheten. De medel som överförs till fjärde fondstyrelsens förvaltning

får uppgå till högst 500 milj. kronor eller det högre belopp som riksdagen bestämmer med anledning av fondstyrelsens förslag till regeringen. Aktieutdelningar och annan avkastning samt realiserade kursvinster får användas för nya placeringar. Delfonden är skattskyldig för all inkomst som härrör från kapitalförvaltningen. Fjärde fondstyrelsen består av elva ledamöter, som alla förordnas av Kungl. Maj:t. Ordföranden och vice ordföranden utses av Kungl. Maj:t, och av återstående ledamöter utses två efter förslag av sammanslutning som företräder primärkommunerna, två efter förslag av rikssammanslutningar av arbetsgivare och fem efter förslag av rikssammanslutningar av arbetstagare. För varje ledamot utses i samma ordning en suppleant. Fjärde fondstyrelsen har egen administration och verkställande direktör.

Till *socialstyrelsen* har den 1 juni knutits en *förskoledelegation* — ett organ för samråd och samverkan i frågor rörande förskoleverksamhetens innehåll, utformning och utbyggnad. Delegationen, som förordnats av Kungl. Maj:t, består av åtta ledamöter jämte ersättare. Verkscheferna i socialstyrelsen och skolöverstyrelsen är ordförande respektive vice ordförande i delegationen.

En särskild *läkarvårdsdelegation* inrättades den 1 juni hos *riksförsäkringsverket* med uppgift att inom verket bereda frågor rörande de nya ersättningsreglerna inom den allmänna sjukförsäkringen för läkarvård hos privatpraktiserande läkare.

Delegationen svarar bl. a. för de utredningar och överläggningar som behövs vid fortsatta ställningstaganden angående läkarvårdstaxan. Kungl. Maj:t har till ordförande i delegationen förordnat generaldirektören i riks-försäkringsverket och utsett ytterligare fem ledamöter, som representerar socialstyrelsen, sjukvårdshuvudmännen och läkarna.

Kommunikationsdepartementet

Efter samgåendet den 1 juli mellan postbanken och Sveriges Kreditbank (se under finansdepartementet) handhar *postverket* poströrelsen och postgiro-rörelsen. För postgirot har inom verket bildats en särskild huvudenhet, som förestås av en postgirochef. Styrelsen för postverket (tidigare styrelsen för den allmänna poströrelsen) har utökats med en ledamot, som tillika är ledamot av styrelsen för PK-banken (se 1970 års verksamhetsberättelse, s. 77).

Finansdepartementet

I syfte främst att ge de statliga bankerna en ökad slagkraft på den allmänna kreditmarknaden och möjlighet att effektivt konkurrera med andra banker har postbanken och Sveriges Kreditbank den 1 juli gått samman i en statlig affärsbank, kallad *Post- och Kreditbanken* (PK-

banken). Kreditbanken uppgick därvid i sin helhet i PK-banken. Postbankens sparrörelse och den räntebärande delen av postgiörörelsen fördes över till den nya banken, medan den övervägande delen av postgiörörelsen — den ej räntebärande — ligger kvar i postverket (se under kommunikationsdepartementet). Postverket skall i fortsättningen inte bedriva utlåning eller placeringsverksamhet utan placera sina likvida medel hos PK-banken. Organisatoriskt innebar samgåendet att vissa enheter inom postbanken med ledande funktioner — såsom sekretariatet, finansavdelningen och delar av marknads-, redovisnings- och revisionsavdelningarna — överfördes till PK-banken. Återstående delar av postbanken tillfördes postverket, vilket medförde bl. a. att personal och maskinell utrustning inom den centrala bokföringsorganisationen stannade kvar inom verket. Styrelsen för den nya PK-banken har femton ledamöter.

Lönedelegationen för vissa arbetstagare som sysselsätts i beredskapsarbete, arkivarbete eller musikerhjälp tillsattes den 9 januari av Kungl. Maj:t. Delegationen skall — enligt avtal mellan statens avtalsverk och de statsanställdas huvudorganisationer — bl. a. som sista instans pröva besvär i frågor om lönesättning för arbetstagare i beredskapsarbete m. m. Delegationen består av ordförande och ytterligare sex ledamöter. För varje ledamot finns en personlig ersättare. Tre ledamöter, dock ej ordföranden, och ersättare för dem förordnas efter förslag av SF, SR, SACO och TCO-S.

Gnom ett mellan statens avtalsverk och de statsanställdas huvudorganisationer den 14 juni slutet avtal har *nämnden för personalpolitiska frågor* inrättats. Nämnden har tillkommit mot bakgrunden av den vidgning av det avtalsbara området som genomfördes den 1 januari och som syftar till att öka de statsanställdas inflytande i frågor som rör annat än myndigheternas organisation och verksamhet. När part begärt förhandling i personalpolitisk fråga, skall nämnden som central partsinstans dryfta frågan. I nämnden ingår tio ledamöter. Av dessa utser avtalsverket fem, SF och TCO-S vardera två samt SACO och SR en. För varje ledamot utses enligt samma grunder två personliga suppleanter.

Utbildningsdepartementet

Ett nytt fristående organ, *statens institut för läromedelsinformation*, inrättades den 1 juli med uppgift att samla och sprida pedagogisk, teknisk och ekonomisk information om läromedel för grundskolan, gymnasieskolan och övrig utbildning som står under tillsyn av skolöverstyrelsen. Informationen lagras i ett centralt läromedelsregister som byggs upp successivt. Institutet avgör på ansökan av den som framställt eller tillhandahåller läromedlet om det skall registreras eller ej. Institutet handlägger dessutom ärenden om statsbidrag till produktion av läromedel inom områden där brist råder på lämpliga läromedel. Mot institutets beslut i ärenden om registrering eller statsbidrag får talan ej föras. Insti-

tutet leds av en styrelse bestående av fem av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter jämte personliga ersättare. De företräder kommunerna, skolöverstyrelsen, läromedelsproducenterna samt lärare och elever. Vid institutet finns ett kansli som förestås av en kanslichef.

Ärenden rörande granskning av läromedel handläggs fr. o. m. den 1 juli av en nyinrättad *läromedelsnämnd* inom *skolöverstyrelsen*. Nämnden prövar på styrelsens vägnar om läromedlet behandlar innehållet på ett sakligt och allsidigt sätt samt om läromedlet även i övrigt står i överensstämmelse med mål och riktlinjer i läroplanen. Nämndens beslut kan inte överklagas. Generaldirektören i skolöverstyrelsen är självskriven ordförande i nämnden. Nämndens övriga åtta ledamöter jämte personliga ersättare för dem förordnas av Kungl. Maj:t för högst fyra år.

Med utgången av juni upphörde statens läroboksnämnd och avvecklades länscentralerna för pedagogiska hjälpmedel vid länskolnämnderna.

Den 1 juli tillkom *styrelsen för fortbildning av journalister*. Den svarar för vidareutbildning av yrkesverksamma journalister i form av kurser främst i samhällsorienterande ämnen. Styrelsen består av ordförande och sex andra ledamöter som bl. a. företräder pressens organisationer. Samtliga ledamöter förordnas av Kungl. Maj:t. Verksamheten är förlagd till Kalmar och leds närmast under styrelsen av en föreståndare.

Institutet för ortnamns- och dialektforskning vid universitetet i Göteborg omorganiserades den 1 juli till ett arkiv inom myndigheten dialekt- och ortnamnsarkiven samt svenskt visarkiv (se 1970 års verksamhetsberättelse, s. 78). Det nya arkivet benämns *dialekt- och ortnamnsarkivet i Göteborg*.

En ny sammanhållande myndighet för kultursektorn, *statens kulturråd*, började sin verksamhet den 1 oktober. Det nya rådet övertog den verksamhet som dittills åvilat de nu nedlagda teater- och musikrådet, tidskriftsnämnden (se 1971 års verksamhetsberättelse, s. 93) och skolöverstyrelsens bibliotekssektion. Rådet skall försöka samordna de statliga insatserna på kulturområdet, undersöka behovet av fortsatta reformer och följa forsknings- och utvecklingsarbetet samt sprida information på det kulturpolitiska området. Rådet skall bedriva egen utredningsverksamhet men också fördela bidrag till en rad olika ändamål, bl. a. fria teatergrupper, tidskrifter och utvecklingsarbete inom amatörområdet. Ledningen av kulturrådet utövas av en styrelse som består av ordförande och fjorton andra ledamöter, alla utsedda av Kungl. Maj:t. Ledamöterna skall representera kommunerna, landstingen samt kulturarbetar-, folkbildnings- och löntagarorganisationerna. De skall i övrigt ha en god kännedom om kulturområdets förhållanden. Inom rådet finns som rådgivande och i vissa bidragsfrågor beslutande organ tre nämnder, nämligen en *nämnd för ärenden om teater, dans och musik*, en *nämnd för ärenden om litterär verksamhet och folkbibliotek* och en *nämnd för ärenden om konst, museer och utställningsverksamhet*. Ordförandena i

de tre nämnderna utses bland styrelsens ledamöter. Därutöver ingår i vardera nämnden högst åtta andra ledamöter med erfarenhet inom nämndens ansvarsområde. Till kulturrådet har vidare knutits en *delegation för lokal- och utrustningsfrågor* som självständigt handlägger ärenden om lokal- och utrustningsprogram för kulturinstitutionerna. Kungl. Maj:t utser delegationens ordförande (en av ledamöterna i rådets styrelse) och högst sex andra ledamöter. Hos kulturrådet finns ett kansli med en kanslichef som leder arbetet. Kansliet är organiserat på två arbetsenheter — en sekretariatsenhet och en utredningsenhet. Dessutom finns personal för vissa administrativa funktioner.

Centrala studiehjälpsnämnden lindrade den 1 juli namn till *centrala studiestödsnämnden*.

Jordbruksdepartementet

Den 1 juli tillskapades *miljödatanämnden* som ansvarigt organ för utformningen och driften av ett huvudsakligen databaserat informationssystem för miljövärden, MI. Detta skall ge myndigheter, organisationer och enskilda tillgång till för reformarbetet på miljöområdet erforderliga uppgifter om såväl den yttre miljön som arbetsmiljön. Miljödatanämnden — femton ledamöter förordnade av Kungl. Maj:t — har en bred förankring bland de olika myndigheter och organ som berörs av utvecklingen av MI. Nämnden har ett kansli till sitt förfogande.

En ny organisation av *lantbruksstyrelsen* har genomförts den 1 juli i syfte att under verksledningen få en ökad samordning av den löpande verksamheten. Styrelsen har således indelats i fyra huvudavdelningar — administrativa avdelningen, som under sig har sex enheter, företagsavdelningen med tre enheter, växtodlingsavdelningen med tre enheter samt veterinär- och husdjursavdelningen med fyra enheter. Dock skall tills vidare en jordbruksekonomisk byrå (som sedermera kommer att överföras till annan myndighet) finnas kvar som en fristående enhet. Hos styrelsen finns dessutom två stabsenheter och ett revisionskontor.

Statens naturvårdsverk omorganiserades den 1 juli, vilket innebar en minskning av det antal enheter som är direkt underställda verksledningen. Verket har uppdelats på tre nya huvudavdelningar under vilka verkets olika byråer och enheter sorterar, nämligen en administrativ avdelning, en naturresursavdelning och en teknisk avdelning. Vid sidan härav finns ett planeringssekretariat till verksledningens förfogande, ett forskningssekretariat och ett undersökningslaboratorium. Omgivningshygieniska avdelningen vid förutvarande statens institut för folkhälsan är fortfarande provisoriskt inordnad i verket (se 1972 års verksamhetsberättelse, s. 81).

Alnarpsinstitutet integrerades den 1 juli i *lantbrukshögskolan* under benämningen *institutionen för lantmästar- och trädgårdsteknikerutbildning*.

Handelsdepartementet

Lotterinämnden tillkom den 1 juni som centralt organ för lotterifrågor. Nämnden skall utfärda tillämpningsföreskrifter till lotteriförordningen och som sista instans pröva besvär enligt denna förordning. Besvärsärende av större vikt får dock hänskjutas till Kungl. Maj:t. Nämnden — ordförande, vice ordförande och ytterligare tre ledamöter — förordnas av Kungl. Maj:t. Nämnden biträds av en sekreterare.

Arbetsmarknadsdepartementet

En *arbetsmedicinsk filial* till *arbetarskyddsstyrelsen* har inrättats i Umeå den 1 januari. Filialen, som skall bedriva forskning, utbildning och uppdragsverksamhet på arbetsmedicinens område, består av en medicinsk, en kemisk, en teknisk och en arbetsfysiologisk enhet. Den medicinska enheten förestås av en professor. Var och en av de övriga enheterna förestås av en laborator.

Sedan den 1 januari finns vid *arbetarskyddsstyrelsen* ett *vetenskapligt råd*. Ledamöter av rådet utses av Kungl. Maj:t efter anmälan av generaldirektören. Ledamot skall ta del i handläggning av ärende som hör till hans vetenskapsgren samt av eget initiativ rikta styrelsens uppmärksamhet på vetenskapliga framsteg som har betydelse för styrelsens arbete.

Genom lag som trätt i kraft den 1 juli har skapats en ny domstolsorganisation i fråga om rättegången i arbetstvister i syfte att uppnå en enhetlig rättstillämpning. Reformen innebär vidgad behörighet för *arbetsdomstolen*, AD. Enligt lagen skall tvister som rör organiserade arbetstagare tas upp direkt i AD som blir enda instansen i sådana mål. Tvister som rör oorganiserade arbetstagare skall i första instans handläggas i tingsrätt och i andra och sista instans i AD. Från lagens tillämpningsområde har dock bl. a. undantagits tvister på den offentliga sektorn i frågor som inte får regleras genom avtal. Med hänsyn till AD:s ökade arbetsbelastning har antalet ledamöter i domstolen fördubblats. AD skall i fortsättningen bestå av högst tre ordförande, högst tre vice ordförande och fjorton andra ledamöter. Ordförandena, vice ordförandena och två ledamöter skall utses bland personer som inte kan sägas representera parterna på arbetsmarknaden (ämbetsmannaledamöter). Ordförandena och vice ordförandena skall dessutom vara lagkunniga och erfarna i domarvärv. Av de övriga tolv ledamöterna skall SAF och LO föreslå fyra vardera, TCO två, Kommunförbundet och Landstingsförbundet tillsammans en, varjämte en representant skall utses för staten som arbetsgivare. För annan ledamot än ordförande skall finnas högst tre ersättare, vilka skall utses på samma sätt som ledamöterna, dock skall två av ersättarna för TCO-ledamöterna föreslås av SACO. Vid huvudförhandling skall domstolen bestå av fem till sju ledamöter. Den normala sammansättningen är sju ledamöter, av

vilka två representerar arbetsgivarsidan och två arbetstagersidan. Inom ramen för sju deltagande ledamöter skall sammansättningen variera mellan en allmän sammansättning i mål, som har betydelse utöver den sektor av arbetsmarknaden från vilken det kommer, och olika särskilda sammansättningar i mål, som huvudsakligen har betydelse endast för det berörda förhandlingsområdet.

Bostadsdepartementet

Lantmäteristyrelsen och rikets allmänna kartverk fördes den 1 juli samman till en enda myndighet, *statens lantmäteriverk*, som övertog de båda verkens arbetsuppgifter i princip oförändrade. Syftet med reformen var främst att få till stånd bättre samordning och ökade resurser för de grundläggande mättnings- och kartläggningsarbetena i landet. Det nya centralorganet är under ledning av styrelse och generaldirektör organiserat i fyra avdelningar, nämligen en administrativ avdelning, en fastighetsavdelning, en kartavdelning och en produktionsavdelning. Vidare finns ett revisionskontor, direkt underställt verkschefen. Som samrådsorgan i mera betydelsefulla frågor om riktlinjer för de allmänna kartarbetena fungerar verkets *kartråd*, vari berörda myndigheter samt Kommunförbundet är representerade. Den regionala och lokala lantmäteriorganisationen berörs i princip inte av omorganisationen.

Industridepartementet

I samband med att *statens industriverk* (se 1973 års verksamhetsberättelse, s. 85) fått samordnande uppgifter i fråga om reglering av vägtransporter av farligt gods har den 22 februari till verket knutits en rådgivande nämnd. *Rådgivande nämnden för transporter av farligt gods* består av ordförande, vice ordförande och högst tretton andra ledamöter. Ledamöterna utses av Kungl. Maj:t. I nämnden skall ingå företrädare för offentliga organ och enskilda intresseorganisationer inom nämndens verksamhetsområde.

Statens institut för företagsutveckling, SIFU, (se 1970 års verksamhetsberättelse, s. 80) blev den 1 juli helt inordnat i *statens industriverk*. Organisatoriskt innebar detta att planerings- och styrningsfunktionerna för SIFU-verksamheten samordnades med motsvarande funktioner för företagsserviceverksamheten i övrigt inom industriverket (hos industribyrån). Den operativa delen av SIFU-verksamheten — d. v. s. detaljplanering, genomförande och löpande bevakning av kursverksamhet och teknisk information samt rådgivning och viss provning — fördes samman till en ny enhet för företagsutveckling inom verket, SIFU-enheten, direkt under verksledningen. Den nya enheten skall liksom tidigare SIFU ha filialer på vissa orter. Till industriverket har vidare den 1 juli knutits *rådet för företagsutveckling* med verkschefen

som ordförande samt ytterligare högst femton ledamöter, utsedda av verket. I rådet skall ingå företrädare för näringslivets organisationer, de fackliga organisationerna samt utbildnings- och forskningsorgan inom rådets verksamhetsområde.

En omorganisation av *Sveriges geologiska undersökning*, SGU, har trätt i kraft den 1 juli. SGU skall därefter vara indelad i fem huvudenheter, nämligen en berggrundsbyrå, en kvartär- och hydrogeologisk byrå, en geofysisk byrå, en geokemisk byrå och en administrativ byrå. SGU:s ledning har samtidigt förstärkts genom inrättandet av en lekmanstyrelse med generaldirektören som ordförande och sex andra av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter. Vidare har till verksamledningens förfogande tillkommit ett planeringssekretariat. SGU:s prospekteringsverksamhet skall successivt föras över på uppdragsbasis.

Den centrala myndigheten delegationen för atomenergifrågor tillfördes den 1 juli ytterligare resurser för att kunna svara mot de krav på ökade insatser på säkerhetsområdet som ställs av kärnkraftutbyggnaden. Samtidigt fick myndigheten en mer adekvat benämning, *statens kärnkraftinspektion*. Till inspektionen knöts som rådgivande organ dels en nämnd för frågor rörande säkerhetsnormer och reaktorsäkerhet i övrigt (motsvarar tidigare reaktorförläggingskommitté), dels en nämnd för frågor om kontroll av klyvbart material, dels en nämnd för frågor rörande forskning och utveckling på kärnsäkerhetsområdet. Ordförande i nämnd utses av Kungl. Maj:t och övriga ledamöter, högst sex till antalet, av inspektionen.

Kommundepartementet

Samhällets ansvar för räddningstjänst — d. v. s. ingripanden för att vid olyckor av skilda slag avvärja skada på människor eller egendom eller i miljön — har lagts fast i en ny brandlag som trätt i kraft den 1 juli. Som central tillsynsmyndighet för räddningstjänsten har samtidigt *statens brandnämnd* inrättats, huvudsakligen genom sammanslagning av de tidigare organen statens brandinspektion och statens brandskola. Brandnämnden skall bl. a. lämna råd och anvisningar till länsstyrelser och kommuner i fråga om räddningstjänstens uppbyggnad, organisation och verksamhet samt katastrofberedskapen. I nämndens uppgifter ingår vidare att svara för utbildning av räddningspersonal och skorstensfejare. Nämnden består av en överdirektör, ordförande, och fyra av Kungl. Maj:t utsedda ledamöter. Överdirektören är tillika chef för nämndens kansli, som uppdelats på en administrativ enhet, en enhet för räddningstjänst och en utbildningsenhet. Till nämnden har knutits dels ett *råd för räddningstjänst* med bred förankring hos myndigheter och organisationer och med uppgift att verka för samordning av olika grenar av samhällets räddningstjänst, dels ett *utbildningsråd*. — I och med inrättandet av statens brandnämnd avskaffades läns-

brandinspektörsorganisationen. Särskilda tjänstemän hos brandnämnden avses skola biträda länsstyrelserna med teknisk sakkunskap.

Riksdagen och dess verk

Enligt den nya regeringsformen skall besvär över val till riksdagen inte längre prövas och avgöras av regeringsrätten utan av en särskild av riksdagen utsedd *valprövningsnämnd*, vars beslut inte får överklagas. Valprövningsnämnden består av ordförande, som skall vara eller ha varit ordinarie domare och som ej får tillhöra riksdagen, samt sex andra ledamöter. För ordföranden skall finnas en ersättare och för övriga ledamöter suppleanter till ett antal som riksdagen bestämmer, dock ej färre än antalet ledamöter. Ledamöter och ersättare väljs regelbundet efter ordinarie allmänna val, så snart valet har vunnit laga kraft, för tiden till dess nytt val till nämnden ägt rum. Det är således den valprövningsnämnd som utsetts av den gamla riksdagen, som prövar valbesvären. Nämnden upptar och prövar även besvär över kommunalval. Den har vidare att granska de bevis som utfärdas för riksdagsledamöterna och deras ersättare. Nämnden är därjämte besvärshöjningsinstans i vissa fall i fråga om val inom riksdagen. — Riksdagen utsåg den 13 mars ordföranden och ersättaren för denne samt sex ledamöter och lika många suppleanter i valprövningsnämnden.

Omlokalisering av viss statlig verksamhet

I enlighet med beslutad omlokalisering av vissa centrala statliga myndigheter och institutioner från stockholmsområdet till orter ute i landet har genomförts utflyttning av dels *myntverket* till Eskilstuna (juni), dels *centrala studiestödsnämnden* till Sundsvall (juli).

Under året har vidare en successiv utflyttning fortsatt av *statens personalpensionsverk* till Sundsvall, *farmaceutiska fakulteten* till Uppsala och (del av) *skogshögskolan* till Uppsala.

Styrelserepresentation för anställda i statliga myndigheter

Enligt en kungörelse som trätt i kraft den 1 juni skall, i den utsträckning Kungl. Maj:t bestämmer, representation för anställda införas i statliga myndigheters högsta beslutande organ. Personalrepresentation kan förekomma vid myndigheter med som regel minst 100 anställda. Vidare krävs att minst hälften av de anställda tillhör arbetstagarorganisation. I lekman- och ämbetsmannastyrelser har personalföreträdare rätt att ta del i alla beslut som inte avser den verksamhet som myndigheten bedriver. Personalföreträdaren har härvid ställning som ledamot. Vid handläggningen av övriga ärenden har representanten endast befogenhet att ta del i överläggningarna men ej i besluten. I ämbetsmannastyrelser gäller detta enbart för lekmannastyrelsens normala ärenden. I enrådighetsverk,

med chefen ensam som högste beslutande, har personalrepresentant rätt att närvara, yttra sig och reservera sig i sådana frågor som i andra myndigheter vanligen utgör styrelseärenden och som inte rör myndighetens verksamhet. Vid verkschefens beslut i övriga ärenden av styrelsekaraktär har representanten närvaro- och yttranderätt. Styrelsen eller verkschefen avgör om personalföreträdare skall ha rätt att ta del i beslut. Finns i myndighet disciplinnämnd, är företrädare för anställda ledamöter i nämnden med samma rättigheter och skyldigheter som andra ledamöter. Personalföreträdare är dock jävig vid handläggning av bl. a. fråga om förhandling om kollektivavtal, uppsägning av sådant avtal eller arbetskonflikt. Personalföreträdare — till antalet två eller, om särskilda skäl föreligger, tre — utses av Kungl. Maj:t på förslag av arbetstagarorganisation. Organisation som nominerat företrädare kan begära att denne entledigas.

Statens avtalsverk och de statsanställdas huvudorganisationer har den 25 september slutit avtal bl. a. om förslagsrätt till personalföreträdare. Om vid myndighet finns huvudorganisation som har mer än fyra femtedelar av de anställda vid myndigheten som medlemmar skall denna organisation föreslå två personalföreträdare och mandattider för dessa. I andra fall föreslås en personalföreträdare och mandattiden för honom av vardera av de två huvudorganisationer som med hänsyn till antalet medlemmar bland de anställda vid myndigheten är de största.

Vissa uppgifter om den statliga personalorganisationen

Antalet statstjänstemän utom R-tjänstemän uppgick den 1 oktober 1973 till 325 970, varav 195 872 inom den allmänna civilförvaltningen och försvarsväsendet samt 130 098 inom affärsverken. Motsvarande antal vid samma tidpunkt året dessförinnan var respektive 318 357, 187 161 och 131 196.

Den allmänna civilförvaltningens och försvarsväsendets tjänstemannapersonal fördelade sig på statsdepartement m. m. på följande sätt (1972 års tal inom parentes).

Justitiedepartementet	33 552	(31 717)
Utrikesdepartementet	2 055	(2 057)
Försvarsdepartementet	48 085	(47 831)
Socialdepartementet	11 953	(12 043)
Kommunikationsdepartementet	8 669	(8 442)
Finansdepartementet	10 431	(9 827)
Utbildningsdepartementet	37 683	(32 723)
Jordbruksdepartementet	6 759	(6 628)
Handelsdepartementet	1 426	(1 464)
Inrikesdepartementet	11 823	(11 488)
Civildepartementet	20 672	(20 310)
Industridepartementet	1 504	(1 250)
Riksdagen och dess verk	1 260	(1 381)

Motsvarande redovisning för affärsverkens tjänstemän har följande utseende.

Postverket	51 825	(50 597)
Statens järnvägar	38 612	(39 727)
Televerket	27 921	(29 322)
Luftfartsverket	1 637	(1 491)
Förenade fabriksverken	2 897	(3 069)
Statens vattenfallsverk	5 772	(5 494)
Domänverket	1 434	(1 496)

De kvinnliga tjänstemännens antal var 118 383 eller 36 procent.

Statstjänstemännen fördelade sig procentuellt efter löneplan m. m. som följer.

Löneplan A	82,6
Löneplan B	1,2
Löneplan C	0,9
Löneplan U	4,3
Löneplan D, S	0,1
Arvodister (icke löneplansplacerade)	10,9

Under tiden oktober 1972—september 1973 nyanställdes 33 759 och avgick 27 816 statstjänstemän.

Antalet R-tjänstemän samt andra statligt anställda arbetare utom städpersonal var år 1973 43 515 (ett år tidigare 43 266). Städpersonal, inklusive vikarier, uppgick den 31 december 1973 till 15 205 (14 872). Den 1 oktober 1973 fanns det 129 732 (125 170) tjänstemän inom statsunderstödd verksamhet.

Under år 1973 utbetalade staten i löner till personal i egen verksamhet 13 994 (år 1972 13 236) milj. kronor, varav 12 123 (11 406) milj. kronor avsåg tjänstemän och 1 871 (1 830) milj. kronor R-tjänstemän samt övriga arbetare, inklusive städpersonal.

REVISORERNAS ORGANISATION OCH VERKSAMHETSFORMER

I anslutning till den vid 1974 års riksdag slutligt bekräftade grundlagsreformen har en ny instruktion fastställts för riksdagens revisorer, att gälla fr. o. m. den 1 januari 1975. Instruktionen innehåller inte några principiella nyheter i förhållande till hittills gällande bestämmelser. Riksdagens flera gånger uttalade önskan, att revisorerna främst skall uppmärksamma frågor av större räckvidd, har dock kommit till klarare uttryck i författningstexten. Vidare har den sedan några år tillbaka tillämpade ordningen med en årligen antagen granskningsplan som grund för verksamheten blivit stadfäst genom en särskild föreskrift i den nya instruktionen.

Revisorerna har beslutat att en utredning av revisorernas verksamhet skall företas.

Som ett resultat av sedvanliga avtalsförhandlingar har vissa ändringar vidtagits i revisorernas personalorganisation, innebärande att två tjänster som avdelningsdirektör i Fe 21 har omvandlats till tjänster som revisionsdirektör i Fe 23 och att en tjänst som assistent i Fe 2 har flyttats upp en lönegrad till Fe 3. Innehavarna av tjänsterna som byråchef har därjämte tillerkänts viss avlöningsförstärkning.

Det inom kansliet försöksvis tillämpade systemet med tidredovisning har med vissa smärre jämkningar fastställts att gälla fr. o. m. den 1 januari 1975. Avsikten med systemet är att ett fastare underlag för bedömning av utredningsverksamhetens effektivitet, kostnader och personalåtgång skall erhållas.

Vidareutbildningen av kansliets personal har under året haft följande omfattning:

- förste expeditionsförmannen har genomgått en av statens personalutbildningsnämnd anordnad kurs för materialförvaltare
- tre tjänstemän har deltagit i en av riksdagens förvaltningskontor anordnad introduktionskurs för nyanställda
- en tjänsteman har deltagit i en av Föreningen för samhällsplanering anordnad konferens om den regionala samhällsförvaltningens uppgifter och organisation
- en tjänsteman har deltagit i ett av Göteborgs universitet anordnat seminarium om planering av forskning inför en oviss framtid.

I förevarande sammanhang kan till sist följande nämnas.

Två av kansliets tjänstemän har inför försvarsmaktens ledningsutredning redogjort för revisorernas syn på frågan om försvarsmaktens centrala ledningsorganisation (jfr revisorernas skrivelse den 7 december 1972, återgiven i samma års verksamhetsberättelse som bilaga 5).

Revisorerna har haft besök av en kommitté, the Independent Com-

mittee for the Review of the Office of the Auditor General, tillsatt för att göra en översyn av den statliga revisionen i Kanada. Anledningen till besöket var att kommittén ville informera sig om förhållandena på den statliga revisionens område i vårt land.

SÄRSKILDA FÖREDRAGNINGAR OCH BESÖK

Även under år 1974 har ett antal särskilda föredragningar hållits inför revisorerna i plenum. Syftet därmed har liksom tidigare år varit att ge revisorerna en närmare inblick i verksamheten inom centrala statliga och statsunderstödda förvaltningsområden. Redogörelser av nu angivet slag har lämnats av följande chefstjänstemän:

förvaltningsdirektören Lindström, riksdagens förvaltningskontor;
riksbankschefen Wickman;
informationschefen Björck, nämnden för samhällsinformation;
generaldirektören Lundberg, överstyrelsen för ekonomiskt försvar;
generaldirektören Björkman, statens livsmedelsverk;
generaldirektören Ag, konsumentverket.

Riksbankschefens föredragning har avsett det penningpolitiska läget. I övrigt har föredragningarna gällt den av respektive myndigheter bedrivna verksamheten och därunder vunna erfarenheter.

Revisorerna eller tjänstemän hos revisorerna har avlagt ett antal besök som varit föranledda antingen av revisorernas önskan att genom resor till skilda delar av landet hålla sig underrättade om den offentliga verksamheten på regional och lokal nivå eller också av granskningen av ett visst ärende. Vid resornas planläggning och genomförande har i stort sett samma principer som tidigare år följts. De sålunda företagna besöken har varit följande.

Gemensamma resor

Södermanlands län

Revisorerna har under fem dagar i juni månad besökt Södermanlands län.

Besöket inleddes med ett sammanträde på länsstyrelsen i Nyköping, varvid landshövding Lemne orienterade revisorerna om aktuella förhållanden och problem inom länet. Genom specialföredragningar belystes därjämte vissa frågor närmare, avseende länsplaneringen, naturvården, utbyggnader för energiförsörjningen, jordbruksrationaliseringen, företagarföreningens verksamhet och den statliga väghållningen. Länsstyrelsens lekmanneledamöter var närvarande vid sammanträdet.

Revisorerna besökte även AB Atomenergi i Studsvik och fick därvid tillfälle att bese olika anläggningar i samband med ingående redogörel-

ser för bolagets verksamhet. Frågan om kärnkraftens utnyttjande togs därjämte upp till diskussion.

I anslutning till den redogörelse för naturvårdsarbetet som lämnades vid sammanträdet på länsstyrelsen blev revisorerna under ett besök vid Nynäs naturreservat informerade om olika åtgärder från landstingets sida i naturvårdande syfte. Revisorerna tog vidare del av landstingets och några primärkommuners syn på vissa förhållanden som äger samband med den regionala och lokala samhällsverksamheten. Ett besök gjordes även på jordbruks- och skogsbruksskolan i Ökna, vilken har landstinget som huvudman.

En eftermiddag ägnades Julita gård, varvid olika lokaler och anläggningar besågs. Uppgifter lämnades samtidigt om gårdens förvaltning, museala verksamhet och lantbruk samt om pågående eller planerade utbyggnader och utgrävningar.

Betydande uppmärksamhet ägnades även vissa institutioner med anknytning till totalförsvaret. Sålunda besöktes statens civilförvarsskola i Katrineholm, Carl Gustafs stads gevärsfaktori i Eskilstuna samt Östra militärområdesstaben, Södermanlands regemente/Södermanlands försvarsområde och arméns motorskola i Strängnäs. I samtliga fall lämnades ingående redogörelser för respektive enheters uppgifter, organisation och verksamhet. Vissa utbildnings- och utrustningsanordningar förevisades därjämte. I samband med besöket på gevärsfaktoret fick revisorerna även tillfälle att vid förenade fabriksverkens huvudkontor i Eskilstuna orientera sig om förhållandena i olika avseenden inom verket.

Programmet för resan i Södermanlands län upptog vidare några enstaka besöksobjekt, såsom AB Järnförädling i Hälleforsnäs, Svensk Husdjursskötsel i Hållsta och Ceaverken AB i Strängnäs.

Kronobergs län

Under fem dagar i augusti månad har revisorerna besökt Kronobergs län.

På motsvarande sätt som i Södermanlands län började besöket med ett sammanträde på länsstyrelsen i Växjö. Vissa för Kronobergs län väsentliga problem belystes därvid i en översiktlig framställning av landshövding Eliasson. I olika specialföredragningar berördes därjämte länsplaneringen, bostadsförsörjningen, väghållningen och vattenhushållningen. Liksom i Nyköping var länsstyrelsens lekmanaledamöter närvarande vid sammanträdet.

För att möjlighet skulle beredas revisorerna att ytterligare studera aktuella förhållanden i länet, hade två resor med bestämd ämnesinriktning anordnats.

Den första länsresan inleddes med att upplysningar om länsarbetsnämndens och företagareföreningens verksamhet lämnades vid ett gemensamt sammanträde. I anslutning därtill besöktes en rad industriföre-

tag som erhållit statligt lokaliseringstöd i olika former. Strukturproblem och aktuella utvecklingstendenser uppmärksammades därvid särskilt av revisorerna.

Den andra länsresan inleddes med besök vid lantbruksnämnden i Växjö, där redogörelser för jordbrukets och skogsbrukets rationalisering lämnades. Under själva resan studerades rationaliseringsinsatser inom jordbruket samt skogliga vägföretag och skogsbruksplanering. Därjämte företogs besök vid naturreservatet Höö i sjön Möckeln, Linnés födelsehem Råshult i Stenbrohult och Ljungby Gamla torg, som är ett exempel på byggnadsrestaurering med stöd av medel från arbetsmarknadsverket. Senare samma dag fick revisorerna vid ett besök på Södra Sveriges Skogsägares Förbunds huvudkontor i Växjö ta del av uppgifter om förbundets verksamhet.

En dag ägnades åt besök vid Telub AB och Kronobergs regemente, båda i Växjö.

Resan i länet avslutades med ett besök vid vissa kulturella institutioner. I Växjö besöktes sålunda Smålands museum, emigrantinstitutet och domkyrkan. Förutom visning av samlingar, utställningar och interiörer lämnades därvid en allmän orientering om det kulturvårdande arbetet inom länet. Revisorerna fick vidare tillfälle att bese pågående vårdarbeten vid Inglinge hög samt Kronobergs slottsruin. Vid resorna i länet tidigare under veckan hade revisorerna även besökt Granhults gamla kyrka och Mjäryds kullar, som rymmer ett gravfält från vikingatiden.

Övriga resor och besök

I samband med det löpande utredningsarbetet har besök avlagts vid ett flertal myndigheter och institutioner i Stockholm, vilka inte närmare redovisas här. Sakuppgifter och upplysningar av skilda slag har därvid inhämtats av vederbörande tjänstemän.

De särskilda granskningsärendena har därjämte föranlett följande besök utanför Stockholm.

Förhindrande av olyckshändelser inom krigsmakten

Stockholms kustartilleriförsvaret och Vaxholms försvarsområde, Vaxholm

Svea ingenjörregemente, Almnäs, Södertälje

Berga örlogsskolor, Hårsfjärden

Västmanlands flygflottilj, Västerås

Viss utbildning inom kulturområdet

Statens scenskolor i Göteborg och Malmö

Administrativa göromål vid universitet och högskolor

Universitetet i Uppsala
 Universitetet i Lund
 Universitetet i Göteborg
 Universitetet i Umeå
 Lantbrukshögskolan, Uppsala

Restaurering av byggnadsminnesmärken

Citadellet, Landskrona

Vissa byggnadsminnesmärken m. m., vid vilka restaureringsarbeten har utförts med arbetsmarknadsmedel, i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Jönköpings, Gotlands, Kristianstads, Skaraborgs och Västmanlands län.

Bidrag till vissa torrlägningsföretag

Lantbruksnämnden, Visby
 Ellingshems torrlägningsföretag, Tingstäde

Den statliga finansförvaltningens centrala organisation

Finansförvaltningens organisation på central nivå har närmare studerats i våra nordiska grannländer. Därvid har följande myndigheter och institutioner besökts.

Helsingfors

Finansministeriet
 Statskontoret
 Statens revisionsverk
 Statsrevisorerna

Köpenhamn

Statsrevisoratet
 Finansministeriet
 Ekonomiministeriet

Oslo

Riksrevisionen
 Finansdepartementet
 Konsument- och administrationsdepartementet
 Rationaliseringsdirektoratet

GRANSKNINGSVERKSAMHETEN

I verksamhetsberättelsen för år 1973 anmäldes att sju av de ärenden i vilka granskningspromemorior hade upprättats under året ännu ej var slutbehandlade. I sex av dessa granskningsärenden har revisorerna fattat definitivt beslut under år 1974, medan ställningstagandet i ett ärende har skjutits upp till följande år. De slutliga avgöranden som träffats har i samtliga fall föranlett skrivelser till Kungl. Maj:t.

Under år 1974 har nio granskningspromemorior och en granskningsrapport färdigställts inom revisorernas kansli.

Av granskningspromemoriorna har fyra efter sedvanligt remissförfarande slutbehandlats av revisorerna. Denna prövning har föranlett skrivelser till Kungl. Maj:t i samtliga fall. Av skrivelserna är en gemensam för två promemorior. Över en av de återstående fem granskningspromemoriorna har begärda yttranden avgetts av hörda myndigheter och organisationer, medan tre alltjämt är under remissbehandling. I ett fall har beslut om remiss ännu ej fattats.

Den förenämnda granskningsrapporten har tillställts berörda myndigheter för kännedom. Ärendet är därmed slutbehandlat hos revisorerna.

Samtliga de under år 1974 färdigställda granskningspromemoriorna har avsett principfrågor och andra frågor av större räckvidd.

Den av revisorerna för år 1974 fastställda granskningsplanen omfattar inalles 41 ärenden, av vilka 17 är helt nya. Såsom har berörts i det föregående har av granskningsplanens ärenden elva slutbehandlats under året, medan revisorerna i sex fall inte har tagit definitiv ställning till de i ärendena upprättade promemoriorna. Vidare kan nämnas att undersökningar för närvarande pågår i 13 ärenden. Detta innebär att någon granskning ännu ej har påbörjats i elva av granskningsplanens 41 ärenden.

Om de under året granskade ärendena kan i varje särskilt fall följande uppgifter lämnas.

Justitiedepartementet

Avslutade ärenden

Kommissionärsverksamheten hos statsmyndigheterna
(granskningspromemoria nr 7/1973)

Den enskilde medborgarens möjlighet att vid kontakt med statlig myndighet erhålla biträde av denna har under årens lopp gradvis utvidgats. Myndigheternas allmänna plikt att lämna allmänheten bistånd regleras för närvarande i 1972 års servicecirkulär och i förvaltningslagen. Längre gående tjänster än vad bestämmelserna i dessa författningar anger lämnas vid de myndigheter hos vilka kommissionär tjänstgör.

Med hänsyn till utvecklingen mot ökad service gentemot allmänheten från myndigheternas sida har i granskningspromemorian närmare utretts huruvida kommissionärsväsendet numera har någon uppgift att fylla och, om skäl finns att behålla institutet, huruvida det är lämpligt att utvidga det till att omfatta nya myndigheter. Samtidigt härmed har tillämpade taxors enhetlighet granskats.

De uppdrag som utförs enligt kommissionärskungörelsen kan delas in i två huvudgrupper. Den första gruppen utgörs av uppdrag att komplettera handlingar, betala in medel, ombesörja delgivning och hålla uppdragsgivaren underrättad om ärendes fortgång m. m. Kommissionären fungerar här som en mellanhand mellan allmänheten och myndigheten utan att i större omfattning påverka ärendets gång.

Den andra gruppen omfattar något mer kvalificerade uppdrag, såsom att upprätta handlingar, göra sammanställningar, utredningar m. m. samt att ge råd. Kommissionärens ställning är här annorlunda än vid den förra ärendetypen genom att han vid detta slag av ärenden kan påverka ett ärendes sakliga innehåll.

Vid granskningen har arbetet särskilt inriktats på en kartläggning av omfattningen av kommissionärsverksamheten vid olika myndigheter, av andra närbesläktade serviceinstitut och av kommissionärernas anställningsförhållanden, arbetsuppgifter, taxesättning m. m. Samtidigt härmed har olika myndigheters och kommissionärs syn på kommissionärsinstitutet undersökts.

Underlag till utredningen har hämtats in bl. a. genom att myndigheter med kommissionär samt kommissionärerna vid sådana myndigheter gjorts till föremål för en enkätundersökning. För att få en uppfattning om verkan av ett eventuellt avskaffande av kommissionärsinstitutet har vidare fem myndigheter som slopat sin kommissionär tillfrågats om deras erfarenheter av institutets slopande.

Av den företagna utredningen har framgått att kommissionärernas arbetsuppgifter förändrats i väsentliga avseenden under senare tid. Först och främst har vissa uppgifter som tidigare utförts av kommissionärerna numera övertagits av myndigheterna själva och fullgörs som tjänsteuppdrag. Detta har bl. a. medfört att vissa myndigheter med kommissionär ej ansett sig ha anledning att tillsätta sådan. Samma slags arbetsuppgifter kan därför i dag utföras som kommissionärsuppdrag mot betalning vid en myndighet och som tjänsteuppdrag utan avgift vid en annan.

Olika myndigheters vilja att biträda allmänheten i skilda avseenden vid dess kontakter med myndigheten har även förändrats i riktning mot en utökning av tjänsterna. Detta torde till stor del ha sin grund i den nya förvaltningslagen, genom vilken bl. a. myndighets skyldigheter att biträda enskild i ärenden som berör honom reglerats. Vidare har enskilda numera möjlighet att vända sig till de allmänna advokatbyråerna för att få biträde i rättsfrågor.

Kommissionärsverksamheten har också påverkats av utvecklingen inom datatekniken. Sålunda har betydande delar av den information som tidigare lagrades manuellt vid myndigheterna förts över till centrala dataregister. Uppgifter som tidigare tagits fram av kommissionärerna kan därför numera erhållas ur dessa register.

Enligt granskningspromemorian talar den nu skisserade utvecklingen för att kommissionärsinstitutet bör omprövas. Den lösning som därvid ligger närmast till hands synes vara att institutet helt slopas och inte, såsom förutsattes i utredningsuppdraget, utvidgas till nya områden. De arbetsuppgifter som tidigare utförts av kommissionärerna bör i sådant fall utföras av vederbörande myndighet antingen utan avgift inom ramen för ett utvidgat servicecirkulär eller mot avgift i en uppdragsfinansierad verksamhet.

Som tidigare nämnts kan kommissionärens arbetsuppgifter delas upp i två huvudgrupper, nämligen dels i en grupp uppdrag av mindre kvalificerat slag, omfattande komplettering av handlingar, inbetalning av medel, delgivning av handlingar m. m., dels i en grupp mera kvalificerade uppdrag, såsom att upprätta handlingar, göra sammanställningar m. m. Kommissionärernas uppgifter av mindre kvalificerat slag bör vid ett slopande av kommissionärsinstitutet utföras av myndigheterna inom ramen för ett utvidgat servicecirkulär, medan övriga uppgifter bör utföras som särskilda uppdrag. I vissa fall, bl. a. vid länsstyrelserna, patent- och registreringsverket samt de centrala dataregistren, kan i likhet med vad som är fallet hos statistiska centralbyrån en uppdragscentral för den senare verksamheten inrättas.

Det förutsätts att nu föreslagna åtgärder ej kommer att medföra försämrad service gentemot allmänheten. Uppdragsverksamheten bör inte heller regleras så, att den stör myndigheternas ordinarie verksamhet.

En avveckling av kommissionärsinstitutet skulle maximalt kunna tänkas medföra ett behov av fyrtio nya tjänstemän vid olika myndigheter, främst vid länsstyrelserna och vid patent- och registreringsverket. Lönekostnaderna härför inklusive lönekostnadspålägg beräknas till ca 2 milj. kronor.

De intäkter som kommissionärerna för närvarande uppbär i sin verksamhet uppskattas till mellan 1,92 och 2,42 milj. kronor. Tillfaller dessa inkomster statsverket, kan kommissionärsväsendet slopas utan några ökade kostnader för statsverket.

De taxor och normer för beräkning av avgifter som skall gälla bör införas i expeditiönskungörelsen. Härigenom kommer kommissionärernas nuvarande redovisningstekniska åligganden att flyttas över på stämpelredogöraren, vilket leder till administrativa förenklingar. Bl. a. uppnås att de tidigare varierande avgifterna blir enhetliga. Vid fastställande av nya taxor och beräkningsnormer bör hänsyn även tas till kompletmentkostnaderna, så att en fullständig kostnadstäckning erhålls.

Granskningspromemorian har i vanlig ordning tillställts ett antal av förslagen berörda myndigheter och organisationer för yttrande. De framförda förslagen har härvid tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser.

Patent- och registreringsverket, som vid sidan av länsstyrelserna är den myndighet hos vilken kommissionärsväsendet för närvarande är av någon betydelse, anser dock att kommissionärsinstitutet vid verket inte kan avskaffas utan att försämrade service och kostnadsökningar blir följden för allmänheten och sannolikt även för verket. Verket motsätter sig därför i nuvarande läge bestämt tanken på att avskaffa kommissionärsväsendet vid verket.

Även de remissinstanser som företräder bolag eller enskilda som tar kommissionärsinstitutet vid patent- och registreringsverket i anspråk understryker den betydelsefulla servicetillgång institutet innebär men synes å andra sidan inte ha något emot en organisatorisk förändring som ger oförändrad god service.

Revisorerna föreslår i skrivelse till Kungl. Maj:t att kommissionärsväsendet vid de statliga myndigheterna slopas och att den service som för närvarande ges av kommissionärerna förs över till vederbörande myndigheter. Vad beträffar kommissionärsverksamheten vid patent- och registreringsverket bör den enligt revisorernas mening kunna ersättas med uppdragsfinansierad verksamhet vid en uppdragscentral (informationscentral). I samband med kommissionärsinstitutets avveckling bör vidare enligt revisorerna bestämmelser meddelas som förenhetligar myndigheternas avgiftsbeläggning av de tjänster som de därvid övertar. Det förutsätts att ifrågavarande förändringar inte kommer att medföra försämrade service för allmänheten. Myndigheternas uppdragsverksamhet bör vidare regleras så, att den inte onödigtvis stör myndigheternas ordinarie verksamhet.

Skrivelsen är som *bilaga 5* fogad vid denna berättelse.

Utrikesdepartementet

Avslutade ärenden

Resultatvärdering och personalkostnader i den svenska biståndsverksamheten

(granskningspromemorior nr 10/1973 och 5/1974)

Granskningen av biståndsverksamheten har varit inriktad på två speciella delområden. Den har syftat till dels att undersöka anledningen till inträffade stegringar av administrationskostnaderna, dels att utröna i vad mån en systematisk resultatvärdering förekommer i verksamheten. De båda frågorna har redovisats i skilda granskningspromemorior. Yttrandena över dessa har inhämtats från SIDA och riksrevisionsverket.

Resultatvärdering utförs av SIDA enligt två huvudlinjer. avsedda att komplettera varandra. Den ena utgörs av den s. k. inbyggda värderingen, som i princip skall omfatta hela den bilaterala verksamheten och som bedrivs enligt ett utarbetat rapportsystem. Den andra värderingsformen, den speciella värderingen, innebär att SIDA enligt beslut i varje särskilt fall låter utarbeta beskrivningar av resultatet av isolerade insatser, varvid utförandet och formen för redovisningen bestäms från fall till fall.

I granskningspromemorian angående resultatvärdering har framhållits att det inbyggda värderingssystemet är utformat på ett tillfredsställande sätt men att det inte alltid tillämpas enligt givna direktiv och intentioner. Delar av biståndsverksamheten omfattades inte av rapporteringen, och material som hänförde sig till rapportrutinerna kunde inte alltid tas fram hos myndigheten. Detta minskade systemets användbarhet och gjorde att totalresultatet inte kunde bedömas. Det administrativa förfarandet för den inbyggda värderingen borde bearbetas och kompletteras inom SIDA. På några punkter har konkreta förslag till åtgärder angetts.

Beträffande den speciella värderingen har framhållits att den fördelade sig ojämnt på ämnesområden. Vissa typer av insatser hade blivit föremål för sådan kontroll endast i enstaka fall. Vissa speciella värderingar redovisades också i så utförliga och omfångsrika avhandlingar att innehållet kunde bli svårtillgängligt, vilket innebar risk för att de inte blev tillräckligt studerade och beaktade. Det var önskvärt att SIDA utarbetade ett system för sammanfattning av sådana värderingar och för information om innehållet. De ekologiska effekterna av biståndsinsatserna borde även uppmärksammas vid resultatvärderingen.

I granskningspromemorian har slutligen erinrats om att den svenska utvecklingshjälpen numera planerades och utfördes i nära samarbete med mottagarländerna, vilka också ansågs bära överta ansvaret för resultatvärderingen. Förhållandet syntes ha medfört en tendens att lägga mindre vikt vid resultatvärderingsfrågorna. I vissa samarbetsavtal togs dessa över huvud taget inte upp till behandling. Det var visserligen en godtagen princip i biståndsverksamheten att resultatvärderingen utfördes i samarbete med utvecklingsländerna och successivt överflyttades till dem, men det måste hävdas som bestämda svenska krav att resultatvärdering kom till stånd och att den under SIDA:s medverkan utfördes på ett sådant sätt att vårt land behöll tillräcklig insyn i biståndsmedlens användning.

Utredningen angående personal- och administrationskostnaderna har omfattat SIDA:s hemmamyndighet samt personal vid biståndskontoren jämte viss ytterligare personal i utlandstjänst, främst kontraktsanställda och fredskårsdeltagare. Kostnaderna för de undersökta grupperna har under budgetåren 1967/68—1971/72 stigit från 31 till 74 milj. kronor.

Utom avlöningar, sjukvårdskostnader och reseersättningar innefattar de angivna beloppen vissa speciella omkostnader för personal i utlandstjänst, såsom lokalhyror, expenser m. m.

Undersökningen har särskilt inriktats på de två största kostnadsposterna, nämligen löner till personal vid hemmamyndigheten samt löner och andra ersättningar till fast anställda och kontraktsanställda i utlandstjänst. Kostnadsstegringarna har visats hänföra sig till ett flertal olika faktorer, främst löncökningar och det större antalet befattningshavare vid periodens slut. Lönestegringen för dessa kategorier har varit ungefär densamma eller något mindre gynnsam än för andra statliga tjänstemannagrupper. Vissa anslagstekniska och lönetekniska omläggningar har medverkat till kostnadsutvecklingen, exempelvis införandet av systemet med lönekostnadspålägg.

Ledningsgruppen för utredning av biståndsverkets framtida organisation (LÖSO) ägnade uppmärksamhet åt förhållandet mellan å ena sidan personalantal och administrationskostnader och å andra sidan biståndsbelopp och biståndstyp samt rekommenderade utvecklingsarbete och studier av dessa frågor. Arbetet har emellertid inte förts vidare. Det kan enligt vad som anförts i promemorian betraktas som självklart att ett bistånd som koncentreras till ett fåtal ämnesområden och länder kan genomföras med en mera begränsad personalstyrka än om biståndet sprids på många grenar och länder. Utredningen har visat att under perioden 1962/63—1972/73 omkring hälften av världens u-länder i en eller annan form fått del av svenskt bistånd. Insatserna har visserligen samlats till tolv s. k. programländer, som erhållit huvuddelen av biståndsmedel och fältpersonal. Därjämte har emellertid ett 50-tal länder under ett eller flera år tagit emot bistånd, därav ett 40-tal i SIDA:s regi och återstoden genom enskilda organisationer som i sin tur i viss omfattning fått medel från SIDA. Det har i promemorian framhållits att en ytterligare koncentration av biståndet — främst till programländerna — var möjlig och torde kunna medföra lägre administrationskostnader. Slutligen har erinrats om att begränsning av nämnda kostnader inte utgjorde något självändamål, eftersom administrationen krävde kostnader även om biståndet lämnades på annat sätt än som bilateralt stöd i SIDA:s regi, exempelvis i multilaterala hjälpformer. Ökad kunskap om effektiviteten hos dessa alternativa biståndsformer skulle vara av värde för den fortsatta bedömningen av biståndspolitiken.

SIDA har i sitt yttrande sagt sig i princip dela uppfattningen om betydelsen av resultatvärdering och har biträtt de konkreta förslagen till förbättringar av vissa rutiner. Styrelsen var också beredd att stödja programländerna med personal och finansiella resurser i detta arbete. Vissa förhållanden, såsom sekretessbestämmelser och annat, kunde dock medföra begränsningar när det gällde att ge full insyn i all verksamhet som ett mottagarland bedrev med svenskt stöd. I fråga om personalkostna-

derna har anförts att åtskilliga av de aktualiserade frågorna blivit föremål för behandling i ämbetsverkets anslagsframställning för budgetåret 1975/76. En koncentration av biståndet till ett begränsat antal länder innebar enligt styrelsens mening väsentliga fördelar från bl. a. administrationskostnadssynpunkt. Begreppet administration var emellertid svårt att avgränsa, eftersom en betydande del av lönekostnaderna för de kontraktsanställda i sig själv utgjorde utvecklingshjälp.

Riksrevisionsverket har delat flertalet av de synpunkter som anförts i promemoriorna. Ämbetsverket har dock funnit att en klarare skillnad borde göras mellan personalkostnader som sådana och den del som rimligen borde betecknas som administration eller resursöverföringskostnader. Flertalet aktualiserade problem behandlades av riksrevisionsverket i ett pågående revisionsprojekt, betecknat Analys av SIDA.

I skrivelse till Kungl. Maj:t har revisorerna framfört synpunkter och förslag med anledning av utredningen. Revisorerna har funnit angeläget, jämte annat, att biståndsinsatserna blir föremål för resultatvärdering och att administrationskostnaderna och deras samband med verksamhetens inriktning på länder och ämnessektorer studeras och analyseras i syfte att begränsa administrationskostnaderna. Med hänsyn till att en av Kungl. Maj:t tillsatt utredning för närvarande företar en översyn av hela den svenska biståndspolitikerna har revisorerna föreslagit att promemoriorna och remissvaren överlämnas till utredningen för att beaktas vid dess arbete.

Skrivelsen är som *bilaga 10* fogad vid denna berättelse.

Försvarsdepartementet

Avslutade ärenden

Statens transportkontor

(granskningspromemoria nr 5/1973)

Statens transportkontor (STK) har vuxit fram ur den verksamhet för planläggning och ledning av flyttningar som kom att åläggas dåvarande armétygförvaltningen i samband med att den år 1954 beslutade omorganisationen av den centrala militära förvaltningen genomfördes. STK är nu knutet till försvarets materielverk, men verksamheten har i alltmer ökad omfattning tagits i anspråk av myndigheter som inte tillhör försvaret.

STK förmedlar transportuppdrag, främst flyttningar, med företrädesvis statliga myndigheter och verk som uppdragsgivare och statliga eller privata transportföretag som entreprenörer, varvid STK sluter avtal med entreprenörerna för transportköparnas räkning. STK ombesörjer dessutom magasinering av lösöre som tillhör statliga institutioner och privatpersoner, såsom utlandsstationerade tjänstemän.

I granskningspromemorian betecknas STK:s förvaltningskostnader som avsevärda. Lönekostnaderna för den vid STK fast knutna personalen är ca 840 000 kronor per år, vartill kommer ca 250 000 kronor per år för tillfällig personal. Till expressarbetare som sysslade inom förrådsenheten var ersättningen 215 000 kronor under år 1972. Hyreskostnaderna beräknas till ca 110 000 kronor per år för kontorslokaler och till ca 515 000 kronor per år för magasineringsverksamheten.

Närmare bestämmelser om verksamheten vid STK har inte meddelats av Kungl. Maj:t. Materielverket har emellertid, i anslutning till ett av Kungl. Maj:t givet uppdrag, den 11 juli 1969 utfärdat provisoriska bestämmelser för verksamheten vid STK. Materielverket har vidare den 18 juli 1969 meddelat provisoriska bestämmelser för handläggningen av ärenden inom STK:s verksamhetsområde. Genom ämbetsskrivelse den 20 oktober 1972 har Kungl. Maj:t föreskrivit att samråd skall hållas med STK vid planering och upphandling av transporter i samband med flyttning av myndighet som helt eller delvis skall lokaliseras om enligt beslut av 1971 års riksdag. I övrigt har någon skyldighet för statsmyndigheterna att anlita STK inte föreskrivits av Kungl. Maj:t.

Riksdagens revisorer satte redan år 1966 i fråga om inte STK organisatoriskt borde inordnas under en civil statlig myndighet, t. ex. byggnadsstyrelsen.

I 1973 års granskningspromemoria föreslås en principiell förändring av STK:s arbetsuppgifter, som innebär att verksamhetens tyngdpunkt i fortsättningen läggs på slutande av flyttnings- och transportavtal samt på tillämpningen av dessa avtal. Vid en koncentration av godstransportavtalen till STK eller den myndighet till vilken STK är knuten skulle försvarets civilförvaltning och försvarets transportdelegation komma att handlägga avtal som i huvudsak rör vissa persontransporter. STK:s ställning som förmedlingsorgan mellan transportköpare och transportföretag föreslås upphöra. Kontoret bör i stället fungera som ett konsultorgan, vilket de statliga myndigheterna kan rådfråga när de vill ha hjälp med att lösa praktiska problem i samband med förestående flyttningar och andra liknande transportbehov. Det har förutsatts att STK även i fortsättningen skall handha magasinering.

Om skäl anses föreligga för att behålla STK:s nuvarande status som förmedlingsorgan, synes enligt granskningspromemorian kontorets verksamhet böra begränsas till att avse — förutom magasineringsverksamheten — endast större flyttnings- och transportuppdrag. Härigenom torde kostnaderna för STK:s verksamhet kunna nedbringas avsevärt. Anknytningen till materielverket bör upphöra. Det mest rationella vore att inordna STK under en civil statlig myndighet, varvid byggnadsstyrelsen synes ligga närmast till hands. Men även en fristående ställning skulle kunna tänkas. I det senare fallet får STK förutsättas komma att fullgöra sina uppdrag mot ersättning enligt taxa och vara ekonomiskt självbärande.

Frånsett organisationsformen bör STK enligt taxa uppbära magasinshyra och ersättning för hanteringskostnad som skall betalas av alla (även statliga myndigheter), vilka disponerar utrymme i magasinen.

Granskningspromemorian har sänts på remiss till överbefälhavaren, försvarets civilförvaltning, fortifikationsförvaltningen, försvarets materielverk, försvarets rationaliseringsinstitut, statens järnvägar, statskontoret, riksrevisionsverket, byggnadsstyrelsen, förenade fabriksverken, Statsföretag AB och Landsorganisationen i Sverige efter hörande av Svenska Transportarbetareförbundet. Alla remissinstanser utom Statsföretag AB har kommenterat granskningspromemorian.

Av de elva remissinstanser som har kommenterat innehållet i granskningspromemorian tillstyrker fyra förslaget om att STK:s flyttnings- och transportförmedlingsverksamhet skall upphöra; två vill att den skall behållas, i ena fallet dock med reservationen att förmedlingen bör gälla endast större transportuppdrag. Tre instanser menar att man inte kan belysa frågan med till buds stående information eller att frågan närmare bör utredas. Överbefälhavaren och försvarets civilförvaltning slår fast att STK:s förmedlingsverksamhet i alla händelser inte har någon uppgift att fylla för försvarets del.

Däremot anser nästan alla remissmyndigheter att STK bör ha en ställning som avtalslutande och rådgivande organ. Försvarets civilförvaltning framhåller att det skulle vara till gagn för statsförvaltningen i dess helhet om det ginge att sluta för hela statsförvaltningen gällande riksavtal på flyttnings- och transportområdet. Dylika centrala avtal förordas även av riksrevisionsverket. Detta verk rekommenderar anvisningar med bl. a. uppgift om när centrala avtal skall utnyttjas och i vilka fall anbud skall inhämtas. Statskontoret anser däremot att centralavtal ligger utom räckhåll för den närmaste framtiden.

I några av remisserna föreslås att STK skall avveckla magasineringsverksamheten så långt det låter sig göra. Riksrevisionsverket vill låta ompröva denna verksamhet.

De fem till försvaret knutna remissinstanserna anser att STK inte såsom nu skall vara inordnad i ett av försvarets ämbetsverk utan i stället fogas in i något civilt verk. Även övriga remisser innehåller denna rekommendation, varvid den i granskningspromemorian föreslagna myndigheten, byggnadsstyrelsen, av de flesta nämns som lämpligt att ta hand om det slags ärenden som det nuvarande STK handlägger. Endast byggnadsstyrelsen anser sig inte kunna tillstyrka att den skulle överta STK:s verksamhet i dess nuvarande omfattning. Styrelsen förordar en fortsatt utredning av frågan genom statskontorets försorg, varefter den organisatoriska tillhörigheten åter får prövas.

Statskontoret och byggnadsstyrelsen erinrar om det behov av centralt ordnad service som behövs i fråga om flyttningsplanläggning vid omlokalisering av statlig verksamhet.

En särställning bland remissvaren intar Svenska Transportarbetareförbundets utlåtande. Förbundet anser att alla myndigheter på den offentliga sektorn skall åläggas att anlita ett centralt förmedlingsorgan.

I en skrivelse till Kungl. Maj:t föreslår revisorerna att transportkontoret, sedan dess förmedlingsverksamhet har avvecklats, ersätts av ett organ som får till huvuduppgift att sluta för hela statsförvaltningen gällande prisavtal för transporttjänster och att följa tillämpningen av dessa avtal. De undantagsfall som kan bli aktuella torde i första hand avse vissa militära transporter. Revisorerna anser att den av transportkontoret nu bedrivna magasineringsverksamheten bör omprövas. Ett organ med de av revisorerna föreslagna arbetsuppgifterna torde erfordra högst ca fem tjänstemän. Revisorerna ansluter sig till granskningspromemorians förslag att låta byggnadsstyrelsen ombesörja dessa arbetsuppgifter men vill med hänsyn till byggnadsstyrelsens invändningar inte motsätta sig att detta organisationsproblem ytterligare prövas, om så skulle visa sig vara erforderligt. Oavsett huvudman bör det nya organet få sina kostnader täckta genom särskilt anvisade medel.

Avslutningsvis erinrar revisorerna i sin skrivelse till Kungl. Maj:t om att försvarets materielverk hade tagit i anspråk riksstatsanslag, som var avsedda för olika militära ändamål, för att finansiera transportkontorets av mestadels civila uppdragsgivare beställda tjänster. Dessa beslut hade enligt revisorernas mening bort underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Skrivelsen är som *bilaga 4* fogad vid denna berättelse.

Ej avslutade ärenden

Förhindrande av olyckshändelser inom krigsmakten

(granskningspromemoria nr 7/1974)

Den militära verksamheten är till sin natur sådan, att den innebär speciella risker för personalen. Systematiska olycksförebyggande åtgärder inom krigsmakten är angelägna såväl från humanitär synpunkt som med hänsyn till att olyckshändelser kan medföra inte ringa minskning av försvarseffekten, bl. a. genom att föranleda inskränkningar i utbildning och övningar. En företagen undersökning har syftat till att fastställa hur arbetet på förevarande område är organiserat och om möjligt lämna förslag till rationalisering.

Vid undersökningen har särskild uppmärksamhet ägnats åt bestämmelsernas utformning, publicering och tillhandahållande samt åt metoderna för olyckornas rapportering och statistikföring. Vissa organisatoriska frågor har i samband därmed berörts.

Den i ärendet upprättade granskningspromemorian är för närvarande föremål för remissbehandling.

Socialdepartementet

Ej avslutade ärenden

Bidrag till kommunala undervisningssjukhus

(granskningspromemoria nr 6/1974)

Handläggning av ärenden om bidrag till kommunala undervisningssjukhus och statlig kontroll av bidragsärendena ankommer för närvarande på tre statliga organ: nämnden för undervisningssjukhusens utbyggnad (NUU), nämnden för sjukvårds- och socialvårdsbyggnader (NSB) samt sjukvårdens och socialvårdens planerings- och rationaliseringsinstitut (Spri). Vissa befattningar inom de tre organen är besatta med samma personer.

Enligt de avtal som reglerar bidragen till de kommunala undervisningssjukhusen utgår statlig ersättning med vanligtvis 25 procent. Det finns skäl att anta att investeringsersättningen utgår med högre belopp än vad som svarar mot kommunens verkliga merkostnader.

I den granskningspromemoria som har upprättats i ärendet föreslås en undersökning av 25-procentsregelns skälighet och en översyn av den på förevarande område tillämpade administrationen.

Promemorian har sänts ut på remiss.

Kommunikationsdepartementet

Avslutade ärenden

Trafiksäkerhetsarbetet efter högertrafikreformen

(granskningspromemoria nr 4/1974)

Mot bakgrunden av de stora samhällsekonomiska kostnaderna och de personliga tragedier som följer med trafikolyckor har revisorerna beslutat att låta undersöka formerna för och effekten av det under senare år bedrivna trafiksäkerhetsarbetet.

Den granskning som genomförts med anledning av beslutet har på grund av det stora antal myndigheter och organisationer som på ett eller annat sätt tar del i trafiksäkerhetsarbetet getts formen av en översiktlig sektorstudie. Som ett led i granskningen har bl. a. en enkätundersökning utförts i vilken 26 myndigheter och organisationer medverkat. En huvuduppgift vid granskningen har varit att klarlägga myndigheternas uppgifter i trafiksäkerhetsarbetet samt de samarbetsformer och styrsystem som tillämpas i detta arbete. Vidtagna åtgärder i syfte att förbättra trafiksäkerheten och påverka trafikbeteendet har översiktligt studerats för tiden efter övergången till högertrafik år 1967.

Trafikolyckornas omfattning och utveckling har medfört att trafiksäkerhetsfrågorna under det gångna årtiondet rönt en allt större uppmärksamhet såväl från statsmakternas sida som från kommuner, organisationer och enskilda. De två mest betydande organisatoriska insat-

serna för ökad trafiksäkerhet under 1960-talet torde ha varit inrättandet av AB Svensk bilprovning år 1963 och av trafiksäkerhetsverket den 1 januari 1968.

Inrättandet av trafiksäkerhetsverket får ses mot bakgrunden av den splittring på flera myndigheter av trafiksäkerhetsarbetet som tidigare rådde. Denna splittring bedömdes medföra bristande enhetlighet i trafiksäkerhetsarbetet och risker för dubbelarbete och bristande effektivitet. Vid verkets inrättande underströks därför att trafiksäkerhetsarbetet så långt som möjligt borde anförtros en enda myndighet.

Högertrafikomläggningen den 3 september 1967, som kombinerades med kraftfulla åtgärder för att höja trafiksäkerheten, torde utgöra den största samlade satsning på trafiksäkerhetsområdet som gjorts här i landet. Bland de vidtagna åtgärder som företogs i samband härmed kan nämnas införande av nya trafikregler, trafiksaneringar, ökad trafikövervakning, olika hastighetsbegränsningar och trafikinformation.

Beträffande effekten av de på senare år vidtagna åtgärderna på trafiksäkerhetsområdet konstateras det i promemorian att en jämförelse mellan femårsperioderna närmast före och närmast efter övergången till högertrafik visar att antalet dödsfall efter trafikreformen minskade med 600, antalet skadade personer med ca 5 000 och antalet till trafikförsäkringsföretagen redovisade skadefall med ca 32 000.

Den konstaterade förbättringen i trafiksäkerhetsläget under senare år, vilken uppnått trots en ökande trafikintensitet, anses dock inte enbart vara att hänföra till högertrafikomläggningen. Samhällets arbete för att öka trafiksäkerheten har pågått oavbrutet. Bland vidtagna åtgärder kan pekas på bestämmelser om tekniska förbättringar av fordonen, differentierade hastighetsgränser, en ny väglag i vilken trafiksäkerhetsfrågorna beaktas i högre grad än tidigare och nya bestämmelser genom vilka trafikreglerna preciserats och förtydligats. De nya bestämmelserna innefattar vidare en omfattande körkortsreform, kombinerad med bättre förarutbildning och skärpta förarprov. I anslutning härtill har nya ADB-baserade bil- och körkortsregister, som ger väsentligt ökade möjligheter till kontroll av fordonsförare och trafik, tagits i bruk.

När det gäller formerna för trafiksäkerhetsarbetet konstateras det i promemorian att den företagna undersökningen visat att ett stort antal departement, statliga och kommunala myndigheter och organ samt enskilda organisationer tar del i samhällets trafiksäkerhetsarbete och att det i samband med trafiksäkerhetsverkets tillkomst angivna målet att trafiksäkerhetsarbetet så långt som möjligt borde läggas på en enda myndighet knappast kunde sägas ha uppnåtts.

Vidare konstateras det att målen för och den principiella inriktningen av samhällets samlade trafiksäkerhetsarbete ej närmare har preciserats av statsmakterna. Ett flertal av de myndigheter som omfattas av enkätundersökningen har emellertid framhållit att det är mycket angeläget

att målen för samhällets samlade trafiksäkerhetsarbete närmare läggs fast. Anledningarna härtill är dels att man önskar erhålla en vägledning för lösningen av näraliggande problem och på så sätt få sin verksamhet rätt inordnad i ett större och mera långsiktigt sammanhang, dels att man känner behov av att klarare kunna avgränsa sitt trafiksäkerhetsarbete både gentemot övriga arbetsuppgifter och gentemot andra myndigheters arbetsuppgifter av likartat slag.

För att man skall komma till rätta med dessa förhållanden förordas i promemorian att Kungl. Maj:t bereds möjlighet att underställa riksdagen förslag om målen för den långsiktiga planläggningen av trafikpolitiken och därmed om inriktningen av det långsiktiga trafiksäkerhetsarbetet. Som underlag för ett sådant beslut bör läggas resultatet av det omfattande utredningsarbete som för närvarande pågår på det trafikpolitiska området och på trafiksäkerhetsområdet, vilken utredningsverksamhet bör samordnas, så att utredningsresultaten läggs fram någorlunda samlade.

I promemorian framhålls att det inte minst för forskningsorganen på trafiksäkerhetsområdet måste vara av största vikt att få styrimpulser för den långsiktiga trafiksäkerhetsforskningen. Genom en formulering av trafiksäkerhetsmålen i konkreta termer kan ett fastare underlag för fördelning av uppgifter och resurser såväl mellan olika myndigheter som inom myndigheterna själva erhållas. De på grundval av fastlagda mål planerade åtgärderna anses budgetmässigt böra hållas samman i ett särskilt huvudprogram för trafiksäkerhet inom kommunikationssektorn. Programmet bör omfatta såväl de verkställande myndigheternas som forskningsorganens verksamhet. Härigenom skapas ökade förutsättningar att på längre sikt avgöra inom vilka områden av samhället som insatser för att rädda liv och förebygga skador får den största effekten.

Arbetet med att närmare dra upp riktlinjer för samhällets långsiktiga trafiksäkerhetsarbete torde vara så omfattande och besvärligt att några snabba resultat knappast kan förväntas. I avvaktan på att de långsiktiga målen läggs fast bör enligt promemorian det av trafiksäkerhetsverket bedrivna planeringsarbetet på kort och medellång sikt byggas ut. Härvid bör i avvaktan på riksdagens ställningstagande till de långsiktiga planerna för trafiksäkerhetsarbetet det allmänna mål som verket ställt upp, nämligen en minskning av antalet trafikolyckor och antalet dödade och skadade vid dessa, tills vidare få godtas som grundval för den kortsiktiga eller medelfristiga planeringen. I promemorian redovisas närmare förslag till en sådan utbyggnad av planeringsverksamheten.

Som ett led i strävandena att förbättra arbetet med planering och samordning av trafiksäkerhetsarbetet bör enligt promemorian ett särskilt sekretariat, innehållande ett mindre antal kvalificerade befattningshavare med kunskaper och erfarenheter från sådana ämnesområden som

ekonomi, juridik, statistik och teknologi, inrättas vid trafiksäkerhetsverket. Det sätts i fråga om inte även frivilligorganisationerna på trafiksäkerhetsområdet bör ta del i den till verket knutna planeringsnämndens arbete.

Det föreslagna planeringssekretariatet bör i sin samordnande verksamhet ständigt beakta de möjligheter till organisatorisk koncentration av olika arbetsuppgifter som kan finnas.

För att i så stor utsträckning som möjligt inordna de kortsiktiga åtgärderna i ett längre tidsperspektiv bör det föreslagna sekretariatet vidare etablera samråd med sådana pågående utredningar som utredningen om vissa trafiksäkerhetsfrågor, trafikpolitiska utredningen och vägkostnadsutredningen.

Som ett ytterligare led i samordningsarbetet bör uppgifter om olika hithörande myndigheters och organisationers informations- och utbildningsmaterial ställas samman vid trafiksäkerhetsverket. Det har sålunda observerats att både trafiksäkerhetsverket och NTF kan ha informations- och utbildningsmaterial som vänder sig till samma trafikantkategorier.

I trafiksäkerhetsverkets planeringsnämnd bör även tas upp frågan om hur informationen och samarbetet mellan de verkställande myndigheterna och forskningsorganen på trafiksäkerhetsområdet skall kunna fördjupas. Genom ett närmare samarbete synes myndigheternas FoU-behov bättre kunna kanaliseras till forskningsorganen, och resultaten av dessa organs arbete i ökad utsträckning kunna styra inriktningen av beslut om åtgärder. Som grund för det mera kortsiktiga trafiksäkerhetsarbetet bör en inventering av lämpliga åtgärder för höjande av trafiksäkerheten, främst sådana av administrativ art som ej binder den framtida handlingsfriheten, genomföras.

I promemorian redovisas vidare en rad förslag till trafiksäkerhetsfrämjande åtgärder som aktualiserats under utredningsarbetet. Denna redovisning utgör en exempelsamling av åtgärder som kan omfattas av den inventering av trafiksäkerhetsfrågor som tidigare nämnts. Åtgärder av investeringskaraktär som kan inskränka den framtida handlingsfriheten har ej tagits med. Någon inbördes prioritering av de olika åtgärdernas betydelse har inte heller gjorts.

Bland frågor som behandlas i detta avsnitt kan nämnas förbättrad statistik över inträffade trafikolyckor, trafikundervisningen för barn och ungdom, fortlöpande utbildning och kontroll av fordonsförare, fordonens trafiksäkerhet, bebyggelseplaneringens betydelse för trafiksäkerheten, trafiksäkerhetsforskningen m. fl. frågor av betydelse för trafiksäkerheten.

Granskningspromemorian har på sedvanligt sätt sänts ut på remiss, och 33 olika myndigheter och organisationer på trafiksäkerhetsområdet har yttrat sig i ärendet.

Mot de i granskningspromemorian framlagda förslagen har vid remissbehandlingen i princip några erinringar inte rests.

Med stöd av den genomförda utredningen och de över utredningen avgivna remissyttrandena har revisorerna i skrivelse till Kungl. Maj:t förordat att, så snart det är tekniskt möjligt, åtgärder vidtas för fastläggande av preciserade långsiktiga mål för trafiksäkerhetsarbetet. När det gäller det mera kortsiktiga trafiksäkerhetsarbetet föreslår revisorerna i sin skrivelse att den planeringsnämnd som för närvarande finns knuten till trafiksäkerhetsverket ges en fastare organisation och att planeringsverksamheten vid verket utformas efter de linjer som angetts i granskningspromemorian.

För att planeringsnämndens arbete skall bli effektivare anser revisorerna vidare att, som föreslagits i granskningspromemorian, ett särskilt planeringssekretariat bör inrättas vid trafiksäkerhetsverket, i vilket bör ingå experter på de olika ämnesområden som omfattas av trafiksäkerhetsarbetet.

Vad beträffar övriga i granskningspromemorian framlagda förslag förordar revisorerna att förslagen görs till föremål för de vidare åtgärder som Kungl. Maj:t finner lämpliga. Revisorerna understryker att de lägger stor vikt vid att det arbete som för närvarande bedrivs med att få fram lämpligt utformad statistik över trafikolyckor så snabbt som möjligt slutförs. Tillgång till tillförlitlig statistik är oundgängligen nödvändig för planeringen och genomförandet av trafiksäkerhetsarbetet.

Skrivelsen är som *bilaga 9* fogad vid denna berättelse.

Finansdepartementet

Avslutade ärenden

Personalutveckling och personalomsättning hos statliga myndigheter

(granskningspromemoria nr 4/1973)

I granskningspromemorian analyseras de kvantitativa förändringarna av personalresurserna hos statsmyndigheterna samt personalomsättningen hos dem. I anslutning till undersökningen har även vissa uppslag till personalminskande åtgärder på det statliga området aktualiserats.

Bakgrunden till undersökningen är den offentliga sektorns tillväxt under de senaste årtiondena. I fråga om denna tillväxt noteras i promemorian att den offentliga sektorns utveckling och storlek kan beskrivas på olika sätt. Ett ofta använt finansiellt mått är den andel av de samlade inkomsterna i landet som går till samhället i form av skatter och socialförsäkringsavgifter m. m. Denna andel fördubblades i stort sett under perioden 1950—1969 och uppgick sistnämnt år till närmare 50 procent. Tar man hänsyn till att vissa medel återförs till medborgarna — de s. k. transfereringarna — kan man konstatera att omkring en

tredjedel av de inkomster som härrör från produktionen i landet numera används för att finansiera den offentliga verksamheten. Mer än hälften av denna resursanvändning faller på den kommunala verksamheten. På såväl investerings- som konsumtionssidan har den kommunala sektorn haft en högre expansionstakt än den statliga. Många av de verksamheter som bedrivs i kommunal regi har emellertid sin grund i statliga beslut. Den härigenom "reglerade" delen av de kommunala utgifterna kan uppskattas till 70 à 80 procent av de totala utgifterna.

Omfattningen av den offentliga verksamheten kan även mätas i antalet sysselsatta inom sektorn. Det totala antalet sysselsatta beräknas år 1970 ha uppgått till drygt en miljon. Denna summa omfattar personer som är sysselsatta i statlig och statsunderstödd verksamhet samt hos allmänna försäkringskassor, landsting, primärkommuner, statliga och kommunala bolag. Den andel av det totala antalet yrkesverksamma som var sysselsatt inom den offentliga sektorn utgjorde nämnda år drygt 27 procent. För tjänstemännen inom allmänna civilförvaltningen och försvarsväsendet (ca 168 600 år 1970) uppgick motsvarande andel till drygt fyra procent. Av det totala antalet i offentlig verksamhet sysselsatta utgjorde dessa tjänstemän omkring 16 procent.

I promemorian konstateras att det under perioden 1954—1971 varit en ganska jämn personalökning på mellan 4 000—5 000 tjänstemän per år. Vid denna beräkning har setts bort ifrån såväl större omflyttningar av förvaltningsområden mellan stat och kommun som från vissa definitionsmässiga förändringar som genomförts i den officiella statistiken. Den genomgående årliga ökningen har för perioden som helhet medfört en avsevärd ökning av totala antalet statstjänstemän.

Att dra slutsatser om verksamhetsvolymens utveckling inom den statliga sektorn enbart av inträffade förändringar i antalet sysselsatta innebär dock vissa svårigheter. För att det skulle bli möjligt att närmare studera personalförändringarnas storlek och belysa bakomliggande orsaker har det varit nödvändigt att följa utvecklingen på myndighetsnivå. Vid granskningen har därför utvecklingen inom olika myndigheter studerats dels genom en bearbetning av statistiska centralbyråns (SCB) statstjänstemannastatistik, dels genom en enkät hos vissa myndigheter med påtagliga personalförändringar.

De genomförda undersökningarna ger vid handen att de större personalökningarna inom den statliga sektorn huvudsakligen synes hänga samman med nya verksamheter, volymmässig tillväxt i redan beslutad verksamhet, tillförande av verksamhet från annan huvudman, organisatoriska förändringar, ofta förbundna med av statsmakterna fastlagd höjd ambitionsnivå, och genomförd arbetstidsförkortning.

Under granskningen har även studerats hur ett antal enkätmyndigheter bedömt möjligheterna att efterkomma den i petitaanvisningarna för budgetåret 1973/74 ifrågasatta minskningen av förvaltningskost-

nadsanslagen med 5 procent (prioritetsgrupp 0). Därvid har framkommit att myndigheterna i regel inte anser sig kunna genomföra en dylik anslagssänkning utan att arbetskraft friställs och ambitionsnivån sänks. Lönernas dominerande andel av förvaltningskostnaderna har angetts som skäl härför.

När det gäller personalomsättningen inom olika statliga myndigheter har endast ett tiotal myndigheter lämnat för en bedömning erforderliga uppgifter. Dessa tyder på att någon besvärande överrörlighet för närvarande inte synes föreligga.

Sedan det konstaterats att personalökningarna på det statliga området i allt väsentligt kan härledas till olika slag av planmässiga förändringar av den statliga verksamheten, tas i granskningspromemorian upp vissa förslag till åtgärder ägnade att medföra besparingar i den statliga verksamheten.

I promemorian föreslås sålunda att med hänsyn till personaltillväxtens struktur och orsaker rationaliseringssträvandena inom statsförvaltningen mer än hittills inriktas på en omprövning såväl av målen för statsmyndigheternas verksamhet som av det regelsystem som styr verksamheten. Sådana översyner bör helst göras sektorsvis, så att även möjliga effektivitetshöjande omfördelningar av arbetsuppgifterna mellan olika myndigheter beaktas. Syftet med dessa översyner bör vara att försöka klargöra vilka möjligheter som finns att rensa bort eller modifiera verksamheter som i ett föränderligt samhälle minskat i aktualitet och angelägenhet eller antagit alltför komplicerade former.

Översynerna bör utföras av särskilda arbetsgrupper, bestående av experter på det aktuella förvaltningsområdet. Då så är lämpligt bör i arbetsgrupperna ingå ett representativt inslag av parlamentariker. Vid översynerna bör även studeras olika lösningars återverkan på de kommunala utgifterna.

Den föreslagna typen av planmässigt företagna översyner sektorsvis skulle utgöra ett värdefullt beslutsunderlag både för Kungl. Maj:ts årliga budgetarbete och för ett mer långsiktigt planeringsarbete.

I samband med dessa översyner bör även utredas i vad mån en ökad avgiftsfinansiering av offentliga tjänster kan genomföras. Resurser skulle härigenom kunna frigöras för andra samhällseliga åtaganden som anses som väsentligare. I anslutning härtill påpekas det i promemorian att man från flera håll har väckt tanken att en mer kostnadsanpassad prisättning, som ger medborgarna en uppfattning om de ianspråktaga tjänsternas samhällsekonomiska kostnader, skulle kunna bidra till en lämpligare fördelning och en mer ekonomisk användning av resurserna inom många samhällssektorer.

I promemorian ges exempel på områden inom vilka förenklingar och personalbesparingar kan yppas vid förordade översyner. Bl. a. nämns förenklingar av den administrativa hanteringen av det författnings-

komplex som reglerar skatte- och avgiftsområdet och det statliga lönesystemet.

Utöver den nu nämnda mera genomgripande formen av åtgärder för ernående av besparingar inom statsförvaltningen föreslås i promemorian vissa punktvis insatta åtgärder. Sålunda bör de enskilda myndigheternas eget rationaliseringsarbete intensifieras. För att underlätta denna verksamhet bör statskontoret utarbeta en handledning eller ett utbildningspaket med principiella och tekniska råd för rationaliseringsarbete och statskontoret och riksrevisionsverket gemensamt överväga lämpligheten av att försöksvis till några av de revisionskontor som inrättas inom ramen för SEA-systemets uppbyggnad knyta rationaliseringskonsulter.

För att öka kostnadsmedvetandet vid myndigheterna bör vidare enligt promemorian samtliga anställda hos myndigheterna så långt möjligt bibringas kostnadstänkande i sitt arbete. För att detta syfte skall nås bör förslagsverksamheten inom ämbetsverken intensifieras och rationaliseringsläget inom myndigheterna årligen tas upp till diskussion i företagsnämnderna.

På databehandlingsområdet synes det även finnas besparingsmöjligheter. För att säkerställa att endast nödvändig information lagras i olika administrativa datasystem bör sålunda myndigheterna vid t. ex. omläggningar av rutiner eller vid andra lägliga tillfällen pröva databasernas informationsinnehåll.

I promemorian pekas vidare på vissa besparingsmöjligheter på personalområdet och när det gäller den statliga utredningsverksamheten.

Granskningspromemorian har på sedvanligt sätt sänts ut för yttrande till myndigheter och organisationer som berörts av granskningen. Yttranden i ärendet har kommit in från 14 remissinstanser.

Vid remissbehandlingen har positiva uttalanden gjorts om den i granskningspromemorian utförda kartläggningen av utvecklingen inom förevarande område. Det har även föreslagits att liknande undersökningar skall utföras i framtiden med jämna mellanrum. Från vissa remissinstansers sida har dock påpekats att undersökningen skulle ha stigit i värde, om den även omfattat närmare utvärderingar och analyser av orsakerna till personalförändringarna och de samhällsekonomiska aspekterna på förändringarna. Vidare torde de kvalitativa förändringar som uppkommit bl. a. genom fortlöpande personalutbildning böra beaktas.

På grundval av resultatet av den genomförda granskningen och vad som anförts vid remissbehandlingen har revisorerna i skrivelse till Kungl. Maj:t framhållit att det skulle vara av stort värde om utredningar av samma slag som den nu genom revisorernas försorg genomförda även framdeles utfördes. Dessa kunde lämpligen kompletteras på sätt föreslagits vid remissbehandlingen. Sådana undersökningar torde få betydelse vid långtidsplanering av personalutbildningen och även vid verk-

samhetsplaneringen inom olika statliga områden. Revisorerna förordar att undersökningarna utförs genom vederbörande organisationsmyndigheters försorg.

Som nämnts har i samband med den genom revisorernas försorg genomförda undersökningen vissa förslag till åtgärder i personalbesparande syfte aktualiserats. Förslagen har vid remissbehandlingen i stort sett mött positivt mottagande. Med beaktande även av vad remissmyndigheterna anfört föreslår revisorerna att flertalet av förslagen blir föremål för statsmakternas prövning.

Skrivelsen är som *bilaga 2* fogad vid denna berättelse.

Efterkalkylering i statlig investeringsverksamhet
(granskningspromemoria nr 9/1973)

Särskilda system för efterkalkylering av investeringar har genomförts i högst varierande omfattning inom statsförvaltningen, och de system som tillämpas härför skiljer sig avsevärt från varandra bland annat i fråga om ambitionsnivå och inriktning.

Den hos riksdagens revisorer verkställda utredningen har haft till syfte att undersöka i vilken omfattning och i vilka former efterkalkylering förekommer i den statliga investeringsverksamheten. Granskningen har omfattat de affärsdrivande verken med undantag av domänverket samt fortifikationsförvaltningen, statens vägverk, byggnadsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen. Dessa myndigheter svarade under budgetåret 1971/72 för 96 procent av investeringarna på kapitalbudgeten och för 76 procent av investeringarna på driftbudgeten.

I den granskningspromemoria som upprättats i ärendet har framhållits, att de betydande variationer som föreligger i fråga om myndigheternas kalkyleringsprinciper inte syntes kunna förklaras av investeringarnas speciella karaktär eller av kalkyleringsproblemens svårighetsgrad. I och för sig syntes det inte finnas något att erinra mot att systemen utformades på olika sätt och med hänsynstagande till myndigheternas speciella behov, men vissa generella krav eller önskemål syntes böra gälla. Bland annat har framhållits angelägenheten av att efterkalkylen visar utfallet i förhållande till förkalkylen samt utbetalningarnas fördelning på uppbyggnad och drift. Intet av de granskade systemen uppfyllde alla de rekommendationer som angetts i promemorian. Vid några myndigheter förekom efterkalkylering endast försöksvis eller av enstaka objekt, vid andra myndigheter hade några system inte utvecklats.

I promemorian har vidare erinrats om att ett utvecklingsarbete avseende affärsverkens investeringar för närvarande pågår under ledning av riksrevisionsverket. Detta uppdrag borde utvidgas till att avse även efterkalkylering under samtidigt beaktande av förhållandena vid andra statliga myndigheter vid vilka investeringar av större omfattning förekom.

Yttranden över granskningspromemorian har inhämtats från de granskade myndigheterna samt riksrevisionsverket. Remissmyndigheterna har i allmänhet vitsordat promemorians beskrivning av respektive efterkalkyleringssystem och instämt i de allmänna synpunkter som anförts om problemen. I några fall har kompletterande uppgifter om systemens uppbyggnad och funktion lämnats samt avvikande meningar om generella frågor anmälts.

I skrivelse till Kungl. Maj:t har revisorerna framhållit, jämte annat, att efterkalkylering kunde vara av stort värde för åstadkommande av effektivitet och besparingar i den statliga investeringsverksamheten. Sådan kalkylering borde kunna främjas av utvecklade system och generella anvisningar, även om systemen kunde behöva utformas på skilda sätt för olika myndigheter och även om kalkyleringen måste avvägas med hänsyn till de kostnader för administrativa insatser som den medförde. Eftersom det förebringade utredningsresultatet kunde förutsättas vara till nytta i det fortsatta arbete rörande kalkyleringsproblemen som nu bedrivs av riksrevisionsverket, hemställde revisorerna att materialet överlämnades till sistnämnd myndighet.

Skrivelsen är som *bilaga 6* fogad till denna berättelse.

Ej avslutade ärenden

Den statliga finansförvaltningens centrala organisation

(granskningspromemoria nr 8/1973)

De finansförvaltande uppgifter inom statsverksamheten som fullgörs i central instans är spridda på ett flertal myndigheter, trots att därmed förenade göromål visar stora inbördes likheter i sakligt hänseende. Mot denna bakgrund har en undersökning i ämnet gjorts inom revisorernas kansli, varvid syftet varit att få utränt om möjligheter till rationaliseringsvinster föreligger genom en koncentration av hithörande administrativa arbete.

Undersökningens resultat har redovisats i en granskningspromemoria, vari framförts förslag till en viss organisatorisk omläggning av verksamheten. Promemorian har remissbehandlats, men ärendet har ännu inte slutligt prövats av revisorerna.

Statsmyndigheternas omkostnader

(granskningspromemoria nr 8/1974)

Den statliga civilförvaltningens omkostnader i egen verksamhet har från budgetåret 1963/64 till budgetåret 1972/73 ökat från ca 750 till ca 2 750 milj. kronor, d. v. s. med ca 2 000 milj. kronor, enligt riksrevisionsverkets redovisning av utfallet av statens budget. Den relativt sett stora ökningen av omkostnaderna har föranlett utredning från revisorernas sida, varvid syftet har varit att undersöka anledningen till de

ökade omkostnaderna och ökningens fördelning på olika utgiftsslag samt att om möjligt föreslå erforderliga besparingsåtgärder. Utredningens resultat baseras dels på en analys av tillgänglig statistik över budgetutfallet, dels på framräknade uppgifter om utgifternas utveckling för olika kostnadsslag, bl. a. grundade på resultaten från en enkätundersökning hos ett antal särskilt utvalda myndigheter.

En i ärendet upprättad granskningspromemoria är för närvarande föremål för remissbehandling.

Utbildningsdepartementet

Avslutade ärenden

Kontrollen av lärarnas tjänstgöringsskyldighet vid universitet och högskolor

(granskningspromemoria nr 2/1974)

Universitetslärarnas tjänstgöringsförhållanden är svåröverskådliga, bl. a. beroende på att tjänstgöringsskyldigheten omfattar flera typer av åligganden, såsom undervisning, forskning och administration, varvid i allmänhet endast omfattningen av undervisningsskyldigheten är klart fastställd. Den totala arbetstiden är således inte reglerad. I granskningspromemorian har undersökts hur arbetstidskontrollen generellt sett är ordnad vid universitet och högskolor.

Granskningspromemorian inleds med en redovisning av gällande bestämmelser för universitetens/högskolornas organisation och verksamhetsplanering samt för kontrollen av universitetslärarnas tjänstgöring. Vidare redovisas resultaten av ett antal intervjuer med företrädare för berörda myndigheter och lärare angående arbetsförhållandena vid lärosätena och resultatet av en enkät i ämnet, ställd till samtliga rektorsämnen vid universitet och högskolor inom universitetskanslersämbetets förvaltningsområde.

Den genomförda granskningen visar att det i regel ej förekommer någon tidredovisning eller motsvarande bokföring av fullgjord tjänstgöring för universitetslärarna. Den skyldighet för enskilda lärare att till vederbörande rektorsämbete avge redogörelse för meddelad undervisning, som gäller enligt universitetsstadgan och föreskrifter utfärdade år 1958 av universitetskanslern, har fullgjorts i endast begränsad utsträckning. Universitetskanslersämbetet har emellertid i januari 1974 gett konsistorierna i uppdrag att utfärda nya föreskrifter i ämnet.

I den nu gällande universitetsorganisationen ligger ansvaret för kontrollen av att lärarna fullgör sin tjänstgöring främst på vederbörande utbildningsnämnd och institutionsledning (prefekt/studierektor, institutionskollegium eller institutionsstyrelse). Underlag för denna kontroll är främst upprättade undervisningsscheman. Universitetens centralförvalt-

ningar utövar inte någon kontroll av att lärarna fullgör sin tjänstgörings-skyldighet. Centralförvaltningarnas funktion innefattar närmast en passiv bevakning, baserad på främst tjänstledighetsansökningar och sjukrapporter. Vid institutioner inom tekniska fakulteter och vid undervisningskliniker inom medicinska fakulteter är tjänstgöringen strikt schema-bunden och arbetstiderna i övrigt fastlagda, varför kontrollen av undervisningen vid dessa institutioner inte utgör något större problem.

Vidare tillämpas bestämmelserna om universitetslärarnas arbetstider olika vid olika universitet och högskolor i så måtto att det vid vissa institutioner förekommer ferier och flexibel arbetstid, medan gällande allmänna statliga semesterbestämmelser och 40 timmars arbetsvecka praktiseras vid andra institutioner.

De bestämmelser i universitetsstadgan som medger jämkning av undervisningsskyldigheten har tillämpats på så sätt att 16 timmars nedsättning i professorernas undervisningsskyldighet om 132 timmar per läsår beviljas generellt, medan möjligheterna att under vissa förhållanden öka universitetslektorernas ordinarie undervisningsskyldighet utöver avtalade 396 timmar per läsår inte utnyttjats.

Av granskningen har också framgått att enhetliga bestämmelser saknas beträffande beräkningen av återstående tjänstgöringsskyldighet för lärare som är tjänstlediga och vilkas undervisningsbörda är ojämnt fördelad under läsåret. Sjukanmälan synes inte inges i den mån sjukfrånvaro inte berör undervisningen, oaktat vederbörande lärare även har forskningsskyldighet.

Med utgångspunkt i resultatet av granskningen lämnas i promemorian vissa förslag till åtgärder för en förbättrad kontroll. Sålunda föreslås att klarare bestämmelser utfärdas om omfattningen av den årsarbetstid som universitetslärarna skall fullgöra och om innebörden från tjänstgöringssynpunkt av begreppet ferier. Frågan om en eventuell totalreglering av universitetslärarnas arbetstid tas också upp. Det föreslås sålunda att sammanställningar i form av normalinstruktioner skall upprättas för varje kategori av universitetslärare. På grundval av program och planer för forskningsverksamheten vid universitetsinstitutionerna bör vidare det arbete som är nedlagt i form av forskning m. m. redovisas på samma sätt som arbete i form av undervisning. Kvaliteten på den meddelade undervisningen bör också bli föremål för granskning i större utsträckning än vad som för närvarande är fallet. Dessutom föreslås att en arbetstidsundersökning företas i syfte att klarlägga arbetsbelastningen för olika kategorier av universitetslärare och för att visa hur universitetslärarnas arbetsinsatser i praktiken fördelar sig på olika åligganden. I övrigt föreslås en översyn och omprövning av universitetslärarnas åligganden samt fastställande av enhetliga regler för universitetslärarnas anmälan av frånvaro vid sjukdom m. m.

Granskningspromemorian har på sedvanligt sätt sänts ut för yttrande

till berörda myndigheter och organisationer. I ärendet har elva remiss-svar avgetts.

Av remissyttrandena framgår att meningarna är mycket delade beträffande de slutsatser och förslag som redovisas i granskningspromemorian. De remissinstanser som representerar arbetstagarna ställer sig i huvudsak negativa till förslagen om en utredning, avseende en eventuell totalreglering av universitetslärarnas arbetstid, obligatoriskt upprättande av forskningsprogram och verksamhetsplaner vid universitetsinstitutionerna samt särskilda åtgärder för bevakning av kvalitén på lärarnas undervisning. Sådana åtgärder anses obehövligen, och ett genomförande av dem skulle kunna innebära en såväl tungrodd som kostnads- och tidskrävande kontrollapparat. Man ställer sig dock i allmänhet positiv till förslaget om ett klarläggande av innebörden av ferier, införande av normalinstruktioner för olika lärarkategorier, en arbetstidsundersökning och en utredning av frågan om enhetliga regler för lärares sjukanmälan.

De remissinstanser som närmast företräder arbetsgivarsynpunkter, främst statens avtalsverk och universitetskanslersämbetet, ställer sig i huvudsak positiva till förslagen. Av remissvaren framgår vidare att universiteten/arbetsgivarna och de fackliga organisationerna har olika uppfattning om innebörden av gällande bestämmelser om årsarbetstid och ferier.

På grundval av den genomförda granskningen och vad som förekommit vid remissbehandlingen har revisorerna i skrivelse till Kungl. Maj:t, med hänvisning till att skäl synes föreligga för genomförande av en närmare, grundlig utredning om garantierna för en riktig och ändamålsenlig användning av de satsade resurserna på nu aktuellt område, förordat att frågan utreds vidare genom Kungl. Maj:ts försorg och att det i samband härmed även övervägs om inte den i granskningspromemorian föreslagna arbetstidsundersökningen bör utföras.

Skrivelsen är som *bilaga 8* fogad vid denna berättelse.

Formerna för kontroll av vissa forskningsmedels användning (granskningspromemoria nr 1/1974)

Årligen anslås betydande belopp av statliga medel för forskningsändamål. Då det vid tidigare granskningar av den statliga forskningsverksamheten kunnat konstateras att kontrollen av användningen av dessa medel är mindre tillfredsställande, har revisorerna beslutat att närmare granska formerna för kontrollen av forskningsmedlens användning. Granskningen får också ses som ett led i den revision av Stiftelsen Riksbankens jubeliumsfonds verksamhet som åligger revisorerna.

Granskningen har koncentrerats till att omfatta forskningsmedel som anslagits av forskningsråd och motsvarande forskningsstödande organ för forskning inom universitetssektorn.

Vid undersökningen har en närmare genomgång gjorts av de bestämmelser som gäller för kontrollen av här avsedda statliga forskningsmedel samt tillämpningen av dessa bestämmelser. Vidare har utredningen haft till syfte att kartlägga i praxis uppställda mål för kontrollverksamheten för bedömning av i vad mån målen uppnås och om verksamheten står i rimlig relation till använda resurser. Den nu företagna undersökningen täcker en forskningsverksamhet som uppskattningsvis förbrukar drygt tre fjärdedelar av de 250 till 300 milj. kronor som under budgetåret 1970/71 anslogs för forskning av forskningsråd och fonder eller ca 20 procent av hela det statliga stödet till egentlig forskning detta budgetår.

Med utgångspunkt i resultaten av den genomförda granskningen kan det enligt granskningspromemorian sättas i fråga om forskningsråden m. fl. anslagsfördelande organ för närvarande har tillfredsställande bevakning av medelsförbrukningen. I stor utsträckning får de nämligen förlita sig på att erforderlig kameral granskning utförs på den förvaltande nivån och nöja sig med att kontrollera eventuella anslagsöverskridanden. Den rent vetenskapliga granskningen av verksamheten får ersätta vad som brister i den kamerala kontrollen.

Den vetenskapliga kontroll som utförs på denna nivå syftar till att avgöra hur ett forskningsprogram genomförts eller kommer att genomföras med hänsyn till kända forskningsresultat. Ett annat kriterium vid kontrollen är i vilken utsträckning producerat material i fortsättningen skall komma till användning. Den sistnämnda bedömningsgrunden kommer främst till användning vid kontroll av resultat inom den tillämpade forskningen.

Klyftan mellan å ena sidan verksamhetskontrollen och å den andra anslagskontrollen har vid granskningen synts vara stor och ansetts innebära att någon tillförlitlig ekonomisk slutbedömning av ett forskningsprojekt endast undantagsvis kommer till stånd.

När det gäller kontrollen av forskningsmedlens användning på den medelsförvaltande nivån konstateras i promemorian att denna främst grundas på forskarens respektive institutionsföreståndarens/prefektens attest på utbetalningsdokument eller vederbörandes besked i annan form om utbetalning. De kamerala sektionerna vid universitets- och högskoleförvaltningarna kontrollerar, innan order om utbetalning ges, utbetalningen mot forskningsanslaget men utför i övrigt inte någon djupare granskning därav. Granskningen uppges kunna karakteriseras som en blädderkontroll med i undantagsfall företagen fördjupning. Sektionerna har för övrigt inte heller tillgång till så utförligt underlag att en närmare granskning kan bli meningsfull. Den nämnda granskningen av utbetalningarna från institutionsföreståndarens/prefektens sida är den enda formen av vetenskaplig kontroll av forskningsmedlens användning på den medelsförvaltande nivån.

Utöver de nu angivna mera allmänna synpunkterna på kontrollen av

medlens användning tas i promemorian upp vissa mer specifika kontrollfrågor, såsom redovisningen av de samlade kostnaderna för olika forskningsprojekt, flyttning av medel mellan olika forskningskonton och redovisningen av inköpt apparatur och annan materiel vid avslutandet av ett forskningsprojekt.

Mot bakgrunden av den genomförda granskningens resultat föreslås i promemorian att vissa åtgärder bör vidtas för en säkrare kontroll av forskningsmedlens användning. Sålunda föreslås, i likhet med vad som tidigare föreslogs i granskningspromemoria nr 8/1972 angående den statliga forskningsverksamheten, att mer enhetliga och preciserade dispositionsvillkor bör införas för statliga forskningsanslag samt att organisationen och rutinerna för bevakningen av de statliga forskningsmedlens användning bör ses över, särskilt i vad avser ansvarsfördelningen mellan forskningsråden och universiteten, formerna för universitetens ADB-redovisning till forskningsråd m. fl. anslagsfördelande organ och formerna för den ömsesidiga informationen mellan anslagsfördelande organ, forskare, vetenskapliga institutioner och forskningsavsnämre. Arbetet i forskningsråden bör utvidgas från att huvudsakligen avse fördelning av forskningsmedel till att i större utsträckning omfatta granskning av forskningsresultat och bedömning av dem i förhållande till nedlagda kostnader.

För att uppnå en bättre samordning av kontrollverksamheten mellan olika handläggande nivåer bör vidare noggrannare bestämmelser utformas för anslagsförvaltarnas och forskarnas rapportering och kontroll av användningen av forskningsmedel. I bestämmelserna bör särskilt anges hur ansvaret för den vetenskapliga och kamerala rapporteringen och kontrollen skall vara fördelat mellan anslagsfördelande och förvaltande organ samt forskare. Samtidigt bör målen för kontrollen av medelsanvändningen mera noggrant anges.

Vidare bör den nuvarande kontrollen på både den anslagsfördelande och förvaltande nivån stegvis ändras i riktning mot en ekonomiadministrativ granskning. Finns flera anslagsgivare för ett och samma forskningsprojekt bör något av dessa organ anförtros att utföra en samlad bedömning av forskningsresultaten mot de totala kostnaderna för projektet. Samtidigt bör försök göras att bedöma effektiviteten i forskningsverksamheten.

Den ekonomiska redovisningen av dispositionen av forskningsanslag bör enligt granskningspromemorian utformas i enlighet med vad nu föreslagits. Bl. a. bör projektbaserade redovisningsrutiner införas. Dessutom bör till universitetsförvaltningarnas förfogande i erforderlig utsträckning ställas material som ger underlag för en ändamålsenlig granskning.

För att kontrollmöjligheterna skall ökas föreslås i promemorian ytterligare åtgärder av olika slag, såsom förbättrad utbildning av den perso-

nal som sysslar med kontroll- och redovisningsfrågor, klarare bestämmelser om ansvarsfördelningen mellan olika instanser på samma handläggningsnivå, bättre utnyttjande av redovisningsrutinerna inom system S i kontrollsyfte och bättre samarbete mellan olika berörda revisionskontor liksom mellan revisionskontoren och de anslagsfördelande och anslagsförvaltande organen.

Såvitt gäller Riksbankens jubileumsfond uttalas i promemorian dels att det torde böra ankomma på revisionsavdelningen vid riksbanken att granska även kontrollen av användningen av anslagna forskningsmedel och därvid stå i ständig kontakt med vederbörande anslagsförvaltande myndighet och det revisionskontor som granskar denna myndighets förvaltning, dels att fonden inte bör erlägga förvaltningsavgifter i den mån vederbörande förvaltande myndighet uppbär ränta på medel som anslagits av fonden.

Granskningspromemorian har i vanlig ordning sänts ut på remiss till myndigheter och organisationer som berörts av granskningen. Yttranden i ärendet har kommit in från elva remissinstanser. De i granskningspromemorian framlagda förslagen har vid remissbehandlingen rönt kritik från skilda håll. Sålunda anser flertalet av de remissmyndigheter som är verksamma på den förvaltande nivån att nuvarande ordning för kontroll av forskningsmedlens användning är tillfredsställande.

På grundval av resultatet av granskningen och de yttranden som avgetts vid remissbehandlingen har revisorerna i skrivelse till Kungl. Maj:t dock funnit övervägande skäl tala för en skärpning av den nuvarande kamerala kontrollen av forskningsmedlens användning i linje med vad som föreslagits i granskningspromemorian.

När det gäller Riksbankens jubileumsfonds verksamhet på förevarande område upplyser revisorerna i skrivelsen att fonden i sitt remissvar påpekat att frågorna om det arbete som revisionsavdelningen vid riksbanken har att utföra vid kontroll av användningen av anslagna forskningsmedel och fondens skyldighet att erlägga förvaltningsavgifter för närvarande studeras i samband med pågående översyn av arbetsrutinerna inom fonden samt att revisorerna förutsätter att de förslag till åtgärder i ärendet som fonden avser att vidta kommer att underställas revisorernas bedömning.

Skrivelsen är som *bilaga 7* fogad vid denna berättelse.

Ej avslutade ärenden

Vuxenutbildningen

(granskningspromemoria nr 3/1974)

De statliga anslagen för bidrag till vuxenutbildningen har under loppet av de senaste sex budgetåren ökat från 126 till 591 milj. kronor i runda tal. Ehuru bidrag utgår även från landsting och primärkommu-

ner, motsvarar de belopp som anvisas av allmänna medel för närvarande endast en mindre del av vad som erfordras för att nå de eftersträvarde målen att ge korttidsutbildade vuxna en utbildningsstandard som svarar mot den som bereds dagens ungdom.

Vuxenutbildningen bedrivs i en rad olika organisatoriska former med olika huvudmän. Den företagna granskningen har syftat till att undersöka om dessa former är ändamålsenliga och om verksamheten stämmer överens med de av statsmakterna uppställda målen.

Vid undersökningen har särskild uppmärksamhet ägnats åt den organisatoriska uppdelningen av undervisningen och möjligheterna till samarbete, behovet av att behålla statens skolor för vuxna i nuvarande form samt de statliga bidragens fördelning på olika aktiviteter. Försök har gjorts att jämföra kostnaderna för olika utbildningsformer.

En i ärendet upprättad granskningspromemoria har remissbehandlats.

Viss utbildning inom kulturområdet

(granskningspromemoria nr 9/1974)

Utbildningen av skådespelare, regissörer och annan konstnärlig personal på teater- och filmområdet, vilken tidigare huvudsakligen har bedrivits vid privata teatersällskap och teaterskolor samt elevskolor vid vissa större teatrar, är sedan senare hälften av 1960- och början av 1970-talen överförd till de statliga sceniska skolorna.

Då den statliga sceniska utbildningen pågått under så lång tid att en bedömning av verksamheten vid skolorna kan anses meningsfull, har revisorerna låtit granska verksamheten. Granskningen har begränsats till den utbildning som meddelas vid statens scenskolor i Stockholm, Göteborg och Malmö, musikdramatiska skolan, statens dansskola och dramatiska institutet. Vid utredningen har särskilt beaktats lämpligheten av skolornas nuvarande organisation och verksamhet samt utbildningens anpassning till marknadens behov.

Promemorian har inte slutbehandlats av revisorerna och därför ännu ej sänts ut på remiss.

Jordbruksdepartementet

Avslutade ärenden

Statsbidrag till vissa torrlägningsföretag

(granskningsrapport nr 2/1974)

Torrläggning av jordbruksmark har tidigare varit ganska betydande men har efter hand minskat i omfång. I en granskningsrapport har redovisats en undersökning av det statliga stödet till torrlägningsföretag med särskilt beaktande av förhållandet mellan båtnad och kostnader.

I rapporten har en redogörelse lämnats för ett speciellt torrlägnings-ärende, Elingshems myr på Gotland. Myren har tidigare ingått i en kronopark som i början av 1960-talet genom lantbruksnämndens förmedling försålts till ett fyrtiotal jordbrukare. Riksdagens medgivande till försäljningen inhämtades år 1957, varvid bl. a. uppgavs att någon torrläggning av marken inte erfordrades eftersom myren redan var utdikad. Kort därefter stod det emellertid klart att myren inte kunde odlas såvida inte befintliga avlopp fördjupades. Efter viss fördröjning kom ett nytt utdikningsföretag till utförande under åren 1967—1969. Det omfattade 56 brukningsenheter och beräknades medföra förbättring av omkring 780 hektar mark. Kostnaderna beräknades till 425 000 kronor.

Granskningen har visat att nyodlingsplanerna för myren fullföljts i mycket ringa omfattning. Resultatet innebär att myren torrlagts och att 35—40 hektar av den tidigare kronoparken på 560 hektar blivit uppodlade. Genom utdikningen har man även hejdat en fortsatt försumpning av ett till myren angränsande bälte av huvudsakligen uppodlad mark. Myren har dessutom gjorts framkomlig genom att lantbruksnämnden låtit anlägga vägar. Statsbidrag har utgått med 173 000 kronor för torrläggningen, med 15 000 kronor för nyodling och med 78 000 kronor för vägbyggen, d. v. s. totalt 266 000 kronor. I granskningsrapporten har anförts att företaget kommit till stånd under förutsättningar som inte visat sig hållbara, att effekterna av torrlägningsåtgärderna blivit mycket begränsade och att kostnaderna inte kan anses rimliga i förhållande till den båtнад som utvunnits även om hänsyn tas till de positiva effekter som uppnåtts för myrens randområden.

I anslutning till det nu nämnda ärendet har en översiktlig redovisning lämnats för utvecklingen i landet såvitt gäller statsunderstödda torrlägningsföretag. Materialet har gett vid handen att nedgången i denna verksamhet varit högst betydande. Antalet projekterade torrlägningsföretag har under perioden 1959—1973 sjunkit från 2 700 till 300 i runda tal, samtidigt som antalet statsunderstödda företag minskat från ca 1 950 till ca 80 och summan av beviljade statsbidrag gått ned från 5,8 till 0,7 milj. kronor. Därtill kommer att merparten av de under senare år beviljade statsbidragen koncentrerats på ett enstaka företag i Örebro län. Utvecklingen har alltså utvisat en stark nedgång som kan väntas fortsätta ytterligare, och bidragsbestämmelserna har blivit mera restriktiva. Med hänsyn härtill har undersökningen fullföljts endast beträffande en speciell fråga, nämligen i vilken mån den personalstyrka som inom lantbruksnämnderna sysselsätts med hithörande ärenden anpassats till de ändrade förhållandena.

En begränsning av dikningspersonalen genomfördes i slutet av 1950-talet, då ett tjugotal tjänster drogs in. Antalet tjänstemän behölls i huvudsak oförändrat till slutet av 1960-talet men har därefter minskat med ca 20 och uppgår för närvarande till drygt 90. Inte fullt hälften av

personalstyrkan fullgör arbetsuppgifter som i huvudsak hänger samman med dikning, vattenavledning och invallning, under det att återstoden är sysselsatt med ärenden rörande täckdikning m. m. Ehuru sistnämnd typ av ärenden inte minskat i samma utsträckning som övriga torrlägningsärenden, är det enligt granskningsrapporten uppenbart att personalminskningen inte på långt när hållit jämna steg med nedgången i arbetsuppgifterna. Lantbruksstyrelsen hade emellertid sin uppmärksamhet riktad på problemet och avsåg att söka åstadkomma ytterligare personalminskning. Förutsättningar härför förelåg också på grund av personalens åldersfördelning.

Revisorerna har beslutat att ärendet inte skall föranleda annan åtgärd än att rapporten för kännedom tillställs lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnden i Gotlands län.

Kommundepartementet

Avslutade ärenden

Oljebekämpningen till sjöss

(granskningspromemoria nr 6/1973)

Antalet oljeutsläpp i svenska kustvatten, vattendrag och insjöar uppgår till åtskilliga hundra per år. Flertalet sätts i samband med fartygs trafik — de anses orsakade av renspolning av oljetankar eller andra utrymmen ombord. Bekämpningen av oljeskadorna har gått fram på flera vägar. Man har på olika sätt försökt förhindra att oljan töms i farvattnen och därvid inriktat åtgärderna på att genom lagstiftning förbjuda allvarliga utsläpp, att ordna möjligheter för mottagning av oljerester i hamnarna och att kontrollera hur fartygen befriar sig från spillolja. Därjämte har man byggt upp en organisation, försedd med personal, fartyg och materiel, för att ta hand om olja från sådana utsläpp som man inte lyckats förhindra eller som inträffat i samband med haverier.

Den för riksdagens revisorer företagna utredningen har syftat till att undersöka hur ifrågavarande verksamhet planeras och genomförs, främst såvitt gäller åtgärdernas effektivitet. Undersökningens inriktning har varit beroende av att vissa betydelsefulla avsnitt av ämnesområdet nyligen varit föremål för utredning av särskilda sakkunniga. Detta gäller frågan om ordnandet i vissa hamnar av mottagningsmöjligheter för oljerester och om metoder för märkning av olja i syfte att åstadkomma identifiering av fartyg som företagit olagliga oljeutsläpp. Då dessa frågor under arbetets gång varit föremål för prövning av Kungl. Maj:t, har den för revisorernas räkning företagna utredningen begränsats. Den har inriktats främst på en granskning av den inom kustbevakningen uppbyggda beredskapsorganisationen. Uppmärksamhet har också ägnats åt möjligheterna att vid sidan om märkning av oljelaster finna andra

alternativ för att minska antalet medvetna oljeutsläpp och att identifiera de för skadorna ansvariga.

I promemorian har framhållits att granskningen gett ett allmänt intryck av att tullverket lagt ned ett målmedvetet arbete på att snabbt och till rimliga kostnader bygga upp en ändamålsenlig och fungerande beredskapsorganisation. Med hänsyn till den osäkerhet som allttjämt råder beträffande effektiviteten och verkningarna av olika bekämpningsmetoder syntes det vara riktigt att söka olika vägar för att lösa uppgifterna och att pröva olika typer av fabrikat och materiel. Det syntes emellertid uppenbart att det allmännas intresse och resurser parallellt därmed borde koncentreras på åtgärder för att förhindra att olja i strid mot gällande lagbestämmelser släpptes ut i vattnen. I promemorian har framhållits att en regelbunden granskning av fartygens oljedagböcker kunde tjäna detta syfte. Det aktuella läget innebar att statsmakterna i författningsväg skapat förutsättningar för att aktivt motverka oljeutsläpp men att möjligheterna därtill inte utnyttjades av de myndigheter som disponerade över resurserna.

Det borde ankomma på sjöfartsverket att i samråd med övriga tillsynsmyndigheter vidta åtgärder för att en effektiv kontroll av oljedagböckerna och av oljehanteringens ombord kom till stånd. Inspektionsverksamheten borde vara så livlig, att varje fartygsbefälhavare hade grundad anledning att räkna med att olagliga utsläpp blev uppmärksammade. En möjlighet som härvid borde prövas innebar att oljedagböckerna obligatoriskt avlämnades för granskning vid lokala tullmyndigheten, i förekommande fall tillsammans med fartygets övriga klareningshandlingar. Statistik över antalet företagna inspektioner borde upprättas med speciell notering av de anmärkningar som framställdes.

I granskningspromemorian har vidare framhållits att fortlöpande uppgifter om oljenedsmutningens utbredning i olika vatten och om skadornas omfattning och varaktighet inte fanns tillgängliga. En systematisk kartläggning av dessa förhållanden syntes kunna ge grundläggande information för en bedömning av oljebekämpningens effektivitet och vara av värde vid beräkning av beredskapsnivån.

Vid behandlingen av tullverkets åtgärder för bekämpningen av oljeskador har uppmärksamhet ägnats åt en speciell fråga som gäller verkets provning av bekämpningsmateriel. Vid de provningar som regelmässigt företas av materiel som är avsedd att inköpas i större mängder brukar konstruktören/försäljaren beredas tillfälle att närvara och blir muntligen delgiven innehållet i det protokoll som upprättas men får inte på annat sätt tillgång till detta. Tullverket har som motivering anfört att det föreligger risk för att protokollet utnyttjas i reklam syfte och i patenträttsliga frågor. Den ordning som utbildats i detta hänseende syntes enligt promemorian inte i alla delar tillfredsställande. Någon skyldighet för tullverket att fungera som officiell provningsmyndighet

förelåg givetvis inte, men med hänsyn till att bekämpningsmaterielen och tekniken för dess handhavande ännu inte vore fullt utvecklad vore det samtidigt ett betydande allmänt intresse att befintliga konstruktioner förbättrades och att nya sådana utarbetades och kom i marknaden. Det syntes naturligt att tullverkets personal medverkade härtill. Utvecklingen på området stöddes med bidrag eller lån av statsmedel genom styrelsen för teknisk utveckling. Det syntes därför lämpligt att åtminstone de svenska konstruktörer och tillverkare, vilkas materiel utprovades av tullen, tillställdes ett skriftligt utlåtande, innehållande sådan information om provningsresultatet som var av värde för det framtida konstruktionsarbetet, företrädesvis påpekanden om i vilka avseenden den provade materielen brustit i sin funktion.

Promemorian har för yttrande tillställts ett antal myndigheter och organisationer. Remissvar har inkommit från rikspolisstyrelsen, sjöfartsverket, generaltullstyrelsen, statens naturvårdsverk, institutet för vatten- och luftvårdsforskning, Svenska hamnförbundet, Sveriges redareförening, Svenska sjöfolksförbundet och Sveriges fartygsbefälsförening. De i promemorian framförda synpunkterna och förslagen har i stort sett vunnit allmän anslutning vid remissbehandlingen eller lämnats utan erinran.

I skrivelse till Kungl. Maj:t har revisorerna framfört vissa synpunkter och förslag, i huvudsak grundade på promemorians innehåll. Skrivelsen är som *bilaga 3* fogad vid denna berättelse.

Särskilda berättelser

Berättelse över verkställd granskning av riksbankens tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1973 har avlämnats.

Berättelse över verkställd granskning av riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning under budgetåret 1972/73 har avlämnats.

Berättelse över verkställd granskning av stiftelsen riksbankens jubileumsfonds verksamhet och förvaltning under år 1973 har avlämnats.

Beträffande den närmare innebörden av den sålunda verkställda granskningen och därvid gjorda iakttagelser torde få hänvisas till finansutskottets betänkande nr 15, 16 och 17 år 1974.

RESULTATET AV DE TILL KUNGL. MAJ:T OCH TILL RIKSDAGEN UNDER ÅR 1973 AVLÅTNA SKRIVELSENA

Av verksamhetsberättelsen för år 1973 framgår att revisorerna under detta år har avlåtit fem skrivelser till Kungl. Maj:t eller riksdagen med anhängan om vissa åtgärder. I det följande lämnas en kortfattad redogörelse för resultatet av de sålunda gjorda framställningarna.

Datadrift vid karolinska sjukhuset

I denna fråga har revisorerna erinrat om att arbetet med det s. k. KS-projektet och därtill anslutna datarutiner för det dåvarande hade pågått i närmare åtta år och dragit en kostnad av mer än 20 milj. kronor. Vissa positiva erfarenheter hade vunnits, men revisorerna hade på grund av vad som framkommit genom den företagna undersökningen och remissbehandlingen därav funnit anledning att pröva frågan, huruvida data-systemen vid karolinska sjukhuset utvecklades enligt ändamålsenliga principer och om datadriften i övrigt vore lämpligt utformad.

I anslutning härtill har revisorerna uttalat följande.

Revisorerna vill erinra om att några direkta besparingar genom KS-projektet hittills kunnat redovisas endast för några enstaka rutiner och att mätmetoder och normer för sjukvårdsproduktionen, vilka skulle kunna användas för att från lönsamhetssynpunkt värdera effekterna av ett medicinskt informationssystem, över huvud taget inte existerar. I den senast avgivna rapporten med redovisning av försöksverksamheten, daterad den 22 september 1972, har också utsikterna att åstadkomma rationaliseringseffekter inom en bestämd tidsgräns bedömts som synnerligen osäkra. Det är uppenbart att något definitivt svar på frågan om det totalintegrerade systemets effektivitet och kostnadsvillkor i jämförelse med andra alternativ inte kan lämnas. Med hänsyn till det relativt måttliga resultat som systemet har lämnat under den långa utvecklingsperioden och till den stora osäkerhet som råder om möjligheterna att redovisa påtagliga vinster inom en klart angiven tidsgräns anser revisorerna emellertid för sin del, att ytterligare medel inte bör disponeras för fortsatt utveckling av projektet eller på mera omfattande försök att ta delar av detta i drift. Datautvecklingen vid KS bör i stället inriktas på mera decentraliserade och problemorienterade system på kliniker, laboratorier och driftställen, där resultaten av verksamheten är mera näraliggande. Vissa av dessa system torde efter hand kunna integreras med varandra, då så visar sig lämpligt. Arbetet med att åstadkomma ökad integrering eller totalintegrering torde kunna drivas som en forskningsuppgift.

Revisorerna har vidare strukit under angelägenheten av att de data-rutiner som tas i bruk, vid karolinska sjukhuset lika väl som i statsverksamheten i övrigt, blir föremål för en tillförlitlig ekonomisk värdering. Avslutningsvis har revisorerna uttalat följande.

Vid remissbehandlingen av granskningspromemorian har från flera håll framhållits behovet av att i nuvarande läge få till stånd en samlad

planering av sjukhusets totala ADB-verksamhet. Uppgiften skulle ankomma på en särskild styrgrupp med medicinsk och administrativ expertis och utan direkt projektansvar. Det finns enligt revisorernas mening starka skäl för att realisera detta förslag. Arbetet, som eventuellt kan utföras inom ramen för Spri, torde böra inriktas mot en anknötning till de andra datasystem som tillämpas eller utvecklas inom olika sjukhus och sjukvårdsregioner. Vid denna planering torde man också böra pröva i vad mån databearbetningen vid KS behöver ha tillgång till egna anläggningar eller eventuellt kan förläggas till anläggning utanför sjukhuset. En översyn av vissa rutiner synes i samband därmed böra företas.

Med hänvisning till revisorernas framställning har Kungl. Maj:t den 29 juni 1973 bemyndigat chefen för socialdepartementet att tillkalla en sakkunnig med uppdrag att utreda frågan om formerna för och omfattningen av automatisk databehandling av medicinsk information vid karolinska sjukhuset och lägga fram de förslag vartill utredningen ger anledning. Den sakkunnige skall enligt utredningsdirektiven ägna särskild uppmärksamhet åt frågan om hittillsvarande verksamhet med automatisk databehandling vid karolinska sjukhuset kan komma eljest pågående utveckling av dataverksamhet inom sjukvården till godo samt utgå från att dataverksamhet vid sjukhuset i största möjliga utsträckning bör samordnas med motsvarande dataverksamhet inom sjukvården i övrigt och då främst med Stockholms läns landstingskommuns medicinska informationssystem.

I en den 3 oktober 1974 dagtecknad promemoria har den sakkunnige föreslagit att karolinska sjukhuset fr. o. m. den 1 maj 1975 ansluts till Stockholms läns landstings medicinska informationssystem, att verksamheten på sjukhusets centrala dator avvecklas och att vissa administrativa ADB-tillämpningar läggs över på datamaskincentralen för automatisk databehandling. Den sakkunnige föreslår vidare att övriga ADB-tillämpningar, med undantag av vissa tillämpningar för vilka möjligheten av fortsatt drift på annan dator anses böra utredas, skall läggas ned.

Statens invandrarverk

I denna fråga har revisorerna framfört en rad synpunkter och konkreta förslag beträffande den verksamhet som bedrivs av statens invandrarverk. Den i ärendet avgivna skrivelsen har ingående kommenterats i 1974 års statsverksproposition (bilaga 13, s. 155—158). Den bedömning som därvid har gjorts av föredragande statsrådet är i stort sett följande.

Revisorerna har påtalat den långa handläggningstiden hos utlänningsnämnden och förordat vissa åtgärder som skulle göra det möjligt att nedbringa handläggningstiden. I statsverkspropositionen redovisas vissa åtgärder, genom vilka enligt föredraganden syftet med revisorernas skrivelse i denna del har tillgodosetts.

Beträffande två av revisorerna aktualiserade frågor, avseende läns-

styrelses befattning med ärenden om verkställighet av förpassning, förvisning och utvisning samt länsstyrelses handlande när lagakraftvunnet beslut om avlägsnande överklagas hos Kungl. Maj:t, har föredraganden ansett att de bör prövas i samband med ställningstagandet till utlänningsutredningens under år 1972 framlagda betänkande. På förfrågan har expeditionschefen i arbetsmarknadsdepartementet under hand meddelat att några beslut härutinnan ännu inte har fattats av Kungl. Maj:t.

Med hänvisning till att långa handläggningstider ofta medför stora olägenheter för den enskilde och betydande kostnader för det allmänna har revisorerna föreslagit att invandrarverket skall överväga någon form av prioritering av ärenden i vilka dröjsmål kan anses vara förenat med sådana kostnader. Föredraganden har emellertid förklarat sig inte vara beredd att förorda särskilda föreskrifter av generell natur om prioritering av utlänningsärenden endast på den grund att det allmänna annars åsamkas kostnader.

Beträffande ett av revisorerna framfört förslag om viss skärpning av utlänningskontrollen har i statsverkspropositionen erinrats om att de nuvarande formerna för denna kontroll fastställts genom beslut av statsmakterna åren 1968 och 1969. Någon anledning att nu ompröva dessa former föreligger inte enligt föredragandens mening. Dock nämns i sammanhanget att initiativ har tagits för att få till stånd effektivare former för stadgade arbetsgivaranmälningar.

Revisorerna har satt i fråga om det finns anledning att behålla den nuvarande möjligheten att befria viseringsfria utlännningar, som är inskrivna vid läroanstalter i utlandet och som vistas i vårt land under ferier, från skyldighet att ha arbetstillstånd under tre månader sommartid. Föredraganden förklarar sig dock inte vara beredd att medverka till att försämma de förmåner som finns för studerande vid utländsk läroanstalt.

Bandelsnedläggningarna vid statens järnvägar

I denna fråga har revisorerna riktat kritik mot det system som för närvarande tillämpas inom SJ vid behandlingen av frågor om nedläggning av olönsam järnvägstrafik och i anslutning därtill föreslagit en översyn av både de s. k. separatredovisningarnas och nedläggningskalkylernas beräkningar. Revisorerna har vidare uttalat sig för en ramplanering av trafiken, innebärande att en allmän trafikfördelningsplan med kompletterande investerings- och finansieringsplaner fastställs enligt vissa i skrivelsen angivna riktlinjer. Avslutningsvis har revisorerna anfört följande.

De centrala spörsmål som behandlats i det föregående faller inom ramen för det uppdrag som numera lämnats trafikpolitiska utredningen. Det synes därför naturligt att hithörande frågor prövas i ett sammanhang. Med hänvisning härtill får revisorerna hemställa att Kungl. Maj:t

ville överlämna förevarande skrivelse jämte bilagor till trafikpolitiska utredningen för att beaktas av utredningen i dess fortsatta arbete.

Genom beslut den 31 maj 1974 har Kungl. Maj:t överlämnat revisorernas skrivelse jämte bilagor till trafikpolitiska utredningen för att övervägas i dess arbete.

Den statliga forskningsverksamheten

I en till riksdagen ställd skrivelse har revisorerna anlagt vissa principiella synpunkter på frågan om den statliga forskningsverksamheten och i anslutning därtill framfört en rad konkreta förslag. Skrivelsens huvudinnehåll kan i korthet anges sålunda.

1. En mera aktiv planering av den statliga satsningen på forskning och utvecklingsarbete bör komma till stånd på den resursbeviljande nivån. En sådan långsiktig planering bör grundas på systematiska kartläggningar av forskningsbehoven med de allmänna samhällsmålen som utgångspunkt. Som underlag för erforderliga beslut bör ligga en av Kungl. Maj:t årligen till riksdagen avgiven berättelse över utvecklingen på forskningsområdet.

2. Hos riksdagen bör inrättas ett organ som kan ge såväl riksdagen som dess utskott information om och insyn i den aktuella forsknings-situationen. Detta organ bör ha formen av ett till utbildningsutskottet knutet forskningssekretariat. Riksdagen bör överväga att komplettera det föreslagna sekretariatet med en motsvarighet till den Kungl. Maj:t underställda forskningsberedningen.

3. Enhetliga bestämmelser om utformningen av de anslagsfördelande organens redogörelser till Kungl. Maj:t bör införas. En fullständig statistik över kostnaderna för den statliga forskningsverksamheten bör utarbetas. Organisationen för vetenskaplig information och dokumentation bör ses över.

4. Metoder som gör det möjligt att med större säkerhet mäta utbytet av vunna resultat på forskningsområdet och att förbättra nu tillämpade värderingsformer bör snarast utarbetas.

5. Vissa delar av den i ärendet upprättade granskningspromemorian bör överlämnas till Kungl. Maj:t för att av forskningsrådsutredningen beaktas vid utredningsuppdragets fullgörande.

6. En utredning av universitetsforskningens problem bör företas.

I sitt av riksdagen godkända betänkande nr 37 år 1974 har utbildningsutskottet uttalat som sin mening, att riksdagens revisorer utfört ett värdefullt kartläggnings- och utredningsarbete angående den statligt finansierade forskningen. Granskningspromemorian är enligt utskottet väl ägnad att sprida ökad kunskap om forskningsverksamheten här i landet och bör kunna vara till hjälp för diskussionen i forskningspolitiska och forskningsadministrativa frågor.

Beträffande de olika förslag som lagts fram av revisorerna har utskottet i huvudsak anfört följande.

Frågorna om den långsiktiga forskningspolitiken och parlamentariker-nas medinflytande och möjlighet att påverka forskningsplaneringen äger nära samband med den fråga som tas upp till behandling i motionerna 1974: 169 och 1974: 186, nämligen hur framtidsforskningen i Sverige bäst bör vara organiserad. Sedan denna fråga delvis varit uppe till diskussion under vårriksdagen har till sekretariatet för framtidsstudier knutits en referensgrupp i syfte att ge parlamentariker kontakt med verksamheten. Vidare har tillsatts en samarbetskommitté för långsiktso-motiverad forskning. Samtidigt utfärdades tilläggsdirektiv till forsknings-rådsutredningen, vilka innebär att de särskilda uppgifter som samarbets-kommittén nu svarar för skall beaktas i den rådsorganisation som ut-redningen skall föreslå.

— — — — —

Vissa av de frågor som tagits upp till diskussion i revisorernas gransk-ningspromemoria sammanfaller med dem som forskningsrådsutred-ningen har att behandla. Utredningen har i sitt remissyttrande över pro-memorian förklarat att den i stor utsträckning kommer att utnyttja ma-terial och överväga synpunkter som lagts fram i promemorian. Det bör påpekas att forskningsrådsutredningen tillsattes år 1972, d. v. s. samma år som resultatet av revisorernas undersökning presenterades. — — —

— — — — —

Under beredningen av ifrågavarande ärende har forskningsrådsutred-ningens ordförande orienterat utskottet om det inom utredningen pågå-ende arbetet. Med särskilt intresse har utskottet därvid tagit del av över-väganden på vilket sätt företrädare för allmänna intressen kan tänkas medverka i forskningsplaneringen och avvägningen av forskningsinsat-serna. Samtidigt har utskottet blivit övertygat om att riksdagen nu sak-nar tillräckligt underlag för att ta ställning till flera av revisorernas och motionärernas förslag. Revisorernas synpunkter i fråga om en mera aktiv och långsiktig planering av den statliga satsningen på forskning och utvecklingsarbete samt förslaget i motionen 1974: 1372 om ett forskningspolitiskt handlingsprogram bör enligt utskottets mening bli föremål för en samlad bedömning i forskningsrådsutredningen eller i annan ordning. Vid denna bör också prövas revisorernas förslag om att regeringen årligen till riksdagen skall avge särskild berättelse över utvecklingen på forskningsområdet. — — —

— — — — —

Vad beträffar frågan att förbättra tillgången till information i riks-dagsarbetet erinrar utskottet om att denna fråga under senare år dis-kuterats i olika sammanhang. I enlighet med förslag av grundlagbered-ningen har riksdagen tillsatt en utredning som fått i uppgift att göra en samlad bedömning av riksdagens informationsbehov och sätten att till-godose det. Utskottet anser att revisorernas skrivelse och motionerna med motsvarande innebörd bör överlämnas till nämnda informations-utredning för överväganden i vad avser frågan hur man genom åtgär-der inom riksdagen skall bättre kunna tillgodose de enskilda riksdags-ledamöternas och utskottens behov av kontakt med aktuell forskning och av en kontinuerlig information om senaste vetenskapliga rön på olika områden. Då frågan om tillgodoseendet av riksdagens informations-behov i forskningsfrågor samtidigt har nära anknytning till frågor som forskningsrådsutredningen nu överväger är det enligt utskottets bedöm-ning lämpligt att revisorernas förslag i denna del även prövas av forsk-

ningsrådsutredningen. Utskottet förutsätter att de båda utredningarna samråder i ärendet.

Med hänsyn till vad forskningsrådsutredningen anfört i sitt remissyttrande över revisorernas granskningspromemoria synes det utskottet inte erforderligt att promemorian i den del den rör forskningsrådets verksamhet genom särskilt beslut överlämnas till utredningen. Revisorernas ifrågavarande förslag bör därför inte föranleda någon åtgärd.

Revisorerna föreslår att riksdagen hemställer att Kungl. Maj:t låter utreda eller vidta åtgärder i fråga om enhetliga bestämmelser för de anslagsfördelande forskningsorganens verksamhetsberättelser, fullständig statistik rörande kostnaderna för den statliga forskningsverksamheten samt utveckling och förbättring av tillämpade utvärderingsmetoder på forskningsområdet. Då det kan förväntas att forskningsrådsutredningen kommer att framföra förslag beträffande samtliga tre delfrågor synes revisorernas ifrågavarande förslag inte behöva föranleda någon åtgärd.

Utskottet erinrar om att Kungl. Maj:t under innevarande år tillkallat särskilda sakkunniga för att utreda vissa frågor rörande forskarutbildningen m. m. Utskottet erinrar vidare om att regeringens ställningstaganden till förslag som avlämnats av 1968 års utbildningsutredning (U 68) torde komma att föreläggas 1975 års riksmöte. Enligt utskottets uppfattning bör riksdagen först sedan ställning tagits till frågan om en universitets- och högskolareform pröva om det behövs en särskild utredning om universitetsforskningen. Revisorernas förslag om utredning beträffande universitetsforskningen bör därför inte föranleda någon hemställan till Kungl. Maj:t.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet

1. att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet med anledning av revisorernas skrivelse den 29 november 1973 — skrivelsen 1974: 9 — i angivna delar — — — anfört angående utredning beträffande den långsiktiga forskningsplaneringen m. m.,
2. att skrivelsen 1974: 9 från riksdagens revisorer — — — i vad skrivelsen — — — avser riksdagens sakinformation överlämnas till riksdagens informationsutredning för överväganden,
3. att skrivelsen 1974: 9 från riksdagens revisorer i vad den avser utredning av universitetsforskningens problem icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd,
4. att skrivelsen 1974: 9 från riksdagens revisorer i den mån den icke behandlas i hemställan under 1—3 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Arbetsmarknadsstyrelsens kursgård

I denna fråga har revisorerna påtalat det sätt på vilket arbetsmarknadsstyrelsen finansierat en i dess regi driven kursgård. Sammanfattningsvis har revisorerna i sin till riksdagen ställda skrivelse anfört följande.

Revisorerna vill till en början erinra om att riksstatsanslaget till För-

läggningsbyggnader m. m. och motsvarande programmedel skall användas till utgifter för arbetsmarknadsstyrelsens bostadsförläggningsverksamhet för i beredskapsarbeten sysselsätta, deltagare i arbetsmarknadsutbildning och överflyttad arbetskraft samt för anskaffande och uppförande av familjebostäder åt zigenare. Inkomster av bostadsförläggningsverksamheten skall redovisas under anslaget. Revisorerna anser sig inte kunna dela arbetsmarknadsstyrelsens mening att nämnda medel, vilka alltså anvisats för styrelsens sysselsättningsbefrämjande verksamhet, bort kunna anlitas för investeringar i en kursgård av den permanenta karaktär som kännetecknar styrelsens anläggning på Aske. Revisorerna kan inte heller finna att anslagsanvändningen kan motiveras av den omständigheten, att vissa delar av arbetena hade kunnat drivas som beredskapsarbete. Revisorerna har därför anslutit sig till den i granskningspromemorian och av riksrevisionsverket uttalade meningen, att arbetsmarknadsstyrelsen överskridit sina befogenheter genom att frångå de givna förutsättningarna för kursgårdens anskaffning och drift samt genom att till denna investering utnyttja för andra ändamål avsedda anslag.

Nu angivna förhållande har revisorerna ansett sig böra bringa till riksdagens kännedom.

I sitt av riksdagen godkända betänkande nr 3 år 1974 har inrikesutskottet uttalat bl. a. följande med anledning av revisorernas skrivelse.

Det ankommer inte på utskottet att pröva ansvarsfrågan och därmed sammanhängande aspekter på det av revisorerna redovisade ärendet. Vissa av de problem som sammanhänger med de gjorda investeringarna vid kursgården har numera prövats av Kungl. Maj:t som vidtagit härav föranledda åtgärder. Mot propositionens förslag att medel beräknas för kapitalkostnader avseende redan utförda investeringar har utskottet ingen erinran. I övrigt konstaterar utskottet att delprogrammet Förläggingsbyggnader m. m. är avsett att utgöra ett led i AMS:s sysselsättningsfrämjande verksamhet. Någon ändring i den inriktningen har inte aktualiserats tidigare hos statsmakterna och är heller inte aktuell f. n.

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet att riksdagen för sin del lägger revisorernas skrivelse till handlingarna.

Statsmyndigheternas information till och kontakt med allmänheten

I denna fråga har revisorerna med skrivelse till Kungl. Maj:t år 1972 förordat en rad åtgärder för effektivisering av statsmyndigheternas informationsverksamhet. Av 1973 års verksamhetsberättelse framgår att någon åtgärd i ärendet inte hade vidtagits för det dåvarande.

I ämbetsskrivelse från finansdepartementet till nämnden för samhällsinformation den 31 maj 1974 har uttalats följande.

Kungl. Maj:t uppdrar åt nämnden för samhällsinformation att i samråd med televerket se över myndigheternas uppgifter i telefonkatalogen och därvid utforma förslag till alternativa modeller för olika myndighetskategoriers informationsgivning på detta sätt.

Med hänsyn till den utveckling som sker beträffande de i granskningspromemorian behandlade frågorna och de i remissbehandlingen framkomna synpunkterna lämnar Kungl. Maj:t övriga förslag utan åtgärd.

Riksdagens revisorers remissyttrande till finansdepartementet den 4 april 1974 över budgetutredningens betänkande Budgetreform jämte bilagor (SOU 1973: 43—46)

Genom remiss den 18 december 1973 har tillfälle beretts riksdagens revisorer att avge yttrande över budgetutredningens betänkande Budgetreform jämte bilagor (SOU 1973: 43—46). Med anknytning i huvudsak till betänkandets kapitelindelning får revisorerna anföra följande i ämnet.

1. Den statliga budgeten

I ett inledande avsnitt lämnar budgetutredningen några allmänna uppgifter om den statliga budgeten och redovisar i anslutning därtill sin syn på budgetens karaktär och syften. Denna redovisning utmärks dock av en viss oklarhet. Anledningen härtill torde vara att utredningen blandar samman fyra saker, nämligen dels den statliga verksamheten i allmänhet, omfattande även de politiska värderingar som ligger till grund för och genom olika medel styr denna verksamhet, dels de värderingar som kommer till uttryck i en bestämd budgetpolitik, dels själva budgeten jämte den process genom vilken budgeten kommer till och får rättslig verkan, dels ock den serie av åtgärder, oftast på myndighetsnivå, genom vilka de av statsmakterna i budgettermer uttryckta avsikterna förs ut i praktiskt handlande och genom vilka resultatet därav redovisas.

Givetvis är det inte något fel att i en undersökning som den förevarande sätta in budgeten i dess politiska sammanhang eller att beröra de aktiviteter på finansförvaltningens område som den ger upphov till. Tvärtom torde detta vara nödvändigt, om en allsidig bild av hithörande förhållanden och relationer skall kunna förmedlas. De skilda begreppen — liksom verkligheterna bakom dem — måste emellertid då hållas isär, så att inte företeelser utan omedelbart samband med budgeten som sådan kopplas till denna. I annat fall leder inte framställningen till den insikt om budgetens egentliga innebörd som synes önskvärd. Några exempel härpå skall lämnas i det följande.

Enligt budgetutredningen har den statliga budgeten tre syften eller huvudmål, vilka anges med orden "inkomstfördelning", "resursstyrning" och "samhällsekonomisk balans".

Att statsbudgeten, sådan den i dag praktiskt fungerar, övar inflytande

på inkomstfördelningen i samhället är i och för sig riktigt. Men denna effekt härrör inte från någon i budgeten inneboende egenskap med automatiskt verkande kraft. Om budgeten skall lämna ett större eller mindre bidrag till en utveckling i inkomstutjämning syfte beror helt av dess innehåll, d. v. s. av värderingarna hos dem som beslutar om samhällspolitiken och därmed om budgetpolitiken. Rent tekniskt erbjuder det inte någon svårighet att konstruera en budget som till alla delar är neutral i berört hänseende. Det är därför inte korrekt att säga, att den statliga budgeten som sådan har en viss inkomstfördelning som huvudmål.

Motsvarande gäller om budgetens förhållande till den samhällsekonomiska balansen. Även här är det fråga om den utformning och den sammansättning som man ger budgeten, inte om någon påverkan som utgår från budgeten som sådan. Statsmakterna kan använda budgeten som ett instrument, vid sidan av andra, för stabiliseringspolitiska strävanden, men de kan likaväl underlåta att använda budgeten i detta syfte. På samma sätt som inkomstutjämningen är den samhällsekonomiska balansen ett politiskt mål, beroende av statsmakternas värderingar och prioriteringar, däremot inte ett tillstånd som budgeten med nödvändighet måste vara inriktad på.

Om resursstyrningen slutligen säger budgetutredningen, att budgeten har det viktiga syftet att åstadkomma ett effektivt utnyttjande av samhällets resurser. Då utredningen flera gånger kommer tillbaka till detta spörsmål, kan det vara skäl att något stanna vid frågan om den statliga budgeten som resursfördelare.

Om den nyss återgivna uppfattningen vore riktig, d. v. s. om den statliga budgeten hade som ett huvudsyfte att styra samhällets resurser i en bestämd riktning, skulle detta förutsätta att vårt land tillämpade en konsekvent utbyggd planhushållning, inom vilken alla ekonomiska principbeslut vore centraliserade till statsledningen. Så är emellertid, som bekant, inte fallet. Fördelningen av de inom landet tillgängliga resurserna på investering, lagerhållning och konsumtion, på industri, byggnadsverksamhet, jordbruk och tjänstenärings, på tung industri och lätt industri, på olika typer av transportmedel och energiförbrukning, för att nu nämna några karakteristiska ekonomiska aktiviteter, bestäms i princip inte genom den statliga budgeten utan på annat sätt, även om de över budgeten finansierade investeringarna kan ha en direkt styrande effekt inom vissa sektorer. Budgeten utgör inte någon försörjningsplan för samhället i dess helhet, någon normerande och tvingande nationalbudget som arbetar med reala storheter.

En annan sak är att den statliga budgeten genom sitt innehåll kan påverka (och sedan länge har påverkat) den allmänna efterfrågan och prisnivån. I denna indirekta mening finns naturligtvis ett samband mellan budgeten och resursanvändningen i samhället. I samma riktning verkar det inflytande som budgeten numera har över inkomstbildningen och

över speciella regioners och näringars utveckling. Det är emellertid härvid en fråga snarare om korrektiv av en på prismekanismen baserad resursanvändning än om en aktiv fördelning och styrning av landets totala resurser. En sådan påverkan kan staten f. ö. utöva även genom andra instrument än budgeten, exempelvis genom lagbestämmelser och diskontoförändringar.

Att märka är vidare att statsbudgeten inte ens när det gäller den rent statliga sektorn tillhandahåller några "resurser", om man nämligen därmed menar något mera än enbart finansiella resurser. Vad budgeten ställer till förfogande är *köpkraft*, som företrädesvis genom skatter och upplåning dras in till staten för att sedan via budgetens olika utgiftsposter portioneras ut till de ändamål som staten enligt rådande politiska värderingar vill finansiellt stödja. En del av inkomstmedlen går därvid i form av s. k. transfereringar tillbaka till hushåll och företag, en del får kommunala samfälligheter disponera som bidrag till finansieringen av viss på dem ankommande verksamhet, en del använder staten för egen konsumtion och investering, huvudsakligen med olika myndigheter som verkställande organ.

Det är dessa myndigheter som i nyss nämnt syfte efterfrågar arbetskraft och materiella nyttigheter och därmed omvandlar den köpkraft som anslagsmedlen representerar till resurser. Till följd härav blir resursstyrningen och resursanvändningen i statens egen verksamhet väsentligen en fråga om de regler som gäller eller bör gälla för myndigheternas handlande. Men oavsett vilka ändamål som staten vill tillgodose och oavsett vilka administrativa metoder som tillämpas inom förvaltningen, är budgeten till sin grundkaraktär alltid en inkomst- och utgiftsstat, ett system av betalningsströmmar och finansiella transaktioner i övrigt. Har man inte detta klart för sig, blir blicken för budgetens funktion och innebörd lätt skymd.

Budgetutredningen säger sig i sitt arbete med att försöka finna former för en förbättrad resursstyrning från statsmakternas sida ha utgått från det synsätt på planerings- och budgetsystem som brukar presenteras under samlingsrubriken programbudgetering. I anslutning därtill lägger utredningen fram förslag till fem olika åtgärder som **anses** innebära en tillämpning av programbudgetering "på statsmaktsnivå". De åtgärder eller komponenter som därmed åsyftas är en klarare rollfördelning, en analys av verksamheternas mål och medel, en ändamålsinriktad budget, ett planeringssystem med inriktning på alternativtänkande samt prestations- och kostnadsredovisning.

I betydande utsträckning berör emellertid de nämnda förslagen snarare myndigheternas än statsmakternas verksamhet. I och för sig är detta inte förvånande, eftersom programbudgetering i första hand är en metod för administrativ planering, styrning och redovisning, med framställda nyttigheter, därav föranledda kostnader och slutligt uppnådda re-

sultat inom en på visst sätt avgränsad verksamhet som grundläggande element. Budgetering på statsmaktsnivå har andra och vidare syften. Visserligen måste en konsekvent genomförd programbudgetering inom förvaltningen få konsekvenser även för statsbudgetens utformning, men dessa konsekvenser begränsar sig huvudsakligen till myndighetsanslagens konstruktion och den allmänna anslagsgrupperingen. Som tidigare berörts är statsbudgeten en inkomst- och utgiftsstat, ett system för omfördelning och fördelning av köpkraft, ett tekniskt instrument för statsmakternas politiska ambitioner. I sina budgetbeslut har statsmakterna därför intresse inte bara av anslagsförvaltningens sakliga effekter utan också av frågor som rör skatteuttag, upplåningsbehov, transfereringar och konjunkturpolitiska bedömanden. Hur dessa frågor skall angripas och lösas ger programbudgeteringen inte någon anvisning om. Att tala om programbudgetering på statsmaktsnivå ter sig därför föga meningsfullt.

Nu berört förhållande behöver självfallet inte hindra att den finansiella förkalkyl som statsbudgeten utgör, i den mån så är möjligt, kompletteras med sammanfattande uppgifter om myndigheternas programplaner. Revisorerna kommer också att föreslå i det följande att frågan om en sådan breddning av statsmakternas beslutsunderlag prövas vid en allmän övergång till programbudgetering inom statsförvaltningen.

Det kan tilläggas att i budgetutredningens direktiv uttryckligen betonas att den statliga budgeten i princip är en redovisning av kassa-transaktioner. Budgeten sägs vidare vara ett av de viktigaste medlen för uppnående av den ekonomiska politikens mål. Enligt direktiven bör ett nytt budgetsystem utformas så, att det kan utgöra ramen för en sammansatt och med hänsyn till de existerande målen avvägd budgetpolitik. Åt utredningen har också getts den allmänna uppgiften att överväga former som kan underlätta bedömningen av olika budgetpolitiska åtgärders samhällsekonomiska effekt. Revisorerna anser att det skulle ha varit till fördel för utredningsarbetet, om denna distinktion mellan budget och budgetpolitik hade upprätthållits.

2. Resursstyrning genom budgeten

Vad budgetutredningen kallar för en förbättrad resursstyrning bör enligt dess mening, såsom redan har nämnts, kunna nås genom en klarare rollfördelning i budgetarbetet. Redan nu gäller den principen, att regering och riksdag skall fastställa mål och riktlinjer för den statliga verksamheten, medan myndigheterna har att fullgöra de konkreta förvaltningsuppgifterna. Utredningen anser emellertid att denna princip bör tillämpas mera konsekvent i fortsättningen. Statsmakterna bör sålunda ta på sig ett ökat ansvar för verksamhetens själva inriktning i varje särskilt fall, medan myndigheterna skall ges ett ökat ansvar för val av de medel som erfordras för att anbefallda uppgifter skall kunna lösas. I

stället för kvantitativa regleringar skall den anslagssumma som ställs till förfogande för ett visst ändamål därvid användas som styrmedel.

Utredningen lägger inte fram något direkt förslag i angivet syfte men förutsätter att de föreskrifter som nu begränsar myndigheternas rörelsefrihet i olika avseenden skall ses över i det fortsatta utvecklingsarbetet. Med hänsyn till de långsiktiga konsekvenser för staten som myndigheternas beslut kan få, t. ex. vid anställning av personal, anses dock vissa inskränkande bestämmelser alltjämt böra finnas.

Om programbudgeteringens idé tillämpades i sin mest renodlade form, skulle myndigheterna helt fritt kunna disponera tilldelade anslagsmedel för att anskaffa de resurser som de ansåg sig behöva för verksamheten. Sannolikt skulle därigenom vissa administrativa fördelar kunna vinnas. Av de skäl som budgetutredningen anför torde dock en sådan absolut obundenhet inte vara tillrådlig. I likhet med utredningen anser därför revisorerna att ett modifierat system för myndighetsstyrning genom budgeten bör tillämpas. Revisorerna delar också utredningens uppfattning att s. k. marknadsallokering bör komma i fråga bara vid avgiftsfinansierad och efterfrågestyrd verksamhet.

Det kan i sammanhanget finnas skäl att varna för de tendenser till att likställa statsmyndigheter med kommersiella företag som förekommer på sina håll. Självfallet måste även i förvaltande verksamhet all tillbörlig hänsyn tas till ekonomiska faktorer, och revisorerna har för sin del alltid strävat efter att väcka ökad förståelse hos myndigheterna för en sådan ståndpunkt. Förvaltningsverksamheten har dock vissa särdrag som inte låter sig fångas i företagsekonomiska termer, och en konsekvent marknadsmodell kan därför tillämpas i denna verksamhet blott i särskilda fall.

För att det skall bli möjligt att nå fram till en klarare bestämning av de mål som skall gälla för statsverksamheten förordar budgetutredningen att s. k. mål-medel-analyser skall utföras. En sådan analys kan sägas vara ett sätt att konkretisera de allmänna målen genom att bryta ned dem i mera gripbara delmål och att i anslutning därtill fastställa de medel som bidrar till att ett visst mål uppnås. Därigenom får man en uppfattning om hur olika medel samverkar. Ett alternativ är att vid analysen utgå från medlen för att klarlägga målen.

Målen för statsverksamheten och därmed riktlinjerna för statsmyndigheternas handlande är, såsom budgetutredningen framhåller, ofta mycket allmänt formulerade. En systematisering och genomlysning av problemen på angivet sätt kan därför utan tvivel ha sitt värde i arbetet på att finna verksamhetens mest rationella inriktning. Metoden i fråga ter sig dock i vissa avseenden starkt teoretisk och kan säkerligen på många områden ersättas av enklare administrativa hjälpmedel. För att inte i onödan komplicera det praktiska förvaltningsarbetet bör den därför användas med en viss urskillning.

Den mål-medel-analys för statsverksamheten som budgetutredningen förordar skall inte bara fungera som administrativt hjälpmedel utan också bilda underlag för en ändamålsindelning av den statliga budgetens utgiftssida. De nuvarande huvudtitlarna skall sålunda enligt utredningen ersättas med särskilda sektorer, vilka definieras som större områden av offentliga, företrädesvis statliga verksamheter eller åtgärder med gemensamma eller likartade mål. Sektorerna skall i sin tur delas in i huvudprogram och program. Som en huvudregel anges vidare att för varje program skall finnas ett anslag för finansiering av den därmed förbundna verksamheten. Genom en sådan omläggning anses den statliga verksamhetens huvudmål komma att klarare framgå av budgeten och rationella avvägningar i budgetprocessen underlättas.

Budgetutredningen lägger inte fram något genomarbetat förslag till ändamålsindelning av budgetens utgiftssida utan ger bara ett exempel på hur en ändamålsgrupperad budget skulle kunna vara utformad. Detta exempel har den nuvarande budgetuppställningen som utgångspunkt. Den nya indelningen bör enligt utredningen komma till stånd "på sikt", sedan ett konkret förslag därtill gjorts upp av en särskild arbetsgrupp och statsmakterna fattat principbeslut i frågan.

Otvivelaktigt förhåller det sig så, att den nuvarande statsbudgeten är mindre överskådlig och ofta inte förmedlar den upplysning om statsmakternas intentioner som vore önskvärd. Detta gäller i första hand budgetens utgiftssida. Till följd härav har det blivit nödvändigt att genom finansstatistiska analyser i efterhand gruppera om de olika budgetposterna, så att statsverksamhetens ändamålsinriktning och realekonomiska sammanhang klarare framträder. Förutom statsbudgetens uppdelning på tre delar eller enheter, nämligen driftbudget, kapitalbudget och totalbudget, beror nämnda förhållande framför allt på att driftutgifterna är sammanförda under departementsrubriker som inte alltid ger tillräcklig information om utgifternas karaktär.

Samtidigt måste hållas i minnet att departementsindelningen, och därmed även redovisningen på departementshuvudtitlar, ursprungligen var avsedd att ge uttryck just för statsverksamhetens syftemål och alltså i betydande utsträckning fyller denna funktion. Den möjlighet till avvägning mellan olika sakområden som budgetutredningen med rätta anser böra utmärka en rationell budgetuppställning saknas ej heller inom den nuvarande riksstatens ram. Någon principiellt avgörande skillnad föreligger således ej — eller behöver i varje fall inte föreligga — mellan en departementsindelning och en ändamålsindelning av den statliga budgeten.

Att budgeten detta till trots inte alltid ger adekvat upplysning om statsverksamhetens huvudsyften och innehåll beror på att den nuvarande departementsindelningen, sedd från finansstatistisk synpunkt, är mindre rationell. Visserligen har omflyttningar av arbetsuppgifter mel-

lan departementen gång efter annan vidtagits, men dessa beslut har för-
anletts snarare av dagsaktuella behov än av principiella överväganden
med särskild hänsyn tagen till budgetära krav. Det är f. ö. först under
senare år som det nära sambandet organisation-budgetering-verksamhet
börjat studeras på ett mera systematiskt sätt.

I det betänkande vari statskontorets grundläggande utredning om pro-
grambudgetering redovisas (SOU 1967: 11, del I) står på s. 89 bl. a. föl-
jande.

Innan programbudgetering införs inom en myndighet är det nödvän-
digt att göra en ingående undersökning av dess organisation och arbets-
rutiner med syfte att bl. a. utvälja logiskt lämpliga program och att om
så erfordras vidta organisatoriska förändringar för att få organisationen
att ansluta till programmens verksamhetsflöde. Detta kan vara nödvän-
digt för att uppfylla önskemålet att få klara gränser mellan de budget-
ansvariga chefernas ansvarsområden. Man måste räkna med att program-
indelningen kan behöva fortlöpande omprövas allteftersom verksam-
heten inom myndigheten förändras.

Om avsikten är att låta den statliga verksamhetens ändamål komma
till klarare uttryck på budgeten, en uppfattning som revisorerna princi-
piellt ansluter sig till, torde det nu återgivna uttalandet äga full giltighet
även för de högsta statsorganen och för statsförvaltningens gruppering i
stort.

Enligt gällande bestämmelser ankommer det på Kungl. Maj:t att be-
sluta om fördelningen av ärenden mellan departementen. Med hänsyn
till i det föregående anförda omständigheter anser emellertid revisorerna
att det för frågans allsidiga belysning skulle vara till fördel, om ett beslut
om ändrad uppställning av budgetens utgiftssida föregicks av en när-
mare utredning av departementsindelningen. En mera funktionell indel-
ning, med saklig anknytning till de huvudmål som statsverksamheten
syftar till, borde därvid övervägas. Lämpligt synes vara att de inom re-
spektive förvaltningsområden verksamma myndigheternas allmänna äm-
nesinriktning samtidigt sågs över. Det kan eljest befaras att mindre ra-
tionella organisationsformer skulle komma att bevaras, varigenom ända-
målsinriktningen av budgeten kunde i onödan försvåras eller rent av
förhindras. Det av budgetutredningen anförda exemplet på ny budget-
uppställning, vilket såsom separata sektorer presenterar sakområden
som är funktionellt nära förbundna med och avhängiga av varandra, vi-
sar att sådana farhågor inte saknar fog.

En departementsreform i nu angivet syfte skulle medföra den stora
fördelen, att uppdelningen av budgetens utgiftssida på departementshu-
vudtitlar kunde behållas. Av många skäl synes det nämligen önskvärt att
den organisation som ytterst ligger till grund för och bär upp den stat-
liga verksamheten avspeglas i budgeten. Som antytts i det föregående är
det för effektiviteten i en viss verksamhet av stor betydelse att klart av-

gränsade ansvarsområden föreligger. I modern budgetering är detta en av de ledande principerna. Om emellertid budgetposterna grupperas utan hänsyn till departementsindelningen och om till olika departement knutna utgiftsändamål förs till en och samma sektor såsom i budgetutredningens exempel, uppstår lätt en risk för att ansvaret för verksamheten inom ett bestämt sakområde fördunklas och att den centrala styrningen försvåras. Vad som kan synas teoretiskt riktigt i en viss ändamålsindelning måste också vägas mot det administrativt hanterliga. Som utredningens exempel ytterligare visar, kan en budgetindelning utan förankring i det organisatoriska underlaget leda till att man får en omfattande diversepost av departement och myndigheter som saknar naturlig anknytning till någon av budgetens sektorer. En sådan anordning är knappast ägnad att befordra den åskådlighet och klarhet som bör vara målet för en reform på förevarande område.

Ett bibehållande, under förut angivna förutsättningar, av departementshuvudtitlarna på statsbudgetens utgiftssida betyder inte att fördelarna med en ändamålsindelning behöver gå förlorade. Varje huvudtitel skulle ju svara mot en funktionellt avgränsad sektor, omfattande de verksamhetsgrenar som har överensstämmande eller likartade slutmål. Det vore ej heller någon svårighet att dela in huvudtitlarna i huvudprogram och program, så att de särskilda ändamålen med sektorns verksamhet klart framträdde. Genom en sådan uppställning skulle det också vara lättare att utan ingrepp i den grundläggande sektorsindelningen anpassa budgeten till de förändringar som den fortskridande samhällsutvecklingen för med sig.

Revisorerna är medvetna om att det för en viss departementsindelning finns andra motiv än de rent budgetära. Inte minst viktiga är de politiska önskemål som kan föreligga. Dessa önskemål skulle emellertid efter en departementsreform av förut angivet slag kunna tillgodoses exempelvis genom ett system med biträdande ministrar för sakområden som av en eller annan anledning ter sig särskilt angelägna i en given situation.

Revisorerna får sålunda föreslå att frågan om en omfördelning av arbetsuppgifterna mellan departementen efter funktionella grunder tas upp till övervägande, innan beslut om ändrad huvudindelning av budgetens utgiftssida fattas.

Bland budgetutredningens förslag till effektivisering av de styrmedel som står till statsmakternas förfogande inom budgetsystemets ram ingår till sist en förbättring av planeringen. Enligt budgetutredningen utmärks den nuvarande planeringen av vissa svagheter, i första hand bristen på långsiktighet, vilket leder till att statsmakterna inte får ett för budgetbesluten tillräckligt instruktivt och lämpligt avvägt informationsmaterial. Utredningen vill häva dessa brister genom delvis nya planeringsförfaranden.

Utgångspunkten för all statlig planering i nu avsedd mening bör enligt budgetutredningen vara s. k. perspektivstudier, avseende en sektors utveckling och problem på lång sikt. Härmed åsyftas ett tidsperspektiv på 10 à 20 år eller längre. Dessa studier bör fullföljas genom mera detaljerade sektorstudier, i vilka vissa utvecklingslinjer tas upp till närmare undersökning. Möjligheten att såväl höja som sänka de totala resursanspråken för sektorn i förhållande till en oförändrad ambitionsnivå bör därvid belysas. Sektorstudierna bör omfatta en tidsperiod av fem år. Mot bakgrunden av härigenom framkomna resultat skall i särskilda budgetdirektiv ramar och inriktning för myndigheternas budgetförslag anges. Dessa direktiv, som innebär en ytterligare avgränsning och specificering av planeringen, bör utformas så att myndigheternas anslagsframställningar på ett bättre sätt än nu tillgodoser statsmakternas behov av relevant beslutsunderlag. Utöver budgetförslag skall varje myndighet upprätta verksamhetsplan och internbudget, som utgör den sista och mest konkreta fasen av planeringen.

Det nu i största korthet beskrivna planeringssystemet sägs allmänt ha till syfte att redovisa olika alternativ och därmed skapa handlingsfrihet för dem som skall fatta beslut på olika nivåer.

Med statsverksamhetens nuvarande omfattning och konsekvenser för en mångfald samhällsområden är en noggrann planering av de statliga insatserna mera angelägen än någonsin. Därmed nås såväl perspektiv på utvecklingen som möjlighet till rationella avvägningar mellan olika behov, vilket i sin tur skänker erforderlig stadga åt den löpande verksamheten. Revisorerna har också upprepade gånger i samband med sitt granskningsarbete betonat önskvärdheten av en bättre planering inom olika förvaltningsområden. I stort kan därför revisorerna instämma i budgetutredningens synpunkter på förevarande förslag.

Det kan samtidigt vara på sin plats att erinra om att planering i viss mån har blivit en modelföreteelse i våra dagar, yttrande sig bl. a. i en övertro på dess förmåga att förutsäga framtida skeenden och utvecklingsförlopp. Åtskilligt av det som går under beteckningen "långsiktig planering" är inte heller något annat än extrapoleringar av för ögonblicket skönjbara tendenser. Det onekligen värdefulla styrinstrument som planeringen utgör för statsmakterna bör därför hanteras med varsamhet, så att inte tid och kostnader läggs ned på meningslöst utredande. Planeringen får med andra ord inte bli ett självändamål. Detta gäller särskilt de s. k. perspektivstudierna med deras långa tidshorisonter. Beträffande många verksamhetsområden — speciellt sådana som är mindre tekniskt betonade — är det i dag nästan omöjligt att bilda sig en uppfattning om de värderingar som kommer att vara förhärskande 20 år framåt i tiden, medan i andra fall sannolikheten av de till en viss trend knutna förändringarna lättare kan bedömas.

I ett speciellt avseende vill revisorerna framhålla följande.

Budgetutredningen har utgått ifrån, såsom redan nämnts, att genom de s. k. sektorstudierna olika alternativ skall belysas, avseende både höjningar och sänkningar av gällande ambitionsnivå. Med instämmande häri önskar revisorerna stryka under angelägenheten av att i den statliga planeringen mål och regelsystem för skilda verksamheter fortlöpande omprövas, vilket skulle både öka den finanspolitiska handlingsfriheten och underlätta avvecklingen av otidsenliga eller eljest mindre angelägna anordningar. Genom den överblick de skänker synes sektorstudierna lämpa sig särskilt väl som ram för dylika översyner. Inte minst med hänsyn härtill finner revisorerna det önskvärt, att de arbetsgrupper som enligt utredningens förslag skall svara för sektorstudierna får en sådan konstruktion att riksdagens insyn i och inflytande över den statliga planeringen säkras utan att fördenskull administrativa svårigheter behöver uppstå. Särskilt angeläget är att det politiska ansvaret inte blir oklart. Revisorerna vill i sammanhanget erinra om att 1973 års riksdag på förslag av finansutskottet i dess betänkande nr 13 uppdragit åt talmanskonferensen att låta överväga konsekvenserna för riksdagens arbetsformer av en långsiktig statlig planering.

3. Budgeten i stabiliseringspolitiken

Budgetutredningen har haft som särskilt uppdrag dels att pröva hur den statliga budgeten skall kunna bli ett så effektivt instrument i stabiliseringspolitiken som möjligt, dels att överväga hur en ökad samordning mellan kommunernas verksamhet och stabiliseringspolitiken skall kunna komma till stånd. Härutinnan föreslår utredningen i stort sett följande.

Författningsbundna driftbidrag och transfereringar, såsom folkpensioner, barnbidrag och bostadstillägg till barnfamiljer, bör i stabiliseringspolitiskt syfte kunna höjas tillfälligt under löpande budgetår. Behov av sådana höjningar bör kunna beaktas även i det förberedande budgetarbetet och beslutade reformer på området kunna få träda i kraft vid en tidigare tidpunkt än ursprungligen avsetts. Vid höjningar bör hänsyn tas till eventuella långsiktiga bindningar. Däremot bör de nämnda bidragen inte sänkas av stabiliseringspolitiska skäl.

Vad den statliga förvaltningsverksamheten beträffar bör såväl nyanställningsstopp som anslagsvariationer kunna användas i stabiliseringspolitiskt syfte under löpande budgetår. Det måste anses olämpligt att av stabiliseringspolitiska skäl öka antalet fast anställda under lågkonjunktur. Motsvarande åtgärder bör kunna tillämpas för kommittéer, försöksverksamhet o. dyl.

De statliga investeringarna bör kunna användas mera aktivt än nu i stabiliseringspolitiken. Följande förfarande skall därvid tillämpas:

- myndigheterna redovisar i sina budgetförslag så långt möjligt de begärda investeringsobjektens varaktighet i tiden och deras regionala effekter

- statsmakterna tar ställning till investeringsverksamhetens inriktning och omfattning mot bakgrund av långsiktiga bedömningar
- godkända objekt och objektgrupper delas in dels i sådana som skall utföras eller påbörjas under det närmast framförliggande budgetåret ("objekt i etapp I"), dels i sådana som, beroende av konjunkturläget, kan anstå till följande budgetår ("objekt i etapp II")
- även statsbidragsstödda objekt och objektgrupper delas in på detta sätt
- etapp II bör vara så omfattande och ha en så varierad sammansättning att skilda konjunkturlägen i olika regioner och näringsgrenar kan mötas
- myndigheterna anmäler väsentliga avvikelser från fastställda investeringskalkyler enligt etapp I under löpande budgetår till regeringen
- regeringen kan delegera till arbetsmarknadsstyrelsen att inom sektoriella och regionala ramar besluta om igångsättningen av sådana objekt i etapp II som inte medför långsiktiga konjunkturpolitiska bindningar.

I fråga om den direkta skatten bör uttagsprocenten för den preliminära statliga inkomstskatten kunna varieras under löpande år, vilket innebär att det skattebelopp som skall betalas in bör kunna öka eller minska med en procentuell andel. Uttagsändringarna, som bör kunna gälla både fysiska och juridiska personer, bör vara av begränsad storlek och varaktighet. Den slutliga skatten bör i dylika fall beräknas som ett vägt medelvärde av de uttagsprocentsatser som har gällt under året.

Mervärdesskatten, de s. k. punktskatterna och investeringsavgiften bör kunna ändras snabbt och när som helst under året. Regeringen bör få fullmakt av riksdagen att enligt vissa regler självständigt besluta i dessa frågor.

Arbetsgivar- och investeringsavgifterna bör liksom hittills kunna användas i konjunkturpolitiken, den senare även regionalt.

För att kommunernas ekonomiska verksamhet skall kunna bättre samordnas med stabiliseringspolitiken bör, utöver smärre jämkningar i effektiviseringssyfte av redan tillämpade hjälpmedel, flertalet investeringsbidrag till kommunerna förbindas med en konjunkturklausul som gör det möjligt för regeringen att både höja och sänka det ordinarie bidraget med en viss procentsats. Vidare bör depositionsavgifter, svarande mot en viss andel av beräknade byggnadskostnader, kunna tas ut på kommunala byggnadsinvesteringar. Slutligen bör den kommunalekonomiska utredningen få i uppdrag att pröva frågorna om variationer i utbetalningen av kommunalskattemedel, om begränsningar av den kommunala utdebiteringen samt om mervärdesskatt på och prisreglering av avgiftsfinansierad kommunal verksamhet.

De här i korthet återgivna förslagen har inte gett revisorerna anledning till erinran eller särskilt uttalande utom i ett avseende.

Revisorerna vill sålunda erinra om att den nya regeringsformen innehåller en föreskrift (8 kap. 6 §), genom vilken befogenhet tillerkänts finans- och skatteutskotten att under särskilt angivna förutsättningar besluta på riksdagens vägnar om regeringsförslag som gäller annan skatt än skatt på inkomst, förmögenhet, arv eller gåva. Befogenheten avser tid då riksmöte ej pågår. Den nu återgivna föreskriften bygger på ett förslag i propositionen 1973:90, som riksdagen fann innebära en lämplig avvägning av de skilda synpunkter på förevarande spörsmål som hade kommit fram under remissbehandlingen av grundlagberedningens betänkande. Enligt revisorernas mening har därmed frågan om den stabiliseringspolitiska beredskapen på beskattningens område under samtidigt hänsynstagande till riksdagens traditionella finansmakt lösts på ett rimligt sätt. Revisorerna får därför avstyrka utredningens förslag, att regeringen skall kunna bemyndigas att enligt vissa regler självständigt besluta om ändringar av de indirekta skatterna.

4. Budgetprocessen

Den statliga budgeten, den s. k. riksstaten, består för närvarande av två separata delar, driftbudgeten och kapitalbudgeten, vilka sedan år 1966 förts samman i en totalbudget. Uppdelningen på en driftbudget och en kapitalbudget går tillbaka till 1937 års budgetreform och har sin sakliga grund i en önskan att värna om den statliga förmögenheten, vilket har ansetts förutsätta att driftinkomster och driftutgifter skall balansera åtminstone på längre sikt och att förhållanden som påverkar förmögenhetsställningen därför skall klart framgå av budgeten. Det synsätt som ligger bakom totalbudgetens idé är inte på samma sätt bundet vid budgetbalansens problem utan tar mera sikte på statsbudgetens möjlighet att öva inflytande på konjunkturförloppet. Utgångspunkten för detta synsätt är att statsutgifternas samhällsekonomiska betydelse i princip är densamma, vare sig de har karaktären av driftutgifter eller av kapitalutgifter.

Till följd av den konstruktion som statsbudgeten sålunda fått ger den inte längre uttryck för någon enhetlig grunduppfattning i hithörande ting, vilket lett till att överskådligheten och det inre sammanhanget i stor utsträckning gått förlorade. Möjligheten att omedelbart tyda och rätt härleda olika budgetposter har också starkt begränsats. Värdet av den information som budgeten förmedlar har därtill minskat i viktiga avseenden. Ytterligare en svaghet är att den till budgeten knutna redovisningen blivit onödigt komplicerad, vilket inte minst gäller förmögensredovisningen.

Mot denna bakgrund föreslår budgetutredningen att den nuvarande riksstaten, med sin uppdelning på driftbudget, kapitalbudget och totalbudget, ersätts med en enhetlig statsbudget som omfattar både drift- och kapitalutgifter. Av de reformer som förordas av utredningen måste

denna betecknas som den sakligt mest betydelsefulla, då 1937 års budgetidéer därmed slutligt avvecklas till förmån för en efter mera tidsenliga principer uppbyggd statsbudget, vilken gör det möjligt för statsmakterna att utan formella hinder ge budgeten det innehåll som svarar mot realekonomiska behov.

De följdförslag som utredningen lägger fram i förevarande sammanhang innebär i stort sett följande.

Den nuvarande kapitalfondredovisningen slopas. De myndigheter som har att svara för särskilda kapitaltillgångar skall i stället redovisa dessa på en enhetlig balansräkning. Tillgångarna bör i allmänhet värderas efter sitt nyanskaffningsvärde och omvärderingar av förmögenheten göras direkt på balansräkningen. De sålunda redovisade tillgångarna skall på sedvanligt sätt avskrivas och förräntas. Till grund för förräntningskravet skall läggas, förutom nyanskaffningsvärdet, en av regeringen fastställd kapitalränta som ersätter den nuvarande normalräntan. För vissa myndigheter bör balansräkningen kompletteras med en resultaträkning.

Till grund för beslut om investeringar bör ligga investeringsbedömningar, som baseras på särskilda investeringskalkyler, d. v. s. finansiella beräkningar av de framtida betalningsströmmar som kan väntas komma att föranledas av investeringarna i fråga. Diskonteringsränta bör därvid fastställas av regeringen. Även alternativa kalkyler och efterkalkyler bör göras. I vissa fall bör underlaget för investeringsbesluten breddas genom att samhällsekonomiska kostnads/intäktsanalyser utförs.

De fyra nuvarande anslagstyperna ersätts med en enda anslagstyp, för vilken två regler skall gälla. Regeringen bör sålunda få rätt att under löpande budgetår medge överskridande av anvisat anslagsbelopp med upp till tio procent, alternativt med en miljon kronor. Å andra sidan bör outnyttjade anslagsmedel inte få disponeras efter budgetårets utgång. Anskaffningar som medför utbetalningar över flera budgetår bör dock kunna grundas på ett system med långsiktiga bemyndiganden. Regeringen bör även ha möjlighet att använda en finansfullmakt för att av konjunkturpolitiska skäl sätta i gång nya investeringar. Kassabokföringsprincipen, enligt vilken det är de faktiska in- och utbetalningarna som registreras, skall alltså gälla för budgetredovisningen.

Budgeten bör avgränsas så, att statens samtliga inkomster och utgifter för olika ändamål kommer till synes. Vissa undantag från denna huvudregel får dock förutsättas komma att finnas även i fortsättningen. Socialförsäkringssektorn ligger till stor del utanför budgeten, och någon ändring härutinnan föreslås inte. En redovisning av denna sektor bör dock i informativt syfte lämnas i en särskild bilaga till den proposition, den s. k. budgetpropositionen, som skall motsvara den nuvarande statsverkspropositionen.

Bruttoredovisning av den statliga verksamheten bör vara huvudregel och netto-redovisning tillämpas endast i de fall då man främst vill fästa

uppmärksamheten på ett visst rörelseresultat genom att saldera inkomster mot utgifter. Affärsverkens driftbudgeter bör dock tas upp på den statliga budgeten under formella anslag. Systemet med specialdestination bör i princip upphöra, vilket får betydelse framför allt för de s. k. automobilskattemedlen.

Nuvarande budgetår, löpande under tolv månadersperioden den 1 juli till den 30 juni, behålls.

Revisorerna har tidigare behandlat frågan om riksstatens uppställning som ett särskilt granskningsärende, vilket avslutades med en skrivelse till Kungl. Maj:t den 27 februari 1969. Till grund för skrivelsen låg en i ärendet upprättad granskningspromemoria jämte däröver avgivna remissyttranden. Revisorerna ansåg att de konstruktiva svagheter som nuvarande budgetsystem var behäftat med gjorde en särskild utredning av frågan motiverad och hänvisade i sammanhanget till att i samma års statsverksproposition en översyn av gällande budgetprinciper hade förordats.

Det förslag som budgetutredningen nu lagt fram bygger i allt väsentligt på samma grundsyn i hithörande spörsmål som den nyssnämnda granskningspromemorian gav uttryck för och som revisorerna förklarade sig dela. I promemorian förordades vissa ändringar i budgetuppställningen, utmynnande i en enhetlig statsbudget med enbart intern redovisning av inträffade förändringar av statens förmögenhetsställning, och utredningens förslag kan sägas vara en ytterligare utveckling och konkretisering av dessa rekommendationer. Vidare kan noteras att de synpunkter som revisorerna i andra sammanhang anlagt på frågorna om nuvarande specialbudgeter, om redovisning av affärsverkens driftstater och om den statliga normalräntan har tillgodosetts genom förslaget.

I enlighet härmed tillstyrker revisorerna att den nuvarande riksstaten ersätts med en enhetlig statsbudget, på vilken anslag för både driftutgifter och investeringsutgifter förs upp. Vad budgetutredningen härutöver anfört och förordat i sammanhanget, avseende framför allt formerna för den statliga förmögenhetsredovisningen, kan revisorerna likaledes ansluta sig till. Revisorerna förutsätter därvid att en sammanfattande tablå över de olika balansräkningarna kommer att tas in i budgetpropositionen, så att riksdagen får ett tillräckligt informativt underlag för bedömningen av inträffade förändringar i den statliga förmögenhetsställningen.

I två speciella frågor vill revisorerna anföra följande.

Tidigare har nämnts att den statliga budgeten åskådliggör de betalningstransaktioner som väntas komma till stånd under en viss tidsperiod. Redovisningen av budgetutfallet har därför i huvudsak en kassamässig prägel. Inte minst för riksdagens vidkommande skulle det emellertid vara av stort intresse att därutöver få del av en i reala termer uttryckt redovisning av den statliga förvaltningsverksamheten. Med en sålunda inriktad redovisning avses uppgifter om sådana faktorer som in-

täkter (framställda nyttigheter), kostnader (resursanvändning) och resultat (effektivitet). Uppgifterna kan vara ungefärliga. Vid en mera allmän övergång till programbudgetering bör därför övervägas om inte en på lämpligt sätt specificerad sammanställning av de olika myndigheternas programutfall kunde fortlöpande tas in i budgetpropositionen. Erfarenheten får sedan utvisa i vad mån det är möjligt att med denna sammanställning som förebild arbeta fram en programbudget för hela statsförvaltningen.

I en till Kungl. Maj:t den 14 december 1972 avlåten skrivelse har revisorerna på grundval av en i ärendet upprättad granskningspromemoria jämte däröver avgivna remissyttranden påtalat den brist på överensstämmelse i tiden som nu i stor utsträckning föreligger mellan in- och utbetalningar på statsverkets checkräkning. Handlingarna i ärendet har överlämnats till budgetutredningen, som dock inte gått närmare in på problemet. Då, såsom framgår av promemorian, denna brist på samstämmighet leder till vissa mindre tillfredsställande konsekvenser, finner revisorerna det angeläget att frågan uppmärksammas i det fortsatta arbetet med budgetsystemets utformning och utveckling. Att en anpassning av utgifter till inkomster kommer till stånd, behöver självfallet inte hindra att tillfälliga avvikelser från ett visst schema görs av stabiliseringspolitiska skäl.

5. Sammanfattning

Enligt revisorernas mening har budgetutredningen i sina teoretiska utgångspunkter inte gett någon helt rättvisande bild av den statliga budgetens principiella karaktär och funktion. En skillnad måste göras mellan statsverksamheten i allmänhet, budgetpolitiken, den statliga budgeten och den statliga medelsförvaltningen, även om självfallet inbördes sammanhang föreligger. Budgetens innehåll och inriktning bestäms av statsmakterna, och dess syften kan variera alltefter de politiska värderingar som ligger till grund för budgetbesluten. Medelsförvaltningen i sin tur påverkas av budgetanslagens konstruktion och gruppering men därjämte, och i än högre grad, av de administrativa system som myndigheterna har att tillämpa. Statsbudgeten är i sig själv en inkomst- och utgiftsstat, vilken fördelar köpkraft till de ändamål som statsmakterna finansie-llt vill stödja.

Revisorerna ansluter sig till vad budgetutredningen anfört om rollfördelningen mellan statsmakterna och myndigheterna, innebärande att de förra skall ange målen för statsverksamheten, medan en betydande frihet bör tillerkännas de senare i valet av medel för att nå dessa mål. I enlighet härmed instämmer revisorerna i utredningens uppfattning, att myndigheternas arbete bör styras genom en modifierad form av s. k. budgetallokering, varmed avses att anslagsmedel ställs till förfogande

för program med klart angivna ändamål men att samtidigt vissa kvantitativa bindningar till centralt utfärdade regler finns kvar. Revisorerna har inte något att erinra mot att s. k. mål-medel-analyser kommer till användning, under framhävande dock att metoden i fråga bör tillämpas med urskillning.

Revisorerna är av den uppfattningen, att det för frågans allsidiga belysning skulle vara av värde, om ett beslut om ändrad uppställning av budgetens utgiftssida föregicks av en översyn av departementsindelningen. En mera funktionell indelning, med saklig anknytning till de huvudmål som statsverksamheten syftar till, borde därvid övervägas. Genom en sådan omläggning skulle anslagsgrupperingen efter departementshuvudtitlar kunna behållas utan att fördelarna med en ändamålsindelning av budgetens utgiftssida behövde gå förlorade, samtidigt som ett klart organisationsansvar för olika statliga verksamhetsgrenar skulle komma till uttryck på budgeten. Inom varje huvudtitel skulle anslagen föras samman till huvudprogram och program.

Det system för statlig planering som förordas av budgetutredningen ger i princip inte anledning till erinran, även om revisorerna stryker under angelägenheten av att det bör hanteras med en viss varsamhet. Revisorerna anser det önskvärt att mål och regler för statsverksamheten förlöpande omprövas i samband med de s. k. sektorstudierna. Riksdagens insyn i och inflytande över den statliga planeringen bör säkerställas genom en lämplig konstruktion av de arbetsgrupper som skall svara för dessa studier.

De förslag till åtgärder i stabiliseringspolitiskt syfte som läggs fram av budgetutredningen kan revisorerna i stort sett ansluta sig till. Revisorerna avstyrker dock att regeringen får fullmakt att besluta om ändringar av de indirekta skatterna. Den nya regeringsformens bestämmelser i ämnet, som grundar sig på ett förslag i propositionen 1973: 90, anses utgöra en rimlig avvägning mellan kravet på god handlingsberedskap på förevarande område och intresset av att riksdagens traditionella finansmakt bevaras.

Revisorerna, som tidigare har gjort en framställning i denna fråga, tillstyrker att den nuvarande riksstaten med sin uppdelning på driftbudget, kapitalbudget och totalbudget ersätts med en enhetligt utformad statsbudget. Vad budgetutredningen i övrigt anfört och förordat i anslutning till sina överväganden om budgetsystemets konstruktion kan revisorerna likaledes biträda. Det problem som hänger samman med nuvarande brist på samstämmighet i tiden mellan in- och utbetalningar på statsverkets checkräkning bör enligt revisorernas mening uppmärksammas i det fortsatta utvecklingsarbetet.

Vid ärendets behandling har ett särskilt yttrande avgetts, vilket bifogas.

Särskilt yttrande

av herrar Palm, Augustsson, Hjorth, Rask och Andersson

Möjligheten att bemyndiga regeringen att enligt vissa regler självständigt besluta om ändringar av de indirekta skatterna skulle otvivelaktigt, vid sidan av andra, vara ett viktigt instrument för stabiliseringspolitiken. Budgetutredningens förslag på denna punkt finner vi därför värdefullt. Med hänsyn till den uppgörelse i frågan som träffats i samband med det vid föregående års riksdag fattade och numera stadfästa beslutet om en ny regeringsform anser vi emellertid förslaget sakna aktualitet för närvarande.

Riksdagens revisorers skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 januari 1974 med anledning av granskningspromemoria nr 4/1973 angående den kvantitativa utvecklingen av personalresurserna och personalomsättningen hos statliga myndigheter

Under de senare årtiondena har den offentliga sektorn utvidgats alltmer. Bland de områden inom vilka det allmänna ökat sina insatser må nämnas bostadssektorn, sjukvården, utbildningen och arbetsmarknaden. Denna tillväxt kan betraktas som ett komplement till den utveckling som den privata sektorn genomgått.

Den offentliga sektorns utveckling och storlek kan beskrivas på olika sätt. Ett ofta använt finansiellt mått är den andel av de samlade inkomsterna i landet som går till samhället i form av skatter och socialförsäkringsavgifter m. m. Denna andel har i stort sett fördubblats under perioden 1950—1969 och uppgick år 1969 till närmare 50 procent. Tar man vid beräkningarna hänsyn till att vissa till staten inbetalade medel sedermera återförs till medborgarna — de s. k. transfereringarna — kommer man fram till att numera omkring en tredjedel av de inkomster som härrör från produktionen i landet används för att finansiera den offentliga verksamheten. Mer än hälften av denna resursanvändning faller på kommunal verksamhet. Många av de verksamheter som bedrivs i kommunal regi har emellertid sin grund i statliga beslut. Den på så sätt reglerade delen av de kommunala utgifterna kan uppskattas till 70 à 80 procent av de totala utgifterna. På såväl investerings- som konsumtions- sidan har den kommunala sektorn på senare tid haft en högre expansionstakt än den statliga.

Omfattningen av den offentliga verksamheten kan mätas även i antalet sysselsatta inom denna sektor. Det totala antalet sysselsatta i statlig och statsunderstödd verksamhet samt hos allmänna försäkringskassor, landsting, primärkommuner, statliga och kommunala bolag beräknas år 1970 ha uppgått till drygt en miljon. Den andel av det totala antalet yrkesverksamma som var sysselsatt inom den offentliga sektorn utgjorde nämnda år drygt 27 procent. För tjänstemännen inom allmänna civilförvaltningen och försvarsväsendet (ca 168 600 år 1970) uppgick motsvarande andel till drygt fyra procent. Av det totala antalet i offentlig verksamhet sysselsatta utgjorde dessa tjänstemän omkring 16 procent.

År 1971 uppgick den totala av staten utbetalade lönesumman för anställda inom allmänna civilförvaltningen, försvarsväsendet och affärs-

verken till 11,9 miljarder kronor. För att få en riktig bild av statens lönekostnader måste till detta belopp dock läggas pensions- och socialförsäkringskostnaderna, som för budgetåret 1973/74 beräknas till 26 procent. Som ett exempel på lönernas utgiftshöjande effekt för statsverket kan nämnas att man beräknat att en ökning av de statsanställdas och lärarnas löner och pensioner med en procent år 1971 skulle ha kostat 140 à 150 milj. kronor.

De långsiktiga utvecklingstendenserna för den svenska ekonomin har analyserats i 1970 års långtidsutredning. Enligt en av utredningen framlagd kalkyl kan under femårsperioden 1970—1975 en sysselsättningsökning väntas inom det offentliga tjänsteområdet, som motsvarar ett nettotillskott av i runt tal 185 000 personer. Denna ökning är dubbelt så stor som den förutsedda tillväxten av landets arbetskraftsresurser. Även om dessa kalkyler i viss mån satts i fråga, framstår det som uppenbart att samhällets förmåga att på ett rationellt sätt fördela och utnyttja den tillgängliga arbetskraften är av avgörande betydelse för välbefinnandets utvecklingen i vårt land.

Mot den skisserade bakgrunden har riksdagens revisorer beslutat att låta närmare analysera den kvantitativa utvecklingen av personalresurserna hos ett antal statsmyndigheter. Samtidigt härmed har personalomsättningen vid myndigheterna undersökts. I anslutning till undersökningen har vidare vissa uppslag till personalminskande åtgärder på det statliga området prövats.

Undersökningens resultat har redovisats i en granskningspromemoria som på sedvanligt sätt remissbehandlats. Synpunkter på de iakttagelser som gjorts vid undersökningen jämte därav föranledda slutsatser och förslag har sålunda inhämtats från rikspolisstyrelsen, riksåklagaren, socialstyrelsen, statskontoret, riksrevisionsverket, statens avtalsverk, statens personalutbildningsnämnd, statens personalnämnd, generaltullstyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen, televerket, Landsorganisationen i Sverige (LO), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Sveriges akademikers centralorganisation (SACO) och Statstjänstemännens riksförbund (SR). Promemorian och de avgivna remissyttrandena är fogade vid denna skrivelse som särskilda bilagor (*bil. 1—15*).

Den mest detaljerade officiella redovisning av tjänstemannakollektivets storlek och utveckling som finns tillgänglig är den av statistiska centralbyrån (SCB) publicerade statstjänstemannastatistiken. Statistiken lades dock i vissa avseenden om år 1969, varvid den utvidgades till att omfatta även icke löneplansplacerad personal med mindre än halvtidstjänstgöring. Detta förhållande samt vissa tekniska svårigheter vid omläggningen försvårar tidsjämförelser, grundade på det i statistiken ingående materialet.

Åren 1954—1968 tillämpades dock i huvudsak oförändrade redovisningsprinciper. Under perioden i fråga ökade det totala antalet stats-

tjänstemän med 55 700 eller med drygt 26 procent. Den genomsnittliga årliga ökningen uppgick alltså till ca 4 000 personer eller ca 1,7 procent av antalet anställda vid periodens mitt. Under perioden inträffade väsentliga förändringar av huvudmannaskapet för vissa förvaltningsområden. År 1965 förstatligades sålunda polis-, åklagar- och exekutionsväsendet, och år 1966 överfördes de allmänna läroverken och de tekniska gymnasierna till statsunderstödd verksamhet. År 1967 övergick vidare huvuddelen av statens mentalsjukhus till landstingen. Om man bortser från dessa organisatoriska förändringar, kan den årliga genomsnittliga ökningen av antalet statstjänstemän uppskattas till 4 500. Periodens ökning var betydligt större inom allmänna civilförvaltningen och försvarsväsendet än inom affärsverken.

Under perioden 1969—1971 ökade antalet statstjänstemän från 268 852 till 308 904 eller med ca 40 000. Även under denna period uppvisade affärsverken en lägre tillväxt. En del av periodens ökning är emellertid skenbar. Detta hänger samman med statistikomläggningen år 1969 samt med övergången till tjänstemannaanställning för vissa grupper som tidigare redovisats som arbetare. Den reella ökningen av antalet statstjänstemän under perioden torde kunna uppskattas till ca 15 000 eller genomsnittligt närmare 5 000 per år.

En faktor som starkt torde ha bidragit till personalökningen är arbetstidsförkortningen. Genom den s. k. ramöverenskommelsen perioden 1966—1968 sänktes arbetstiden med början omkring årsskiftet 1967—1968 från 45 till 42,5 arbetstimmar per vecka. Härvid berördes ca 100 000 tjänstemän inom de undersökta personalkategorierna. Denna arbetstidsförkortning har beräknats svara mot ett arbetskraftsbortfall på mellan 5 000 och 6 000 årstjänster. Vidare har arbetstiden enligt träffat avtal från år 1972 sänkts från 42,5 till 40 timmar. Avtalsverket har uppskattat arbetskraftsbortfallet till ca 7 000 årstjänster. Den hypotetiska kostnaden härav för statsverket har beräknats till ca 190 milj. kronor.

Av undersökningen framgår att de under senare år registrerade stora och plötsliga förändringarna i statstjänstemannastatistiken i regel hänger samman med byte av huvudmannaskap för viss verksamhet, med organisatoriska förändringar, med övergång till tjänstemannaställning för vissa grupper av anställda, med omläggning av den statistiska redovisningen och med arbetstidsförkortning. Beaktas dessa förhållanden samt statstjänstemannakollektivets storlek kan sammanfattningsvis sägas att den årliga ökningen av antalet statstjänstemän under det senaste årtiondet förlöpt med en jämn och förhållandevis måttlig hastighet. Det ständigt fortgående tillskottet av statstjänstemän har emellertid för perioden som helhet medfört en avsevärd ökning av antalet tjänstemän.

Enligt den långtidsbudget som ingår i 1973 års reviderade finansplan beräknas personalökningen komma att avta eller t. o. m. förbytas i en nedgång under budgetåren 1973/74—1976/77. I 1973 års statsverkspro-

position har personalökningen beräknats bli endast 600—700 personer för budgetåret 1973/74.

Det bör kanske i detta sammanhang erinras om svårigheten att enbart av förändringar i antalet sysselsatta dra slutsatser om verksamhetsvolyms utveckling. Detta gäller speciellt vid myndigheter som övergått till programbudgetering. Denna innebär nämligen att resurser anslås för program utan bindning till vissa utgiftsslag. En myndighet kan därför välja att köpa tjänster eller anskaffa maskinell utrustning i stället för att anställa personal.

Önskar man närmare studera personalförändringarnas storlek och belysa bakomliggande orsaker är det nödvändigt att följa utvecklingen på myndighetsnivå. Vid den nu företagna undersökningen har därför utvecklingen inom olika myndigheter studerats dels genom en bearbetning av anslagsframställningar och statistiska centralbyråns statstjänstemannastatistik, dels genom en enkät hos vissa myndigheter med påtagliga personalförändringar.

Som sammanfattande omdöme av dessa mera djupgående studier kan anföras att de större personalökningarna inom undersökta myndigheter huvudsakligen synes hänga samman med att nya verksamheter tagits upp, att redan beslutad verksamhet ökat i volym, att viss verksamhet förts över från annan huvudman, att organisatoriska förändringar — ofta förbundna med av statsmakterna fastlagd höjd ambitionsnivå — inträtt och att arbetstidsförkortning genomförts. Det kan vidare konstateras att flertalet av de undersökta myndigheterna varit föremål för organisatoriska översyner eller andra större rationaliseringsinsatser under den studerade perioden.

Personaltillväxten torde även ha påverkats av de enskilda verkens ambitioner att, i kraft av sin sakkunskap inom en speciell sektor, utveckla och förbättra sitt förvaltningsområde. Denna strävan, som i allmänhet ej tar sig uttryck i större plötsliga förändringar, torde utgöra en kontinuerligt verkande tillväxtfaktor. Den härav föranledda personalökningen är mera svårmatbar, bl. a. därför att den har ett lugnare förlopp. Myndigheternas skyldighet att med uppmärksamhet följa förhållandena inom sitt verksamhetsområde och vidta eller hos Kungl. Maj:t föreslå de åtgärder som är påkallade har fastlagts i den allmänna verksstadgan.

Ytterligare en orsak till personalförändringarna inom den till stor del tjänsteproducerande offentliga sektorn torde vara de ökande svårigheterna att, trots olika tekniska framsteg inte minst inom datateknikens område, ersätta den manuella arbetskraften med en mekanisering av funktionerna.

Den genomförda undersökningen har haft till syfte att närmare kartlägga den kvantitativa utvecklingen av personalresurserna inom den statliga sektorn för att revisorerna med utgångspunkt i undersökningen skulle kunna utröna om omotiverade ökningar av personal förekommit

inom den statliga sektorn. Såvitt revisorerna kunnat bedöma ger undersökningen inte anledning till sådana slutsatser. Undersökningen visar fastmer att klara orsakssammanhang kan påvisas mellan personalökningarna och motiverade beslut om förändringar i statsverksamheten. Inte heller kan personalomsättningen, d. v. s. personalanställningar och personalavgångar, anses vara anmärkningsvärt hög.

Vid remissbehandlingen av granskningspromemorian har positiva uttalanden gjorts om undersökningens kartläggning av utvecklingen inom det berörda området. Det har även föreslagits att liknande undersökningar skall utföras i framtiden med jämna mellanrum. Från vissa myndigheters sida har dock påpekats att undersökningen skulle ha stigit i värde om den även omfattat närmare utvärderingar och analyser av orsakerna till personalförändringarna och de samhällsekonomiska aspekterna på förändringarna. Vidare borde de kvalitativa förändringar som uppkommit bl. a. genom fortlöpande personalutbildning ha beaktats. Undersökningen får dock ses mot bakgrund av det syfte som den haft och som redovisats ovan. Det torde emellertid vara av stort värde att få fram liknande undersökningar som även omfattar angivna bedömningar. Sådana undersökningar torde få betydelse vid långtidsplanering av personalutbildningen och även vid verksamhetsplaneringen inom olika statliga områden. Revisorerna förordar därför att det framdeles genomförs sådana undersökningar, förslagsvis genom berörda organisationsmyndigheters försorg.

Som ovan nämnts har i samband med den genom revisorernas försorg genomförda undersökningen vissa förslag till åtgärder i personalbesparande syfte aktualiserats. Förslagen har vid remissbehandlingen i stort sett mött positivt mottagande. Med beaktande även av remissmyndigheternas synpunkter föreslår revisorerna att följande förslag blir föremål för statsmakternas prövning.

Hittills genomförda insatser på rationaliseringsområdet synes föga ha kunnat påverka själva utvecklingstrenden inom det statliga personalområdet. Med tanke på den allmänna ram inom vilken statsmyndigheterna bedriver sin verksamhet är detta dock inte förvånande. Även om de enskilda myndigheterna kan ha ett eget intresse av att utöka sin personalorganisation, bestäms deras verksamhet i allt väsentligt av de beslut som statsmakterna fattar. Den undersökning som gjorts i förevarande sammanhang visar också att personalökningen hos statsmyndigheterna till ca två tredjedelar beror på nytillkomna arbetsuppgifter och en volymmässig ökning av utförda tjänsteprestationer. En mera långtgående begränsning av antalet statstjänstemän torde på grund härav fordra en omprövning av de mål som satts upp för statsverksamheten på olika områden. Detta förutsätter i sin tur en omprövning även av tidigare fattade politiska beslut. Rationaliseringssträvandena inom statsförvaltningen synes därför med hänsyn till personaltillväxtens struktur och or-

saker böra mera än hittills inriktas på en ingående analys, som i vissa fall kan leda till en omprövning, såväl av målen för statsmyndigheternas verksamhet som av det regelsystem som styr verksamheten. Översynerna bör helst göras sektorsvis, så att även möjliga effektivitetshöjande omfördelningar av arbetsuppgifterna mellan olika myndigheter beaktas.

Syftet med översynerna bör vara att få utrönt vilka möjligheter som finns att rensa bort eller modifiera verksamheter som i ett föränderligt samhälle minskat i aktualitet och angelägenhet eller antagit alltför komplicerade former. Alternativa lösningar bör studeras.

Undersökningarna bör utföras av särskilda arbetsgrupper bestående av experter på förvaltningsområdet i fråga. Då så befinns lämpligt bör i grupperna ingå även ett representativt inslag av riksdagsmän. Översyner av skisserat slag synes i nuvarande statsfinansiella läge vara en viktig förutsättning för att utrymme för nya åtaganden och reformer skall kunna skapas. Vid översynen bör även studeras återverkningarna på de kommunala utgifterna. Den föreslagna typen av planmässigt företagna översyner sektorsvis skulle vidare kunna utgöra ett värdefullt beslutsunderlag både för Kungl. Maj:ts årliga budgetarbete och för ett mer långsiktigt planeringsarbete. Förslaget ligger i linje med det av budgetutredningen numera framlagda förslaget i ämnet.

I samband med dessa översyner bör även undersökas på vilka områden en ökad avgiftsfinansiering av offentliga tjänster bör genomföras. Resurser skulle härigenom kunna frigöras för andra samhällsliga åtaganden som anses väsentligare. I anslutning härtill må erinras om att det bl. a. från vissa ekonomers sida satts i fråga om inte en mera kostnadsanpassad prissättning av statens tjänster skulle ge medborgarna en bättre uppfattning om de ianspråktaga tjänsternas samhällsekonomiska kostnader.

Som ett exempel på den typ av sektorsvis utförda översyner som förordas här kan nämnas den utredning som revisorerna föreslog år 1971 i syfte att förenkla den administrativa hanterligheten av det författningskomplex som reglerar skatte- och avgiftsområdet. Även för förvaltningsområdet i övrigt synes förenklingar och personalbesparingar kunna nås genom att mera summariska förfaranden genomförs i enklare ansökningsärenden och besvärsmål.

Som exempel på områden inom vilka förenklingar redan har nåtts kan åberopas den minskning av underrätternas arbetsbelastning som inträdde då, i enlighet med förslag som väcktes redan år 1949 av riksdagens revisorer, möjligheter infördes för åklagare att utfärda strafförelägganden i vissa trafikmål och polisman fick behörighet att utfärda ordningsbotföreläggande. Sannolikt torde på civil- och brottmålsprocessens område ytterligare förenklingar och rationaliseringar kunna uppnås genom att även andra enklare slag av mål ges ett mera summariskt förfarande.

rande. Åtgärder i samma riktning är det beslut som numera fattats om förenklat förfarande i mindre tvistemål.

Det invecklade statliga lönesystemet synes även vara ett område inom vilket förenklingar borde kunna medföra effektivitetsvinster hos statsmyndigheterna. Det kan i sammanhanget pekas på att den lönekatalog som ingår som bilaga till statskontorets delrapport om ett personaladministrativt informationssystem (skrift 15/72) upptar ca 1 800 lönearter. En löneart utgörs i princip av ett i AST m. fl. avtal omnämnt lönebe-
lopp, lönetillägg eller löneavdrag. Det torde både för staten som arbets-
givare och för de olika personalkategorierna vara till gagn att nå förenk-
lingar på detta område. Det har under remissbehandlingen anmärkts
att man för närvarande arbetar med dessa frågor. Revisorerna vill un-
derstryka vikten av att förenklingar uppnås genom detta arbete.

Parallellt med ökade effektiviseringsinsatser av mera övergripande natur synes de enskilda myndigheternas eget rationaliseringsarbete böra intensifieras. Framför allt vid de mindre myndigheterna finns sällan sär-
skilt utsedda tjänstemän som helt ägnar sig åt rationaliseringsverksam-
het. Även större myndigheter kan sakna speciellt avdelad personal för
rationaliseringsarbete. Mot bakgrund härav bör detta arbete, framför
allt hos myndigheter utan egna specialister på området, underlättas och
stimuleras genom att statskontoret utarbetar en handledning eller ett ut-
bildningspaket med principiella och tekniska råd för rationaliseringsar-
bete. Dessa hjälpmedel bör utformas så, att de är väl ägnade för själv-
studier. Ett sådant utbildningspaket synes vara ett lämpligt komplement
till statskontorets kurser i administrativ rationalisering, vilka är tämligen
omfattande (5 veckor) och närmast vänder sig till blivande utredare och
systemmän.

Kostnadsmedvetandet vid myndigheterna bör återfinnas inte endast
hos verksledningar och rationaliseringsexperter. En myndighets samtliga
anställda bör så långt möjligt bibringas ett kostnadstänkande. Av denna
anledning synes förslagsverksamheten böra intensifieras. Rationalise-
ringsläget vid en myndighet bör sålunda årligen tas upp till diskussion i
företagsnämnd i syfte att främja förslagsverksamheten. Exempelvis kan
i företagsnämndens regi anordnas kampanjer för till vissa verksamhets-
områden styrd förslagsverksamhet. Den ovan föreslagna för självstu-
dier ägnade handledningen i rationaliseringsteknik synes lämpligen böra
tillhandahållas företagsnämndens samtliga ledamöter.

En sådan utveckling mot en breddning av ansvaret för och insynen i
rationaliseringsarbetet ligger i linje med de utgångspunkter för försöks-
verksamheten med förvaltningsdemokrati som angetts av delegationen
för förvaltningsdemokrati. Förutsättningarna för ett gott rationalise-
ringsresultat bör öka väsentligt om personalen bibringas en positiv atti-
tyd gentemot verksamheten. Rationaliseringsarbetet torde för närva-

rande alltför ofta av personalen uppfattas enbart som ett hot mot anställningsförhållandena.

Den statliga utredningsverksamheten, vilken bedrivs inom departement och myndigheter eller av särskilt tillkallade kommittéer, är av betydande omfattning. Även remissförfarandet utgör en del av utredningsverksamheten. Av två vid riksdagens revisorers kansli tidigare utförda undersökningar framgår att statens kostnader för kommittéväsendet och för remissförfarandet budgetåret 1969/70 utgjorde omkring 56 respektive 33 milj. kronor. Kostnaderna för kommittéväsendet har för budgetåret 1972/73 stigit till nära 87 milj. kronor. Därtill kommer de osynliga kostnaderna för kommittéarbetet.

Någon kalkyl över omfattningen av den del av myndigheternas utredningsarbete som ej är direkt föranledd av den löpande verksamheten har veterligen ej gjorts. Omfattningen av utredningsarbetet på det personaladministrativa området inom den civila statsförvaltningen framgår av en sammanställning som statskontoret gett ut år 1971. Sammanställningen upptar ca 200 utredningar eller aktiviteter av generellt intresse som planeras, pågår eller genomförts. Verksamheten hänför sig i regel till år 1968 och senare.

Planeringen av samhällsutvecklingen och anpassningen av myndigheternas verksamhet till de strukturella förändringarna kräver givetvis en väl fungerande statlig utredningsapparat. Med den omfattning som utredningsverksamheten har är det emellertid av yttersta vikt att utredningarna bedrivs ekonomiskt och begränsas till väsentliga frågor. Resurser bör inte utan vägande skäl användas för t. ex. omständliga historiska tillbakablickar eller inventeringar av läget i länder, där problemlösningarna är avhängiga av väsentligt andra institutionella förhållanden än i Sverige. Dubbelarbete skall vidare undvikas.

En ökad restriktivitet i utredningsverksamheten synes kunna åstadkommas, om krav uppställs på att kostnaderna skall redovisas för alla utredningar — även utredningar inom skilda myndigheter eller av myndigheter initierade — som beräknas ta förslagsvis mera än två månår i anspråk. Denna redovisning borde kunna göras i utredningsrapporten. Därigenom bleve det möjligt att i efterhand för varje större utredning direkt väga insatser mot resultat. Ett sådant förfarande torde vara ägnat att medföra större återhållsamhet vid insamling och presentation av bakgrundsdata av mer allmän natur.

Datatekniken utgör utan tvivel ett kraftfullt administrativt hjälpmedel. Genom att stora informationsmängder snabbt kan behandlas öppnas en möjlighet att öka antalet grunddata i systemen och fördjupa analysen. Här ligger emellertid inte bara en fördel utan också en fara. Iakttas ej restriktivitet kan nämligen tekniken leda till att de ursprungligen skisserade besparingarna ej uppnås utan rent av förbyts i ökad resursanvändning. För att säkerställa att endast nödvändig information lagras i

olika administrativa datasystem synes myndigheterna böra erinras om vikten av att vid t. ex. omläggningar av rutiner eller vid andra lägliga tillfällen ompröva databasernas informationsinnehåll.

Genom den personalpolitik som tillämpas av staten kan i allmänhet personalinbesparingar vid en myndighet aktualiseras endast i samband med naturlig avgång. Myndigheterna synes därför böra erinras om sin skyldighet att vid varje personalavgång noggrant pröva nödvändigheten av en nyanställning. Den avgående befattningshavarens arbetsuppgifter bör analyseras i syfte att få fastställt om arbetsuppgifterna kan tas bort eller i modifierad form flyttas över på någon annan befattningshavare. De befattningsbeskrivningar som numera upprättats vid flertalet statsmyndigheter torde härvid kunna vara ett värdefullt hjälpmedel. Resultatet av en dylik verksamhet redovisas lämpligen i samband med den redogörelse för vidtagna rationaliseringsåtgärder som skall ingå i myndigheternas årliga anslagsframställningar.

Vid den företagna enkätundersökningen har några myndigheter redovisat betydande övertidsuttag. Flertalet befattningshavare har rätt att efter varierande regler erhålla kompensation härför. En inventering av övertidsuttagets struktur och omfattning synes därför böra företas av statens personalnämnd och arbetsmarknadsstyrelsen. Syftet härmed skulle vara att få undersökt vilka möjligheter som finns att, åtminstone tillfälligtvis, bereda arbetslösa eller i beredskapsarbete sysselsätta arbete och värdefull praktik. Samhället synes i så stor utsträckning som möjligt böra eftersträva en överflyttning av delbara arbetsuppgifter, vilka utförs på övertid, till för uppgifterna kompetenta arbetslösa.

Om personalomsättningen bland framför allt tjänstemän i mera ledande befattningar är måttlig, skapas en för statsverksamheten gynnsam kontinuitet. En alltför låg personalomsättning kan å andra sidan medföra en tendens till att verksamheten stelnar i formerna. Inom ramen för rationaliseringsarbetet inom statsförvaltningen synes därför behovet och möjligheterna av att i utbildningssyfte skapa en planerad personalomsättning inom och mellan statsmyndigheterna närmare böra undersökas. Som ett led i en sådan planerad personalomsättning skulle t. ex. personal som ansvarar för myndighets rationaliseringsarbete kunna beredas tillfälle att viss tid tjänstgöra vid de statliga rationaliseringsorganen. Hithörande frågor synes lämpligen böra närmare utredas av statens personalnämnd i samråd med statskontoret och riksrevisionsverket.

Slutligen skall pekas på att de bedömningar av personalbehovet som görs i samband med omorganisationer och förändringar av myndigheternas arbetsuppgifter i vissa fall synes vara väl optimistiska eller ofullständiga. Detta framgår bl. a. av uppgifter som hämtats in från socialstyrelsen och rikspolisstyrelsen. Båda dessa myndigheter anser sålunda att de första årens personalökningar efter vidtagna omorganisationer utgjort endast en anpassning till det faktiska behovet. I sammanhanget

kan även erinras om rikspolisstyrelsens anslagsframställning för budgetåret 1966/67. Styrelsen framhöll däri att personalstyrkan var klart underdimensionerad och att personalen redan från början utsattes för en onormal arbetsbelastning som inte kunde accepteras. Riksdagens ställningstagande till framlagda organisationsförslag måste så långt möjligt grunda sig på realistiska och fullständiga kalkyler. Är kalkylerna av olika anledningar osäkra bör graden härav anges siffermässigt. Om detta ej är möjligt, bör en beskrivning lämnas av de förhållanden och omständigheter som förorsakar osäkerheten.

Revisorerna förordar att nu framförda förslag blir föremål för överväganden och att, eventuellt efter ytterligare utredningar, åtgärder vidtas i linje med vad revisorerna föreslagit.

Revisorerna emotser att kontinuerligt få bli underrättade om de åtgärder som vidtas i anledning av ovan framlagda förslag.

**Riksdagens revisorers skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 januari 1974
med anledning av granskningspromemoria nr 6/1973 angående oljebekämpningen till sjöss jämte däröver avgivna remissyttranden**

Sedan 1950-talet har förorening av havsvattnen på grund av oljeutsläpp från fartyg betraktats som ett allvarligt miljöproblem och ett internationellt samarbete har pågått för att komma till rätta med olägenheterna därav. Även i Sverige har frågan haft hög aktualitet. Antalet utsläpp av olja har beräknats till mellan 250 och 350 per år; de flesta därav har ansetts vara medvetna utsläpp för att befria fartygen från oljerester. Sverige har därför medverkat vid tillkomsten av internationella konventioner samt genom lagstiftning och på andra sätt sökt förhindra vattnens förorening genom olja. Bland annat har åtgärder vidtagits för att ordna mottagning av oljerester i hamnarna. Vidare har sedan några år inom tullverkets kustbevakning byggts upp en organisation med personal, båtar och materiel för att ta hand om eller oskadliggöra sådan olja som genom utsläpp eller haverier kommit ut i kustvattnen. För detta ändamål har under budgetåren 1970/71—1973/74 mer än 22 milj. kronor ställts till förfogande på riksstatsanslag och av arbetsmarknadsmedel.

Riksdagens revisorer har låtit företa en undersökning av oljebekämpningens planläggning och genomförande. Arbetets inriktning har varit beroende av att vissa betydelsefulla avsnitt av ämnesområdet nyligen varit föremål för utredning av särskilda sakkunniga. Detta gäller frågan om ordnandet i vissa hamnar av mottagningsmöjligheter för oljerester och om avgiftssystemet för sådan mottagning samt frågan om åstadkommande av metoder för märkning av olja i syfte att möjliggöra identifiering av fartyg som företagit olagliga oljeutsläpp. Då dessa frågor alltså är föremål för prövning av Kungl. Maj:t har den för revisorernas räkning företagna utredningen begränsats. Den har inriktats främst på en granskning av den inom kustbevakningen uppbyggda beredskapsorganisationen. Med hänsyn till att en systematisk märkning av olja i fartyg förutsatts kräva betydande kostnader har uppmärksamhet även ägnats åt möjligheterna att finna andra alternativ för att minska antalet medvetna oljeutsläpp och att identifiera de för skadorna ansvariga.

Resultatet av utredningen har sammanfattats i en granskningspromemoria, dagtecknad den 20 augusti 1973. Promemorian har för yttrande tillställts ett antal myndigheter och organisationer. Remissvar har in-

kommit från rikspolisstyrelsen, sjöfartsverket, generaltullstyrelsen, statens naturvårdsverk, institutet för vatten- och luftvårdsforskning, Svenska hamnförbundet, Sveriges redareförening, Svenska sjöfolksförbundet och Sveriges fartygsbefälsförening. Promemorian och remissyttrandena bifogas denna skrivelse (bilagor 1—10).

I nu berörda fråga vill revisorerna på grundval av det redovisade materialet framföra vissa förslag och synpunkter. Dessa gäller dels kontroll av oljehantering ombord på fartyg, dels insamling av vissa uppgifter för åstadkommande av bättre underlag för bedömningen av bekämpningsfrågor, dels ock förfarandet vid tullverkets provning av viss oljeskyddsmateriel.

Tidigare föreskrifter om skyldighet att föra oljedagbok ombord på fartyg var så allmänt utformade att någon kontroll av böckernas riktighet inte ansågs möjlig. Genom 1972 års lag om åtgärder mot vattenförorening från fartyg har emellertid betydligt bättre förutsättningar tillskapats för att genomföra en sådan kontroll. Enligt lagen kan effektiv tillsyn av oljedagbok — och därmed av tid och plats för fartygens avlämning av oljerester — utövas av polismyndighet, sjöfartsverket, tullverket och annan myndighet som Konungen bestämmer. Bestämmelserna har varit i kraft sedan den 1 juli 1972. Vid revisorernas undersökning har framgått, att någon rutinmässig inspektion av oljedagböckerna organiserats vid endast ett tillfälle, hösten 1972, i samband med sjöfartsverkets inspektion av säkerhetsförhållanden på fartyg. Från vissa lotsplatser har vidare uppgetts att lotspersonalen inte anser att nämnda kontrollverksamhet lämpligen bör förenas med lotstjänsten.

Såsom nämnts disponeras för närvarande statliga medel i betydande omfattning för att bygga upp en organisation för att ta hand om löskommen olja i kustvattnen och i vissa insjöar. Det är uppenbart att intresset och resurserna parallellt härmed bör inriktas på att förhindra att olja i strid mot gällande lagbestämmelser släpps ut i vattnen. Statsmakterna har också i författningsväg skapat förutsättningar för att aktivt motverka dylika utsläpp, men möjligheterna utnyttjas endast i mycket ringa utsträckning av de myndigheter som disponerar över resurserna.

Det är enligt revisorernas mening angeläget att en effektiv kontroll av oljehantering ombord på fartyg och av oljedagböckerna kommer till stånd. Inspektionsverksamheten bör vara så livlig att varje fartygsbefälhavare har grundad anledning att räkna med att olagliga utsläpp blir uppmärksammade.

Tanken på en intensivare systematisk kontroll av nu nämnt slag har vunnit stöd av samtliga de remissmyndigheter som berört frågan. Det bör dock nämnas att sjöfartsverket erinrat om att en nu pågående revision av gällande konventionsbestämmelser m. m. kan inverka på frågan om tidpunkten för kontrollens igångsättande.

Det synes böra ankomma på sjöfartsverket att i samråd med övriga

tillsynsmyndigheter vidta åtgärder av nämnt innehåll, varvid särskilt möjligheterna att för uppgiften anlita lokala tullmyndigheter bör prövas.

Oljebekämpning till sjöss är ett relativt nytt område för forskningen, och några entydiga lösningar på hithörande problem har ännu inte uppnåtts. Fortlöpande uppgifter om oljeföroreningarnas utbredning i olika vatten och om skadornas omfattning och tidsmässiga varaktighet synes inte finnas tillgängliga. En systematisk kartläggning av dessa förhållanden torde kunna ge grundläggande information för bedömning av ett flertal frågor som gäller bekämpningens strategi, bland annat beredskapsnivån och valet av bekämpningsmedel. Revisorerna tar inte ställning till frågan om vilka myndigheter som bör vara verksamma för en sådan uppgift. Det må dock nämnas att flera av remissmyndigheterna ansett att uppgiften på det lokala planet bör ankomma på länsstyrelserna och att den centrala ledningen bör anförtros statens naturvårdsverk.

Sedan tullverket i början av år 1970 instruktionsmässigt ålagts att handha oljebekämpningen till sjöss och i kustvattnen, har verket såsom redan nämnts successivt byggt upp en beredskapsorganisation för att ta hand om olja som av olika anledningar kommit lös i sådana vatten. Den företagna granskningen har gett ett allmänt intryck av att verket lagt ned ett målmedvetet arbete på att snabbt och till rimliga kostnader lösa denna uppgift. Med hänsyn till den osäkerhet som alltjämt råder beträffande effektiviteten och verkningarna av olika metoder och bekämpningsmedel torde det vara riktigt att söka olika vägar för att lösa uppgifterna och att pröva olika typer av fabrikat och materiel. Granskningen i denna del har gett anledning till förslag endast beträffande ett detaljspörsmål, som gäller verkets kontroll av bekämpningsmateriel.

Tullverket företar regelmässigt praktiska prov av oljebekämpningsmateriel som är avsedd att inköpas i större mängder. Någon skyldighet för verket att fungera som officiell provningsmyndighet föreligger givetvis inte. Med hänsyn till att bekämpningsmaterielen och tekniken för dess handhavande ännu inte är fullt utvecklad är det emellertid samtidigt ett betydande allmänt intresse, att befintliga konstruktioner och fabrikat förbättras och att nya sådana utarbetas och kommer i marknaden. Det är naturligt att tullverkets personal i möjligaste mån medverkar härtill. Det kan i sammanhanget nämnas att utvecklingen på området stöds med bidrag eller lån av statsmedel genom styrelsen för teknisk utveckling. Det synes därför lämpligt att åtminstone de svenska konstruktörer och tillverkare, vilkas materiel provas av tullen, tillställs ett skriftligt utlåtande över provningsresultatet, innehållande sådan information som är av värde för det framtida utvecklingsarbetet, företrädesvis påpekanden om i vilka avseenden den provade materielen brustit i sin funktion. Någon erinran mot dessa synpunkter har inte framställts från tullverkets sida.

Sammanfattningsvis får revisorerna uttala att det givetvis är ytterst angeläget att de viktiga frågorna om hamnarnas möjligheter att ta emot oljerester från fartyg och därmed förenade kostnads- och serviceproblem samt om märkning av olja i fartyg erhåller en snar lösning. Då frågorna emellertid är under prövning hos Kungl. Maj:t har revisorerna avstått från att gå närmare in på dessa ämnen. Revisorerna har därför begränsat sig till att framföra de ovan behandlade förslagen om en aktivare kontroll av oljehanteringen ombord på fartyg, om en så vitt möjligt fullständig kartläggning av oljeföroreningarnas utbredning och skadeverkningar samt om tullverkets medverkan vid framtagning av nya konstruktioner av bekämpningsmateriel.

**Riksdagens revisorers skrivelse till Kungl. Maj:t den 28 mars 1974
med anledning av granskningspromemoria nr 5/1973 angående statens
transportkontor jämte däröver avgivna remissyttranden**

Statens transportkontor leder sitt ursprung från den samordnande instans för flyttningsfrågor som inrättades i anslutning till den vid 1954 års riksdag beslutade omorganisationen av försvarets centrala förvaltning. Sedan Kungl. Maj:t den 30 juni 1960 uppdragit åt dåvarande armétygförvaltningen att under viss förutsättning biträda statens administrativa myndigheter vid planläggning, ledning och utförande av större flyttningar, har verksamheten fått ökad stadga och starkt vuxit i omfattning. Transportkontoret, som numera är knutet till försvarets materielverk, har därvid kommit att betjäna inte bara nyssnämnda myndigheter utan också statens affärsdrivande verk, statsägda bolag och kommunala institutioner. Något beslut, innebärande en definitiv reglering av kontorets organisation och arbetsuppgifter, har dock inte fattats av statsmakterna. Enligt de provisoriska bestämmelser som har utfärdats av materielverket skall verksamheten avse flyttningar, transporter, magasinering och spedition m. m. Någon skyldighet för statsmyndigheterna att anlita kontorets tjänster föreligger inte utom i ett speciellt hänseende.

Den av statens transportkontor bedrivna verksamheten granskades av riksdagens revisorer år 1966. Revisorerna påtalade därvid den oklarhet som förelåg om transportkontorets ställning och efterlyste en mera ekonomisk inriktning av verksamheten. Revisorernas uttalande föranledde inte någon särskild framställning från riksdagens sida. Olika beslut om avgiftsbeläggning av kontorets tjänster har dock sedermera fattats.

Revisorerna har funnit det vara av intresse att mot bakgrund av anförda omständigheter på nytt låta undersöka den hithörande verksamheten. Resultatet av undersökningen har redovisats i en granskningspromemoria, över vilken ett tiotal remissinstanser yttrat sig. I promemorian förordas som ett huvudalternativ, att transportkontoret med bibehållen ämnesinriktning omvandlas till ett företrädesvis avtalsslutande och allmänt rådgivande organ.

Granskningspromemorian och avgivna remissyttranden är såsom bilagor (bil. 1—13) fogade vid denna skrivelse.

Av de hörda myndigheterna har statskontoret och byggnadsstyrelsen uttalat sig för fortsatt utredning av frågan. Den granskning som har gjorts i förevarande fall är emellertid mycket grundlig, och detsamma

kan sägas om den efterföljande remissbehandlingen. En mängd uppgifter och synpunkter, vilka ingående belyser olika sidor av transportkontorets verksamhet, har därvid framkommit. Detta utesluter givetvis inte att kompletterande utredningar kan behöva göras på enstaka punkter. Enligt revisorernas mening får dock en sådan prövning inte leda till att frågan skjuts på en oviss framtid.

Verksamheten vid transportkontoret omfattar till övervägande del flyttningar och transporter av olika slag, varvid kontoret fyller en rent förmedlande funktion. Efter viss förberedande behandling lägger sålunda kontoret ut de inkomna uppdragen på utomstående entreprenadföretag, träffar de i varje enskilt fall erforderliga avtalen, betalar ut likvid för fullgjorda tjänster och tar ut ersättning av beställande myndighet såväl härför som för sin egen medverkan. Av den i granskningspromemorian lämnade redogörelsen framgår, att detta förfarande leder till en betydande administrativ omgång, som dessutom drar avsevärda kostnader. Redan av detta skäl ter sig en omprövning av den av transportkontoret bedrivna förmedlingsverksamheten befogad. Revisorerna har ej heller kunnat finna, att i andra avseenden sådana fördelar skulle vara för handen att behovet av en verksamhet av ifrågavarande slag kan anses styrkt. När det gäller att få ett visst flyttnings- eller transportuppdrag fullgjort, torde det i regel inte erbjuda några svårigheter för vederbörande myndighet att direkt vända sig till något på marknaden verkamt företag och av detta erhålla den hjälp med alla praktiska bestyr som kan erfordras.

Flertalet remissmyndigheter har anslutit sig till granskningspromemorian förslag att transportkontorets befattning med rena förmedlingsuppdrag skall upphöra. Revisorerna är för sin del av samma uppfattning. I enlighet härmed får revisorerna föreslå att transportkontorets förmedlingsverksamhet avvecklas. Med hänsyn till verksamhetens nuvarande omfattning skulle en sådan åtgärd medföra en betydande förenkling av det administrativa arbetet och en däremot svarande minskning av de statliga utgifterna.

Även om således bestämda fördelar torde stå att vinna genom en avveckling av transportkontorets förmedlingsverksamhet, innebärande för de enskilda myndigheterna att de självständigt fick handlägga sina flyttnings- och transportärenden, synes emellertid också i fortsättningen behöva föreligga av ett organ som kan svara för vissa hithörande uppgifter av betydelse för statsförvaltningen i dess helhet. Revisorerna vill härutinnan erinra om att centrala avropsavtal har slutits inom flera statliga förvaltningsområden. Genom dessa avtal har olika frågor som hänger samman med anskaffningen av en viss vara, i första hand pris- och rabattfrågor, reglerats på ett sätt som varit ekonomiskt fördelaktigt för staten, varvid myndigheterna samtidigt fått erforderlig vägledning för det praktiska förvaltningsarbetet utan att dock deras handlingsfrihet be-

gränsats i onödan. Det skulle, såvitt revisorerna förstår, vara till stort gagn för den samlade statsverksamheten om en liknande anordning vidtogs på förevarande område. Detta har också förutsatts i granskningspromemorian, vars förslag på denna punkt har vunnit stöd av bl. a. försvarets civilförvaltning och riksrevisionsverket, två remissmyndigheter alltså som måste betecknas som speciellt sakkunniga i den berörda frågan.

I enlighet härmed får revisorerna föreslå att transportkontoret, sedan dess förmedlingsverksamhet har avvecklats, ersätts av ett organ som får till huvuduppgift att med den begränsning som kan vara motiverad i speciella fall sluta för hela statsförvaltningen gällande prisavtal för transporttjänster och att följa tillämpningen av dessa avtal. De undantagsfall som kan bli aktuella torde i första hand avse vissa militära transporter, varför en närmare bestämning av de befogenheter som härvidlag alltså bör tillkomma försvarets civilförvaltning samtidigt måste göras. Det synes vidare lämpligt att ett sådant organ får i uppdrag att ge ut anvisningar för myndigheternas handlande i nu avsedda frågor och att allmänt stå till tjänst med råd, bl. a. vid anbudsgranskning, i därmed förknippade angelägenheter. Riksrevisionsverket har i sitt remissyttrande framfört vissa synpunkter på anvisningarnas innehåll. Enligt revisorernas mening utgör dessa synpunkter ett värdefullt komplement till granskningspromemorians rekommendationer.

Revisorerna anser i likhet med riksrevisionsverket att den av transportkontoret nu bedrivna magasineringsverksamheten bör omprövas. Denna verksamhet är både kostsam och arbetskrävande, och flera omständigheter tyder på att åtminstone huvudparten därav bör kunna avvecklas efter hand. Som ett led i denna strävan bör myndigheterna erinras om angelägenheten av att de, exempelvis genom att anlita förenade fabriksverkens överskotts försäljning, avyttrar sådan materiel som de inte längre oundgängligen behöver. Revisorerna vill härutinnan erinra om innehållet i kungörelsen 1973: 1210 om försäljning av övertalig eller kasserad materiel och inventarier. I samband med avvecklingen av magasineringsverksamheten bör den lämpligaste formen för lagerhållningen av vissa tjänstemän tillhörigt bohag närmare övervägas.

Ett organ med nu angivna arbetsuppgifter torde inte erfordra någon mera omfattande personalstyrka. Enligt revisorernas mening bör antalet tjänstemän kunna begränsas till ca fem.

Frågan om det nya organets ställning i administrativt hänseende tarvar särskild uppmärksamhet. I flertalet remissyttranden har uttalats stöd för den i granskningspromemorian framförda åsikten, att ett organ med huvudsakligen avtalsslutande och rådgivande funktioner på den statliga transportverksamhetens område lämpligen bör knytas till någon civil myndighet. Revisorerna är av samma uppfattning. Med hänsyn inte minst till det sakliga sambandet mellan nyssnämnda funktioner och de

lokalhållningsuppgifter som redan nu ankommer på byggnadsstyrelsen torde vid en omprövning av organisationstillhörigheten detta ämbetsverk i första hand böra komma i fråga som huvudman för den hithörande verksamheten. Byggnadsstyrelsen har i sitt remissyttrande redovisat en viss tvekan inför en sådan reform och synes därvid ha förutsatt, att till styrelsen skulle överföras samtliga de göromål som transportkontoret nu har hand om. Ett förverkligande av granskningspromemorians förslag på denna punkt skulle emellertid betyda att styrelsen fick svara för arbetsuppgifter som vore av betydligt mindre omfattning. Såsom nyss har anmärkts skulle en mycket begränsad personalstyrka erfordras för ändamålet. En förändring av huvudmannaskapet i angiven riktning torde därför inte behöva möta några administrativa svårigheter. Revisorerna, som i princip ansluter sig till promemorians förslag, vill dock inte motsätta sig att detta organisationsproblem ytterligare prövas, om så skulle visa sig erforderligt. Enligt revisorernas mening bör detta kunna göras utan att den förevarande frågans lösning onödigtvis fördröjs.

Eftersom den hithörande verksamheten skulle bli av allmänt betjäande natur, synes den vid bifall till revisorernas här framlagda förslag böra finansieras genom att särskilda medel anvisas därför.

Efter påpekande i granskningspromemorian har numera bestämts, med verkan fr. o. m. den 1 juli 1974, att magasinshyra skall debiteras även de statliga myndigheter som utnyttjar transportkontorets tjänster i nämnt avseende. Revisorerna förutsätter att den i vederbörligt regleringsbrev för budgetåret 1969/70 fastställda principen om självbärande drift för transportkontoret i förhållande till alla uppdragsgivare kommer att strikt tillämpas fram till den tidpunkt då verksamheten i sin nuvarande form har avvecklats.

Revisorerna vill till sist ta upp en speciell fråga.

Som framgår av granskningspromemorian beslöt dåvarande arméförvaltningen år 1966 att förskottsvis bestrida kostnaderna för sådana flyttningar och transporter som transportkontoret beställt för s. k. främmande myndigheter. Detta beslut, som låg utom ramen för Kungl. Maj:ts inledningsvis omnämnda uppdrag, har lett till att försvarets materielverk och dess föregångare kommit att lämna en avsevärd kredit för de transportuppdrag som kontoret utfört. Då nämnda myndigheter före den 1 juli 1969 inte betingat sig någon som helst ersättning för kontorets verksamhet av vederbörande beställare, har vidare såväl för olika militära ändamål avsedda riksstatsanslag som vissa till förmedlingsuppgiften hänförliga inkomstmedel tagits i anspråk för att finansiera denna verksamhet, som i betydande och alltmer ökad omfattning avsett tjänster åt civila förvaltningsorgan, affärsdrivande verk, statsägda bolag och kommunala myndigheter. Sålunda har av försvarets anskaffnings- och underhållsanslag drygt 2,7 milj. kronor disponerats för täckning av hithörande och närbesläktade kostnader under de båda budgetåren

1970/72. I promemorian har uttalats att de beslut som fattats av materielverket och dess föregångare i förevarande fall hade bort underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Som förklaring till sitt handlande har materielverket i remissyttrandet huvudsakligen åberopat den osäkerhet om sättet för transportkontorets finansiering som förelegat. Revisorerna finner inte denna förklaring vara tillfredsställande. Inte minst med hänsyn till det oklara läget hade enligt revisorernas mening Kungl. Maj:ts tillstånd bort inhämtas, innan de påtalade medelsdispositionerna vidtogs.

Sammanfattningsvis föreslår alltså revisorerna, att den av statens transportkontor nu bedrivna förmedlingsverksamheten efter hand avvecklas. I samband därmed bör transportkontorets befattning med magasinering av olika förnödenheter omprövas, varvid syftet bör vara att även denna verksamhet så långt möjligt avvecklas. Sedan angivna åtgärder har vidtagits, bör transportkontoret omvandlas till ett organ med i huvudsak avtalsslutande och rådgivande uppgifter inom området för statliga transporter och flyttningar. Detta organ bör administrativt knytas till någon civil myndighet, varvid byggnadsstyrelsen synes vara bäst lämpad att ta sig an de nämnda arbetsuppgifterna. Frågan om huvudmannaskapet kan dock behöva ytterligare prövas. Oavsett huvudman bör det nya organet få sina kostnader täckta genom särskilt anvisade medel. För ändamålet torde erfordras en i förhållande till nu gällande organisation mycket begränsad personalstyrka.

Riksdagens revisorers skrivelse till Kungl. Maj:t den 25 april 1974 med anledning av granskningspromemoria nr 7/1973 angående kommissionärverksamheten hos statsmyndigheterna jämte däröver avgivna remissyttranden

En enskild medborgares möjligheter att vid kontakt med statlig myndighet erhålla biträde från den kontaktade myndighetens sida har under 1900-talet genomgått en betydande förändring. Från att tidigare ha varit relativt begränsade har möjligheterna gradvis utvidgats. Myndigheternas plikt att lämna allmänheten bistånd regleras för närvarande i 1972 års servicecirkulär och i förvaltningslagen. Längre gående tjänster lämnas vid de myndigheter hos vilka kommissionär tjänstgör.

Med hänsyn till utvecklingen mot ökad service gentemot allmänheten från myndigheternas sida har riksdagens revisorer låtit närmare undersöka om kommissionärsväsendet numera har någon uppgift att fylla och om det finns skäl att utvidga institutet till att omfatta nya myndigheter. Samtidigt härmed har tillämpade taxors enhetlighet granskats. Undersökningens resultat har redovisats i en granskningspromemoria, Kommissionärverksamheten hos statsmyndigheterna (nr 7/1973), som på sedvanligt sätt remissbehandlats. Promemorian och inkomna remissyttranden är såsom bilagor (bil. 1—16) fogade vid denna skrivelse.

Enligt 1972 års servicecirkulär skall myndighet på begäran lämna upplysningar från akter samt från diaries, register och andra handlingar som är tillgängliga för allmänheten, allt i den mån detta kan göras med hänsyn till arbetets behöriga gång. Vidare skall myndighet gå allmänheten till handa med upplysningar i fråga som rör myndighetens verksamhetsområde. Vissa av dessa tjänster kan vara avgiftsbelagda enligt expeditiönskungörelsen.

Kommissionärskungörelsen (1946: 679) ger möjlighet till en längre gående service mot viss avgift. De tjänster som utförs kan delas in i två huvudgrupper.

Den första gruppen (3 § punkterna 2—5) omfattar uppdrag att komplettera handlingar, betala in medel, ombesörja delgivning och hålla uppdragsgivaren underrättad om ärendets fortgång m. m. Kommissionären fungerar här som en mellanhand mellan allmänheten och myndigheten utan att i större omfattning påverka ärendets gång. Denna typ av uppdrag är vanligast vid myndigheter med mycket ringa kommissionärverksamhet men utgör endast en obetydlig del av den totala kommissio-

närsvksamheten. Kommissionärens tjänster på detta område efterfrågas i allt mindre grad, och i den mån behov finns av denna typ av service ges den vanligtvis direkt av myndigheterna själva.

Den andra gruppen (3 § punkterna 1, 6 och 7) omfattar något mer kvalificerade uppdrag, såsom att upprätta handlingar, göra sammanställningar, utredningar m. m. samt ge råd. Kommissionärens ställning är här annorlunda än vid den förra ärendetypen genom att han kan påverka ärendenas sakliga innehåll.

Bestämmelser om statsmyndigheternas plikt att lämna allmänheten biträde har införts även i förvaltningslagen och i allmänna verksstadgan. Dessutom har numera vidgade möjligheter till rådgivning och hjälp i juridiska frågor skapats genom de allmänna advokatbyråerna.

Av den i ärendet företagna utredningen framgår att kommissionärernas arbetsuppgifter förändrats i väsentliga avseenden under senare tid. Först och främst har vissa uppgifter som tidigare utfördes av kommissionärerna numera övertagits av myndigheterna själva och fullgörs som tjänsteuppdrag. Detta har bl. a. medfört att vissa myndigheter som skall ha kommissionär ej ansett sig ha anledning att tillsätta sådan. Arbetsuppgifter av samma slag kan därför i dag utföras som kommissionärsuppdrag mot betalning vid en myndighet och som tjänsteuppdrag utan avgift vid en annan.

Den helt dominerande delen av kommissionärernas verksamhet avser mer kvalificerade uppdrag. Vid flera undersökta myndigheter tar sammanställningsärenden 90—100 procent av arbetstiden. Dessa uppdrag kommer företrädesvis från företag, organisationer och liknande uppdragsgivare som utnyttjar erhållna uppgifter i sin kommersiella verksamhet. Detta gäller särskilt de sammanställningsarbeten som utförs vid länsstyrelserna.

Olika myndigheters vilja att biträda allmänheten i skilda avseenden vid dennas kontakter med myndigheten har även förändrats i riktning mot en utökning av tjänsterna. Detta torde till stor del ha sin grund i den nya förvaltningslagen, genom vilken bl. a. myndighets skyldigheter att biträda enskild i ärenden som berör honom regleras.

Kommissionärsverksamheten har också påverkats av utvecklingen inom datatekniken. Sålunda har betydande delar av den information som tidigare lagrades manuellt vid myndigheterna förts över till centrala dataregister. Uppgifter som tidigare togs fram av kommissionärerna kan därför numera erhållas centralt ur dessa register.

För närvarande synes de tjänster som lämnas av kommissionärer ha sin största betydelse vid patent- och registreringsverket samt vid länsstyrelserna.

Den nu skisserade utvecklingen talar för att kommissionärsinstitutet numera spelat ut sin roll och att institutet bör bli föremål för omprövning. Självfallet får vid en sådan omprövning allmänheten inte

berövas den service som nu ges genom kommissionärerna, men de tjänster det här är fråga om torde kunna ges lika enkelt, snabbt och billigt på annat sätt.

Det biträde som kommissionärerna nu lämnar synes i stället böra ges av myndigheterna inom ramen för ett utvidgat servicecirkulär. Härvid bör den ringa del av kommissionärernas uppgifter som regleras i 3 § punkterna 2—5 kommissionärskungörelsen utföras utan särskild avgift. En sådan förändring stämmer överens med den praxis som införts vid flera av de myndigheter som för närvarande har eller skall ha kommissionär. De merkostnader som härvid kan uppstå i form av ökad arbetsbelastning torde uppvägas av administrativa förenklingar.

Kommissionärernas för närvarande helt dominerande uppgifter återfinns i 3 § punkterna 1, 6 och 7 kommissionärskungörelsen. Dessa uppdrag bör efter en avveckling utföras av vederbörande myndigheter såsom uppdragsfinansierad verksamhet. I vissa fall, bl. a. vid de centrala dataregistren samt patent- och registreringsverket, kan det vara lämpligt att i likhet med vad som är fallet hos statistiska centralbyrån inrätta en uppdragscentral för denna verksamhet.

En avveckling av kommissionärsinstitutet skulle maximalt kunna tänkas medföra ett behov inom respektive statsmyndigheter av fyrtio nya tjänstemän, främst vid länsstyrelserna och vid patent- och registreringsverket. Om man antar att nya tjänster inrättas i den lönegrad som de flesta kommissionärer för närvarande innehar, d. v. s. lönegrad 17 (1973 års löneläge), skulle lönekostnaderna härför inklusive lönekostnadspålägg uppgå till ca 2 milj. kronor. De intäkter som kommissionärerna uppbär har uppskattats till mellan 1,92 och 2,42 milj. kronor. Då dessa inkomster i stället tillfaller statsverket, bör kommissionsärsväsendet kunna slopas utan några ökade kostnader för statsverket.

De nu skisserade åtgärderna har vid remissbehandlingen av granskningspromemorian tillstyrkts eller lämnats utan erinran av flertalet remissinstanser.

Patent- och registreringsverket, som vid sidan av länsstyrelserna är den myndighet hos vilken kommissionärsväsendet för närvarande är av någon betydelse, anser dock att kommissionärsinstitutet vid verket inte kan avskaffas utan att försämrade service och kostnadsökningar blir följden för allmänheten och sannolikt även för verket. Verket motsätter sig därför i nuvarande läge bestämt tanken på att avskaffa kommissionärsväsendet vid verket.

Även de remissinstanser som företräder bolag eller enskilda som tar i anspråk kommissionärsinstitutet vid patent- och registreringsverket understryker den betydelsefulla servicetillgång institutet innebär men synes å andra sidan inte ha något emot en organisatorisk förändring som ger oförändrad god service.

Enligt revisorernas mening bör kommissionärsinstitutet vid patent-

och registreringsverket kunna ersättas med uppdragsfinansierad verksamhet utövad vid en uppdragscentral (informationscentral). Erfarenheterna av den informationscentral som ersatt den tidigare kommissionären för patentärenden synes vara goda. De betydande avgifter som för närvarande tillfaller kommissionärerna vid verket (främst vid bolagsbyrån) torde dessutom väl motsvara kostnaderna för en central med tillräckliga personella resurser för att ge allmänheten erforderlig service på en oförändrat god nivå.

Med hänvisning till vad som anförts får riksdagens revisorer förorda att kommissionärsväsendet vid de statliga myndigheterna slopas och att den service som för närvarande ges av kommissionärerna förs över till vederbörande myndigheter. I samband härmed bör bestämmelser meddelas som förenhetligar myndigheternas avgiftsbeläggning av de tjänster som de härvid övertar. Revisorerna förutsätter att ifrågavarande förändringar inte kommer att medföra försämrad service för allmänheten. Myndigheternas uppdragsverksamhet bör vidare regleras så, att den inte onödigtvis stör myndigheternas ordinarie verksamhet.

Revisorerna emotser att kontinuerligt få bli underrättade om de åtgärder som vidtas i anledning av ovan framlagda förslag.

Riksdagens revisorers skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 maj 1974 med anledning av granskningspromemoria nr 9/1973 angående efterkalkylering i statlig investeringsverksamhet jämte däröver avgivna remissyttranden

Generella föreskrifter eller anvisningar om förkalkylering och efterkalkylering för investeringar i den statliga verksamheten förekommer i mycket ringa omfattning. Vissa kortfattade riktlinjer för förkalkylering har under senare år angetts i finansdepartementets årliga anvisningar angående myndigheternas anslagsframställningar. Beträffande efterkalkylering finns allmänna föreskrifter meddelade endast såvitt gäller statliga byggnadsföretag. Det kan också nämnas att budgetutredningen i sitt år 1973 avlämnade betänkande Budgetreform behandlat kalkyleringsproblemen och framhållit angelägenheten av att efterkalkylering genomfördes för större investeringar.

Ett hos riksdagens revisorer under år 1973 bedrivet granskningsprojekt har avsett en undersökning av i vilken omfattning och i vilka former efterkalkylering förekommer i den statliga investeringsverksamheten. Granskningen har omfattat de affärsdrivande verken med undantag av domänverket samt fortifikationsförvaltningen, statens vägverk, byggnadsstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen.

Resultatet av undersökningen har redovisats i en granskningspromemoria, dagtecknad den 28 november 1973 (bilaga 1). Promemorian innehåller redogörelser för de efterkalkyleringssystem som tillämpas vid de granskade myndigheterna ävensom vissa rekommendationer för hur efterkalkylering bör utföras och vilka krav som ansetts böra uppfyllas. Sammanfattningsvis har anförts, att efterkalkylering genomförts i högst varierande omfattning inom statsförvaltningen. Variationen har inte ansetts kunna förklaras av investeringarnas speciella karaktär eller av kalkyleringsproblemens svårighetsgrad. Av undersökningen framgår vidare att såväl ambitionsnivån hos som inriktningen av tillämpade för- och efterkalkyleringssystem varierar mellan olika myndigheter. I och för sig synes det enligt promemorian inte finnas något att erinra mot att systemen är utformade på olika sätt och med hänsynstagande till de olika myndigheternas speciella behov, men vissa generella krav eller önskemål anses böra gälla. Intet av de granskade systemen uppfyller alla de rekommendationer som angetts i promemorian.

Vidare har erinrats om att ett utvecklingsarbete avseende affärsverkens investeringar för närvarande pågår under ledning av riksrevisions-

verket. Detta uppdrag borde utvidgas till att avse även efterkalkylering under samtidigt beaktande av förhållandena vid andra statliga myndigheter vid vilka investeringar av större omfattning förekommer.

Promemorian har för yttrande tillställts samtliga de granskade myndigheterna samt riksrevisionsverket. De inkomna remissvaren är bifogade denna skrivelse (bilagor 2—12).

Remissmyndigheterna har i allmänhet vitsordat promemorians beskrivning av respektive efterkalkyleringssystem och de allmänna synpunkter som anförts om problemen. I några fall har kompletterande uppgifter om systemens uppbyggnad och funktion lämnats samt avvikande meningar om generella problem anmälts. Förenade fabriksverken har uttalat att efterkalkyleringen inte borde regleras på så sätt att detaljerade investeringsbestämmelser utvecklades för affärsverkens del. Arbetsmarknadsstyrelsen har framhållit att verkets funktion vid investeringsverksamhet endast vore att lämna beredskapsmedel för tidigareläggning av arbeten och att efterkalkylering borde ankomma på vederbörande huvudman eller fackmyndighet. Promemorians förslag om utvidgning av det hos riksrevisionsverket nu pågående utvecklingsarbetet rörande affärsverkens investeringar har av flertalet remissmyndigheter tillstyrkts eller lämnats utan erinran. Riksrevisionsverket har uppgett sig ämna utvidga det pågående arbetet genom att låta detta följas av ett projekt om efterkalkylering, omfattande även andra myndigheter än affärsverken. Ämbetsverket ville dock avvakta statsmakernas ställningstagande till budgetutredningens betänkande.

Revisorerna vill för egen del ansluta sig till den i granskningspromemorian uttalade meningen att förkalkylering och efterkalkylering kan vara av stort värde för åstadkommande av effektivitet och besparingar i den statliga investeringsverksamheten. Kalkyleringen ger möjligheter till kostnadskontroll beträffande färdigställda företag och kan vara till nytta vid planeringen av nya objekt. Den bör kunna främjas av utvecklade system och generella anvisningar, även om systemen kan behöva utformas på skilda sätt för olika myndigheter. Kalkyleringen innehåller emellertid komplicerade problem som fortlöpande behandlas i den ekonomiska debatten, och någon enhetlig lösning torde inte finnas tillgänglig. Frågan om hur långt ett system bör utvecklas och i vilken omfattning det skall tillämpas är en avvägningsfråga, eftersom utförliga analyser även medför kostnader i form av ökade administrativa insatser.

Såsom redan anförts har riksrevisionsverket engagerat sig i förevarande problem, och verket har förklarat sig ha för avsikt att utvidga ett nu pågående projekt till att omfatta även de frågor som behandlats i granskningspromemorian. Problemen kommer sålunda att bli prövade i ett vidare sammanhang. Eftersom det nu förebringade utredningsresultatet kan förutsättas vara till nytta i detta fortsatta arbete, får revisorerna hemställa att materialet överlämnas till riksrevisionsverket.

*Bilaga 7***Riksdagens revisorers skrivelse till Kungl. Maj:t den 30 maj 1974 med anledning av granskningspromemoria nr 1/1974 angående formerna för kontroll av vissa forskningsmedels användning jämte däröver avgivna remissyttranden**

Den statliga satsningen på forskning och utvecklingsarbete (FOU) uppgår årligen till stora belopp. Under budgetåret 1970/71 beräknas denna satsning sålunda ha omfattat 1 400 milj. kronor. Huvuddelen av detta belopp utgjorde stöd till egentlig forskning. Samma budgetår uppgick enligt en inom riksdagens revisorers kansli upprättad granskningspromemoria angående den statliga forskningsverksamheten (nr 8/1972) de statliga forskningsanslagen, exklusive anslagen till utvecklingsarbete, till ca 1 140 milj. kronor. Av sistnämnt belopp uppskattas omkring 20 procent vara medel som avsatts till forskningsråd och forskningsfonder för i huvudsak grundforskning. Räknas även statliga medel som är anslagna för tillämpad forskning utanför försvarssektorn in, stiger rådets och fondernas andel från ca 20 procent till ca 25 procent eller till ett totalt belopp av mellan 250 och 300 milj. kronor. För samma budgetår ställde forskningsråd och styrelsen för teknisk utveckling (STU) nära 130 milj. kronor till universitetsforskningens förfogande.

Under budgetåret 1972/73 kan den statliga satsningen på FOU beräknas ha uppgått till drygt 2 000 milj. kronor, varav ca 1 300 milj. kronor avsåg s. k. egentlig forskning. Vid universitet och högskolor inom universitetskanslersämbetets område förvaltades detta budgetår forskningsmedel till ett belopp av ca 150 milj. kronor.

Då sålunda stora belopp årligen anslås för forskningsändamål och tidigare granskningsarbete på forskningsområdet visat att kontrollen av forskningsmedlens användning i vissa avseenden är mindre tillfredsställande, har riksdagens revisorer beslutat att närmare granska kontrollen av medlens användning. Undersökningen får också ses som ett led i den granskning av Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet som revisorerna har att utföra.

Granskningen har koncentrerats till den forskningsverksamhet som utförs med medel som för forskning inom universitetssektorn anslås via forskningsråd och statliga myndigheter med ansvar för tillämpad sektorforskning. Förutom den kontroll som utövas av de anslagsfördelande organen omfattar utredningen verksamheten hos förvaltare av anslag —

universitets- och högskolemyndigheter — och hos forskare som erhållit anslag.

Vid granskningen av de anslagsfördelade organens verksamhet har myndigheter inom olika forskningsområden valts ut. Därvid har i huvudsak anslag till grundforskning med medicinsk, naturvetenskaplig och samhällsvetenskaplig inriktning samt tillämpad forskning med inriktning på bygghälsa, industriell verksamhet, miljövard samt skogs- och jordbruk undersökts.

Den genomförda undersökningen omfattar en närmare genomgång av utfärdade bestämmelser för kontroll av statliga forskningsmedels användning och tillämpningen av dessa bestämmelser. Under arbetet har försök gjorts att klarlägga den praxis som utbildats vid kontrollverksamheten. Vidare har undersökts de mål som satts för kontrollverksamheten för att göra det möjligt att närmare bedöma hur målen för verksamheten uppnås i förhållande till kostnaderna för kontrollarbetet.

Resultatet av den i ärendet utförda undersökningen har redovisats i en granskningspromemoria (nr 1/1974), som på sedvanligt sätt remissbehandlats. Kopior av promemorian och däröver avgivna remissyttranden har närslutits denna skrivelse (bilagor 1—12).

Som ovan nämnts avser den genomförda undersökningen forskningsmedel som av forskningsråd eller motsvarande statliga myndigheter ställts till förfogande för forskning vid universitet och högskolor. Undersökningen täcker en forskningsverksamhet som uppskattningsvis förbrukar drygt tre fjärdedelar av de 250 till 300 milj. kronor som budgetåret 1970/71 fördelades av forskningsråd och forskningsfonder för grundforskning och för tillämpad forskning utanför försvarssektorn eller ca 20 procent av hela det statliga stödet till egentlig forskning.

För närvarande tillämpas i stora drag följande förfarande vid beviljande av forskningsanslag och vid kontroll av forskningsmedlens användning.

Forskningsråden och motsvarande statliga myndigheter beviljar sina forskningsanslag på grundval av ansökningar från intresserade forskare. Vid prövningen av ansökningarna bedöms forskningsprojektens värde främst från vetenskaplig synpunkt. Lämnas anslag, upprättas förslag till kontrakt mellan rådet och forskaren. I kontraktet anges för vilket ändamål medel anslås och de närmare villkor som skall gälla för disposition av anslaget.

De olika forskningsråden inom utbildningsdepartementets förvaltningsområde tillämpar från och med årsskiftet 1973—74 i princip likalydande allmänna kontraktsbestämmelser. I dessa forskningskontrakt anges under rubriken Anslagsförvaltande organ vilket lärosäte som för forskarens räkning skall förvalta medlen. Vederbörande universitet- eller högskoleförvaltning förbinder sig vidare genom påteckning på kontraktet att förvalta medlen enligt de villkor som angetts i kontrak-

tet. Dessa bestämmelser ger uttryck för den ordning som gällt sedan år 1964, nämligen att konsistorierna såsom universitetens och högskolornas styrelser skall förvalta såväl till lärosätenas förfogande ställda statsmedel som alla övriga medel, allmänna eller andra, vilka anvisas för forskning eller utbildning, avsedd att bedrivas vid lärosätena (7 § universitetsstadgan — SFS 1964: 461).

De förvaltande organen har att vid fullgörande av sina arbetsuppgifter iakttä gällande instruktioner (för lärosätena inom universitetskanslersämbetets ämbetsområde — universitetsstadgan) och allmänna redovisningsföreskrifter, såsom de föreskrifter som riksrevisionsverket i maj månad 1973 utfärdat angående redovisningsverksamheten inom redovisningsgrupp — FRG (närmare behandlade på s. 8 och 9 i granskningspromemorian). I övrigt skall de eventuella särskilda anvisningar för förvaltningen, som tillsynsmyndigheter eller tillämpande myndigheter utfärdar, tillämpas.

De anslagsfördelande organen, forskningsråd och motsvarande organ, skall enligt sina instruktioner och enligt bestämmelser i regleringsbrev m. m. i princip främja en ändamålsenlig användning av de medel som anslås för forskning. Kravet på en effektiv användning av anslagna resurser innebär bl. a. att en tillförlitlig kontroll utövas rörande användningen av forskningsmedlen. Kontrollen kan vara såväl en vetenskaplig bedömning av uppnådda resultat som en rent kameral kontroll.

I granskningspromemorian slås fast att kameral kontroll av forskningsmedlens användning huvudsakligen utövas på den medelsförvaltande nivån och att den granskning av medelsanvändningen som utförs på den anslagsfördelande nivån mest görs från vetenskaplig synpunkt. Vid remissbehandlingen har ej kommit fram något som säger emot denna uppfattning. Någon närmare samordning av kontrollen mellan de båda nivåerna finns inte, vilket kan ge anledning till en viss förvåning eftersom material som är nödvändigt för en fullständig kameral kontroll ej finns tillgängligt på den förvaltande nivån och myndigheterna på den anslagsbeviljande nivån, när nya anslag beviljas, torde behöva ha tillgång till uppgifter om hur de kamerala arbetsuppgifterna fullgörs och hur anslagna medel faktiskt används.

Även om flera remissmyndigheter, av vilka flertalet är verksamma på den förvaltande nivån, anser den nuvarande ordningen tillfredsställande, vill revisorerna sätta i fråga om inte den nuvarande kamerala kontrollen bör skärpas i linje med vad som föreslagits i granskningspromemorian. Enligt revisorernas mening bör största möjliga frihet ges åt mottagare av forskningsmedel att inom givna ramar bedriva sin forskning och forskarna även ges tilltro att på eget ansvar rätt kunna förfoga över erhållna medel. Ett sådant synsätt bör dock inte få till följd att möjligheterna att kontrollera medlens användning minskas. I fall där värdet av vunna forskningsresultat är svårt att bedöma, bör sålunda alltid möjligheter att

genom kameral kontroll granska medelsanvändningen finnas. Den genomförda undersökningen har av förklarliga skäl inte kunnat grundas på en fullständig redovisningsrevisionell granskning av verksamheten på området, då det inte hör till revisorernas arbetsuppgifter att genomföra sådana revisioner. De sakförhållanden som kommit fram vid undersökningen har dock tillräckligt starkt visat att skäl finns för en ändring av det nuvarande kontrollförfarandet. Även remissvaren från myndigheterna på den anslagsfördelande nivån styrker revisorerna i deras uppfattning. Revisorerna förordar därför att med beaktande av de olika förslag till lösningar som lämnats från olika remissmyndigheter i första hand följande i granskningspromemorian föreslagna åtgärder vidtas.

1. Forskningsråden bör i större utsträckning än hittills granska hur resultatet av utförda forskningsuppdrag förhåller sig till satsade medel. I linje härmed bör den nuvarande kontrollen av medlens användning både på den anslagsfördelande och på den förvaltande nivån stegvis ändras i riktning mot en ekonomiadministrativ granskning. Finns på den anslagsfördelande nivån flera anslagsgivare till ett och samma forskningsprojekt, bör en samordnad granskning och bedömning av projektet göras. Revisorerna förutsätter att vid denna utbyggnad av kontrollen hänsyn tas till de särskilda förhållanden som gäller på de olika forskningsområdena.

2. En klarare utformad ansvarsfördelning i kontrollarbetet såväl mellan de olika handläggande nivåerna (forskningsråden å den ena sidan och olika lärosäten å den andra) som inom de olika nivåerna bör genomföras. Härvid bör särskilt beaktas att garantier skapas för att olika kontrollrutiner verkligen följs. Förbättrad och utbyggd samordning av kontrollverksamheten bör genomföras, så att de olika nivåerna kan dra nytta av varandras redovisnings- och kontrollrutiner.

3. De möjligheter till skärpt verksamhetskontroll som ges genom tillämpning av redovisningssystem S inom SEA-systemet bör tas till vara, bl. a. genom projektbaserad redovisning.

4. Såväl forskningspersonal som granskande personal bör ges tillfredsställande utbildning och erforderliga instruktioner för fullgörande av ekonomisk rapportering och övrigt kontrollarbete.

5. I syfte att nå säkrare kontroll bör bättre samarbete genomföras mellan revisionskontoret vid universitetskanslersämbetet och andra berörda revisionskontor, t. ex. kontoret vid kammarkollegiet, samt mellan revisionskontoren och de anslagsfördelande och anslagsförvaltande organen. Ett samarbete mellan revisionskontoren är av vikt med hänsyn till att extern redovisningsrevision numera ej utförs. Samma effekt torde kunna uppnås om uppgifterna att granska här ifrågakommande myndigheter förs samman till ett och samma kontor.

Revisorerna emotser att kontinuerligt bli underrättade om de åtgärder som vidtas med anledning av ovan framförda förslag.

När det gäller Stiftelsen Riksbankens jubileumsfonds verksamhet på förevarande område har fonden i sitt remissvar anfört, att frågan om det arbete som revisionsavdelningen vid riksbanken har att utföra vid kontroll av användningen av anslagna forskningsmedel och frågan om fondens skyldighet att erlagga förvaltningsavgifter, då den förvaltande myndigheten uppbär ränta på förvaltade medel, för närvarande studeras i samband med pågående översyn av arbetsrutinerna inom fonden. Revisorerna vill i denna del meddela att revisorerna har noterat vad fonden anfört och förutsätter att förslag till åtgärder av fonden kommer att underställas revisorernas bedömning.

Riksdagens revisorers skrivelse till Kungl. Maj:t den 31 oktober 1974 med anledning av granskningspromemoria nr 2/1974 angående kontrollen av lärarnas tjänstgöringsskyldighet vid universitet och högskolor jämte däröver avgivna remissyttranden

Statens kostnader för löner till lärare och forskare vid våra universitet och högskolor uppgick under budgetåret 1972/73 till omkring 600 milj. kronor. Antalet universitetslärare kan för samma tid beräknas ha uppgått till omkring 8 500.

Universitetslärarnas tjänstgöringsförhållanden är svåröverskådliga bl. a. på grund av att tjänstgöringsskyldigheten omfattar såväl undervisning som forskning och därtill oftast också administrativa arbetsuppgifter. Förhållandet har tidigare observerats av riksdagens revisorer bl. a. vid granskning av viss kursverksamhet vid en teknisk högskola.

Revisorerna har därför beslutat att med läro- och timplaner samt bestämmelser om arbetstid och undervisningsskyldighet som utgångspunkt låta undersöka hur arbetstidskontrollen är ordnad vid universitet och högskolor inom universitetskanslersämbetets förvaltningsområde. Undersökningens resultat har redovisats i en granskningspromemoria, benämnd Kontrollen av lärarnas tjänstgöringsskyldighet vid universitet och högskolor (nr 2/1974), som på sedvanligt sätt remissbehandlats. Promemorian och inkomna remissyttranden är såsom bilagor (bil. 1—12) fogade vid denna skrivelse.

Universitetslärarnas åligganden regleras, förutom av bestämmelser i universitetsstadgan, av bestämmelser som Kungl. Maj:t meddelar och av föreskrifter som utfärdas av universitetskanslersämbetet eller organ vid universiteten/högskolorna. Lärarna har som tjänsteåliggande att undervisa och examinera samt forska och ge forskarhandledning, utarbета läroböcker och kompendier ävensom utföra administrativt arbete. Deras främsta åligganden är undervisning och forskning.

Allmänt gäller om universitetslärarnas arbetstider att lärarna är skyldiga att i den omfattning arbetet påkallar vara tillgängliga på sin arbetsplats. För vissa lärarkategorier med undervisning som huvuduppgift har undervisnings- och tjänstgöringsskyldigheten angetts i ett tjänsteförteckningsavtal för undervisningsområdet (TFU). För övriga befattningshavare återfinns de allmänna bestämmelserna om tjänstgöringsskyldigheten enbart i universitetsstadgan och i regleringsbrev.

Syftet med den nu företagna undersökningen har inte varit att genom-

föra en förvaltningsrevisionell studie av den verksamhet i form av undervisning och forskning som bedrivs av olika slag av lärare vid universitet och högskolor. Vid en sådan undersökning eftersträvar man primärt att bedöma verksamheten utifrån dess produktivitet och effektivitet, d. v. s. göra en bedömning av verksamheten på grundval av en mätning av verksamhetens resultat i förhållande till insatta resurser. Kan inte resultatet mätas eller ens bedömas får man nöja sig med att koncentrera intresset till att bedöma om de insatta resurserna utnyttjas på ett ändamålsenligt sätt.

Förevarande undersökning har därför med hänsyn till svårigheterna att bedöma universitetslärarnas verksamhet från produktivitets- och effektivitetssynpunkt fått begränsas till ett studium av hur kontrollen av universitetslärarnas tjänstgöring är upplagd och hur den fungerar. Med det sålunda uppsatta målet har undersökningen inte omfattat en kontroll av hur enskilda lärare eller grupper av lärare fullgjort sin tjänstgörings-skyldighet.

Undersökningen har visat att gällande bestämmelser om tjänstgöringstider och tjänsteåligganden är ofullständiga och oklara samt mindre väl lämpade för genomförande av en tillförlitlig kontroll av fullgjord tjänstgöringsskyldighet.

För att bättre kontrollmöjligheter på området skall åstadkommas, föreslås i granskningspromemorian bl. a. att klarare bestämmelser införas beträffande omfattningen av lärarnas årsarbetstid och att innebörden från tjänstgöringssynpunkt av de ferier som lärarna åtnjuter klarläggs. I samband härmed bör den genomsnittliga veckoarbetstiden under terminen fastställas. Det bör även prövas om inte en totalreglering av lärarnas arbetstid bör komma till stånd. Vidare synes de olika kategorierna av lärare böra informeras om sina arbetsuppgifter och dessas omfattning i den formen att en normalinstruktion för olika lärarkategorier utfärdas. Dessutom bör, i likhet med vad som gäller beträffande lärarnas redogörelser för meddelad undervisning, skyldighet föreligga att lämna kontinuerliga redogörelser för nedlagt arbete i form av forskning och andra aktiviteter. Vidare förordar utredningen att universitetsinstitutionerna i större utsträckning än hittills gör en bedömning av kvaliteten av varje lärares undervisning. Slutligen föreslås i promemorian att enhetliga bestämmelser utfärdas om lärares skyldighet att anmäla frånvaro vid sjukdom och beräkningen av lärares återstående tjänstgöringsskyldighet i sådant sammanhang.

Från läroanstalternas och personalorganisationernas sida har nu angivna förslag i princip mött negativ kritik. Den allmänna meningen har varit att genomförandet av de föreslagna åtgärderna skulle kunna innebära en såväl tungrodd som kostnads- och tidskrävande kontrollapparat. Lärarna skulle få använda stor del av sin tid åt administrativa uppgifter

på bekostnad av de vid universiteten primära arbetsuppgifterna undervisning och forskning.

Från universitetskanslersämbetets sida har anförts mera positiva synpunkter på frågan om införande av bättre garantier för att satsade resurser på detta område används på ett ändamålsenligt sätt. Ämbetet anför sålunda i sitt remissyttrande bl. a. följande.

Till undervisning och forskning anslås varje år ansemliga resurser. UKÄ finner det mot bakgrund härav både naturligt och nödvändigt att tillfredsställande garantier skapas för att resurserna används på ett riktigt och ändamålsenligt sätt. Härför krävs redovisnings- och kontrollåtgärder av olika slag. Dessa bör emellertid inte göras mer omfattande och detaljerade än nödvändigt. Angelägenheten härav understryks av det förhållandet att vissa lärare redan för närvarande måste ägna en alltför stor del av sin arbetstid åt administrativt arbete.

Enligt revisorernas mening har den företagna utredningen och däröver avgivna yttranden visat att skäl finns att en närmare, grundlig utredning av frågan om garantierna för en riktig och ändamålsenlig användning av satsade resurser på förevarande område genomförs. Revisorerna förordar därför att frågan utreds vidare genom Kungl. Maj:ts försorg. I samband härmed bör även övervägas om inte den i granskningspromemorian föreslagna arbetstidsundersökningen bör utföras.

Riksdagens revisorers skrivelse till Kungl. Maj:t den 28 november 1974 med anledning av granskningspromemoria nr 4/1974 angående trafiksäkerhetsarbetet efter högertrafikreformen jämte däröver avgivna remissyttranden

Transportsektorn intar en framträdande plats i den svenska samhälls-ekonomi. Sektorns andel av bruttonationalprodukten beräknas sålunda för år 1970 ha gått upp till omkring nio procent.

De olika slagen av kommunikationsmedel kan ses som tjänstefunktioner för samhällets övriga verksamheter. Strukturförändringarna inom samhället och näringslivet påverkar därför transportsektorn. Beroendeförhållandet går emellertid även i motsatt riktning. Det råder följaktligen ett påtagligt samspel mellan transportsektorn och de övriga samhällssektorerna.

En stor del av transportsektorns kostnader utgörs av kapitalkostnader. Då investeringarna inom transportsektorn får långsiktiga konsekvenser med bl. a. bindningar av den framtida handlingsfriheten inom samhället som följd, måste trafikplaneringen integreras med den totala samhällsplaneringen. Trafikplaneringen måste å sin sida baseras på bedömningar som rör landets fysiska utbyggnad, d. v. s. lokaliseringsmönstrets utveckling. Denna utveckling påverkas dels av tekniska, ekonomiska och sociala förändringar i samhället, dels av en målmedveten styrning från statens och kommunernas sida.

Det dominerande transportarbetet i Sverige, både när det gäller persontransporter och godstransporter, utförs med bil.

Bilismens betydelse i samhälls-ekonomi kan belysas med följande uppgifter, nämligen att vägtrafikens totala kostnader för år 1970 kan uppskattas till ca 25 miljarder kronor och att bilismen år 1972 beräknas ha sysselsatt ca 360 000 personer.

Dagens samhälle bygger i stor utsträckning på bilen i dess olika former som transportmedel. I många sammanhang har bilen också framstått som det mest rationella transportmedlet. Bilismens tillväxt har emellertid även medfört olika negativa effekter i samhället, såsom ökat antal trafikolyckor, luftföroreningar, bullerstörningar och försämrad trafikförsörjning för vissa kategorier medborgare.

En av de mest påtagliga och mest debatterade negativa effekterna av bilismen utgör trafikolyckorna, vilkas omfattning utvecklats till ett allvarligt samhällsproblem. År 1972 dödades enligt statistiska centralbyråns statistik angående vägtrafikolyckor med personskada 1 194 personer och skadades 21 256 personer. Av dessa fick närmare 6 700 svåra

skador. Av centralbyråns statistik rörande dödsorsaker framgår att vart tredje dödsfall i åldersgruppen 15—24 år beror på trafikskador.

Olika försök har gjorts att beräkna trafikolyckornas totala samhälls-ekonomiska kostnader. Enligt en ofta återopad beräkning skulle kostnaderna uppgå till ca 2 500 milj. kronor. Godtas denna beräkning, skulle olyckskostnaderna utgöra ca tio procent av vägtrafikens totala kostnader. I den allmänna debatten om bilismens negativa effekter har emellertid även betydligt större belopp nämnts. Samhällets kostnader budgetåret 1970/71 för trafikövervakning, trafiksäkerhet, trafikadministration, forskning, bilregistrering och skatteuppbörd har av vägkostnadsutredningen beräknats till närmare 400 milj. kronor.

Mot bakgrund av de stora samhälls-ekonomiska kostnaderna och de personliga tragedier som följer med trafikolyckor har riksdagens revisorer låtit undersöka formerna för och effekten av det under senare år bedrivna trafiksäkerhetsarbetet. En huvuduppgift vid undersökningen har varit att klarlägga myndigheternas uppgifter i trafiksäkerhetsarbetet samt samarbetsformerna och styrsystemen i detta arbete. Vidtagna åtgärder i syfte att förbättra trafiksäkerheten och påverka trafikbeteendet har vidare översiktligt studerats för tiden efter övergången till högertrafik år 1967. De åtgärder som hittills vidtagits för att befästa det efter högertrafikreformen ändrade trafikbeteendet hos allmänheten har också undersökts.

Undersökningens resultat har redovisats i en granskningspromemoria, benämnd Trafiksäkerhetsarbetet efter högertrafikreformen (4/1974), som på sedvanligt sätt remissbehandlats. Promemorian och inkomna remissyttranden är såsom bilagor (1—34) fogade vid denna skrivelse.

Undersökningen har avsett trafiksäkerhetsarbetet efter högertrafikreformens genomförande. Denna trafikomläggning och de därmed kombinerade kraftfulla åtgärderna för att höja trafiksäkerheten torde utgöra den största samlade satsning på trafiksäkerhetsområdet som gjorts här i landet. Bland de vidtagna åtgärderna kan nämnas införande av nya trafikregler, trafikaneringar, ökad trafikövervakning, införande av olika hastighetsbegränsningar och ökad trafikinformation. Jämförs olycksläget för femårsperioderna närmast före och närmast efter övergången till högertrafik, finner man för tiden efter trafikreformen en minskning av antalet dödsfall i trafiken med 600, medan antalet skadade personer minskade med ca 5 000 och antalet till trafikförsäkringsföretagen redovisade skadefall med ca 32 000.

Den sålunda konstaterade förbättringen i trafiksäkerhetsläget under åren efter trafikomläggningen, som uppnåts trots en ökande trafikintensitet, är inte enbart att hänföra till trafikomläggningen. Samhällets arbete för att öka trafiksäkerheten har pågått oavbrutet. Bland vidtagna nyare åtgärder kan pekas på införandet av bestämmelser om tekniska förbättringar av fordonen och differentierade hastighetsgränser samt en

ny väglag, i vilken trafiksäkerhetsfrågorna beaktas i högre grad än tidigare, ävensom arbetet med att precisera och förtydliga trafikreglerna. Vidare har en omfattande körkortsreform, kombinerad med bättre förarutbildning och skärpta förarprov, genomförts. I anslutning härtill har också nya ADB-baserade bil- och körkortsregister, som ger väsentligt ökade möjligheter till kontroll av fordonsförare och trafiken, tagits i bruk.

Den nu företagna utredningen — som enligt vad flera remissmyndigheter uttalat bl. a. utgör en förtjänstfull översikt av samhällets insatser på trafiksäkerhetsområdet — har visat att de satsningar som gjorts på trafiksäkerhetsområdet gett resultat. Av utredningen framgår också att flera statliga utredningar arbetar på att i olika avseenden förbättra trafik- och trafiksäkerhetsförhållandena. Även om det sålunda inte synes finnas anledning att rikta några direkta anmärkningar mot det hittills fullgjorda trafiksäkerhetsarbetet, vill revisorerna dock mot bakgrund av de i granskningspromemorian förordade åtgärderna för förbättringar av förutsättningarna för trafiksäkerhetsarbetet fästa uppmärksamheten på följande frågor av väsentlig betydelse.

I granskningspromemorian har framhållits att målen för och den principiella inriktningen av samhällets samlade trafiksäkerhetsarbete för närvarande ej har preciserats av statsmakterna. För att man skall kunna ta ställning till målen för trafiksäkerhetsarbetet fordras emellertid att de överordnade trafikpolitiska målen är klarlagda. Dessa mål övervägs för närvarande av den trafikpolitiska utredningen. Dessutom arbetar trafiksäkerhetsutredningen med att överväga planeringsformerna för trafiksäkerhetsarbetet och har vidare till uppgift att lägga fram förslag till det fortsatta arbetet på trafiksäkerhetsområdet. Flera andra offentliga utredningar arbetar också med frågor som berör transportsektorn och samhällets transportpolitik.

Det resultat som detta omfattande utredningsarbete måste avsätta torde ge statsmakterna möjligheter att få ett samlat grepp om trafikpolitiken och därmed om trafiksäkerhetsarbetet. Förutsättningar finns därför för en närmare konkretisering och specificering av de långsiktiga målen för samhällets totala trafiksäkerhetsarbete. Enligt revisorernas mening bör därför den nu berörda utredningsverksamheten inom trafikområdet tidsmässigt samordnas, så att utredningsresultaten läggs fram någorlunda samlade och Kungl. Maj:t bereds möjlighet att underställa riksdagen förslag om målen för den långsiktiga planläggningen av trafikpolitiken och därmed om inriktningen av det långsiktiga trafiksäkerhetsarbetet. Revisorerna har fått stöd för denna uppfattning i olika remissyttranden. De flesta remissmyndigheter av central betydelse i förvarande sammanhang har sålunda understrukt vikten av att de långsiktiga målen för trafiksäkerhetsarbetet preciseras. Statens trafiksäkerhetsverk, som har till uppgift att verka för lämplig samordning av trafiksä-

kerhetsarbetet inom landet, har dock inte redovisat någon uppfattning i frågan.

Formuleras trafiksäkerhetsmålen i konkreta termer, erhålls ett fastare underlag för fördelning av uppgifter och resurser såväl mellan olika av trafiksäkerhetsarbetet berörda myndigheter som inom sådana myndigheter själva. De på grundval av fastlagda mål planerade åtgärderna bör budgetmässigt hållas samman i ett särskilt huvudprogram för trafiksäkerhet inom kommunikationssektorn. Programmet bör omfatta såväl de verkställande myndigheternas som forskningsorganens verksamhet. Därmed torde det bli möjligt att på längre sikt avgöra inom vilka områden av samhället som insatser för att rädda liv och förebygga skador får den största effekten. Det förutsätts härvid att erforderligt statistiskt material finns tillgängligt att grunda detta arbete på.

Revisorerna förordar att, så snart det är tekniskt möjligt, åtgärder vidtas i enlighet med vad nu föreslagits.

När det gäller det mera kortsiktiga trafiksäkerhetsarbetet finns för närvarande en planeringsnämnd inrättad hos trafiksäkerhetsverket. Nämnden, i vilken ingår representanter för de myndigheter på det centrala planet som berörs av detta arbete samt representanter för AB Svensk bilprovning, är ett informellt samarbetsorgan mellan de däri företrädde parterna. Av den företagna undersökningen har framgått att ett stort antal departement, myndigheter och organisationer tar del i trafiksäkerhetsarbetet. De hittills vidtagna åtgärderna för samordning av arbetet på området är dock enligt revisorernas mening inte tillräckliga för att erforderlig samordning skall komma till stånd. Mera sektorövergripande och fastare samarbetsformer torde böra tillgripas. Detta syfte torde kunna uppnås om planeringsnämnden vid trafiksäkerhetsverket ges en fastare organisation, samtidigt som obligatorisk skyldighet att ta del i nämndens arbete föreskrivs för statliga myndigheter och organ som arbetar med trafiksäkerhetsfrågor på det centrala planet. Som redan nu är fallet bör representanter från landstings- och kommunförbunden ingå i nämnden, men även representanter för såväl arbetsgivar- och löntagarorganisationer som folkrörelserna och inom trafiksäkerhetsområdet verksamma intresseorganisationer bör beredas plats i nämnden. Samtidigt härmed bör nämndens planeringsarbete vidgas och fördjupas. I granskningspromemorian har vägar för genomförande av detta arbete närmare anvisats. Nämnden bör särskilt ägna intresse åt planläggning och samordning av informationsarbetet på trafiksäkerhetsområdet. Även samordningen av olika myndigheters och organisationers arbete med utbildningen på detta område bör nämnden ägna sitt intresse åt. Den bör vidare lägga vikt vid att fortlöpande följa planeringsverksamheten.

För att planeringsnämndens arbete skall bli effektivare bör ett särskilt planeringssekretariat inrättas vid trafiksäkerhetsverket, i vilket bör

ingå experter på de olika ämnesområden som omfattas av trafiksäkerhetsarbetet.

Revisorerna förordar att nu föreslagna åtgärder genomförs. Härigenom torde en effektivare styrning av trafiksäkerhetsarbetet kunna uppnås. Det torde enligt revisorernas mening vidare böra övervägas om inte åtgärderna kan vidtas även om den nu arbetande trafiksäkerhetsutredningen inte slutfört sitt arbete. Beräknas utredningen kunna avsluta arbetet inom relativt kort tidrymd, bör resultatet av detta arbete självfallet inväntas.

I den föreliggande granskningspromemorian har, utöver de frågor som hittills berörts, framförts en mängd förslag syftande till förbättrade förhållanden på trafiksäkerhetsområdet. Många av de åtgärder som är tänkbara för att höja säkerheten i trafiken är emellertid av långsiktig investeringskaraktär, t. ex. byggande av motorvägar och planskilda korsningar. Sådana åtgärder har ej närmare berörts, då samhällets långsiktiga trafikpolitik för närvarande är under övervägande.

De i granskningspromemorian framlagda förslagen har i princip genomgående tillstyrkts eller lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. Med hänvisning till vad som anförts i promemorian och de över promemorian avgivna remissyttrandena förordar revisorerna att förslagen görs till föremål för de vidare åtgärder som Kungl. Maj:t finner lämpliga. Här skall endast understrykas att revisorerna lägger stor vikt vid att det arbete som för närvarande bedrivs med att få fram lämpligt utformad statistik över trafikolyckor så snabbt som möjligt slutförs. Tillgång till tillförlitlig statistik är oundgängligen nödvändig för planeringen och genomförandet av trafiksäkerhetsarbetet.

I granskningspromemorian har berörts den splittring på olika myndigheter som för närvarande råder när det gäller trafiksäkerhetsarbetet på det lokala planet. Revisorerna noterar därför med tillfredsställelse att Kungl. Maj:t numera beslutat tillkalla en särskild sakkunnig med uppdrag att utreda trafiksäkerhetsarbetet på detta plan.

En fråga som hittills kanske inte har getts tillräckligt stort utrymme vid trafiksäkerhetsarbetet är hur trafikanter av olika slag skall påminnas om den allmänna regeln om högertrafik. Företagna utredningar redan under våren 1968 visade visserligen att återfall till s. k. vänsterbeteende minskat förhållandevis kraftigt sedan hösten 1967, men skäl synes finnas för att man vid trafiksäkerhetsarbetet alltjämt understryker denna huvudregel. Bl. a. torde barns inläring av trafikreglerna och även vuxnas reaktioner i kritiska trafiksituationer kunna underlättas, om högertrafikbeteendet konsekvent tillämpas på alla områden i samhället.

Riksdagens revisorers skrivelse till Kungl. Maj:t den 28 november 1974 med anledning av granskningspromemoria nr 10/1973 angående resultatvärdering och nr 5/1974 angående personalkostnader i den svenska biståndsverksamheten jämte däröver avgivna remissyttranden

På riksdagens revisorers granskningsplan för år 1973 fanns upptaget ett ärende med rubriken Personalkostnader och resultatvärdering i den svenska biståndsverksamheten. I planen erinrades om, bland annat, att revisorerna år 1966 företagit en granskning av den svenska biståndsverksamheten och därvid särskilt uppehållit sig vid möjligheterna att genom olika åtgärder begränsa administrationskostnaderna. Samtidigt hade revisorerna understrukit angelägenheten av att biståndsinsatserna blev föremål för en fortlöpande resultatvärdering. Den granskning som förutsattes i 1973 års plan borde syfta till att undersöka anledningen till inträffade stegringar av administrationskostnaderna och att utvärdera i vad mån en systematisk resultatvärdering förekom i biståndsverksamheten.

I februari 1973 tillkallade chefen för utrikesdepartementet en utredning angående Sveriges utvecklingssamarbete med u-länderna. Enligt direktiven var utredningsuppdraget mycket omfattande. Utredningen skulle — mot bakgrunden av de delvis nya uppgifter och ändrade avvägningar som kännetecknade läget — se över praktiskt taget hela fältet av problem som var förenade med verksamheten, bl. a. fördelningen av insatserna på olika biståndsformer, ämnesområden och länder. De administrativa formerna för den svenska biståndsmyndighetens verksamhet skulle ägnas uppmärksamhet och även resultatvärderingens roll och uppgifter skulle belysas.

Med hänsyn till att utredningens uppdrag var av denna vidsträckta karaktär och kunde väntas ta åtskillig tid i anspråk ansåg sig revisorerna oförhindrade att fullfölja det på granskningsplanen upptagna ärendet. Revisorerna utgick därvid från att granskningsresultatet kunde vara av värde även för utredningen. Granskningen, som pågått från början av år 1973 till våren 1974, har utförts huvudsakligen hos styrelsen för internationell utveckling (SIDA) men har kompletterats genom besök i två utvecklingsländer. Resultatet har redovisats i två granskningspromemior; den ena, avseende resultatvärdering, är daterad den 30 november 1973, och den andra, avseende personalkostnader, är daterad den 9 maj 1974. De båda promemoriorna bifogas denna skrivelse som bilagor 1 och 2.

1 Resultatvärdering

I promemorian lämnas en tämligen utförlig beskrivning av de resultatvärderingsmetoder som används av SIDA. Sådana utförs enligt två huvudlinjer som kompletterar varandra och är avsedda att fungera som en helhet. Den ena utgörs av den s. k. inbyggda värderingen, som i princip skall omfatta hela den bilaterala verksamheten. Den grundar sig på medelsutbetalningarna och bedrivs enligt ett utarbetat system med särskilda rapporter som arbetsmaterial. Den andra värderingsformen, den speciella resultatvärderingen, innebär att SIDA enligt beslut i varje särskilt fall låter utarbeta en beskrivning av resultatet av en isolerad insats eller en del av en insats. För den speciella värderingen finns inte någon fastställd rutin. Utformningen ankommer i de flesta fall på rapportförfattarna.

I promemorian konstateras att systemet med inbyggd värdering har en god teoretisk grund och är väl tillrättat för det praktiska arbetet. I fråga om systemets tillämpning hade emellertid åtskilliga brister iakttagits. Värderingen utvisade sålunda luckor, vilka minskade systemets användbarhet och gjorde att totalresultatet inte kunde bedömas. Delar av biståndsverksamheten omfattades inte av rapporteringen, och material som hänförde sig till den rutinmässiga rapporteringen kunde inte med säkerhet tas fram hos myndigheten. I vissa fall kunde detta bero på att rapporter inte hade avgetts, i andra fall kunde rapporter ha inkommit men på grund av brister i arkiveringssystemet inte kunnat påträffas. Någon kontrollrutin som säkerställde att rapporter lämnades enligt fastställd ordning fanns inte, och ej heller förekom någon rutin för resultatvärderingarnas behandling med sikte på att erfarenheterna skulle komma verksamheten till godo vid den fortsatta planeringen.

Såvitt gällde den speciella värderingen hade granskningen utvisat att denna fördelade sig ojämnt på ämnesområden. Vissa viktiga typer av insatser, bl. a. avseende vatten- och kraftförsörjning samt bostäder, hade blivit föremål för denna typ av kontroll endast i enstaka fall. Vissa av värderingarna var också redovisade i så utförliga och omfångsrika rapporter att innehållet måste bli svårtillgängligt, vilket kunde medföra risk för att de inte blev tillräckligt beaktade. I promemorian framfördes vissa konkreta förslag till åtgärder rörande arbetsrutiner m. m. Vidare framhölls vikten av att de ekologiska effekterna av biståndsinsatserna studerades och vägdes in i värderingarna.

Avslutningsvis erinrades om att den aktuella utvecklingshjälpen numera planerades och genomfördes i samarbete med vederbörande mottagarland och att även resultatvärderingen ansågs ankomma på mottagaren. Jämsides med denna utveckling hade kunnat iakttagas en tendens att lägga mindre vikt vid resultatvärderingsfrågorna eller att rent av förbise dem. I vissa samarbetsavtal hade de över huvud taget inte tagits upp till behandling. Denna utveckling syntes inte önskvärd. Det måste

hävdas som bestämda svenska krav att resultatvärdering kom till stånd, att den utfördes enligt uppdragna riktlinjer och att SIDA medverkade i sådan omfattning att vårt land behöll tillräcklig insyn i biståndsmedlens användning.

Granskningspromemorian har för yttrande tillställts SIDA och riksrevisionsverket (RRV). De inkomna remissvaren har fogats till denna skrivelse (bilagor 3 och 4).

SIDA har i sitt yttrande sagt sig i princip dela den i promemorian uttryckta uppfattningen om betydelsen av resultatvärdering och har biträtt de konkreta förslagen till förbättring av vissa rutiner. Styrelsen var också beredd att stödja programländerna med personal eller finansiella resurser i resultatvärderingsarbetet. SIDA har därjämte framhållit att regeringsöverbäganden av utrikespolitisk natur, sekretessbestämmelser och liknande omständigheter kunde medföra att Sverige eller den svenska allmänheten inte kunde få full insyn i all verksamhet som ett mottagarland bedrev med svenskt stöd. Samtidigt har erinrats om att SIDA hade att administrera en år från år starkt vidgad biståndsverksamhet med en personal som ökade endast med ett fåtal nya befattningshavare och att myndigheten därför hade endast små praktiska möjligheter att ytterligare öka ambitionsnivån eller kvaliteten när det gällde genomförandet av resultatvärderingsverksamheten.

RRV delar i allt väsentligt granskningspromemorians synpunkter på de behandlade frågorna. De iakttagelser som redovisats i promemorian överensstämde med vad ämbetsverket i olika sammanhang kunnat konstatera vid granskningen av SIDA:s biståndsverksamhet. Dessutom har RRV framhållit, jämte annat, att det vid sidan av den mottagarcentrerade resultatvärdering som utgjorde det huvudsakliga ämnet för granskningen fanns ett antal olika frågor om SIDA:s administrering av biståndsverksamheten som motiverade en rent givarcentrerad resultatvärdering, för vilken SIDA ensam hade ansvaret. Avsaknaden av ett instrument för utvärdering av SIDA:s egen verksamhet som administratör hade inte uppmärksamats tillräckligt. RRV avsåg att utförligare behandla denna fråga i ett pågående revisionsprojekt.

Det nämnda projektet har sedermera redovisats i revisionsrapporten "Analys av SIDA", daterad den 25 oktober 1974.

2 Personalkostnader

Granskningspromemorian om personalkostnaderna har avsett förhållandena vid SIDA:s hemmamyndighet och i utlandstjänst. Fr. o. m. budgetåret 1967/68 t. o. m. budgetåret 1971/72 har administrationskostnaderna stigit från 31 till 74 milj. kronor, d. v. s. med 139 procent. Utom avlöningar, sjukvårdskostnader och reseersättningar innefattar de angivna beloppen vissa omkostnader för personal i utlandstjänst, såsom lokalhyror och expenser m. m.

Vid bedömningen av den nämnda kostnadsökningen har till en början konstaterats, att verksamhetens omfattning ökat under perioden och att antalet anställda till följd därav stigit. Vidare har en anslagsteknisk förändring ägt rum på så sätt att lönekostnadspålägg ingår i beloppet för budgetåret 1971/72. Därjämte har en allmän kostnadsstegring inträffat, en utveckling som gett påtagligt utslag i fråga om löner och andra personalkostnader.

Under perioden har anslagstilldelningen till utvecklingsbistånd efter frånräknande av den del som avser multilateralt bistånd ökat från 242 till 573 milj. kronor eller med 137 procent. Ehuru sambandet med personalkostnaderna är uppenbart har det bedömts som en tillfällighet att utvecklingen för biståndsanslag och personalkostnader så exakt sammanfaller. Åtskilliga omständigheter talade nämligen för att ökningstakten för svenska personalinsatser borde vara lägre. Bl. a. har nämnts tendensen att mottagarländerna i ökad omfattning övertar genomförandet av biståndsprojekt och att en inte obetydlig del av det bilaterala biståndet lämnas i andra former som är mindre personalintensiva. I enlighet härmed har också antalet anställda under perioden ökat i väsentligt mindre omfattning än anslagen, nämligen från 576 till 851 eller med 40 procent.

Särskild uppmärksamhet har ägnats de båda största kostnadsposterna, d. v. s. löner till personal vid hemmamyndigheten samt ersättningar till anställda vid biståndskontoren och till de s. k. kontraktsanställda i utlandstjänst. Om man betraktar administrationskostnaderna per anställd och eliminerar den del av ökningen som hänförs till lönekostnadspålägg, visar utredningen att en förhållandevis stor del av kostnadsökningen på dessa båda poster faller på lönestegring; denna motsvarar i stort sett löneutvecklingen vid andra statliga myndigheter. För de kontraktsanställdas del har därjämte en skatteteknisk omläggning utan reellt kostnadsökande effekt medverkat till den beloppsmässiga utvecklingen.

På grund av att SIDA:s redovisningssystem inte lämnar tillräckligt detaljerade och specificerade uppgifter om administrationskostnaderna har en mera inträngande analys inte varit möjlig. Det har erinrats om att ledningsgruppen för utredning om biståndsverkets framtida organisation — LÖSO — funnit ytterligare erfarenhetsmaterial om sambandet mellan biståndstyp och administrationskostnader erforderligt och rekommenderat en utveckling av systemet för tids- och kostnadsredovisning. Detta arbete hade emellertid inte fullföljts. I promemorian har framhållits att SIDA:s organisation numera innehåller personal för ekonomiska analyser av olika slag och att administrationskostnadernas utveckling borde vara en viktig granskningsuppgift för ämbetsverket.

Undersökningen har huvudsakligen avsett kostnadsförhållandena på grundval av redovisat personalantal, under det att behovet av personal

inte närmare berörts. Givetvis finns ett nära samband mellan å ena sidan personalbehovet och å andra sidan biståndets spridning på länder, ämnessektorer och typer av insatser. Mot denna bakgrund har studerats hur det svenska bilaterala biståndet fördelats på olika länder under perioden 1962/63—1972/73. Utredningen har visat att under denna tid omkring hälften av världens u-länder i en eller annan form fått del av svenskt bistånd. Insatserna har visserligen samlats till tolv s. k. programländer, som erhållit huvuddelen av biståndsmedel och fältpersonal. Därjämte har emellertid ett 50-tal länder under ett eller flera år tagit emot bistånd, därav ett 40-tal i SIDA:s regi och återstoden genom enskilda organisationer som i sin tur i viss omfattning fått medel från SIDA. Även om vissa av de nämnda insatserna utgör hjälpaktioner i katastroflägen eller eljest är av engångsnatur måste spridningen betecknas som betydande, särskilt om man beaktar att Sveriges andel av det totala utvecklingsbistånd som lämnas av de s. k. DAC-länderna inte överstiger två procent. Det har i promemorian framhållits att ett bistånd som koncentreras till ett fåtal ämnessektorer och länder kan genomföras med en mera begränsad personalstyrka men att biståndets spridning på många grenar och länder kräver ett förhållandevis större personalantal, eftersom varje nytt objekt medför resursförbrukning i form av orientering, anpassning och service av olika slag. Spridningsproblemet hade uppmärksammats av SIDA, bl. a. i samband med de senaste årens medelsäskanden, men det fanns enligt promemorian anledning att understryka att en ytterligare koncentration av biståndet — främst till programländerna — syntes vara en framkomlig väg när det gällde att begränsa administrationskostnaderna i biståndsverksamheten.

Remissyttrandet över granskningspromemorian har avgetts av SIDA och RRV (bilagor 5 och 6).

SIDA har i remissvaret anfört att åtskilliga av de aktualiserade frågorna blivit föremål för behandling i ämbetsverkets anslagsframställning för budgetåret 1975/76. Dit hörde frågan om koncentration av huvuddelen av biståndet till ett begränsat antal länder, vilket innebar väsentliga fördelar från bl. a. administrationskostnadssynpunkt. SIDA har vidare särskilt understrukit att en betydande del av lönekostnaderna för de kontraktsanställda i sig själv utgjorde utvecklingshjälp, främst i form av personalbistånd för planering m. m. Avgränsningen till begreppet administration var därför förenad med betydande osäkerhetsmarginaler, vilket också gällde de analyser och bedömanden som grundades på materialet. Vad frågan om tidmätning beträffade hade de försök som hittills gjorts, bl. a. av LÖSO, visat sig mindre värdefulla, men SIDA avsåg att fortlöpande ägna uppmärksamhet åt frågan.

RRV har i allt väsentligt delat de i promemorian anförda synpunkterna och rekommendationerna, såvitt gällde frågan om sambandet mellan SIDA:s biståndsinsiktning och administrationskostnadernas storlek.

Enligt ämbetsverkets mening borde emellertid en klarare skillnad ha gjorts mellan personalkostnader som sådana och den del av dessa som rimligen borde kunna betecknas som administrations- eller resursöverföringskostnader. De i promemorian behandlade frågorna var emellertid föremål för tämligen ingående behandling i ett hos RRV pågående projekt, som beräknades bli avslutat hösten 1974.

3 Revisorernas synpunkter och förslag

Enligt revisorernas mening är de iakttagelser som gjorts i samband med den företagna granskningen och de synpunkter som anförts i avslutning därtill värda allt beaktande. Det är sålunda angeläget att de svenska biståndsinsatserna blir föremål för resultatvärdering och att denna utförs i sådana former att vårt land behåller insyn i biståndsmedlens användning och verksamhetens effektivitet. Det administrativa förfarande som av SIDA tillämpas för resultatvärdering och dess praktiska nyttiggörande bör bearbetas och kompletteras. Frågan om administrationskostnaderna och deras samband med verksamhetens inriktning på länder och ämnessektorer bör vidare studeras och analyseras i syfte att begränsa dessa kostnader. En ytterligare koncentrerings av biståndet till ett färre antal länder är enligt revisorernas mening möjlig och torde kunna leda till minskning av kostnaderna.

Såsom inledningsvis nämndes arbetar sedan början av år 1973 en av Kungl. Maj:t tillsatt utredning med en allmän översyn av den svenska biståndspolitik. Utredningens uppdrag är mycket omfattande. Praktiskt taget alla de frågor som omfattats av revisorernas granskning kan väntas bli behandlade, bl. a. avgränsningen av kretsen av bilaterala mottagarländer, resultatvärderingens roll och uppgifter samt de administrativa formerna för de svenska biståndsmyndigheternas verksamhet. Någon slutlig ställning till dessa frågor bör självfallet inte tas förrän utredningsresultatet redovisats. Revisorerna får därför hemställa att de båda granskningspromemoriorna och remissvaren överlämnas till utredningen för att beaktas vid dess arbete.

Sakregister till granskningsärendena åren 1971—1974

ADB-redovisning av mervärdeskatten	71: 125
Arbetsmarknadsstyrelsens kursgård	73: 111
Arkivalier se Utgallring	
Avgiftsuppbörd se Kostnaderna för avgiftsuppbörden	
Bandelsnedläggningarna vid statens järnvägar	73: 100
Bidrag till kommunala undervisningssjukhus	74: 109
Biståndsverksamheten se Resultatvärdering och Personal- kostnader	
Bostadsbyggnadsföretag i Fröjereds kommun	72: 111
Datadrift vid karolinska sjukhuset	72: 96, 73: 96
Departemental organisation se Planfrågorna	
Domänverkets fastighetsinköp	72: 114, 72: 113
Driftavbrott vid värmekraftverket i Stenungsund	71: 128, 72: 113
Efterkalkylering i statlig investeringsverksamhet	73: 104, 74: 117
Ersättning för viss rundradioverksamhet	71: 121
Fastighetsinköp se Domänverkets fastighetsinköp	
Finansförvaltning se Statliga finansförvaltningen	
Forskningsmedel se Kontroll av vissa forskningsmedels användning	
Forskningsverksamhet se Statlig forskningsverksamhet	
Frånvarofrekvensen hos statsmyndigheterna	71: 118
Förhindrande av olyckshändelser inom krigsmakten	74: 108
Försvarets centrala staborganisation	72: 93
Försvarets materielverk, personalorganisation	71: 108
Försäljningsskatt på guldmedsvaror	71: 127
Information till allmänheten se Statsmyndigheternas in- formation	
Invandrarverket se Statens invandrarverk	
Investeringsverksamhet se Efterkalkylering	
Karolinska sjukhuset se Datadrift	
Kommissionärsverksamheten vid statsmyndigheterna	73: 94, 74: 99
Kommittéväsendet	71: 105
Kontakt med allmänheten se Statsmyndigheternas infor- mation	
Kontroll av vissa forskningsmedels användning	74: 121
Kostnaderna för avgiftsuppbörden hos vissa statliga myn- digheter	72: 104
Kreditgaranti till visst företag i pianobranschen	71: 123
Kungl. Djurgårdens förvaltning	71: 104, 72: 89
Lärarnas tjänstgöringsskyldighet vid universitetet och högskolor	74: 119
Mervärdeskatten se ADB-redovisning	
Nordiska rådets svenska delegation, resa	71: 128
Oljebekämpning till sjöss	73: 112, 74: 127
Personalkostnader i den svenska biståndsverksamheten	74: 102
Personalutveckling och personalomsättning hos statliga myndigheter	73: 104, 74: 113
Pianobranschen se Kreditgaranti	
Planfrågorna i den departementala organisationen	71: 127, 72: 90

Polisväsendet, organisatoriska förhållanden	71: 108, 72: 91
Remissförfarandet	71: 115
Resultatvärdering i den svenska biståndsverksamheten	73: 95, 74: 102
Rundradioverksamhet se Ersättning	
Samordning av det statliga värdetrycket	72: 97
SJ stationer, trivselåtgärder	71: 112
Skatteadministrationen se Statens kostnader	
Stabsorganisationen se Försvarets centrala stabsorganisation	
Statens invandrarverk	73: 110
Statens kostnader för skatteadministrationen	71: 113
Statens transportkontor	73: 95, 74: 105
Statlig forskningsverksamhet	72: 111, 73: 104
Statlig vaccintillverkning	71: 110
Statliga betalningarnas fördelning över budgetåret	72: 100
Statliga finansförvaltningens centrala organisation	73: 103, 74: 118
Statsbidrag till vissa torrlägningsföretag	74: 125
Statsmyndigheternas information till och kontakt med allmänheten	72: 106
Statsmyndigheternas omkostnader	74: 118
Trafiksäkerhetsarbetet efter högertrafikreformen	74: 109
Undervisningssjukhus se Bidrag	
Universitet och högskolor se Lärarnas tjänstgöringsskyldighet	
Upphandling av visst tandvårdsmaterial	72: 110
Utbildning inom kulturområdet	74: 125
Utgallring av arkivalier	71: 120
Utställningsverksamhet, statligt bekostad	71: 123, 72: 108
Vaccintillverkning se Statlig vaccintillverkning	
Vuxenutbildningen	74: 124
Värdetrycket se Samordning	
Värmekraftverket i Stenungsund se Driftavbrott	

